

AVRELII PRVDENTII

Zoilus nomē sit magis celebre. Tres coronas, i. alios tres martyres, quorum nomina non sunt mihi comperta. Tarraco ciuitas Hispaniæ citerioris. Tribus gemmis, id est, Augurio, & Eulogio, & Fructuosus, de quibus peculiarem Odam paulò post cantaturus est. Cui Tarraconi, Fructuosus, qui fuit Terraconensis Episcopus: Intexit, pro intexit, aut intexit: Vinclum sutile. i. coronam contextã. Hoc nomen gemmæ, opinor legēdum esse, nouæ gemmæ, Strophio. i. coronæ. Verg. in Copa. Necte caput strophio. Lapidēs gemelli. i. Agurius & Eulogius, qui fuerunt Leuitæ Fructuosi. Splendor parilis, quia ambo erant eiusdem ordinis. Gerunda, ciuitas quoque Hispaniæ citerioris conuentus Terraconensis, ubi concilium fuit celebre quod Gerundense dicitur. Felicis, quo nomine & alij quoque martyres fuerunt. Ambos, Emeterium & Chaledonium, de quibus suprâ scripsit Oden. Barcion, ciuitas quoque eiusdem prouinciæ colonia Romanorum, Fauentia cognominata. Narbo, à qua dicta est prouincia Narbonensis, dicitur autem Narbo martius, nunc est Narbona urbs. Emerita, quæ est caput Lusitaniæ, hæc est ciuitas Metropolis. Puellæ adoratæ, id est, Eulaliæ, quam omnes uenerantur. Ad aram ipsam. i. quasi munus offerendum Christo ad aram. Sanguinem iusti. Complutum, ciuitas est Tarraconensis prouinciæ fortasse Alcalá, quia id omnes opinantur, & est ordo, iuuabit ferre sanguinem iusti & pastoris appositiuè, ferculum. i. donū siue uasculum in quo fertur donum, nam utrunque significat ferculum. Tingis ciuitas Mauritiæ Boechi, quæ quondam fuit Hispaniæ contributa, quanquā terminis Hispaniæ nō contineatur. Cassianus hic, Tingitanus, non uidetur esse is de quo paulò post exponetur martyrium, & p̄ appositionē ad Cassianū subdit monumēta. festa regum Massylum pro Massylorū qui sunt populi in eo tractu. Verg. 4. Aeneid. Massylique ruūt equites. Qui cinis, nō cinis, sed ille cuius erat cinis. i. Cassianus. Pauca subaudi ciuitates placebūt singulis aut duobus, & aliqua quinque testibus. i. martyribus, nam

mar

martyr testis interpretatur. Pignora hostiarum, id est, tabulis hostijs quæ sunt pignora quædam ad propiciandum deum. Reuincta oleis, quia oleis abundat, quæ sunt pacis insignia. Verg. ij. Geor. Et pinguem pacis nutritor oliuâ. ideo subdit, honori pacis. Prædiues pietate. i. religione. Parens orbis pœni. i. Carthago ciuitas Africæ Metropolis. In solio. q. d. in arce dominationis, in qua multi martyres passi sunt. sacer sanguis, scilicet martyr. Exclusit ex omnibus portis, qui erant intra urbem. Inuidorum, quia dæmonû propria est inuidia. Nigras tenebras. i. offucias, quas dæmones obijciunt hominibus. Umbrarum, laruarum & huiusmodi phantasmatû. Pests, scilicet dæmonû. Refugit populum, scilicet Cæsaraugustanû. Patriam martyrû, i. ubi martyres nimia fertilitate proueniunt. Debitam saceris coronis. i. ad hoc generatam ut martyres procrearet. Nobilitatis togatæ. i. martyrû qui erant toga candida induti, unde canit Ecclesia, Te martyr candidatus laudat exercitus. Vincenti, qui Cæsaraugustanus fuit, & tamen Sagunti martyrium passus, ut paulò post dicturus est. Clerus, clericorum ordo, ex quo fuit Vincentius & Valerius. Infulata, quia fuerunt eiusdem urbis. Sæuus, quòd in Christianorum persecutionibus quæ fuerant usque in illa tempora Cæsaraugustæ plusq̄ alibi usquâ scuitû est. In istud templum. i. in Christianos qui templû Dei sunt, ut inquit Apostolus: An nescitis quòd templû dei estis? Sine laude nostrum. i. nostrorû martyrû. Sub omni grandine. i. persecutione, Peregre necatus. s. Sagunti non longè à Valentia, nunc est Monuiedro. Rore sanguinis, forte propterea dicit quòd ibi didicit quo pacto deberet esse martyr: cû uideret ciues suos martyrium pati. Hoc colunt ciues, scilicet quod ubi natus es & institutus ad fidem. potest etiã legi, hunc. s. martyrem, neque minori laude censendi sunt q̄ si etiã illius ossa haberent. Prope littus, quia Saguntus ut Lilius scribit, non distat à mari plusquam mille passus. Altæ, id est, antiquæ, condita nanque est à Zacynthis, qui cum Hercule in Hispaniam uenerunt. Nostra palæstra, id est,

AVRELIJ PRUDENTII

est, Christiana militia. Oliuo fidei, quemadmodū palestris
 tæ oleo se perungebant: & alludit ad oleum chrismaque
 baptismatis. Hostem, persecutorem nominis Christiani.
 Palmas, uictorias decem & octo martyrum. Eadem laude
 qua scilicet illi cucurrerūt, Encrate uirgo et martyr quo-
 que ex eadem urbe qua nunc corrupte dicitur Engratia,
 interpretatur nanque Encrate temperata. Recubant ossa,
 id est, monumenta. Quibus uirtutibus, id est, qua fortitu-
 dine. Tu uirgo uiolenta, quia uiribus id fecisti, ut illud
 ex Euangelio: Regnum caelorum uim patitur, & uiolens
 ti rapiunt illud. Dedeceorasti seclum, quia uictoria tua
 fuit mundi huius ignominia. Martyrum nulli, quia illi as-
 secuti sunt coronam martyrij per mortem, hæc uero pas-
 sa est omnia tormentorum genera, & tamen superuixit,
 fuitque sibi ipsi superstes. Retexis, enarras, ut in hymno
 martyrum, Quæ uox quæ poterit lingua retexere. aliàs re-
 texere est, quod textum est infectum reddere. Recentans,
 id est, renouans, quasi uelut dicere, exulcerās quod iam in
 cicatricem coierat. Sulcos, id est, laniatus in sulcorum mo-
 rem. Sub corde, è cuius regione sunt papillæ. Minus pre-
 cium, id est, non multi aestimandum precium, nanque ali-
 quando pœnam significat, ut Terētius, Ego precium pro
 stultitia fero: & Vergil. viij. Aneid. Rem magnam pre-
 ciumque moræ. Concitam quietem, id est, citam & uelo-
 citer uenientem. Ouid. Morsq; minus pœnæ quàm mora
 mortis habet. Longum, nomen pro aduerbio, id est, lon-
 go tempore. Humor tabidus, id est, sanguis corruptus. Mar-
 tyr uocatiuus est. Plena pœna, quia nihil defuit ad mar-
 tyrij meritum. Vidimus, id est, si adfuissemus poteramus
 uidere. Vergil. i. Georg. Et studio incassum uideas ge-
 sire lauandi: neque enim per tempora licuit Prudentio
 id uidere. Ungulis pressis, id est, in ipsa thoracis penetra-
 lia impressis. Mors pallens, ab effectu. Vergil. in. iij. An.
 Et pallida morte futura. Aliquid tuorum, subaudi mem-
 brorum. Fruendum, id est, quo gloriaretur. Iuge uiuentis,
 id est, immortalis, & est nomen pro aduerbio, iuge pro

iugiter. Ergo *Cæsaraugustam patriam suam hortatur ad
 canendas duodeuiginti martyrum laudes, quos enume-
 rat: præter quatuor Saturninos. Diues tersenis, nam &
 cum genituo & cum septimo casu construitur diues. Ho-
 rat. Diues agris, diues positus in fœnore nummis. Optato
 & Luperco, & alijs qui sequuntur. Tibimet, id est, non
 tantum ad illorum laudem, sed etiam ad tuam, quæ ex il-
 lis tibi quoque accedit. Euenti, uocatiuus est ab eo quod
 Euentius. Nomen extolli, pro nomina celebrari. Renuen-
 te metro, quia syllabæ quædam illorum nominum repu-
 gnabant legi carminis sapphici. Carminis leges, sensus
 est, quod nihil refert illorum nomina scribi nostro uer-
 su, quia nomina illorum scripta sunt in cœlo, Luc. cap. x.
 Aureorum nominum, id est, aureis literis scribendorum.
 Non est rudis, id est, noua, quia semper celebrabuntur.
 Plenus artis modus, id est, satis est quod illorum nomina
 sint nota Christo. Cœli liber, de quo in Apocalyp. Ioan-
 nis. Angelus, qui est cuiusque hominis custos. Iure sepul-
 chri, id est, quia in illa sepulti sunt: ideo peculiarem ge-
 runt illius tutelam. Ad antiquum numerum, scilicet de-
 cem & octo memoratorum. Puella uiua, id est, quæ post
 martyrij tormenta fuit superstes. Mors Vincentii, quem
 diximus ortum *Cæsaraugustæ*, passum uero *Sagunti*. San-
 guis, id est, natale solum & origo honoris, ut potius ho-
 nor martyrij cedat patriæ quàm loco ubi passus est. Ad-
 ditus *Gaio & Crementio*, hi duo confessores fuerunt, qui
 sine sanguine martyrij consecuti sunt parem illis glo-
 riam. Latronum, id est, persecutorum, sed de his nihil ad-
 huc legi, neque nunc id agimus ut excutiamus monimen-
 ta uetustatis, sed ut aditum quendam ad hæc opera gram-
 maticis aperiamus. Saporem, id est, portionem quandam
 martyrij citra sanguinem. Lapsibus nostris, id est, pec-
 catis in quæ labimur. Creatrix, scilicet *Cæsaraugusta*
 martyrum genitrix. Nos pio fletu. Sensus & ordo est.
 Date, id est, eia agite, se & ceteros hortans hoc dicit:
 perluamus lachrymis sulcos marmorum, id est, epitaphio-*

AVRELII PRUDENTII

rum sulcatas literas. spes operta, id est, cineres: iuxta illud, Caro mea requiescet in spe, subaudi resurgendi. Vincula, id est, peccata, quibus deumctus & impeditus teneor. Animas & artus, id est, ipsos martyres à mortuis resurgentes in die uniuersalis iudicij.

HYMNVS IN LAVDEM VINCENTII MARTYRIS.

Mensura carminis est qualis Hym. mat. Ales dici.

BEate martyr prospera
Diem triumphalem tuum
Quo sanguinis merces tibi,
Corona Vincenti datur.

Hic te ex tenebris sæculi
Tortore victo, & iudice,
Euexit ad cælum dies,
Christoq; ouantem reddidit.

Nunc angelorum particeps,
Conluces insigni stola,
Quam testis indomabilis
Riuis cruoris laueras.

Quum te satelles idoli
Præcinctus atris legibus,
Litare diuis gentium
Ferro, & catenis cogeret.

Ac verba primùm mollia
Sudzendo blandè effuderat
Captator, vt vitulum lupus
Rapturus, alludit prius.

Rex, inquit, orbis maximus,
Qui sceptrâ gestat Romula,
Seruire sanxit omnia
Priscis deorum cultibus.

Vos Nazareni assistite,
Rudemq; ritum spernite,
Hæc saxa, quæ princeps colit,
Placate fumo, & victima.

Exclat

Exclamat hic Vincentius,
 Leuita de tribu sacra,
 Minister altaris Dei,
 Septem ex columnis lacteis.

Tibi ista præsent numina,
 Tu saxa, tu lignum colas,
 Tu mortuorum mortuus
 Fias deorum pontifex.

Nos lucis autorem patrem,
 Eiusq; Christum filium,
 Qui solus, ac verus Deus,
 Datiane confitebimur.

Hic ille iam commotior,
 Audésne non foelix, ait,
 Ius hoc deorum, & principum,
 Violare verbis asperis?

Ius & sacratum, & publicum,
 Cui cedit humanum genus,
 Nec te iubente feruide
 Instans periculum permouet.

Hoc nanque decretum cape,
 Aut ara, thure, & cespere
 Precanda iam nunc est tibi,
 Aut mors luenda est sanguine.

Respondit ille altrinsecus,
 Agè ergo quicquid virium,
 Quicquid potestatis tibi est,
 Palàm reluctor, exere.

Vox nostra quæ sit accipe,
 Est Christus, & pater Deus,
 Serui huius & testes sumus,
 Extorque si potes fidem.

Tormenta, carcer, vngulae,
 Stridensq; flammis lamina,
 Atque ipsa pœnarum vltima,
 Mors Christianis ludus est.

O vestra inanis vanitas,
 Scitumq; brutum Cæsaris,
 Condigna vestris sensibus
 Coli iubetis numina.

Excisa fabrili manu,
 Caus recocta & follibus,
 Quæ voce, quæ gressu carent,
 Immota, cæca, elingua.

His sumptuosa splendido
 Delubra crescunt marmore,
 His colla mugientium
 Percussa raurorum cadunt.

Adsunt & illic spiritus,
 Sunt sed magistri criminum,
 Vestræ & salutis auspices
 Vagi, impotentes, sordidi,

Qui vos latenter incitos
 In omne compellunt nefas,
 Vastare iustos cædibus,
 Plebem piorum carpere.

Norunt & ipsi, ac sentiunt
 Pollere Christum, & vivere,
 Eiusq; iam iamq; affore
 Regnum tremendum perfidis.

Clamant fatentes denique
 Pulsi è latebris corporum,
 Virtute Christi & nomine,
 Diuicq; & iidem dæmones.

Is intonantem martyrem
 Iudex profanus non tulit,
 Conclamat, os obrudite,
 Ne plura iactet improbus.

Vocem loquentis claudite,
 Raptimq; lictores date,
 Illos reorum carnibus
 Pastos, manuq; exercitos.

Iam

Iam faxo ius prætorium
 Conuitiator sentiat,
 Impunè ne nostris sibi
 Diis destruendis luserit.
 Tibi ergo soli contumax
 Tarpeia calcetur sacra:
 Tu porrò solus obteras
 Romam, Senatum, Cæsarem:
 Vincitum retortis brachiis,
 Sursum, ac deorsum extendite.
 Compago donec ossium
 Diuulsa, membratim crepet.
 Pòst hinc hiulcis ictibus
 Nudate costarum abdita,
 Vt per lacunas vulnerum
 Iecur resectum palpitet.
 Ridebat hæc miles Dei,
 Manus cruentas increpans,
 Quòd fixa non profundius
 Intraret artus vngula.
 Ac iam omne robur fortium
 Euiscerando cesserat,
 Nisusq; anhelos soluerat
 Fessos tacertorum toros.
 Ast ille tanto lætior,
 Omni vacantem nubilo
 Frontem serenam luminar,
 Te Christe præsentem videns.
 Quis vultus iste, prò pudor:
 Datianus aiebat furens,
 Gaudet, renidet, prouocat,
 Tortor, & tortus acrior.
 Nil illa vis exercita
 Tot noxiorum mortibus
 Agone in isto proficit,
 Ars & dolorum vincitur.

S

Sed

Sed vos alumni carceris,
 Pars semper inuictam mihi
 Cohibete paulum dexteras,
 Respiret vt lassus vigor.

Præficca rursus vlcera,
 Dum se cicatrix colligit
 Refrigerati sanguinis,
 Manus resulcans diruet.

His contra Leuites refert,
 Suam tuorum perspicias
 Languere virtutem canum,
 Agè ipse maior carnifex,

Ostende, quo pacto queant
 Imos recessus scindere,
 Manus & ipse interfere,
 Rinosq; feruentes bibe.

Erras cruenta, si meam
 Te rere pœnam sumere,
 Quum membra morti obnoxia
 Dilancinata interficis.

Est alter homo intrinsecus,
 Violare quem nullus potest,
 Liber, quietus, integer,
 Exors dolorum tristium.

Hoc quod laboras perdere
 Tantis furoris viribus,
 Vas est solutum, ac fictile,
 Quocunq; frangendum modo.

Quinimmo nunc enitere
 Illum secare, ac plectere,
 Qui perstat intus, qui tuam
 Calcat tyranne insaniam.

Hunc laceffe, hunc discute
 Inuictum, insuperabilem,
 Nullis procellis subditum,
 Soliq; subiectum Deo.

Hæc fatur, & stridentibus
 Laniatur vncis denuo,
 Cui prætor ore subdolo
 Anguina verba exhibilat:
 Si tanta callum pectoris
 Prædurat obstinatio,
 Puluinar vt nostrum manu
 Abomineris tangere,
 Saltem latentes paginas,
 Librosq; opertos detege,
 Quò secta prauum seminans
 Iustis cremetur ignibus.

His martyr auditis, ait:
 Quem tu maligne mysticis
 Minitaris ignem litteris,
 Flagrabis ipse hoc iustius.

Rhomphæa nam cœlestium
 Vindex erit voluminum,
 Tanti veneni interpretem,
 Linguam perurens fulmine.

Vides fauillas indices
 Gomorrhœorum criminum,
 Sodomus nec latet cinis,
 Testis perennis funeris.

Exemplar hoc serpens tuum est,
 Fuligo quem mox sulphuris,
 Bitumen & mistum pice
 Imo implicabunt tartaro.

His persequutor faucius
 Pallet, rubescit, æstuar,
 Infana torquens lumina,
 Spumasq; frendens egerit.

Tum deinde cunctatus diu,
 Decernit extrema omnium
 Igni grabato & laminis
 Exerceatur quæstio.

S.ii.

Hæc

Hæc ille sese ad munera
 Gradu citato proripit,
 Ipsosq; pernix gaudio,
 Pœnæ ministros præuenit.

Ventum ad palæstram gloriæ,
 Spes certat, & crudelitas
 Luctamen anceps conferunt,
 Hinc martyr, illinc carnifex.

Serrata lectum regula
 Dente infrequenti exasperat,
 Cui multa carbonum strues
 Viuum vaporat halitum.

Hunc sponte conscendit rogam
 Vir sanctus ore interrito,
 Ceu iam coronæ conscius,
 Celsum tribunal scanderet.

Subter crepante aspergine
 Scintillat excussus salis,
 Cunctisq; feruens stridulis
 Sparsim per artus figitur.

Aruina posthinc igneum
 Impressa cauterem lauit,
 Vis vnde roris fumidi
 In membra sensim liquitur.

Hæc inter immotus manet
 Tanquam dolorum nescius,
 Tenditq; in altum lumina:
 Nam vincla palmas presserant.

Sublatus inde fortior,
 Lugubre in antrum truditur:
 Ne liber vsus luminis
 Animaret altum spiritum.

Est intus imo ergastulo
 Locus tenebris nigrior,
 Quem saxa mersi fornicis
 Angusta clausum strangulant.

Æter

Aeterna nox illic latet

Expers diurni syderis,

Hic carcer horrendus suos

Habere fertur inferos.

In hoc barathrum coniiicit

Truculentus hostis martyrem,

Lignoq; plantas inserit

Diuaricatis cruribus.

Quin addit & pœnam nouam,

Crucis peritus artifex,

Nulli tyranno cognitam,

Nec fando compertam retro:

Fragmenta testarum iubet

Hirta impolitis angulis

Acuminata, informia,

Tergo iacentis sternerent.

Totum cubile spiculis

Armant dolores anxii,

Infomne qui subter latus

Mucrone pulsent obuio.

Hæc ille versutus, vâfra

Meditatus arte struxerat,

Sed Belzebulis callida

Commenta Christus destruit.

Nam carceralis cæcitas

Splendore lucis fulgurat,

Duplexq; morsus stipitis

Ruptis cauernis diffilit.

Agnoscit hic Vincentius

Adesse quod sperauerat

Tanti laboris præmium,

Christum datorem luminis.

Cernit deinde fragmina

Iam testularum, mollibus

Vestire semet floribus

Redolente nectar carcere.

S.iii.

Quin

Quin & frequentes angeli
 Stant, ac loquuntur comminus,
 Quorum vnus ore augustior
 Compellat his dictis virum:

Exurge martyr inclyte,
 Exurge securus tui,
 Exurge, & almis cœtibus
 Noster sodalis addere.

Decursa iam satis tibi
 Pœnæ minacis munia,
 Pulchroq; mortis exitu
 Omnis peracta est passio.

O miles inuictissime,
 Fortissimisq; fortior,
 Iam te ipsa sæua & aspera
 Tormenta victorem tremunt.

Speçtator hæc Christus Deus
 Compensat æuo intermino,
 Propriæq; collegam crucis
 Larga coronat dextera.

Pone hoc caducum vasculum,
 Compage textum terrea,
 Quod dissipatum soluitur,
 Et liber in cœlum veni.

Hæc ille: sed clausas fores
 Interna rumpunt lumina,
 Tenuisq; per rimas nitor
 Lucis latentis proditur.

Hoc cum stuperet territus
 Obsessor atrii liminis,
 Quem cura perniox manserat
 Seruare feralem domum.

Pfallentes audit insuper
 Prædulce carmen martyris,
 Cui vocis instar æmulæ
 Conclauē reddit concauum.

Pauens deinde introspicit,
 Admota quantum postibus
 Acies per arctas cardinum
 Intrare iuncturas potest.

Vernare multis floribus
 Stramenta testarum videt,
 Ipsumq; vultis nexibus
 Obambulantem pangere.

Implentur aures turbidi
 Prætoris hoc miraculo,
 Flet victus, & voluit gemens
 Iram, dolorem, dedecus.

Exemptus, inquit, carcere,
 Paulum benignis fotibus
 Recreetur, vt pastum nouum
 Pœnis refectus præbeat.

Coire toto ex oppido
 Turbam fidelem cerneret,
 Mollire præfultum torum,
 Siccare cruda vulnera.

Ille vngularum duplices
 Sulcos pererrat oseulis,
 Hic purpurantem corporis
 Gaudet cruorem lambere.

Plerique vestem lineam
 Stillante tingunt sanguine,
 Tu tamen vt sacrum suis
 Domi reseruent posteris.

Tunc ipse manceps carceris,
 Et vinculorum ianitor,
 Vt fert vetustas conscia,
 Repentè Christum credidit.

Hic obseratis vectibus
 Densæ specum caliginis,
 Splendore lucis aduenæ
 Micuisse clausum viderat.

At verò postquam lectuli
 Martyr quietem contigit,
 Ager morarum tædio,
 Et mortis incensus siti.

Si mors habenda huiusmodi est,
 Quæ corporali ergastulo
 Mentem resoluit liberam,
 Et reddit autori Deo.

Mentem piatam sanguine,
 Mortis lauacris inclytam,
 Quæ semet ac vitam suam
 Christo immolandam præbuit.

Ergo vt recline mollibus
 Reiecit aulæis caput,
 Victor relictis artubus
 Cælum capessit spiritus.

Cui recta celso tramite
 Reseratur ad patrem via,
 Quam fratre cæsus impio
 Abel beatus scanderat.

Stipant euntem candidi
 Hinc inde sanctorum chori,
 Pariq; missus carcere
 Baptista Ioannes vocat.

At Christiani nominis
 Hostem coquebant irrita
 Fellis venena, & liuidum
 Cor efferata exusserant.

Sæuire inermem crederes
 Fractis draconem dentibus
 Euasit exultans ait
 Rebellis, & palmam tulit.

Sed restat illud vltimum
 Inferre pœnam mortuo,
 Feris cadauer tradere,
 Canibusve carpendum dare.

Iam nunc & ossa extinxero,
 Ne sit sepulchrum funeris,
 Quod plebs gregalis excolat,
 Titulumq; figat martyrīs.

Sic frendit, & corpus sacrum
 Profanus, ah dirum nefas,
 Nudum negato tegmine
 Exponit inter carices.

Sed nulla dirarum fames,
 Aut bestiarum, aut alitum,
 Audet trophæum gloriæ
 Fœdare tactu squallido.

Quin si qua clangens improbè
 Circumuolaret eminus
 Trucis volucris impetu,
 Depulsa vertebat fugam.

Nam coruus Helix datus
 Olim, ciborum portitor,
 Hoc munus implet sedulo
 Et irremotus excubat.

Hic ex frutetis proximis
 Infestus alarum sono,
 Oculosq; pennis verberans
 Exegit immanem lupum.

Quis perfidorum credere
 Ausit, rapacem belluam
 Tauris paratam congregi,
 Cessisse plumis mollibus?

Ibat malignum murmurans
 Leui volatu exterritus,
 Prædamq; visam fugerat
 Custodis imbellis minis.

Quis audiendi talia
 Datiane tunc sensus tibi?
 Quantis gementem spiculis
 Figebat occultus dolor?

Quum

Quum te perempti corporis

Virtute victum cerneres,

Ipsis & impar ossibus,

Vacuisq; iam membris minor?

Sed quis tyranne pertinax

Hunc impotentem spiritum

Determinabit exitus,

Nullus ne te franget modus?

Nullus, nec vnquam desinam,

Nam si ferina immanitas

Mansuescit, & clementia

Coruos voraces mitigat.

Mergam cadauer fluctibus,

Infana nunquam naufragis

Ignoscit vnda, & spumeum

Nescit profundum parcere.

Aut semper illie mobilis

Incerta per ludibria

Austris feretur flatibus,

Squamosa pascens agmina.

Aut sub fragosis rupibus

Scabri petrarum murices

Inter recessus scrupulos

Discissa rumpent viscera.

Et quis virorum strenue

Cymbam peritus pellere,

Remo, rudente, & carbaso,

Secare qui pontum queas?

Rapias palustri è cespite

Corpus, quod intactum iacet,

Leuiq; vectum lembulo

Amplum per æquor auferas.

Sed complicatum sparteus

Claudat cadauer culleus,

Quem fune connexus lapis

Præcepis in altum deprimat.

At

At tu per vndas emices
 Rorante præceps palmula,
 Donec relictum longior
 Abscondat aspectus solum.
 Hæc iussa quidam militum,
 Eumorphio nomen fuit,
 Violentus, audax, barbarus,
 Furore feruens arripit.
 Funale textum conserit,
 Suto quod implet corpore,
 Emensus & multum freti,
 Inter procellas excutit.
 O præpotens virtus Dei,
 Virtus creatrix omnium,
 Quæ turgidum quondam mare
 Gradiente Christo strauerat.
 Ut terga calcans æquoris
 Siccis mearer passibus,
 Plantas nec vndis tingeret
 Vasti viator gurgitis.
 Hæc ipsa virtus iusserat
 Rubrum salum dehiscere,
 Patente dum profundo aridum
 Secura plebs incefferit.
 Nec non & ipsa nunc iubet
 Seruire sancto corpori
 Pontum quietis lapsibus
 Ad curua pronum littora.
 Saxum molaris ponderis
 Ut spuma candens innatat,
 Tantiq; custos pignoris
 Fiscella fertur fluctibus.
 Cernunt stupentes nauitæ
 Vectam remenso marmore,
 Labi retrorsum leniter
 Estu secundo, & flamine.

Cera

AVRELII PRVDENTII

Certant & ipsi concito
Pontum phaselo scindere,
Longè sed artus præuolant
Telluris ad mollem sinum.

Prius relato denique
Humus quieta suscipit,
Quàm pulsa summis nisibus
Carina portum tangeret.

Fœlix amœni littoris
Recessus ille, qui sacra
Fouens harenis viscera
Vicem sepulchri præbuit.

Dum cura Sanctorum pia
Deflens adornat aggerem,
Tumuloq; corpus creditum
Vitæ reseruat posteræ.

Sed mox subactis hostibus,
Iam pace iustis reddita,
Altar quietem debitum
Præstat beatis ossibus.

Subiecta nam sacrario,
Imamq; ad aram condita,
Cœlestis auram muneris
Perfusa subter hauriunt.

Sic corpus ast ipsum Dei
Sedes receptum continet,
Cum Maccabæis fratribus,
Secto Isaiaæ proximum.

Simplex sed illis contingit
Corona pœnarum, quibus
Finem malorum præstitit
Mortis supremus exitus.

Quid tale sector ausus est?
Truncata nunquid corporis
Segmenta post ferram feris
Obiecit, aut vinclis dedit?

Nam

Nam Maccabæi martyris
Linguam tyrannus erutam,
Raptamve pellem verticis
Aubus cruentis obtulit.

Tu solus obis inclyte,
Solut brauii duplicis
Palmam tulisti, tu duas
Simul parasti laureas.

In morte victor aspera
Tum deinde post mortem pari
Victor triumphos proteris
Solo latronem corpore.

Adesto nunc, & percipe
Voces precantum supplices,
Nostri reatus efficax
Orator ad thronum patris.

Per te, per illum carcerem
Honoris augmentum tui,
Per vincla, flammam, vngulas,
Per carceralem stipitem,

Per fragmen illud testeum,
Quo parta creuit gloria,
Per quem trementes posteri
Exosculamur lectulum.

Miserere nostrarum precum,
Placatus vt Christus suis
Inclinet aurem prosperam,
Noxas nec omnes imputer.

Si ritè solennem diem
Veneramur ore, & pectore,
Si sub tuorum gaudio
Vestigiorum sternimur:

Paulisper huc tu inlabere
Christi fauorem deferens,
Sensu grauati vt sentiant
Leuamen indulgentiæ.

Sic

Sic nulla iam restet mora
 Quin excitatam nobilis
 Carnem resumat spiritus,
 Virtute perfunctam pari.
 Ut quæ laborum particeps
 Commune discrimen tulit,
 Sit & cohæres gloriæ
 Cunctis in æuum sæculis.

B Eate martyr) Hymnus qualis ille, Ales diei nuncius.
 Vincentij, qui (ut in superiori Ode diximus) Caesar,
 augustæ fuit ortus & Sagunti passus, martyriū celebrat.
 Prospera, id est, prosperum fac. Livijs lib. viij. Quiritium
 victoriamque prosperetis. Merces sanguinis, id est, marty
 rij. Hic dies, in quo passus es martyrium. Insigni stola, quæ
 fuit apud Romanas mulieres insigne castitatis. Testis in
 domabilis, id est, martyr inuictus. Satelles idoli, id est, Da
 tianus minister dæmonis. Atris legibus, id est, duris et im
 periosis. Captator, ille satelles captans, ut captaret. Allu
 dit prius ut illum à matre abstrahat ludens & blandiens.
 Rex maximus, Romanus Imperator, Romula, id est, Roma
 na. Verg. vi. Aneid. Romula tellus. Omnia, mortales om
 nes. Assistite, idolis adstate. Nazareni, Christiani. Rudem
 ritum, id est, nouam religionem. Leuita, non quòd fuit ex
 tribu Leui Iudæus, sed quòd sacerdos sacrorumque mini
 ster: quemadmodum & Leuitæ ex tribu Leui fuerunt. Et
 septem columnis, ad septem illos sacramenti ministrandi
 Leuitas respicit: de quibus Lucas in Actib. Apostolorum
 cap. vi. Deorum mortuorum, non immortalium ut illi uo
 cabant, unde uiuum deum uerum ad illorum differentiam
 dicimus. Lucis autorem, quia à luce fabricam mundi in
 choauit: cum dixit, fiat lux. Commotior, id est, perturba
 tior. Sacratum & publicum, id est, religiosum & profa
 num. Ara, id est, idolum in ara impositum ad precandum.
 Thure & cespite, quia ex cespitibus & herbis congere
 bant altaria. Altrinsæcus, id est, ex altera parte. Age exe
 re, id est, cia expedi. Reluctor palam, id est, non dissimu
 lan-

lanter resisto. Extorque, id est, per tormēta extrahē à me. Si potes, quasi dicat, sed non poteris. Ludus Christianis, id est, quasi per ludum illa experimur. Scitum brutum, id est, decretum bestiale & iniquum. Condigna uestris sensibus, quia quales habetis deos, talem & sapientiam. Excussa, puta ex saxis aut lignis. Aut recocta, id est, ex ære fusili conflata. His, scilicet, talibus dijs, id est, in illorum honorem. Spiritus, id est, demones maligni. Magistri, id est, autores. Auspices, id est, qui uobis auspicantur in sacrificijs uentura. Vagi, quia uagantur per ærem. Impotentes, id est in malum potentes, aut quia ex se nihil possint nisi permissione diuina. Latenter, per suggestionem alliciendo. Affore regnum, iudicium ultimum dicit. Perfidis, id est, malis qui à deo desciuerunt, quemadmodum & ipsi à principio mundi. Clamant, puta cum dicebant, Iesu Christe fili Dauid quid uenisti ante tempus torquere nos scimus qui sis. Diui & demones, quia in naturalib⁹ angelis sunt æquales. Otrudite, claudite: purior lectio est, obstruite. Reorum carnibus, i. carnifices martyrum illi date, & obijcite. Ius prætorium, quia Decianus prætor erat, iurique dicundo præfectus. Sentiāt eī in dolore, scilicet, tormentorum. Luscrit, pro illuserit. Verg. iij. Ainei. Nostris illuserit aduena regnis. Sacra Tarpeia, id est, quæ coluntur in Capitolio, quæ rupes Tarpeia dicitur, q. d. sacra Romanorum. Diuulsa membrarum, id est, diuisa per membra, Hiulcis ictibus & hiantibus uulneribus. Abdita costarum, id est, quæ latent intra costas, hoc est, exta & omenta. Rete ctum, id est, apertum. Ungula non intraret, id est, penetraret. Cessarat, id est, defecerat & uictum erat. Nisus anhelos, id est, conatus ex labore anhelantium. Toros, musculos. Nubilo, i. sine ulla tristitia, sed letus: nubilum autem & serenum translationes sunt. Quis uultus iste i. tam letus in tormentis. Renidet, id est, splendet & serenus est. Prouocat, id est, laccssit in tormenta. Et tortus, id est, qui torquet u. est fortior q̄ tortor. Illa uis, scilicet, tortorum, exercita in tormentis martyrum. Ars do-

dolorum, id est, tormentorum inferentium dolores. *Alumni carceris*, aut lictores, aut carnifices, aut custodes alloquitur. *Cohibete dexteras*, id est, cessate à tormentis. *Mihi*, id est, ad hoc quod uolo facere. *Vigor*, scilicet martyria patientia patienti, aut uestra torquendi. *Vlcera sanguine fluentia*. *Colligit*, id est, uulnus in cicatricem coit. *Resulcans*, id est, iterum scindens. *Leuites*, sic græcè declinatur: nos *Leuitæ*, declinamus. *Tuorum canum*, id est, tortorum. *Ostende, illis scilicet: Riuos*, scilicet sanguinis. *Meam pœnam*, id est, de me. *Alter homo*, id est, non hic carnalis qui uidetur, sed ille interior, de quo *Apostolus*, *Induite nouum hominem*. Hoc quod laboras, scilicet corpus: *Vas est*, de quo idem *Apostolus*, *scientes unusquisque suum uas possidere*. *Vas solutum*, id est, solubile. illum, scilicet hominem interiorem. *Calcet, uincit & superat*. *Exibilat*, quia dixit anguina uerba. *Callum pectoris*, id est, patientiam. *Puluinar nostrum*, id est, altaria. Nam in templis puluina sternerantur. *Libros*, religionem uestram continentem. *Rhombæa*, id est, ensis. *Erit uindex*, id est, liberatrix. *Interpretem tanti ueneni*, id est, blasphemie. *Vides fauillas*, *Exemplo illum deterret*, cum ita illum conflagraturum dicit, ut *Sodomorum & Gomorrhæ*, *Indices*, id est, testes & indicium facientes. *Cinis*, quia totus ille locus quasi cinere sparsus est. *O serpens*, quia supra dixit, anguina uerba exhibilat. *Fuligo & bitumen*, id est, aliquid simile ijs quæ sunt apud *Sodomam & Gomorrhæ*, apud inferos te expectat. *Bitumen autem sudat Asphalites lacus Iudæe*, unde bitumen Iudaicum uocatur. *Cum-ætatus diu*, deliberans quid faceret. *Extrema omnium*, subaudi tormentorum, ut scilicet quæstio exerceatur: per tormentum anque in quæstionibus ueritas extorqueri solet. *Ad hæc munera*, id est, officia. *Pernix*, alacris & uelox. *Ad palæstram gloriæ*, id est, ad certamen in quo martyr reportaturus erat uictoriam. *Spes uincendi ex parte martyris & crudelitas carnificis*. *Regula serrata*, *commodus dixisset lamina*, cum *Verg. i. Georg. Argutæ la-*

mina ferræ. Dente infrequenti. i. ualde frequenti, nam hic
 in auget. Viuum habitum. i. uaporem igneum. Excussus sa-
 lis. i. excussio, nisi forte uelis intelligere quòd salis sit ca-
 sus rectus. Punctis stridulis. i. puncturis cum stridore erum-
 pentibus cum mica salis. Aruina, pingue illud quod adia-
 cet carni, impressa in corpus martyris, uel in ipsum cau-
 terium aduoluta: est autem cauter siue cauterium instru-
 mentum ad urendum, à cauteriazō, quod est, comburo dis-
 ctum. Lauit. i. tingit, & declinatur per tertiam, Lauo, lauis,
 lauit. Roris fumidi, sic enim gutta distillatur ex pingui.
 Nescius. i. non sentiens. In altum lumina, ex Verg. ij. Aë-
 neid. Lumina, nam teneras arcebant uincola palmas. In-
 de, scilicet, ex tormentis. Usus liber. i. sine impedimento.
 Animaret, id est, animosiorē redderet. Ergastulo, id est,
 carcere, cum tamen proprie ergastulū sit eorum qui dam-
 nantur ad faciēda opera. Saxa angusta, id est, angustum
 locum claudētia. Strangulant, id est, contrahunt in siri-
 ctum quasi puteum. Fornicis mersi, id est, testudinis sub-
 terraneæ. Aeterna nox, tenebræ sunt illic semp apud in-
 feros, quasi dicat, est illic locus subterraneus quasi infe-
 ri inferorum. Barathrum, sic appellatur apud inferos lo-
 cus damnatorum. Ligno, quem nos Hispani cippum uoca-
 mus. Diuaticatis, id est, distractis quā maximo fieri po-
 test spacio. Fando, id est, inter loquendum, in fabulis. Ver-
 gil. ij. Aeneid. Fando aliquid si forte tuas peruenit ad au-
 res. Compertam retro, id est, temporibus retro actis. Fra-
 gmenta testarum, id est, scrupulos angulosos. Hirta, id est,
 aspera. Informia, id est, non formata in planiciem. Spi-
 culis, id est, aculeatis illis lapidibus & scrupulis. Subter-
 latus insonne, id est, non sinebat martyrem dormire. Mu-
 crone obuio, id est, stimulo latus excipiente. Belzebu-
 lus, id est, diaboli, qui princeps siue uir muscarum interpre-
 tatur, dicitur nanque Bel & Beel & Baal. Cæcitas, ob-
 scuritas, unde cæcam noctem Vergil. dixit. Duplex mor-
 sus stipitis, id est, cippi, qui duobus constat lignis in castra-
 tis. Cauernis, i. cauis in quibus uinctorum crura in sortan-

AVRELII PRVDENTII

tur. Dato rem luminis, non solum illius, sed etiam spiritalis. Mollibus, quæ prius fuerant aculeata. Nectar, pro ambrosia posuit: quæ ut Vergilius dixit, Diuinum spirat odorem. Augustior, id est, uenerabilior. securus tui, quia Deus peculiare tui curam agit. Addere, id est, sis additus, nam secunda imperatiui modi persona est. Munia pœnæ minacis, id est, officia labor que tormenta patiendi sunt decussata, id est, ex te excussa et detracta, aut decussa pro decussata, id est, perfecta. Acuo intermino, id est, immortalitate. Collegam crucis, id est, passionis. Larga dextera, id est, benigna & munifica. Vasculum, corpus quod est quasi animæ uagina. Liber, expeditus. Rumpunt, id est, erumpunt per fores clausas. Proditur, id est, ostenditur. Obsessor atri liminis, forte legendum carceris, nam quomodo limen erat atrium? Cura pernox, id est, uigilia per totam noctem durans. Manserat, id est, expectabat, hoc enim significat cum accusatiuo constructum maneo uerbum. Cui, scilicet, carmini. Conclauē concauum, id est, testudineum. Reddit, per uocis repercussionem, quod maxime fit per Echo in locis concauis. Acies, scilicet, oculorum: nam per ianuarum rimas aspexit quid intra carceris barathrum fiebat. Stramenta testarum, id est, testas illas stratatas. Nexibus, uinculorum scilicet, & compedis. Fortibus, id est, fomentis quibus recreetur, ut deinde magis sentiat dolores in tormentis. Pastum nouum, id est, materiam integram ad tormēta. Turbam fidelem, id est, Christianos putantes quod prætor parabat illū dimittere. Duplices sulcos, erant enim ungulæ ad modum rastro bidentis, pererrat osculis, id est, osculatur. Stillante sanguine, scilicet, martyris, ut pro annileto utatur ad pericula morbosque depellendos. Manceps carceris, id est, qui ministerio carceris mancipatus erat. Ut fert uetustas, id est, ut fama ex antiquo tempore constat. Obseratis uectibus, id est, clausis ianuis ut diximus. Lucis aduenæ, id est, extra uenienti. Quietem lectuli, quia obdormiuit paululum. Aeger, id est, dolens, Tædio morarum, id est, quod tam diu

diu

diu moraretur in hac uita. Sit mortis, id est, cupidus moriendi. Et per parenthesim interponit, si mors habenda est, quæ resoluit mentem liberam à corporis carcere, & cæc. Et pendet usque ad locum illum, ergo ut recline. Reddit, quasi rem ab illo mutuo acceptam. Caput recline, id est, inclinatam. Aulæis mollibus, pro culcitrīs aut puluillis posuit, cum sint alioqui aulæa quæ ad parietes appenduntur. Ad patrem, id est, rerum omnium parentem. Cæsus fratre, id est, occisus à Cam primogenito Adam ex Eua uxore, de quo Saluatoris testimonio pronuntiatur, quòd fuerit iustus. Pari carcere, quia Ioannes Baptista in carcere quoque fuit obtruncatus, & ex carcere migravit ad domum. Vocat, subaudi ad se & iuxta se collocat. Irrita uenena, id est, uana, & quæ non sunt consecuta suum effectum. Et efferata, scilicet, illa uenena quæ illum efferatiorem reddiderunt. Inermem dentibus, quia draconum arma sunt dentes. Euasit exultans, scilicet, Vincentius. Palmam tulit, id est, uictoriam de me. Carpendum, dilacerandum. Extinxero pro extinguiam, nam futurum est indicatiui modi. Plebs gregalis, id est, eiusdem gregis, hoc est, Christianorum. Excolat, id est, ueneretur. Titulum, id est, epitaphium sepulchro insculpat. Negato tegmine, id est, funerali ueste. Inter carices, id est, palustres arundines minutulas. Trophæum gloria, id est, uictorem gloriosum. Tactu squallido, id est, immundo. Si qua clangens, subaudi alitum, hoc est, aquilarum, nam clangere proprie aquilarum est. Trucis uolucris, id est, corui, quod ipsum mirum est, quòd coruius fugaret aquilam. Helicæ datus, ex tertio Regum uolumine petèda est historia, quo pacto coruus pascebat Heliam prophetam. Excubat, id est, uigilat & tuetur. Proximis, ei loco ubi martyris corpus iacebat. Exegit, fugauit. Belluam, id est, lupum illum. Congredi tauris, id est, cum tauris, Vergilius primo Æneidos, Impar congressus Achilli, id est, cum Achille. Plumis mollibus, id est, coruo. Malignum, id est, malignè, nomen pro aduerbio.

AVRELII PRVDENTII

Leui uolatu, scilicet, corui leuiter uolantis. Quis audien-
 di, ex Vergil. iij. Aneid. Quis tibi tunc Dido cernenti ta-
 lia sensus? Spiculis, id est, stimulis. Sed quis tyranne, uer-
 ba sunt poetæ alloquentis Dacianum. Derterminabit,
 pro finiet. Nullus modus. i. finis. Nullus, facit Dacianum
 respondentem. Nunquam ignoscit, sed semper iniecta
 deuorat. Illic, id est, in flumine. Incerta ludibria, id est, per
 motus incertos. Nam & ludere pro moueri in aqua. Ver-
 gilius posuit primo Geor. Teretes (inquit) colludere plu-
 mas. Agmina squamosa, id est, pisces. Scabri murices, id
 est, asperæ rupes: nam murex etiam inter alia hoc quo-
 que significat: Vergilius. 6. Aneid. Inter recessus scrup-
 eos, id est, speluncas saxosas & asperas: unde Vergil. in
 sexto Aneid. Scrupea saxa dixit. Ecquis, interrogatiuum
 est, sed hic uidetur ponere pro aliquis: quia subdit, peri-
 tus pellere cumbâ, strenue: qui queas. &c. Cumbam pro
 cymba posuit, ut murrha pro myrrha, y psilo mutato in u
 uocalem. Leui lembulo, id est, paruo lembo, qui etiam ex
 cymbarum genere est. Vergil. 1. Georg. Aduersus uix flu-
 mine lembum, ubi Seruius exponit nauiculam admodum
 breuem. Culleus spartens, id est, fiscus ex sparto contex-
 tus, quanquã culleus sit corium ex boue solidum: sed par-
 ricidæ culleo insuebantur, & deinde in mare deijcibantur.
 fiscinam appellauit culleum à similitudine. Emices, id
 est, eas remorum impulsu. Vergil. Iuuenum manus emicat
 ardens. Palmula, id est, remi palma. Verg. in. 5. Leuas fe-
 riat sine palmula cautes. Solum relictū, id est, terram, hoc
 est, ubi terra nusquam appareat: sed undique sit aut ca-
 lum aut mare. Hæc iussa arripit, id est, exequitur. Funale
 textum, id est, fiscum ex funibus contextum. Corpore su-
 to, id est, intus clauso & implicito. Emensus, id est, enau-
 gans. Excutit, id est, in mare deijcit. Gradiente Christo,
 quo tempore Petrum à profundo maris liberauit. Viator
 gurgitis, id est, uiam faciens per mare. Hæc uirtus, cum
 populum Israëliticum per mare rubrum traiecit. Dehis-
 cere, id est, sulcari, undis stantibus ex utroque latere. Et
 ipsa

ipsa, subaudi uirtus. Quietis lapsibus, id est, tranquilliss.
 Pronum ad littora, id est, decliue, nam pronum dicitur
 quod deorsum uergit. Vergil. 5. Aeneid. Et acuto in mu-
 rice remi. Spuma candens, epitheton est inseparabile:
 quoniam omnis spuma candicat. Sisseta, proprie quam
 supra culcum dixerat. Remenso marmore, id est, retro
 nauigato mari. Verg. 2. Aeneid. Pelagoque remenso im-
 prouisi aderunt. Idem in septimo: Et lento luctantur mar-
 more tonsæ. Aestu secundo & flamine, id est, undarum
 refluxu sequente & uento: nam aestus maris proprie dici-
 tur, cum crescit & undas ad littora impellit. Certant ipsi,
 qui merserat martyris cadauer in pontum. Phaselo, quem
 supra uocauit cymbam & lembulum, nam Phaselus quo-
 que nauicula est. Iuuenalis, Fictilibus solitum dare uela
 phaselis. Humus quieta, id est, ubi corpus requiescit in
 spe resurgendi, sepultus nanq; putabatur à Christianis q
 aderant. Sanctorum hominum, scilicet, Christianorum. Vi-
 tæ postera, id est, ad diem iudicij quo reuicturi sunt om-
 nes. Subactis hostibus, id est, postquam gentiles cesserunt
 Christianis & summa rerum omnium delata est ad nos.
 Altar, ut supra quoque posuit pro altare. Hauriunt au-
 ram, id est, fauorem caelestem, non quod spirent uiuentis
 ossa, sed quod integra manent conseruata diuino mune-
 re. sic corpus, subaudi habet se. Ast ipsum, id est, ani-
 mam illius, quæ est totum hominis esse, ut philosophi
 dicunt. Cum fratribus Machabæis, qui pro lege Do-
 mini passi sunt, quemadmodum scribitur libro Macha-
 bæorum secundo. Esaiæ secto, id est, serra in duas partes
 diuiso, sic enim scribitur diem suum obiisse. Simplex, quia
 Machabæi simplici morte necati sunt, & Esaias quoque:
 At Vincentius mille tormentorum generibus. Sector, id
 est, qui serra Esaiam secuit. Quid tale? quale in Vincen-
 tium. Machabæi martyr, quo pacto hæc gesta sunt cap.
 vi. secundi uoluminis Machabæorum legitur. Bis inely-
 te, scilicet, in uita cum patereris tormenta, & post mor-
 tem iniectus mari. Latronem, id est, uiolentum persecu-

AVRELII PRVDENTII

torum. Efficax orator, id est, sufficiens qui pro nobis ores,
 uel potius, orator, id est, patronus qui causam nostram
 coram iudice defendas. Per te, per particula est adiu-
 randi. Vergil. Perque si qua est quaerest at. Stipitem car-
 ceralem, id est, cippum illum ligneum. Fragmentum testium,
 id est, lapillos illos testaceos. Per lectulum, sepulchrum
 dicit in quo situs est. Imputet, quod non potest sine re-
 prehensione fieri. Sternimur, proicientes nos pronos in
 tuum sepulchrum. Huc illabere, id est, ad nos descende. Sic
 nulla iam. Sic, particula est adiurantis, ut supra diximus
 de per, ut sit sensus, fac quod te rogamus, sic nulla mora
 restet, id est, cito nobilis spiritus tuus resumat carnem
 excitatam, quod fiet in die ultimi iudicij. Perfuncta pari
 uirtute, id est, utraque tua pars exerceat communes ope-
 rationes, ut caro quae particeps laboris in passione fuit,
 sit cohaeres gloriae, id est, simul cum spiritu haeres.

H Y M N V S B E A T I S S I M O R V M
 martyrum Fructuosi Episcopi ecclesiae Tarraco-
 nensis, & Augurij & Eulogij diaconi.

Conuenit carminis genus cum hymno post cibum, Pastis
 uisceribus. hoc modo: -- - v v - v - v - v

Foelix Tarraco Fructuose vestris
 Attollit caput ignibus coruscum
 Leuitis geminis procul relucens.

Hispanos Deus aspicit benignus,
 Arcem quandoquidem potens Iberam
 Trino martyre trinitas coronat.

Ardens Augurius capessit aethram.
 Nec non Eulogius simul supernum
 Christi lucidus ad sedile tendit.

Dux & praevius, & magister illis
 Ad tantum decus, ex episcopali
 Clarus nomine Fructuosus ibat.
 Accitus quia Praesidis repente

Iussu, venerat ad forum sacerdos

Leuitis comitantibus duobus.

Inde ad carceream viros catenam

Pactus sanguine carnifex trahebat,

Gaudet eurrere Fructuosus vltro.

Ac ne quis socios minor feriret,

Præceptor vehemens eundo firmat,

Incenditq; fidem calore Christi.

Mecum stete viri, vocat cruentus

Ad pœnam coluber Dei ministros,

Ne mors terreat, est parata palma

Carcer Christicolis gradus coronæ est,

Carcer prouehit ad superna cœli,

Carcer conciliat Deum beatis.

His dictis, adeunt specum reorum,

Exercent ibi mysticum lauacrum

Et purgamina quæ stupent tenebræ.

Sex hîc continuis latent diebus,

Tandem stant trucidis ad tribunal hostis,

Fratres ter geminos tremunt catastæ.

Iudex Æmilianus imminebat,

Atrox, turbidus, insolens, profanus,

Aras dæmonicas coli iubebat.

Tu qui doctor, ait, seris nouellum

Commenti genus, vt leues puellæ

Lucos destituant, Iouem relinquanti;

Damnes si sapias anile dogma,

Iussum est Cæsaris ore Gallieni

Quod princeps colit, hoc colamus omnes.

Hæc fanti placidus refert sacerdos,

Æternum colo principem, dierum

Factorem, dominumq; Gallieni:

Et Christum patre profatum perenni,

Cuius sum famulus, gregisq; pastor.

Subridens ait ille, iam fuisti.

Nec differt furor, aut refrenat iram,

AVRELII PRUDENTII

Sæuis destinat ignibus cremandos,
Exultant, prohibentq; flere vulgum.

Quosdam de populo videt sacerdos,
Libandum sibi poculum offerentes,
Ieiunamus, ait: recuso potum.

Nondum nona diem resignat hora,
Nunquam conuiolabo ius dicatum,
Nec mors ipsa meum sacrum resoluet.

Sic Christus sitiens crucis sub hora
Oblatum sibi poculum recusans,
Nec libare volens, sitim peregit.

Intrant interea locum rotunda
Conclusum cauea, madens ferarum
Multo sanguine quem furor frequentat:

Quum spectacula perstrepunt cruenta,
Ac vilis gladiator ense curuo
Percussus cadit, & fremit voluptas.

Hic flammante pyra, niger minister
Ardens supplicium parare iussus,
Construxit facibus rogam supremis.

Qui dum corpora concremanda soluit,
Feruentes animas amore lucis
Fracto carceris expediuit antro.

Certant officiis pii sodales,
Plantis calciamenta dissolutis,
Pronus detrahere studebat vnus.

Sed sanctus vetat, ora Fructuosus
Inclinata premit, facessite, inquit,
Ne nostram grauet obsequela mortem.

Atquin ipse meos pedes resoluam,
Ne vestigia præpedita vinclis
Tardis gressibus inruant in ignem.

Cur lamenta rigant genas madentes?
Cur vestri memor vt siem rogatis?
Cunctis pro populis rogabo Christum.

Vix hæc ædiderat, relaxat ipse

Indu-

Indumenta pedum, velut Moyſes
Quondam fecerat ad rubum propinquans.

Non calcare ſacram cremationem,
Aut adſtare Deo prius licebat,
Quam veſtigia pura figerentur.

Stabat calce mera, reſultat ecce
Cœlo ſpiritus, & ſerit loquelam
Quæ cunctos tremefecit audientes:

Non eſt credite pœna quam videtis,
Quæ puncto tenui citata tranſit,
Nec vitam rapit illa, ſed reformat.

Fœlices animæ, quibus per ignem
Celfa ſcandere contigit tonantis,
Quas olim fugiet perennis ignis.

Hæc inter, rapidis focos crepantes
Intrant paſſibus, & minantur ipsis
Flammarum * trepidantibus caminis.

Nexus denique, qui manus retrorſus
In tergum reuocauerant reuinctas,
Intacta cute decidunt aduſti.

Non auſa eſt cohibere pœna palmas
In morem crucis ad patrem leuandas,
Soluſt brachia quæ Deum precentur.

Prifcorum ſpecimen trium putares,
Quos olim Babylonico per ignem
Cantantes ſtupuit tremens tyrannus.

Illis ſed pia flamma tum pepercit,
Nondum tempore paſſionis apto,
Nec mortis decus inchoante Chriſto.

Hos quum defugeret vaporus ardor,
Orant, vt celer ignis aduolaret,
Et finem daret anxiiſ pericliſ.

Exorata ſuos obire tandem
Maietas famuloſ iubet caducis
Miſſiſ corporibuſ, ſibiſq; reddi.

Vidit Præſidiſ ex domo ſatelleſ

* crepi
tantib.

Ca-

AVRELII PRVDENTII

Cœlum martyribus patère apertum,
Insignesq; viros per astra ferri.

Quin & filiolarum monens herili
Ostendit sceleris notam paterni,
Cœlo viuere, quos forum peremit.

Hæc tum virginitas palam videre
Per sudum meruit, patente cœlo,
Ut crimen domini domus timeret.

Tum de corporibus sacris fauillæ,
Et perfusa mero leguntur ossa,
Quæ raptim sibi quisque vindicabat.

Fratrum tantus amor domum referre
Sanctorum cinerum dicata dona,
Aut gestare sinu fidele pignus.

Sed ne reliquias resuscitandas,
Et mox cum domino simul futuras,
Discretis loca diuidant sepulchris;

Cernuntur niueis stolis amicti,
Mandant restitui, cauoq; claudi
Mixtim marmore, puluerem sacrandum.

O triplex honor, ô triforme culmen.
Quo nostræ caput excitatur vr̄bis,
Cunctis vr̄bibus eminens Hiberis.

Exultare tribus libet patronis,
Quorum præsidio fouentur omnes
Terrarum populi Pyrenearum.

Circumstet chorus ex utroque sexu,
Heros, virgo, puer, senex, anicla,
Vestrum psallite rite Fructuosum,

Laudans Augurium resultet hymnus,
Mistis Eulogium modis coæquans,
Reddamus paribus pares Camœnas.

Hinc aurata sonent in arce tecta,
Blandum littoris extet inde murmur,
Et carmen freta feriata pangant.

Olim tempus erit ruente mundo,

Quum

Quum te Tarraco Fructuosus acri
Soluēt supplicio regens ab igni.

Fors dignabitur & meis medelam
Tormentis dare, prosperante Christo,
Dulces hendecasyllabos reuoluens.

F Oelix Tarraco Fruct.) Hi tres martyres ex Tarracone fuerant Tarraconensis provinciae ciuitate Metropoli, sed Fructuosus Episcopus, reliqui duo Leuitae. Carmen est quale illud, Pastis uiscerib. Vestris ignib. i. quia ex incendio migrarunt ad dominum. Arcem Iberam, id est, Tarraconem urbem Hispanam. Ardens, ex igni conflagrans. Eulogius, ex igni quoque. Ad tantum decus, scilicet, ad ignis martyriū. Praesidis iussu, id est, Aemiliani, qui reddebat ius. Carnifex pastus sanguine, quia eius officium est excarnificare. Eundo, id est, inter eundum, hoc est, duntaxat. Calore, id est, amore. Specum reorum, id est, carcerem. Mysticum lauacrum, quia illuc baptizabant uenientes. Et purgamen aquae, quia baptismum pertinet ad animarum purgationem. Stupent tenebrae, mirabilibus quae ibi fiebant. Ter geminos fratres, ego nescio an fuerunt ter gemini, id est, eodem partu nati, sed forte appellat illos ter geminos, id est, in Christo fratres per baptismum regenerationis. Catasta, id est, ipsa tormenta, cum ipsi potius illa timere deberent. Imminebat, id est, erat tormentorum autor. Nouum commentum genus, id est, nouam sectam & commenticiam. Lucos, id est, arbores alicui deo consecratos: qui mos gentibus frequens erat: ut etiam in sacris literis saepe legimus. Anile dogma, id est, uetularum religionem. Gallieni, imperatoris Romanorum Anno C. C. LXIII. post Christi natalem. Princeps, id est, Gallienus Imperator. Haec fanti, Aemiliano loquenti. Principem dierum, potius legendum esset, deorum, sed nihil muto. Profatum, id est, progenitum. Gregis pastor, quia Episcopus erat, ut diximus. Iam fuisti, id est, non es nunc, sed fuisti olim. Libandum poculum, quod solet fieri ijs qui trahuntur ad mortis poenam, quemadmodum

AVRELII PRUDENTII

dum & *Saluatori nostro est oblatum. Nona hora, qua ieiunantes soliti erant cibam sumere, hoc est, tertia post meridiem. Meum, sacrum scilicet ieiuniū, resoluet, id est uiolabit. Sitim peregit .i. protraxit: quanquam dixisset sitio. Rotunda cauea, amphitheatrum definit in quo gladiatores concurrebant, & ferarum uenationes representabantur, & multi martyres excarnificati sunt. Spectacula cruenta, scilicet gladiatorum. Voluptas fremit. s. spectatorum fauentium alterutri ex gladiatoribus. Niger minister .i. fumidus ex fuligine. Facibus supremis, quia constructa pyra siue lignorum strue, tandem faces subdebantur. Qui dum dissoluit, ex carcere. Fracto antro. i. corpore, quod est animi carcer in quo detinetur inuitus. Sodales, amici martyrum, unus ex sodalibus illis. Pronus, pedibus aduolutis. Faceffite. i. discedite. Obsequela. i. ministerium. Grauet, id est, grauiorem & molestiorem faciat. Pedes resoluam, id est, ex calciabo. Vinculis, id est, calcibus qui sunt quasi pedum uincula. Velut Moyses. Exodi. 3. Sacram cremationem, id est, rubum qui incensus non cremabatur. Astare deo, id est, accedere ad deum. Vestigia pura, id est, calcibus nudata, sic Iuuenalis, Obseruant ubi festi mero pede sabbata reges. Stabat at calce mero, id est, nudo ut Iuuenalis dixit mero pede. Spiritus, id est, angelus quispiam. Et serit loquelam, id est, aëre uerberato profert uerba. Tenui puncto. i. breui momento. Rapit uitam, id est, non aufert uitā sed reddit resituitq;. Fugiet, quia per hos ignes fugient ignes æternos gehennæ. Mimantur, cum ediuerso ignes soleant cremantis mimari. Nexus decidunt, id est, uincula. Paxna. i. uinculum manuum. In morem crucis. i. expensas eorum more qui sunt affixi cruci. Trium scilicet puerorum, qui iussu Nabuchodonosor immissi sunt in fornacem ignis ardentis. Illis pepercit, quia illasi ex fornace sunt egressi. Hi uero passi sunt pro Christi nomine: atque ex igni consecuti sunt coronam. Ador uaporus, id est, uapor ardens. Aduolaret, ut se uelocius aduoleret. Missos ex corporibus, id est, solatos & expeditos.*

*sibi*que reddi, id est, restitui sibiipsis: quia dum anima est in corpore, non est sui iuris. Ergo cum euadit ex corpore restituitur sibiipsi. *Satelles*, id est, unus ex ministris praesidis. *Filiolæ herili*, id est, domini sui. *Notam sceleris*, id est, crimen & infamiam patris, hoc est ipsos martyres. *Forum*, id est, amphitheatrum ubi sunt concremati. *Virginitas*, id est, filia praesidis uirgo. *Per sudum*, id est, per serenum. *Vergil.* *Per sudum rutulare uident.* *Fauilla*, id est, cineres. *Perfusa mero*, nam mortuorum cineres uino consueuerunt spargi. *Vergilius. 6. Aencid.* *Reliquias uino & bibulas lauere fauillas.* *Discretis sepulchris*, id est, in diuersis locis distributa. *Mixtim*, quod in sepulchrorum monumentis saepe legimus mixtis cineribus. *Nostræ urbis*, non quod Tarraco sit patria Prudentij, sed nostram uocat, quia Hispanus. *Emmens cunctis*, quippe à qua est cognominata Prouincia Tarraconensis. *Terrarum pyrenearum*, id est, adiacentium montibus Pyreneis. *Anicla* per syncopen pro anicula, sicut periculum & seculum pro periculum & seculum. *Mixtis modis*, id est, cantibus modulatis. *Paribus*, in martyrio. *Pares camœnas*, id est, hymnos ut sit metonymia, cum ponimus deum praesidem pro re cuius est praeses. *In arce*, id est, in urbe. *Murmur littoris* resultans ex hymnorum concretu. *Freta feriata*, id est, maria festu diem agentia. Nam feriæ sunt dies festi, Tegēs ab igni, in die. s. iudicij protegens te. *Reuoluens .i. repetens & memorans.* *Endecasyll.* quia hi uersus phalcutici sunt undecim syllabarum.

HYMNVS QVIRINI MARTYRIS

& Episcopi ecclesiae Siscianæ.

Carmen est Glyconium, constans spondeo, Choriambo, & Pyrrhichio, seu Iambo. -- --VV-- VV

In signem meritis virum
 Quirinum placitum Deo
 Urbis moenia Sisciae
 Concessum sibi martyrem
 Complexu patrio fouent.

Hic

AVRELII PRVDENTII

Hic sub Galerio duce,
 Qui tunc Illyricos sinus
 Urgebat ditionibus,
 Ferrur catholicam fidem
 Inlustrasse per exitum.

Non illum gladii rigor,
 Non incendia, non feræ
 Crudeli interitu necant,
 Sed lymphis fluuiialibus
 Gurges dum rapit, abluit.

Nil refert, vitreo æquore,
 An de flumine sanguinis
 Tingat passio martyrem,
 Æquè gloria prouenit
 Fluctu quolibet vuida.

Summo pontis ab ardui
 Sanctæ plebis Episcopus
 In præceps fluuiio datur,
 Suspensum laqueo gerens
 Ingentis lapidem molæ.

Deiectum placidissimo
 Amnis vertice suscipit,
 Nec mergi patitur sibi,
 Miris vasta naratibus
 Saxi pondera sustinens.

Spectant eminus è solo
 Doctorem puidi greges,
 Nam Christi populus frequens
 Riparum sinuamina
 Stipato agmine sepserat.

Sed Quirinus vt eminens
 Os circumtulit, heu suos
 Exemplo trepidos videt,
 Nil ipse proprii memor
 Inter stagna pericli.

Confirmat pia pectora,

Vers

Verbis mirificis rogans,
 Ne quem talia terreant,
 Neu constans titubet fides,
 Aut pœnam putet emori.

Dicentem fluitantibus
 Amnis terga vehunt vadis,
 Nec substrata profunditas
 Saxoꝝq; & laqueo, & viro
 Audet sponte dehiscere.

Sensit martyr Episcopus
 Iam partam sibi præripi
 Palmam mortis, & exitus,
 Ascensumq; negarier
 Æterni ad solium patris.

Iesu cunctipotens, ait,
 Haud quaquam tibi gloria
 Hæc est insolita, aut noua,
 Calcare fremitum maris,
 Prona & flumina sistere.

Scimus discipulum Petrum
 Quum vestigia tingeret
 Mortali trepidus pede,
 Dextræ subsidio tuæ
 Subiecisse salum solo.

Iordanem quoq; nouimus
 Tortis vorticibus vagum,
 Dum fertur rapido impetu,
 Ad fontem refluxis retro
 Confugisse meatibus:

Hæc miracula sunt tuæ
 Virtutis domine, vt modo
 Suspendar leue prænatans
 Summo gurgite fluminis,
 Cùm collo scopulum traham,

Iam plenus titulus tui est,
 Et vis prodita nominis,

Qua

Qua gentilis hebet stupor,
Absolvas precor optime
Huius nunc animæ moras.

Quid possis, probat amnicus
Qui vectat silicem liquor.
Hoc iam quod superest cedo,
Quo nil est pretiosius
Pro te Christe Deus mori.

Orantem simul halitus,
Et vox deserit, & calor,
Scandit spiritus ardua.
Fit pondus graue saxeam
Corpus suscipiunt aquæ.

In signem meriti) Carmen est glyconicū constans spondeo, choriambo, & pyrrhichio. Fuit autem hic martyr ex Siscia urbe Pannoniæ superioris, ut scribit Ptolemæus, & Strabo lib. 7. Insignem. ordo est, mœnia urbis Siscie fouent complexu patrio Quirinum insignem meriti uirū. martyrem sibi concessum. i. ipsi urbi, Illyricos sinus. i. qui præerat Illyriæ, quæ est contermina Pannoniæ, & est sumptum ex Verg. i. Aeneid. Illyricos penetrare sinus. Per exitum. i. per mortem. Abluit, quia in aqua extinctus affectus est quod alij martyres sanguinis effusione: ideo subdit, nil refert uitreo æquore. Fluctu quolibet uuida, uel fluminis uel sanguinis. Summo pontis, incipit narrare quo pacto gestum est hoc. Summo pontis. i. à summitate pontis ardui. In præceps. i. in præcipitiū. Nec patitur mergi sibi. i. ut in se mergatur è solo. i. ex ripa fluminis. Sinuamina riparum. i. ripas sinuosas & obliquas. Suo exemplo trepidos. i. timentes ne ipsi quoq; eodem modo traherentur ad mortem. Terga amnis. i. superficies fluminis. Fluitantibus uadis. i. currente flumine. Nec substracta profunditas. i. flumen profundum subiectum. Debiscere. i. aperiri & cedere. Gloria insolita, quia non est nouum quòd super æquora ambulaueris, quodq; Iordanem conuerteris retrorsum, subiecisse solum solo, id est, fecisse mare stabile

*in quo posset ingredi quasi in solo. Iordanem quoque no-
uimus, de quo lege uolumen Iosue. Ut modo suspendar, id
est, suspensus trahar. Traham scopulum, id est, lapidem
collo appensum. Plenus titulus, id est, gloria. Vis nominis
prodita, id est, manifestata. Quam gentilis stupor habet,
id est, stupet & miratur.*

LOCVS VBI MARTYRES PASSI
sunt, quod nunc Baptisterium appellatur.
Carmen est Elegiacum.

Electus Christo loc⁹ est, vbi corda probata *
Prouehat ad cœlū, sanguine purget aqua.

Martyrium pulchra morte tulere viri.
Hic etiam liquido fluit indulgentia fonte,
Ac veteres maculas diluit amne nouo.
Qui cupit æternum cœli conscendere regnum,
Huc veniat sitiens, ecce parata via est.
Ante Coronati scandebant ardua testes
Atria, nunc lotæ celsa petunt animæ.
Spiritus æterno solitus descendere lapsu,
Ut dederat palmam, sic tribuit veniam.
Haurit terra sacros, aut fonte, aut sanguine rores,
Exundatq; suo iugiter vnda Deo.
Ipse loci est dominus, laterum cui vulnere utroq;
Hiuc cruor effusus fluxit, & inde latex.
Ibitis hinc, ut quisque potest per vulnera Christi,
Deuictus gladius alter, & alter aquis.

PASSIO CASSIANI MAR-

tyris in foro Corneliano.

Carmen heroicum, cui adnexum est senarium Iambicum.

Sylla forum statuit Cornelius, hoc Itali urbem
Vocant ab ipso conditoris nomine.
Hic mihi quū peterē te rerū maxima Roma,
Spes est oborta prosperum Christum fore.
Stratus humi tumulo aduoluebar, quē sacer ornat
Martyr, dicato Cassianus corpore.

V

Dum

AVRELII PRVDENTII

Dū lachrymans mecū reputo mea vulnera, & oēs
 Vitæ labores, ac dolorum acumina,
 Erexī ad cælum faciem: stetit obuia contra
 Fucis colorum picta imago martyris,
 Plagas mille gerens, totos lacerata per artus,
 Ruptam minutis præferens punctis cutem:
 Innumeri circum pueri, miserabile visu,
 Confossa paruis membra figebant stylis,
 Vnde pugillares soliti percurrere ceras.
 Scholare murmur adnotantes scripserant.
 Aedituus consultus ait, quod prospicis hospes
 Non est inanis, aut anilis fabula,
 Historiam pictura refert, quæ tradita libris,
 Veram vetusti temporis monstrat fidem.
 Præfuerat studiis puerilibus, & grege multo
 Septus, magister literarum sederat:
 Verba notis breuibus comprædere cuncta peritus,
 Raptimq; punctis dicta præperibus sequi.
 Aspera nonnunquam præcepta, & tristia visa,
 Impube vulgus mouerant, ira & metu.
 Doctor amarus enim discenti semper ephēbo,
 Nec dulcis vlli disciplina infantia est.
 Ecce fidem quatiens tempestas sæua, premebat
 Plebem dicatam Christiana gloriæ.
 Extrahitur cœtu è medio moderator alumni
 Gregis, quod aris supplicare spreuerat.
 Pœnarum artifici quærenti, quod genus artis
 Vir nosset, alto tam rebellis spiritu,
 Respondent, agmē tenerum, ac puerile gubernat,
 Fictis notare verba signis imbuens.
 Ducite conclamat, captiuum ducite, & vltro
 Donetur ipsis verberator paruulis,
 Vt liber illudant, lacerent impunè, manusq;
 Tingant magistri feriatas sanguine.
 Ludum discipulis volupe est vt præbeat ipse
 Doctor seuerus, quos minis coërcuit.

Vinci

Vincitur post terga manus, spoliatus amictu,
 Adest acutis agmen armatum stylis.
 Quantum quisque odii tacita conceperat ira,
 Effudit ardens felle tandem libero.
 Coniiciunt alii *lapides, inq; ora tabellas *fra-
 Frangunt, relisa fronte lignum dissilit. giles
 Buxa crepant cerata, genis impacta cruentis,
 Rubetq; ab ictu curua tumens pagina.
 Inde alii stimulos, & acumina ferrea vibrant,
 Qua parte aratis cera sulcis scribitur.
 Et qua secti apices abolentur, & æquoris hirti
 Rursus nitescens innouatur area.
 Hinc foditur Christi confessor, & inde secatur,
 Pars viscus intrat molle, pars scindit cutem.
 Omnia membra manus pariter fixere cruentæ,
 Totidemq; guttæ vulnerum stillant simul.
 Maior tortor erat, qui summa pupugerat infans,
 Quàm qui profunda perforarat viscera.
 Ille leuis, quoniam percussor morte negata
 Sæuire *solis scit dolorum spiculis. *solefcit
 Hic quanto interius vitalia condita pulsat,
 Plus dat medelæ dum necem prope applicat.
 Este precor fortes, & vincite viribus annos,
 Quod deficit æuo, suppleat crudelitas.
 Sed male conatus tener, infirmusq; laborat,
 Tormenta crescunt dum fatiscit carnifex.
 Quid gemis, exclamat quidam, rute ipse magister
 Istud dedisti ferrum, & armasti manus:
 Reddimus ecce tibi iam millia multa notarum,
 Quæ stando, flendo, te docente excepimus,
 Non potes irasci quod scribimus, ipse iubebas
 Nunquam quietum dextera vt ferret stylum:
 Non petimus toties te præceptore negatas
 Auare doctor, iam scholarum ferias.
 Pangere puncta libet, sulcisq; intexere sulcos,
 Flexas catenis impedire virgulas.

AVRELII PRUDENTII

Emendes licet inspectos longo ordine versus,
 Mendosa fortè si quid erravit manus.
 Exerce imperium, ius est tibi plectere culpam,
 Si quis tuorum te notavit segnius.
 Talia ludebant pueri per membra magistri,
 Nec longa fessum pœna soluebat virum.
 Tandem luctantis miseratus ab æthere Christus,
 Iubet resolui pectoris ligamina,
 Difficilesq; moras animæ, ac retinacula vitæ
 Relaxat *artus, & latebras expedit. *arctas
 Sanguis ab interno venarum fonte patentes,
 Vias sequutus, deserit præcordia.
 Totq; foraminibus penetrati corporis exit,
 Fibrarum anhelans ille vitalis calor.
 Hæc sunt quæ liquidus expressa coloribus hospes
 Miraris, ista est Cassiani gloria.
 Suggere si quod habes iustum, vel amabile votum,
 Spes si qua tibi est, si quid intus æstuas.
 Audit crede preces martyr prosperrimus omnes,
 Ratasq; reddit, quas videt probabiles.
 Pareo, complector tumulū, lachrymas quoq; fun-
 Altar tepescit ore, saxum pectore. (do,
 Tunc arcana mei percenseo cuncta laboris,
 Tunc quod petebam, quod timebam murmuro.
 Et post terga domum dubia sub sorte relictam,
 Et spem futuri forte nutantem boni.
 Audior, vrbem adeo, dextris successibus vtor:
 Domum reuertor, Cassianum prædico.

ROMANI MARTYRIS
 SUPPLICIUM.

Io. Sichardus, Supplicium Romani martyris, quod Aldus Romanus seorsim tragædiæ nomine impresserat, ex industria inseruimus Coronatis, ne quis hoc putet negligentia factum. Nam quum exemplaria, quæ uidi, omnia ita haberent, modò quæ essent paulò uetustiora, tum etiã res ipsa cum argumeto Coronatorū bene conuenit. Quid

*autem Aldo in mentem uenerit, diligenti alioqui homini,
sed in nouandis per facili, ipse uiderit: mouit, opinor, id
quod alicubi tragœdiam ipse appellat, sed hoc q̄ conue-
niat ad inscriptionem, non satis uideo.*

Carminis ratio est, quæ fuit præfa. psych. Senex fidelis.

Romane Christi fortis adsertor Dei,
Elinguis oris organum fautor moue,
Largire comptum carmen infantissimo,

Fac ut tuarum mira laudum concinam:

Nam scis & ipse posse mutos eloqui.

Plectrum palati, & faucium sæuus tibi

Tortor reuulsit, nec tamen silentium

Indixit ori, quo fatebaris Deum:

Vox veritatis testis, extingui nequit,

Nec si recisis palpiter meatibus.

Sic noster hærens sermo linguæ debili

Balbutit, & modis laborat absonis:

Sed si superno rore respergas iecur,

Et spiritali lacte pectus inriges,

Vox impeditos rauca laxabit sonos.

Euangelista scripsit ipsum talia

Præcepta Messian dedisse Apostolis,

Nolite verba, quum Sacramentum meum

Erit canendum, prouidenter quærere:

Ego imparatis, quæ loquantur, suggeram.

Sum mutus ipse, sed potens facundiæ

Mea lingua Christus luculenter disseret,

Ipsè explicabit quos supremo spiritu

Dæmon tumultus dum domatur, mouerit,

Furore pestis peior in nouissimo,

Sic vulneratus anguis ictu spiculi

Ferrum remordet, & dolore sæuior,

Quassando pressis immoratur dentibus,

Hastile fixum sed manet profundius,

Nec cassa sentit morsuum pericula.

AVRELII PRVDENTII

Galerius *vr̄bis forte Romanæ statum *orbis
 Ductor regebat, vt refert antiquitas,
 Immitis, atrox, asper, implacabilis,
 Ediçta latè mundum in omnem miserat,
 Christum negaret quisque mallet viuere.

Hæc ille serpens ore dictat *regio, *legio
 Qui mortuorum de sepulchris exiens
 Clamat: Quid ante tempus aduentu cito
 Mea regna soluis? parce fili altissimi,
 Vel possidere corda porcorum iube.

Præfectus istis imminens negociis
 Asclepiades, ire mandat milites
 Ecclesiætenus quæ de sacrariis
 Raptare plebem, mancipandam vinculis,
 Ni disciplinam Nazarenam respuat.

Mox ipse templum cogitans intrumpere,
 Et dissipare sancta sanctorum studens,
 Armis profanus præparabat impiis
 Altaris aram funditus pessundare,
 Foresq; & ipsas in ruinam soluere.

Præcurrit index his repente cognitis
 Romanus, sacræ heros excellentiæ,
 Venire in armis perduelles nunciat,
 Animos pauentum præstruens hortatibus,
 Stent vt parati, nève cedant turbini.

Conspirat vno fœderatus spiritu
 Grex Christianus, agmen imperterritum,
 Matrum, virorum, paruulorum, virginum,
 Fixa & statuta est omnibus sententia
 Fidem tueri, vel libenter emori.

Refert repulsus miles ad subsellia,
 Plebis rebellis esse Romanum ducem,
 Flagrare cunctos peruicaci audacia,
 Iugulos resectos obstinatè opponere,
 Quò gloriosa morte fortes oppetant.

Præceps iubetur inde Romanus rapi,

Solusq; vt incitator, & fax omnium,
 Pro contumaci plebe causam dicere:
 It non resistens, sedq; vinciri petit,
 Flexas & vltro torquet in tergum manus.

Amor coronæ *penè præuenit trucem *pone
 Licitoris artem, sponte nudas offerens
 Costas, bisulcis execandas vngulis.
 Irrumpit altum limen, & præconibus
 Stupore mutis, ipse tortorem trahit.

Astanti ob ora sic tyrannus incipit:
 Infame monstrum, vilis, intestabilis,
 Tu ventilator vrbis, & vulgi leuis
 Procella, mentes inquietas mobiles,
 Ne se imperita turba dedat legibus.

Populare quiddam sub colore gloriæ
 Illitterata credidit frequentia,
 Vt se per æuum consecrandos autument,
 Si bella diuis ceu gigantes inferant,
 Victiq; flammis obruantur montium.

Hoc tu parasti perditæ spectaculum
 Cladis cruentæ de necandis ciuibus,
 Quos vt profanos impiati, & sæculi
 Reos, necesse est te magistro interfici,
 Tu causa mortis, tu malorum signifer.

Ni fallor, æquum est, vt quod autor improbus
 Tolerare multos compulisti, vt carnifex
 In te recurrat, proq; tantis cædibus
 Quæ mox futuræ, primis exitium luas,
 Feras & ipse quod ferendum suaseras.

His ille contrà reddit ore libero:
 Amplector ô præfecte, nec me subtrahio,
 Vt pro fideli plebe solus immoler,
 Dignus subire cuncta, si me consulas,
 Quæcunque vestra iusserit crudelitas,
 Intrare seruis idolorum, ac dæmonum,
 Sanctam salutis non licet nostræ domum,

Ne polluatur purus orandi locus:
 Confido sancto spiritu nunquam tibi
 Dandum, vt beatum limen attingas pede.

Nisi forte noster factus, in nostrum gregem
 Mereare sumi, quod pater faxit Deus.
 Incensus his Asclepiades, iusserat
 Euiscerandum corpus eculeo eminus
 Pendere, & vncis, *vinculisq; crescere. *vngulis

Apparitores sed furenti suggerunt
 Illum vetustā nobilem prosapia,
 Meritisq; multis esse primum civium.
 Iubet amoueri noxiam stipitem,
 Plebeia clarum pœna ne damnet virum.

Tundatur, inquit, tergum crebris ictibus,
 Plumboq; cœruix verberata extuberet:
 Persona quæque competenter plectitur,
 Magniq; refert, vilis, an sit nobilis
 Gradu reorum, forma tormentis datur.

Pulsatus ergo martyr illa grandine,
 Postquam inter ictus dixit hymnum plumbeos,
 Erectus infit, absit vt me nobilem
 Sanguis parentum præstet, aut lex curiæ:
 Generosa Christi secta nobilitat viros.

Si prima nostris quæ sit incunabulis
 Origo, textu stemmatis recenseas:
 Dei parentis esse ab ore cœpinus,
 Cui quisque seruit, ille verè est nobilis:
 Patri rebellis inuenitur degener.

Honos deinde stemmati accedit nouus,
 Et splendor ingens, vt magistratus venit,
 Si confitendi nominis testem probum
 Signent iniusta ferri, & ignis vulnera,
 Et vim dolorum mors sequatur incluta.

Caue benignus esse *peruerse velis, *peruer
 Nec mi remissus leniter pepercèris. *fibilis,*
 Incumbe membris tortor, vt sim nobilis,

His

His ampliatus si fruar successibus,
Genus patris, matristq; floccifecero:

Hæc ipsa vestra dignitatum culmina
Quid esse censes? nonne cursim transeunt
Fasces, secures, sellæ, prætextæ, togæ,
Lictor, tribunal, & trecenta insignia,
Quibus tumetis, moxq; detumescitis?

Quum consulatum initis, vt vernæ solent,
(Pudet fateri) farre pullos pascitis,
Aquila ex eburna sumit arrogantiam
Gestator eius, ac superbit belluæ
Inflatus osse, cui figura est alitis.

Iam si sub aris ad sigillorum pedes
Iaceatis infra sectilem quercum siti,
Quid esse vobis æstimem proiectius?
Nudare plantas, ante carpentum scio
Proceres togatos, matris Idææ sacris.

Lapis nigellus euehendus essedo,
Muliebris oris clausus argento sedet,
Quem dum ad lauacrum præeundo ducitis,
Pedes remotis atterentes calceis
Almonis vsque peruenitis riuulum.

Quid illa turpis pompa? nempe ignobiles
Vos esse monstrat, quum luperci curritis
Quem seruulorum non rear vilissimum,
Nudus plateas si per omnes cursitans,
Pulset puellas verberare * actas ludicro? * ictas

*10. Sichard. Euandrum ex Arcadia insituisse ludicrum
Titus Liuius scribit, ut nudi iuuenes Lycæum Pana uenez
rantes, per luxum atque lasciuiam currerent, atq; obuias
puellas scuticis per iocum pulsarent, quibus stultè credi-
tum est uulgo fecunditatem procurari. Meminit totius
ludicri Ouidius in libris Fastorum.*

Miseret tuorum me sacrorum, & principum,
Morumq; Roma sæculi summum caput.
Agè explicemus, si placet, mysteria

Præfe

AVRELII PRVDENTII

Præfecte vestra, iam necesse est audias,
Nolis velis, nequid colatis sordium.

Nec terret ista, qua tumes vesania,
Quòd vultuosus, quòd supinus, quòd rigens,
Tormenta lethi comminaris asperi:
Si me mouere rebus vllis niteris,
Ratione mecum, non furore dimica.

Iubes relictis patris, & Christi sacris,
Vt tecum adorem fœminas, ac mille mares,

Io. Sihar. Longum est recensere supra eorum, qui olim sint pro dijs culti. Lactantius Firmianus multas enumerat myriades, quibus factum fuit, ut deorum numerus antiquitus pene creuerit in immensum, fueritque maior coelitum, quam hominum, id quod Plinius ridens testatur lib. secundo: Veteres enim quum urbium suarum conditores, aut generis autores maximos uellent exteris uideri, eos in numerum deorum mox referebant: atque ita deum accidit, ut quum uel stuprorum, uel male consultorum colorem quærerent, ne uel putidas facerent origines suas, aut stultitiæ arguerentur, si quando res secus quam putabant accidisset, ad deos referrent. Ita Romulus ex Marte nobis prodijt, & Alexander magnus ex Ioue Hamone, dum non inuenit, quo matris adulterium caelet, se genitum mentitus est.

Deos, deasq;, decq; sexu duplici
Natos, nepotes, abnepotes æditos,
Ac rot stuprorum sordidam profapiam.

Nubunt puellæ, sæpe luduntur dolis,
Amasionum comprimuntur fraudibus:
Incesta feruent, furta mæchorum calent,
Fallit maritus, odit vxor pellicem,
Deos catenæ colligant adulteros.

Ostende quæso, quas ad aras præcipis
Veruece cæso fumet vt cespes meus:
Delphos ne pergam? sed vetat palæstrici
Corrupta ephēbi fama, quem vester Deus

Effæminauit Gymnadis licentia.

Mox fleuit impuratus occisum graui
Disco, & dicauit florulentum succubam.
Conductus idem pauit alienum pecus,
Furem deinde perditum passus gregis
Segnis bubulcus, tela & ipsa perdidit.

An ad Cybellis ibo lucum pineum?
Puer sed obstat Gallus ob libidinem,
Per triste vulnus, perq; sectum dedecus
Ab impudicæ tutus amplexu deæ:
Per multa matri sacra plorandus spado.

Sed credo magni limen amplectar Iouis,
Qui si citetur legibus vestri reus,
Laqueis minacis implicatus Iuliæ,

Io. Sichar. Merito Iouem, si in ius uocetur, poenam daturum scribit legi Iuliæ, quæ in adulteros scripta fuerat. Vix enim alterius non modo Dei, sed ne quidem profligatissimi nebulonis tot reperias libidinis exempla, dum nunc in Dianam, aliquando in taurum, arietem, aquilam, cygnum, satyrum, Amphytrionem, pastorem, serpentem, hominem, atq; demum ubi his artibus non procedit, in ignem, & aurum se transformat.

Luat seueram victus & Scantiniam,
Te cognitore dignus ire in carcerem.

Quid aureorum conditorem temporum
Io. Sich. Saturnum intelligit, qui dum Iouem filium fugit, Latio nomen indidit, eò quod isthic tutus à filij insidijs latuisset. Regnante autem Saturno, tam bene fuit actum de mortaliibus, ut nullus tum sit inuentus, qui furti argui posset. Vnde & factum est, quemadmodum Macrobius testatur, ut Romani ærarium in templo Saturni esse uoluerint, tanquam à furibus, si ob nullam aliam causam, certe Saturni numine tutum.

Censes colendum? quem fugacem non negas
Latuisse furtim, dum reformidat malum:
Quem si beatè viuere audit Iuppiter,

Ple

AVRELII PRVDENTII

Plectat necesse est oculendi conscios.

Quid inter aras dissidentum numinum
Putas agendum? Martis indignabitur
Offensa virtus, si colatur Lemnius.

Iunonis iram sentiet, quisque vt deum
Signo aut sacello consecrarit Herculem.

Dicis licenter hæc Poëtas fingere,
Sed sunt & ipsi talibus mysteriis
Tecum dicati, quodq; describunt, colunt.

Tu cur piaculum tam libenter lectitas?
Cur in theatris te vidente id plauditur?

Cygnus stuprator peccat inter pulpita.
Saltat *tonantem tauricornē Lydius, *comantē
Spectator horum pontifex summus sedes,
Ridesq; & ipse nec negando diluis,
Quum fama tanti polluatur numinis.

Cur tu Sacrate per cachinnos solueris,
Quum se maritum fingit Alcmenæ Deus?
Meretrix Adonin vulneratum scænica
Libidinoso plangit affectu palàm.
Nec te lupanar Cypridis sanctæ mouet?

Quia quod sub ipsis veritas signis patet,
Formata in ære criminum vestigiis.

Quid vult sigillum semper adfixum Ioui
Auis ministræ? nempe velox armiger
Leno exoletum qui tyranno pertulit.

Facem recincta veste prætendit Ceres,
Cur si deorum nemo rapuit virginem,
Quam nocte quærens, mater errat peruigil,
Fusos rotantem cernimus Tyrinthium?
Cur sine ære non fuit ludibrio?

Quid rusticorum monstra detestor deùm?
Faunos, Priapos, fistularum præfides,
Nymphas natantes, incolasq; aquatiles
Siras sub alto more ranarum lacu,
Diuinitatis ius in algis vilibus?

Ad hæc colenda me vocas censor bone?
 Potès ne quicquam tale, si sanum sapias,
 Sanctum putare? nonne pulmonem mouet
 Derisus istas intuens ineptias,
 Quas vinolentæ somniis fingunt anus?

Aut si quid vsquam est vanitatis mysticæ,
 Nobis colendum est, ipse primus incipe,
 *Pronusq; adora quicquid in terris sacri est,
 Deos Latinos, & deos Ægyptios,
 Quis Roma libat, quis Canopus supplicat.

*promif-
 cue

Venerem precaris? comprecare & Simiam,
 Placet sacratus aspis Æsculapii?
 Crocodilus, Ibis, & Canes cur displicent?
 Adpone toris relligiosas arulas
 Venerare acerbum Cepe, mordax Allium.

Fuliginosi thure placantur Lares,
 Et respuuntur consecrata holuscula:
 Aut vnde maior esse maiestas focis,
 Quàm nata in hortis sarcularis creditur,
 Si numen ollis, numen & porris inest?

Sed pulchra res est forma in ære sculptilis,
 Quid imprecabor officinis Græciæ,
 Quæ condiderunt gentibus stultos deos?
 Forceps Myronis, Polycleti malleus
 Natura vestrùm est, atque origo cœlitum.

Ars seminandis efficax erroribus,
 Barbam rigentem dum Iouis circumplicat,
 Dum fluentem leniter flectens comam,
 Limat capillos, & corymbos Liberi,
 Et dum Mineruæ pectus hydris asperat,
 Iniecit aram territis formidinem,
 Vt fulmen aëris ceu tonantis horreant,
 Tremant venenum sibilantis Gorgonæ,
 Putent Ephebum post triumphos Indicos
 Ferire Thyrsò posse, quum sit ebrius.

Tum quod Dianam molle succinctam vident,

Ver

Venantis arcum pertimescunt virginis,

Si forte vultum tristioris Herculis

Liquore crispo massa finxit fusilis,

Clavam minari, ni colatur, creditur.

Iam quis pauentum corda terror occupat?

Iunonis iram si polite expresserit,

Velut retortis intuens obtutibus,

Auertat ora delitantis hostia,

Lapis seuera fronte mentitur minas.

Miror quod ipsum non sacratis Mentorem,

Nec templum, & aras ipse Phidias habet

Fabri deorum, vel parentes numinum:

Qui si caminis institissent segnius,

Quum condiderunt gentibus stultis deos,

Non esset vllus Iuppiter constatilis.

Non erubescis stulte, pago dedite,

Te tanta semper perdidisse obsonia?

Quæ diis ineptus obtulisti talibus,

Quos trulla, peluis, cantharus, sartagines,

Fracta, & liquata contulerunt vascula?

Ignosco fatuis hæc tamen vulgaribus,

Quos lana terret discolor in stipite,

Quos sæpe falsus circulator decipit,

*rancida Quibus omne sanctum est, quod pauendum *vanulae

Edentularum cantilena suaserint.

Vos eruditos miror, & doctos viros,

Perpensa vitæ quos gubernat regula,

Nescire vel diuina, vel mortalia

Quo iure constent, quanta maiestas regat,

*qui Quicquid creatum est, *quæ creauit omnia

Deus perennis, res inestimabilis,

*viuendo Non cogitando, non *videndo clauditur.

Excedit omnem mentis humanæ modum,

Nec comprehendi visibus nostris valet,

Extraq; & intus implet, ac superfluit.

Intemporalis antequam primus dies

Esse & fuisse semper vnus obtinet,
 Lux ipse vera, veri & autor luminis:
 Quum lumen esset, lumen effudit suum:
 Ex luce fulgor natus hic est filius.

Vis vna patris, vis & vna est filii,
 Vnusq; ab vno lumine splendor satus
 Pleno refulsit claritatis lumine,
 Natura simplex pollet vnus Dei,
 Et quicquid vsquam est, vna virtus condidit,

Cælum, solumq; vim marini gurgitis,
 Globos dierum, noctiumq; præfides,
 Ventos, procellas, fulgura, imbres, nubila,
 Septentriones, hesperos, æstus, niues,
 Fontes, pruinas, & metalla, & flumina,

Prærupta, plana, montium conuallia,
 Feras, volucres, reptiles, natatiles,
 Iumenta, pecua, subiugales belluas,
 Flores, fruteta, germina, herbas, arbores,
 Quæ sunt odori, quæq; vernant esui:

Hæc non labore, & arte molitus Deus,
 Sed iussione, quam potestas protulit,
 Mandauit esse, facta sunt quæ non erant:
 Verbo creauit omniformem machinam,
 Virtus paterna semper in verbo fuit.

Cognostis ipsum, nunc colendi agnoscite
 Ritur, modumq; quale sit templi genus
 Quæ dedicari sanxerit donaria,
 Quæ vota poscat, quos sacerdotes velit,
 Quod mander illic nectar immolarier.

Ædem sibi ipse mente in hominis condidit

Io. Sichard. Hoc est nimirum, quod toties à Paulo nobis occinitur: Nescitis, quia templum dei estis? Non est enim ubi magis colit Christus, quam intra nosmet-ipsos: id consequimur, si sanctimoniam studuerimus, sine qua nemo placebit deo.

Viuam, serenam, sensualem, stabilem,

Solui

AVRELII PRUDENTII

Solui incapacem posse, nec destructilem,
Pulchram, venustam, præminentem culmine,
Discriminatis inlitam coloribus.

Illic sacerdos stat sacro in limine,
Foresq; primas virgo custodit Fides
Innexa crines vinculis regalibus,
Poscit litari victimas Christo & patri
Quas scit placere, candidatas, simplices.

Frontis pudorem, cordis innocentiam,
Pacis quietem, castitatem corporis,
Dei timorem, regulam scientiæ,
Ieiuniorum parcitatem sobriam,
Spem non iacentem, semper & largam manum.

Ex his amœnus hostiis surgit vapor,
Vincens odorem balsami, thuris, croci,
Auras madentes Persicorum aromatum.
Sublatus inde, cœlum adusque tollitur,
Et prosperatum dulce delectat deum.

Hanc disciplinam quisquis infensus vetat,
Vetat probatum viuere, & sanctum sequi
Vetat vigorem mentis alte intendere,
Nostriq; acumen ignis ad terram vocat.
Nec excitari vim finit prudentiæ.

O mersa limo cæcitas gentilium,
O carnulenta nationum pectora,
O spissus error, o tenebrosus genus.
Terris amicum, deditum cadaueri.
Subiecta semper intuens, nunquam supra.

Furorne summus, vltima & dementia est,
Deos putare, qui creantur nuptiis?
Rem spiritalem terrulente quærere,
Elementa mundi consecrare altaribus,
Id quod creatum est, conditorem credere?

Deasciato supplicare stipiti
Verris cruore scripta saxa spargere,
Aras offellis obsecrare bubulis,

Homines fuisse quum scias, quos consecras,
Vrnas reorum morticinas lambere?

Desiste iudex sæculi, tantum nefas
Viris iubere fortibusq; & liberis,
Nil est amore veritatis celsius,
Dei perennis numen asserentibus,
Nihil est pauori, & mors ipsa subiacet.

Dudum coquebat differente martyre
Asclepiades intus iram subdolum,
Stomachatus alto felle dum longum filer,
Bilemque rectis concipit præcordiis,
Tandem latentis vim furoris euomit:

Prò Iuppiter quid est, quod ex hoc audio?
Stat inter aras, & deorum imagines,
Et quod fateri cogor, in medio foro
Tacente memet hic perorat perditus,
Quicquid sacrorum est ore fædans impio.

O fas priorum, motis ô prisci status,
Io. Sichard. Legendum est, moris ô prisci status.
Inuenta regum pro salute publica
Pompiliorum nostra carpunt sæcula.

*Io. Sichard. Primus enim Numa Pompilius Romanos,
bellis, sanguineque gaudentes, ad humanitatem reduxit,
quam ex sacrorum ritu conatus est primum suis concilia-
re, testis est T. Liuius.*

Quis hos sophistas error inuexit nouus,
Qui non colendos esse diuos disputent?

Nunc dogma nobis Christianum nascitur,
Post euolutos mille demum consules
Ab vrbe Roma, ne retexam Nestoras,
Quicquid nouellum surgit, olim non fuit,
Vis summam rerum nosse? Pyrrham consule.

Vbi iste vester tunc erat summus Deus,
Diuum fauore quum puer Mauortius
Fundaret arcem septicollem Romulus?
Quod Roma pollet auspicato condita

AVRELII PRUDENTII

Ioui Statori debet, & diis cæteris.

*atauis

Hoc sanctum ab æuo est, hoc ab *auis traditum,
 Placanda nobis pro triumphis principis
 Delubra, faustus vt secundet gloriam
 Procinctus, vtq; subiugatis hostibus
 Ductor quietum frenet orbem legibus.

Accingere ergo quisquis es nequissime
 Pro principali rite nobiscum deos

Orare vita, vel quod hostem publicum

Pati necesse est, solue pœnam sanguine.

Spreuisse templa, respuisse est principem

Tunc ille, nunquam pro salute, & maximis

Fortissimisq; principis cohortibus

Aliter precabor, quam fidele vt militent,

Christiq; lymphis vt renascantur patri,

Capiant & ipsum cœlitus paraclitum:

Vt idolorum respuant caliginem,

Cernant & illud lumen æternæ spei,

Non succulentis influens obtutibus,

Nec corporales per fenestras emicans,

Puris sed intus quod relucet mentibus.

Pupilla carnis crassa crassum perspicit,

Et res caduca, quod resoluendum est, videt;

Liquidis videndis aptus est animæ liquor.

Natura feruens sola, feruentissimæ

Diuinitatis vim coruscantem capit.

Hoc opto lumen Imperator nouerit

Tuus, meusq; si velit fieri meus:

Nam si resistit Christiano nomini,

Meus ille talis Imperator non erit,

Scelus iubenti, crede, nunquam seruiam.

Statis ministri, clamitans iudex ait,

Statis? manusq; continetis vindices?

Non rupta sulcis dissecatis viscera?

Animam nec intus abditam rimamini?

Erumpit vnde vox profana in principem?

Scin

Scindunt vtrunque milites teterrimi
 Mucrone hiulco pensilis latus viri,
 Sulcant per artus longa tractim vulnera,
 Obliqua rectis, recta transfuersis secant,
 Et iam rétectis pectus albet ossibus.

Nitendo anhelant, diffluunt sudoribus.
 Quum sit quietus heros in quem sauiunt,
 Hæc inter, addit sponte Romanus loqui:
 Si quaris ô præfecte verum noscere,
 Hoc omne quicquid lancinamur, non dolet.

Dolet, quòd error pectori insidet tuo,
 Populos quòd istos tecum trahis perditos.
 Currunt frequentes vndiq; ad spectaculum
 Gentile vulgus, heu gemenda corpora,
 Crudumq; nostræ fortis exemplum *trahunt.

Audite cuncti, clamo longe, ac prædico,
 Emitto vocem de catasta celsior,
 Christus paternæ gloriæ splendor, Deus
 Rerum creator, noster idem particeps
 Spondet salutem perpetem credentibus.

Animæ salutem, sola quæ non occidit,
 Sed iuge durans, dispares casus subit,
 Aut luce fulget, aut tenebris mergitur,
 Christum sequuta patris intrat gloriã,
 Dissuncta Christo mancipatur tartaro.

Curanda mercis qualitas, quæ nam mihi
 Contingat olim perpetis substantiæ,
 Nam membra parvipendo quo pacto cadant,
 Casura certe lege naturæ suæ,
 Instat ruina, quod resoluendum est *ruat

Nec distat ignis, & fidiculæ sauiant,
 An corpus agrum languor asper torqueat,
 Quum sæpe morbos maior armet scuitia,
 Non vngularum tanta vis latus fodit
 Mucrone, quando dira pulsat pleuresis.

Nec sic iniusta laminis ardet cutis,

AVRELII PRUDENTII

Vt febris atro felle venas exedit,
Vel summam pellis ignis obductus coquit,
Papulasq; feruor æstuosus excitat,
Credas cremari stridulis cauteribus.

Miserum putatis, quòd retortis pendeo
Extentus vlnis, quòd reuelluntur pedes,
Compago neruis quòd sonat crepantibus,
Sic eiulantes ossa clamant diuidi,
Nodosa torquet quos podagra, & arthefis.

Horretis omnes hæc carnificum manus,
Num mitiores sunt manus medentium?

*Laniena quando sæuit Hipocratica? *lamina
Viuum secatur viscus, & recens cruor
Scalpella tingit, dum putredo abraditur.

Purate ferrum triste chirurgos meis
Inferre costis, quòd secat salubriter,
Non est amarum quo reformatur salus,
Videntur isti carpere artus tabidos,
Sed dant medelam rebus intus viuidis.

Quis nescit autem, quanta corruptela sit
Contaminatæ carnis ac solubilis?
Sordet, tumescit, liquitur, fætet, dolet,
Inflatur ira, soluitur libidine:
Plærunque felle tincta liuores trahit.

Aurum regestum nõnne carni acquiritur?
Inlusa vestis, gemma, bombix, purpura,
In carnis vsum mille quæruntur dolis,
Luxus vorandi carnis aruinam fouet,
Carnis voluptas omne per nefas ruit.

Medere quæso carnifex tantis malis,
Concide, carpe fomitem peccaminum,
Fac vt refecto debilis carnis situ,
Dolore ab omni mens supersit libera,
Ne gestet vltra quod tyrannus amputet.

Nec terrearis turba circumstantium,
Hoc prædo solum quod peribit omnibus

Re

Regi, clienti, pauperiq; & diuiti,
 Sic vernularum, sic Senatorum caro
 Tabescit, imo cum sepulchro condita est.

Iactura vilis mordet, & damnum leue,
 Si quo carendum est, perdere extimescimus,
 Cur quod necesse est non voluntas occupat?
 Natura cur non vertit in rem gloriae?
 Legale damnum deputemus praemiis.

Sed praemiorum forma quae sit fortibus
 Videamus, illa nempe quae nunquam perit,
 Caelo refusus subuolabit spiritus,
 Dei parentis perfruetur lumine
 Regnante Christo stans in arce regia.

Quandoque caelum ceu liber plicabitur,
 Cadet rotati Solis in terram globus,
 Sphaeram ruina menstruaem destruet,
 Deus superstes solus, & iusti simul
 Cum sempiternis permanebunt angelis.

Contemne praesens vtile o prudens homo,
 Quod terminandum, quod relinquendum est tibi,
 Omitte corpus, rem sepulchri & funeris:
 Tende ad futuram gloriam, perge ad Deum.
 Agnosce qui sis, vince mundum & saeculum.

Vix dum elocutus martyr hanc peregerat
 Orationem, quum furens interfecit
 Asclepiades, Verrat ictum carnifex
 In os loquentis, inq; maxillas manum,
 Sulcosq; acutos, & fidiculas transferat.

Verbofitatis ipse rumpatur locus,
 Scaturientes perdat vt loquacitas
 Sermonis auras, perforatis follibus,
 Quibus sonandi nulla lex ponit modum,
 Ipsa & loquentis verba torqueri volo.

Implet iubentis dicta licet or improbus,
 Charaxat ambas vngulis scribentibus
 Genas, cruentis & secat faciem notis:

AVRELII PRVDENTII

Hirsuta barbis soluitur carptim cutis,
Et mentum adusque vultus omnis scinditur.

Martyr fluentem fatur inter sanguinem:
Grates tibi ô præfecte magnas debeo,
Quòd multa pandens ora, iam Christum loquor:
Arctabat ampli nominis præconium
Meatus vnus, impar ad laudes Dei.

Rimas parentes inuenit vox ædita,
Multisq; fusa rictibus reddit sonos
Hinc inde plures, & profatur vndique
Christi patrisq; sempiternam gloriam,
Tot ecce laudant ora, quot sunt vulnera.

Tali repressus cognitor constantia,
Cessare pœnam præcipit: tunc sic ait,
Per Solis ignes iuro, qui nostros dies
Reciprocratis administrat circulis,
Cuius recursu lux & annus ducitur.

Ignis parandus iam tibi tristis rogi,
Qui sine digno corpus istud deuoret,
Quod perseuerans tam resistit nequiter
Sacris vetustis, nec dolorum spiculis
Victum fatiscit, fitq; pœnis fortius.

Quis hunc rigorem pectori iniecit stupor?
Mens obstinata est, corpus omne obcalluit,
Tantus nouelli dogmatis regnat furor,
Hic nempe vester Christus haud olim fuit,
Quem tu fateris ipse suffixum Cruci.

Hæc illa Crux est omnium nostrum salus,
Romanus inquit, hominis hæc redemptio est:
Scio incapacem te Sacramenti impie,
Non posse cæcis sensibus mysterium
Haurire nostrum: nil diurnum nox capit.

Tamen tenebris proferam claram facem,
Sanus videbit, lippus oculos obteget,
Remouete lumen dicet insanabilis,
Iniuriosa est nil videnti claritas,

Audi profane quod grauatus oderis.

Regem perennem Rex perennis protulit,
In se manentem, nec minorem tempore,
Quia tempus illum non tenet, nam fons retro
Exordiorum est, & dierum & temporum,
Ex patre Christus, hoc pater quod filius.

Hic se videndum præstitit mortalibus,
Mortale corpus sumpsit immortalitas,
Vt dum caducum portat æternus Deus,
Transire nostrum posset ad cœlestia:
Homo est peremptus, & resurrexit Deus.

Congressa mors est membra gestanti deo
Dum nostra tentat, cessit immortalibus:
Stultum putatis hoc sophistæ sæculi:
Sed stulta mundi summus eligit pater,
Vt stultus esset sæculi, prudens Dei.

Antiquitatem Romuli, & Mauortiam
Lupam renarras primum, & omen vulturum,
Si res nouellas respicis, nil tam recens:
Vix mille fastis implet hanc ætatulam
Cursus dierum, conditore ab augure.

Sexcenta possum regna pridem condita
Proferre toto in orbe, si sit ocium,
Multo antè clara, quàm capellam Gnosiam
Suxisse fertur Iuppiter, Martis pater,
Sed illa non sunt, hæc & olim non erunt.

Cruce ista Christi, quam nouellam dicitis,
Nascente mundo factus vt primum est homo,
Expressa signis, expedita est literis,
Aduentus eius mille per miracula
Prænucciatus ore Vatum consono.

Reges, prophetæ, iudicesq; & principes,
Virtute, bellis, cultibus, sacris, stylo,
Non destiterunt formam pingere crucis.
Cruce prænotata, cruce adumbrata est prius.
Crucem vetusta combiberunt sæcula.

AVRELII PRUDENTII

Tandem relectis vocibus propheticis,
 Ætate nostra comprobata antiquitas,
 Coram refulsit ore conspicabili,
 Ne fluctuaret veritas dubia fide,
 Si non pateret teste visu comminus.

Hinc nos & ipsum non perire credimus
 Corpus, sepulchro quod vorandum traditur,
 Quia Christus in se mortuum corpus cruci
 Secum excitatum vexit ad folium patris:
 Viamq; cunctis ad resurgendum dedit.

Cruce illa nostra est, nos patibulum ascendimus,
 Nobis peremptus Christus, & nobis Deus,
 Christus reuersus, ipse qui moriens homo est,
 Natura *duplex, moritur & mortem domat,
 Reditq; in illud quod perire nesciat.

*simplex

Dixisse pauca sit satis de mysticis
 Nostræ salutis, deq; processu spei:
 Iamiam silebo, margaritas spargere
 Christi vetantur inter immundos suos,
 Lutulenta sanctum ne terant animalia.

Sed quia profunda non licet luctarier
 Ratione tecum, consulamus proxima,
 Interrogetur ipsa naturalium
 Simplex sine arte sensuum sententia,
 Fuci imperitus fac ut adsit arbiter.

Da septuennem circiter puerum, aut minus,
 Qui sit fauoris liber, & non oderit
 Quenquam, nec vllum mentis in vitium cadat,
 Periclitemur quid recens infantia
 Dicat sequendum, quid nouus sapiat vigor.

Hanc ille sancti martyris vocem libens
 Amplexus, vnum de caterua infantium
 Paruum, nec olim lacte depulsum, capi,
 Captumq; adesse præcipit: quiduis roga,
 Inquit, sequamur quod probarit pufio.

Romanus ardens experiri innoxiam

Lactantis oris indolem : Filiole ait,
 Dic quid videtur esse verum, & congruens,
 Vnum ne Christum colere, & in Christo patrem,
 An comprecari mille formarum deos?

Arrisit infans, nec moratus retulit:

Est quicquid illud, quod ferunt homines Deum,
 Vnum esse oportet, quod vni est vnicum,
 Quum Christus hoc sit, Christus est verus Deus.
 Genera deorum multa nec pueri putant.

Stupuit tyrannus, sub pudore fluctuans,
 Nec vim decebat innocenti ætatulæ
 Inferre legis, nec loquenti talia
 Furor sinebat efferatus parcere:

Quis autor, inquit, vocis est huius tibi?

Respondit ille : Mater, & matri Deus,

Illa ex parente spiritu docta imbibit,

Quo me inter ipsa pasceret cunabula.

Ego vt gemellis vberum de fontibus

Lac paruus hausi, Christum & hausi credere.

Ergo ipsa mater adsit, exclamat cedo

Asclepiades, disciplinæ & exitum

Tristem suæ magistra spectet impia,

Male eruditi torqueatur funere

Infantis orba, quemq; corruptit, fleat.

Ab sit ministros vilis vt muliercula

Nostros fatiget, quantulus autem dolor

Vexabat artus, mortis auxilio breuis,

Oculi parentis punientur acrius,

Quàm si cruentæ membra carpant vngulæ.

Vix hæc profatus, pusionem præcipit

Sublime tollant, & manu pulsent nates,

Mox & remota veste virgis verberent,

Tenerumq; duris ictibus tergum secent,

Plus vnde lactis, quàm cruoris defluat.

Quæ cautes illud perpeti spectaculum?

Quis ferre possit æris, aut ferri rigor?

Im-

AVRELI PRUDENTII

Impacta quoties corpus attigerat salix,
Tenui rubebant sanguine vda vimina,
Quem plaga ferat roscidis liuoribus:

Ferunt minaces verberantium genas
Illachrymasse, sponte dimanantibus
Guttis per ora barbarum frementia,
Scribas & ipsos, & coronam plebium,
Proceresq; siccis non stetit visibus.

At sola mater hisce lamentis caret,
Soli sereno frons renidet gaudio,
Stat impiorum corde pietas fortior,
Amore Christi contumax doloribus,
Firmatq; sensum mollis indulgentiæ.

Sitire sese parvus exclamauerat,
Animæ æstuantis ardor in cruciatibus
Hoc exigebat, lymphæ vt haustum posceret,
Quem torua mater eminus riste intuens
Vultu, & seueris vocibus sic intreat:

Puto imbecillo nate turbaris metu,
Et te doloris horror afflictum domat,
Non hanc meorum viscerum stirpem fore:
Deo spondi, non in hanc spem gloriæ
Te procreavi, cedere vt letho scias.

Aquam bibendam postulas, quum sit tibi
Fons ille viuus præsto, qui semper fluit,
Et cuncta solus irrigat viuentia,
Intus, forisq; spiritum, & corpus simul,
Æternitatem largiens potantibus.

Venies ad illud mox fluentum, si modo
Animo, ac medullis solus ardor æstuet
Videre Christum, quod semel potum affatim
Sic sedat omnem pectoris flagrantiam,
Vita vt beata iam sitire nesciat.

Hic hic bibendus nate nunc tibi est calix,
Mille in Bethleem quem biberunt paruuli,
Oblita lactis, & papillarum immemor

Ætas amaris, mox deinde dulcibus
 Refecta poclis, mella sumpsit sanguinis.

Exemplum ad istud nitere, ô fortis puer,
 Generosa proles matris, & potentia.

Omnes capaces esse virtutum pater
 Nandauit annos, neminem excepit diem,

Ipsis triumphos annuens vagitibus,
 Scis, sæpe dixi quum docenti adluderes,

Et garrulorum signa verborum dares,
 Isaac fuisse paruulum patri vnicum,

Qui quum immolandus, aram & ensen cerneret,
 Vltro sacranti colla præbuerit seni?

Narraui & illud nobile, ac memorabile
 Certamen, vna matre quòd septem æditi

Gessere pueri, sed tamen factis viri,
 Hortante eadem matre, in ancipiti exitu

Pœnæ & coronæ, sanguini vt ne parcerent.
 Videbat ipsos apparatus funerum

Præsens suorum, nec mouebatur parens,
 Lætata quoties aut oliuo stridula

Sartago frixum torruisset puberem.
 Dira, at*cremasset laminarum impressio. *crepas-

Comam, cutemq; verticis reuulserat flet
 A fronte tortor, nuda testa vt tegmine

Ceruicem adusq; dehonestaret caput:
 Clamabat illa: *patere, gemmis vestiet *pater

Apicem corona regio ex diademate.

Linguam tyrannus amputari iusserat,
 Vni ex ephebis mater aiebat: satis

Iam parta nobis gloria est, pars optima
 Deo immolatur, ecce nostri corporis

Digna est fidelis lingua quæ sit hostia,
 Interpret animi, enunciatrix sensuum,

Cordis ministra, præco operti pectoris,
 Prima offeratur in sacramentum necis,

Et sit redemptrix prima membrorum omnium,
 Du

AVRELI PRVDENTII

Ducem dicatam mox sequentur cætera.

His Maccabæos incitans stimulis parens,
Hostem subegit subiugatum septies,
Quot fœta natis, tot triumphis inçlyta,
Me partus vnus vt feracem gloria
Mea vita præstet, in tua est situm manu.

Per huius alui fida conceptacula,
Per hospitem mense bisquino larem,
Si dulce nostri pectoris nectar tibi,
Si molle gremium, grata si crepundia,
Perfiste, & horum munerum autorem adfere.

Quâ nam arte nobis viuere intus cœperis,
Nihilumq; & illud, vnde corpus nescio,
Nouit animator solus, & factor tui,
Impendere ipsi, cuius ortus munere es:
Bene in datorem, quod dedit, refuderis.

Talia canente matre iam lætus puer
Virgas strepentes, & dolores *verberum *vulne
Ridebat, hic tum cognitor pronunciat: rum
Claudatur infans carcere, & tanti mali
Romanus autor torqueatur acrius.

Illum recentes per cicatricum vias
Denuo exarabant, quaq; acutum traxerant
Paulò antè ferrum, mox recrudescentibus
Plagis apertas persequabantur notas,
Quos iam superbus victor ignauos vocat.

O non virile robur, ô molles manus,
Vnam labantis dissipare tandiu
Vos non *potesse fabricam corpusculi? *potestis
Vix iam cohæret, nec tamen penitus cadit.
Vincens lacertos dexterarum inertium.

Citius cadauer dentibus carpunt canes,
Longeq; morsus vulturum efficacior
Ad deuorandas carnis offas mortuæ.
Languetis imbelli fame, ac fatiscitis,
Gula est ferua, sed focors edacitas

Exarsit istis turbida ira iudicis,
 Scq; in supremam concitat sententiam:
 Si te morarum pœnitet, finem citum
 Subeas licebit, ignibus vorabere
 Damnatus, & fauilla iam tenuis fies.

Abiens, at ille, quum foro *abriperent virum *arriperent
 Truces ministri, pone respectans ait:
 Appello ab ista perfide ad Christum meum
 Crudelitate, non metu mortis tremens,
 Sed vt probetur esse nil, quod iudicas.

Quid differo, inquit ille, vtrouosque perdere,
 Puerum, ac Magistrum, complices sectæ impiæ?
 Gladius recidat vile vix hominis caput
 Infantis, istum flamma vindex concremet,
 Sit his sub vno fine dispar exitus.

Peruentum ad ipsum cædis implendæ locum,
 Natum gerebat mater amplexu, & sinu,
 Vt primitium crederes fœtum geri
 Deo offerendum, sancti Abelis ferculo,
 Lectum ex ouili puriorem cæteris,

Puerum poposcit carnifex, mater dedit,
 Nec immorata est fletibus, tantum osculum
 Impressit vnum, vale ait dulcissime,
 Et quum beatus regna Christi intraueris,
 Memento matris iam patrone ex filio.

Dixit: Deinde dum ferit ceruiculam
 Percussor ense, docta mulier psallere,
 Hymnum canebat carminis Daudici:
 Pretiosa sancti mors sub aspectu Dei,
 Tuus ille seruus, proles ancillæ tuæ.

Talia retexens explicabat pallium,
 Manusq; tendebat sub ictu, & sanguine
 Venarum vt vndam profluam manantium,
 Et palpitantis oris exciperet globum,
 Excepit, & charo adplicauit pectori.

At parte campi ex altera, immanem pyram

Texebat vstor fumidus pinu arida,
Sarmenta mistim subdita, & fœni struem
Spargens, liquato rore feruentis picis,
Quo flamma pastu cresceret ferocius.

1097
Etiam retortis brachiis furca eminus
Romanus actus ingerebatur rogo:
Scio, inquit ille, non futurum vt concremer,
Nec passionis hoc genus datum est mihi,
Sed restat ingens quod fiat miraculum.

Hæc eius ossa sequitur immensus fragor
Nubis ruentis, nimbus vndatim nigro
Præceps aquarum flumine ignes obruit:
Alunt oliuo semicomburstas faces,
Sed vincit imber iam madentem fomitem,

Trepidare teter carnifex rebus nouis
Turbatus, & qua posset arte, insistere,
Versare torres cum fauillis humidis,
Prunas maniplis confouere stupeis,
Et semen ignis inter vndas quærere.

Quod quum tumentis nunciatum est iudici,
Commouit iram fellis implacabilis,
Quousque tandem summus hic nobis magus
Inludit, inquit, Thesalorum carmine,
Pœnam peritus vertere in ludibrium.

Fortasse ceruix, si secandam iussero,
Flecti sub enses non patebit vulneri,
Vel amputatum plaga collum diuidens,
Rursus colbit, ac reglutinabitur,
Humerisq; vertex eminebit additus.

Tentemus igitur antè partem quampiam
Truncare ferro corporis superstitis,
Ne morte simpla crimosus multiplex
Cadat, vel vna perfidus cæde opperat:
Quot membra gestat, tot modis pereat volo.

Libet experiri Lerna, sicut traditur,
Vtrum renatis pullulascet artubus,

Ac se imminuti corporis damnis nouum
 Instauret, ipse præstò tunc erit Hercules,
 Hydrina fuerus vstum ire vulnera.

Iam nunc secandi doctus adsit artifex,
 Qui cuncta norit viscerum confinia,
 Vel nexa neruis *disparare vincula, *dissipare
 Date hunc reuulsis qui medetur ossibus,
 Aut fracta nodis sarcimens compaginat.

Linguam priorem detrahat radicitus,
 Quæ corpore omni sola viuit nequior,
 Illa & procaci pessima in nostros deos
 Inuecta motu, fas profanauit vetus,
 Audax & ipsi non pepercit principi.

Aristo quidam medicus accitus venit,
 Proferre linguam præcipit: profert statim
 Martyr resectam, & pandit ima faucium:
 Ille & palatum tractat, & digito exitum
 Vocis pererrans, vulneri explorat locum.

Linguam deinde longe ab ore protrahens,
 Scalpellum in vsque guttur insertans agit,
 Illo secante fila sensim singula,
 Nunquam momordit martyr, aut os dentibus
 Compressit arctis, *nec cruorem sorbuit, *aut

Immotus & patente rictu constitit,
 Dum sanguis extra defluit scaturiens,
 Perfusa pulcher menta russo stemmate
 Fert, & cruenti pectoris spectat decus,
 Fruiturq; & ostro vestis vt iam regia.

Præfectus ergo ratus elinguem virum,
 Cogi ad sacrandum posse quum verbis carens
 Nil in deorum *oblacteraret dedecus *oblata:
 Iubet reduci iam tacentem, & debilem, ret
 Multo loquentis turbine olim territus.

Reponit aras ad tribunal denuo,
 Et thus, & ignem viuudum in carbonibus,
 Taurina & exta, vel suilla abdomina,

In

AVRELII PRVDENTII

Ingressus ille, vt hos paratus perspicit,
Insufflat, ipsos ceu videret dæmonas.

*Irridet hoc Asclepiades lætior,
Addit deinde: Nunquid inclementius,
Sicut solebas, es paratus dicere?
Effare quoduis, ac per ora ediffere.
Permitto, vocem liberè vt exerceas.

*Arridet

Romanus alto corde suspirans diu,
Gemitu querelam traxit, & sic orsus est:
Christum loquenti lingua nunquam defuit,
Nec verba quæras*quæ regantur organo, *quo
Quum prædicatur ipse verborum dator.

Qui fecit vt vis vocis expressa intimo
Pulmone, & oris torta sub testudine,
Nunc ex palato det repercussos sonos,
Nunc temperetur dentium de pectine,
Sitq; his agendis lingua plectrum mobile.

Si mandet idem, faucium sic fistulas
Spirare flatu concinentes consono,
Vt verba in ipsis explicent meatibus,
Vel exitu oris cymbalis profarier
Nunc pressa parce labra, nunc hiantia.

Dubitasne verti posse naturæ statum?
Cui facta forma est, qualis esset primitus,
Hanc nempe factor vertere, vt liber, potest,
Positasq; leges texere, ac retexere,
Linguam loquela ne ministram postulet.

Vis scire nostri numinis potentiam?
Fluctus liquentis æquoris pressit pede,
Natura fluxa, ac tenuis in solidum coit,
Qui dispar illis legibus, quis condita est,
Solet naratus ferre, fert vestigia.

Habet vsitatum munus hoc diuinitas, *Quam
*Quæ vera nobis colitur in Christo, & patre,
Multis loquelam, percitum claudis gradum,
Surdus fruendam reddere audientiam,

Donat

Donare cæcis lucis insuetæ diem.

Hæc si quis amens fabulosa existimat,
Vel ipse tute, si parum fidelia
Rebare pridem, vera cognoscas licet:
Habes loquentem, cuius amputaueras
Linguam, probatis cede iam miraculis.

Horror stupentem persequitorem subit,
Timorq; & ira pectus in caliginem
Vertere: nescit vigilet, an ne somniet:
Miratur hærens quod sit ostenti genus,
Formido frangit, armat indignatio.

Nec vim domare mentis effrenæ potest,
Nec quò furoris tela vertat, inuenit:
Postremo medicum sæuus infontem iubet
Reum citari, nundinatum hunc arguit
Mercede certa pactus vt colluderet.

Aut ferrum in ore nil agens, & irritum
Versasse frustra, seu retunsis tactibus,
Aut arte quadam vulnus illatum breue,
Quod fauciata parte linguam læderet,
Nervos nec omnes vsquequaque abscinderet.

Manere saluam vocis harmoniam probæ,
Non posse inani concauo verba exprimi,
Quæ concrepare lingua moderatrix facit,
Esto vt resultet spiritus vacuo specu,
Echo sed *extat inde, non oratio. *exit

Veris refutat medicus hanc calumniam,
Scrutare vel tu nunc latebras faucium,
Intraq; dentes curiosum pollicem
Circunfer, haustus vel patentes inspicie,
Lateat ne quicquam quod regat spiramina.

Quanquam forassem forte si puncto leui,
Tenuive linguam contigissem vulnere,
Titubante plectro fatus esset debilis,
Nam quum magistra vocis in vitium cadit,
Vfus necesse est & loquendi intercidad.

Y

Fiat

AVRELII PRUDENTII

Fiat periculum, si placet, cuiusmodi
 Ædat querelam quadrupes, lingua eruta,
 Elinguis: & quem porca grunnitum strepat,
 Cui vox fragosa, clamor est inconditus,
 Probabo mutam nil sonare stridulum.

Testor salutem principis, *me simplici *nec
 Functum secantis arte, iudex optime,
 Seruisse iussis absque fraude publicis,
 Sciat hic quis illi verba suggillet deus,
 Ergo vnde mutus sit disertus, nescio.

His se Aristo purgat. At contra impium
 Nil hæc latronem Christianorum mouent,
 Magis, magisq; fertur in vesaniam,
 Quærit, num alienus sanguis illum asperferit
 Virum, suo ne fluxerit de vulnere.

Respondit his Romanus: eccum præstò sum,
 Meus iste sanguis verus est, non bubulus,
 Agnoscis illum, quem loquor miserrime
 Pagane, vestri sanguinem sacrum bouis,
 Cuius litata cæde permadescitis.

Summus sacerdos nempe sub terram scrobe
 Acta in profundum consecrandus mergitur,
 Mire infulatus, festa vittis tempora
 *Nectens, corona tum repexus aurea, *Nexus
 Cinctu Gabino sericam fultus togam.

Tabulis supernè strata texunt pulpita,
 Rimosa rari pagmatis compagibus,
 Scindunt subinde vel terebrant aream,
 Crebroq; lignum perforant acumine,
 Pateat minutis vt frequens hiatibus.

Huc taurus ingens fronte torua & hispida,
 Sertis reuinctus, aut per armos floreis,
 Aut impeditus cornibus deducitur,
 Necnon & auro frons coruscat hostiæ,
 Serasq; fulgor bractealis inficit.

Hic vt statuta est immolanda bellua,

Pe

Pectus sacrato diuidunt venabulo,
 Eructat amplum vulnus vndam sanguinis
 Feruentis, inq; texta pontis subditi
 Fundit vaporum flumen, & late æstuar.

Tum per frequentes mille rimarum vias
 Illapsus imber, tabidum rorem pluit,
 Defossus intus quem sacerdos excipit,
 Guttas ad omnes turpe subiectans caput,
 Et veste, & omne putrefactus corpore,
 Qui nos supinat, obuias offert genas,
 Supponit aures, labra, nares obiicit,
 Oculos & ipsos perluit liquoribus,
 Nec iam palato parcit, & linguam rigat
 Donec cruorem totus atrum combibat.

Postquam cadauer sanguine egesto rigens,
 Compagne ab illa flamines retraxerint,
 Procedit inde pontifex, visu horridus,
 Ostentat v dum verticem, barbam grauem,
 Vittas madentes, atque amictus ebrios.

Hunc inquinatum talibus contagiis,
 Tabo recentis sordidum piaculi,
 Omnes salutant, atque adorant eminus,
 Vilis quod illum sanguis, & bos mortuus
 Fœdis latentem sub cavernis lauerint.

Addamus illam, vis, Hecatonben tuam?
 Centena ferro *quum cadunt animalia, *cui
 Variâq; abundans cæde restagnat cruor,
 Vix vt cruentis augures natatibus
 Possint meare per profundum sanguinem.

Sed quid macellum pingue puluinarium,
 Quid maximorum lancinatores gregum,
 Euiscerata carne crudos criminor?
 Sunt sacra, quando vosmetipsi exciditis,
 Votius & quum membra detruncat dolor.

Cultrum in lacertos exerit fanaticus,
 Sectisq; Matrem brachiis placat deam,

Y.ii.

Furere,

AURELII PRUDENTII

Furere, ac rotari, ius putatur mysticum,
 Parta ad secandum dextra fertur impia,
 Cœlum meretur vulnerum crudelitas.

Ast hic metenda dedicat genitalia,
 Numen reciso mitigans ab inguine.
 Offert pudendum semiuir donum deæ,
 Illam reuulsa masculini germinis
 Vena effluenti pascit auctam sanguine.

Vterque sexus sanctitati displicet,
 Medium retentat inter alternum genus,
 Mas esse cessat ille, nec fit fœmina.
 Fœlix deorum Mater imberbes sibi
 Parat ministros leuibus nouaculis.

Quid quum sacrandus accipit sphragitidas,
 Acus minutas ingerunt fornacibus,
 His membra pergunt vrere, vt igniuerint
 Quancunque partem corporis feruens nota
 Stigmatit, hanc sic consecratam prædicant.

Functum deinde quum relinquit spiritus,
 Et ad sepulchrum pompa fertur funeris,
 Partes per ipsas imprimuntur bractæ,
 Insignis auri lamina obducit cutem,
 Tegitur metallo, quod perustum est ignibus.

Has ferre pœnas cogitur gentilitas,
 Hac dii coërcent lege cultores suos,
 Sic dæmon ipse ludit hos, quos ceperit,
 Docet execrandas ferre contumelias,
 Tormenta inuri mandat infelicibus.

At noster iste sanguis ex vestra fluit
 Crudelitate: vos tyrannide impia
 Exulceratis innocentum corpora,
 Si vos finatis, incruente viuimus.
 At si cruenta puniamur, vincimus.

Sed iam silebo, finis instat debitus,
 Finis malorum, passionis gloria:
 Iam non licebit improbe, vt licuit modo,

Torquere nostra vel secare viscera,
Cedas necesse est victus, & iam desinas.

Cessabit equidem tortor, & sector dehinc.
Iudex minatur, sed peremptoris manus
Succedet illis strangulatrix faucium,
Aliter filere nescit oris garruli
Vox inquieta, quàm tubam si frègero.

Dixit, foroq; protrahi iussit virum,
Trudi in tenebras noxialis carceris,
Elidit illic fune collum martyr
Lictor nefandus: sic peracta est passio,
Anima absoluta vinculis, cælum petit.

Gesta intimasse cuncta fertur principi
Præfectus, addens ordinem voluminum,
Seriemq; tantæ digerens tragœdiæ,
Lætatus, omne crimen in fasces refert
Suum tyrannus, chartulis viuacibus.

Illas sed ætas conficit diutina,
* Fuligo fuscatur, puluis obducitur situ,
Carpit senectus, aut ruinis obruit,
Inscripta Christo pagina immortalis est,
Nec obsolescit vllus in cælis apex.

*vligo

Exceptit adstans angelus coram Deo,
Et quæ loquutus martyr, & quæ pertulit,
Nec verba solum differentis condidit,
Sed ipsa pingens vulnera expressit stylo,
Laterum, genarum, pectorisq; & faucium.

Omnis notata est sanguinis dimensio,
Ut quanque plagam sulcus exarauerit,
Altam, patentem, proximam, longam, breuem,
Quæ vis doloris, quive segmenti modus,
Guttam cruoris ille nullam perdidit.

Hic in regestis liber est cælestibus,
Monimenta seruans laudis indelebilis,
Relegendus olim sempiterno iudici
Libramine æquo, qui malorum pondera,

AVRELII PRUDENTII

Et præmiorum comparabit copias.

Vellem sinister inter hædorum greges
 Ut sum futurus, eminus dinoscerer,
 Atque hoc precante diceret rex optimus,
 Romanus orat, transfer hunc hædum mihi,
 Sit dexter agnus, induatur vellere.

Romane) Carmē est quale illud, Senex fidelis: Romani
 Antiocheni monachi, q sub Diocleciano passus est,
 iudice Asclepiade martyrium prosequitur: infra tamen
 dicit sub Galerio, sed nimirum persecutio Christianorum
 quæ sub Diocleciano cœpit, ad Galerij principatum usq;
 duravit. Cuius fauorem ad dicendum implorat, cum ipse
 abscissa lingua sit locutus. & c. Adsertor fortis, id est, te-
 stis & illius fidei defensor: nam adserere est in libertatē
 vindicare, & prohibere ne cui libero scrutus indicatur.
 Tu fautor, id est, mihi fauens. Oris elinguis, id est, qui
 loqui nescio tuas laudes. Comptum, ornatum & elegans.
 Mira laudum .i. miras laudes, uel miracula propter quæ
 laudandus es. Mutos eloqui scis .i. expertus es, cum tibi
 fuit abscissa lingua. Plectrum palati .i. linguam, qua in lo-
 quendo utimur quasi plectro in musicis instrumentis. Per-
 sius, Plectra plectrum linguæ: & Plinius, plectra linguæ di-
 xit palati & faucium ad quæ loca lingua illisa format uo-
 ces. Silentium, quia nihilominus abscissa lingua Christum
 confitebatur, ut in eius uita ex Eusebio legimus. Vox te-
 stis ueritatis, unde Mar. de Elinguate, nescis tu populum
 quod tacet ille loqui: & de Cicerone idem, Incipient om-
 nes pro Cicerone loqui, etiam si illi caput sit auulsum.
 Hærens linguæ debili, iuxta illud Psalm. xxi. Lingua mea
 adhæsit faucibus, & Psal. cxxxvi. Adhæreat lingua mea
 faucibus meis. Modis absonis, id est, uersibus absurdis, &
 male sonantibus. Superno rore, id est, diuina gratia mihi
 à tuo Christo obtenta. Lactē spiritali, non corporeo qui
 tibus est corporis. Vox rauca, uertetur in tinnulam &
 Sonoram. Laxabit, extendet quod erat contractum & im-
 pedis

peditum. Præcepta. Ordo est, Euangelista Matth. cap. x.
 Cum tradent uos, nolite cogitare quomodo aut quid lo-
 quamini. Ipsum Messian, id est, Christum qui dicitur He-
 braice Messias. Nolite prouideter quærere uerba, id est,
 non prouideatis & præmeditemini quid sit loquendum.
 Sacramentum meum, id est, legem quam ego uobis primū
 reuelauī. Ego suggeram, id est, subministrabo. Imparatis,
 impræmeditatis. sed mea lingua, potens facundia Chri-
 sto, id est, per Christum, eam ut stet carmen, mea lingua
 casus nominandi est: ut non possit legi Christus, ut omnes
 codices habent. Ipse scilicet Christus, explicabit quos tu-
 multus dæmon mouerit in supremo spiritu, id est, cum
 martyr moreretur, aut dū ipse dæmon uinceretur à mar-
 tyre, quia dicit, dum domatur: & quod subdit, dæmon, di-
 co pestis peior in nouissimo furore, quod magis declarat
 per similitudinem anguis uulnerati. Quassando, id est,
 hastile labefactando, sed quò magis hastile quassat, eò
 profundius uulnus sedet. Nec sentit, legendum sic, Et non
 sentit pericula morsuum, id est, morsus alioqui periculo-
 sos, esse cassos, id est, manes, quia inaniter mordet ha-
 stile. Galerius, Cæsar, qui creatus cum Constantio Augus-
 tus imperium totius orbis cū illo partitus est, ita ut Gal-
 lias, Italiam, & Aphricam Constantius: Illyricū & Asiam
 Galerius obtineret. In omnem mundum, qui tunc erat sub
 ditione Romanorum. Ille serpens. i. diabolus, ore regio. i.
 per os principis, dictat, ut notarij scribant edictum: Edi-
 ctum autem erat, ut qui mallet uiuere, negaret Christum.
 Qui exiens de sepulchris, Mat. cap. viij. & Marci. v. hoc
 quo pacto gestum est narratur. Mandat ire, & raptare,
 i. rapere de ecclesia et de sacrarijs. Plebem. s. Christianā.
 Præcurrit index, id est, ipse nunciat futuram pestem &
 munit animos Christianorum. Repulsus miles, id est, mili-
 tes, Vergilius, vterumque armato milite complent. Ad
 subsellia, id est, ad tribunal Asclepiadis. Opponere iugu-
 los, id est, offerre, subaudi refert. Fax omnium, id est, in-
 flammator & incensor. Manus in tergum, ut uinceretur,

Vergil. Iuuenem post terga reuinctum. Amor corona, id est, ipse qui cupiebat subire martyrium. Artem licitoris, id est, facit quod licitor debuit facere. Unguli bisulcis, id est, bifidis aut forcipatis, quod genus tormenti crebro in martyribus legitur. Irrumpit altum limen, id est, iudicis prætorium ingreditur. Preconibus qui plerique, id est, ipsi carnifices sunt. Ob ora, id est, ante faciem iudicis. Infame monstrum, ignominiose martyrem alloquitur iudex. Vilis, parui pretij homo. Instabilis, id est, infamis, quippe qui uel ex hoc facto non habes ius testandi. Ventilator, id est, tranquillitatis urbis & ciuium commotor, & concitator tumultus. Legibus, subaudi imperatorijs. Frequentia illis terata, id est, Christianū uulgus imperitum. Credidit, subaudi te prædicante. Quiddam populare, id est, indoctum & stolidum, & quale populus sapit & non quale sapientes. Autumant, id est, dicunt. Ceu gigantes, quia nihil aliud est uoluntatē deorum resistere, nisi gigantum more diuis bellum mouere. Et uicti obruantur, sicut gigantes fulminati sunt à Ioue, qui fulminibus montes deiecit, per quos uolebant in cælum ascendere. Quos, scilicet, ciues: Profanos, id est, à te profanatos & factos reos, seculi impiati, id est, religionis falsæ inductæ à te. Te magistro, id est, te artifice tantorum malorum. Ansa mortis, id est, per quem illi mortem apprehendent quasi per ansam quandam. Quæ mox futuræ, subaudi sunt in tuos discipulos. Luas exitum, id est, mortem. Amplector, id est, uolo & amo. Si me consulis, id est, si mihi credis. Domum sanctam, id est, Ecclesiam. Factus noster, id est, Christianus. Vincis uinculisque crescere, id est, quod undique distraherentur, & sic membra extenderentur. Venusta prosapia, id est, honesta ex familia, & bene de ciuibus merita, neque licere talem uirum ita puniri. Noxialem stipitem, id est, aculeum. Pœna plebeia, id est, qua plebei plectuntur. Tundatur terga, synecdoche per uerbum passiuum. Plumbo, id est, plumbatis. Extuberet, turgescat contusionibus. Persona quæque, id est, cuiuscunque con-

ditionis sit. Plectitur competenter, id est, plecti debet. Magnique refert, id est, differentia magna est. Gradu, id est, conditione & statu. Forma reorum, id est, genus unumquodque reorum datur tormentis sed diuersorum generum. Erectus ex tormentis, quibus erat incuruatus. Infit, id est, incipit loqui. Absit, id est, non est uera nobilitas quæ prouenit ex parentibus, aut quæ legibus humanis definitur, sed generosa secta Christi nobilitat uiros. Textu stemmatis, id est, si seriem auorum recensere uelis. Ab ore patris, quando primum creauit hominem inspirando in eum spiraculum uitæ, cui qui non obedit, ille ignobilis, & hæc est ueræ nobilitatis origo: sed accedit inquit huic nobilitati decus insigne, si quis mortem operet in testimonium ueræ religionis. Ut magistratus uenit, ut tu nunc uenisti: si uulnera ignis & ferri iusta signent, hoc est, insignem reddant: probum testem nominis confitendi, scilicet Christi, & mors inclita sequatur uim dolorum, id est, uulnerum copiam. Peruerse benignus, id est, male utens benignitate inani, quam nolo erga me exercere. Ut sum nobilis ueræ nobilitate, quæ ex præclare gestis comparatur. Ampliatus, honoratus, unde amplitudo pro honore. His successibus, id est, ad uota uenientibus felicitatibus. Cursim, cito, quia annui sunt magistratus, imò & si per uitam durent, breues tamen sunt. Fasces, secures, insignia consulum & prætorum. Sella curulis, quæ ædilium erat, unde ædiles curules dicti. Prætexta togæ insignia erant triumphantium. Liuius lib. iij. ab urbe con. Triumphantibus inquit, toga prætexta, & tunica palmata & toga picta & corona triumphali laurea que honoratos fuisse scribit. Iuuenal. Prætexta, & trabeæ fasces, lectica, tribunal. Erat autem trabea regum, ex purpura & albo: augurum ex croco & purpura: deorum ex purpura tantum, ut notat Seruius. Tribunal, unde reddunt iudicia à prætoribus maximis. Lictor, qui præferebat insignia consulum, & erant .xij. sicut & fasces & secures. Tumetis, superbitis, Detumescitis, cum defuncti estis magis

gistratu. Cum consulatum initiis, id est, incipitis consulatus officia exercere. Pascitis pullos farre, per pullarios: quia nihil magnum inchoabant priusquam pullos consulerent, ex tripudijsque captarent auspicia. Ut uernæ solent, quia illud potius seruorum officium est quam liberorum. Aquila ex eburnea. Triumphantes nanque, ut scribit Liu. lib. iij. scipionem eburneum præferebant extante in summitate Aquila ex eadem materia: de qua Iuuenal. Da nunc et uolucrem sceptro quæ surgit eburno. Osse beluæ, id est, ebore, ex cuius materia erat sceptrum et Aquila. Figura alitis, id est, Aquilæ. Iam si suberis, ordo est, quid ego existimem esse proiectus, id est, abiectus et uilius uobis: si iaceatis proni et adorantes ad pedes sigillorum et statuarum suberis, id est, ex materia suberna delatorum: siti infra quercum sectilem, id est, statuam factam ex quercina materia. Nudare plantas, hoc in sacris Cybeles matris decorum fiebat: et est ordo, ego scio proceres togatos, id est, principes Romanos, nudare plantas, id est, mcedere nudis pedibus: In sacris matris Ideæ, id est, Cybeles magnæ deorum matris. Ante carpentum, id est, currum in quo præcedente pompa eius simulacrum per mediam urbem uebitur. Lapis nigellus, id est, statua ex nigro lapide. Muliebris oris, id est, fœminæ similitudinis. Clausus argento, id est, capsula argentea. Euehendus effedo, id est, curru per mediam urbem sedet, scilicet in cathedra inposita currui. Ad lauacrum: nam statua Cybeles ad Almonem fluuium deferrebat. Lucanus in. i. Et lotam paruo reuocant Almonie Cybelen. Illa pompa, de qua statim dicturus sum. Cū curritis luperci, id est, lupercalia exercetis, quæ erant sacra Panis Lycæi, et per lupercos sacerdotes fiebat, unde lupercalia dicta. Quem, scilicet ex uobis, non reor uilissimum seruulorum, quod est, in eo estis uiliores seruis. Nudus, nam luperci mense Februario nudi per urbem discurrebant, ut scribit Ouidius in secundo Fastorum. Cū hircina pelle Pulsset puellas. Nam uulgo persuasum erat, si puellæ à lupercis in manu pulsarentur, mox posse fieri fœcundas, Ouidius:

*Nupta quid expectas, non tu pollentibus herbis,
 Nec prece, nec magno carmine mater eris:
 Excipe fecunda patienter uulnera dextra,
 Iam socer optatū nomen habebit aui. Iuuenalis quoque:
 Nec prodest agili palmas præbere lupercō.
 Verbere ludicro .i. pulsatione per ludum. Summum caput
 sæculi .i. mundi huius princeps. Age ò præfede, ò Ascle-
 piades, sub quo iudice causam meā oro. Mystera uestra,
 .i. sacra uana. Nequid sordium, id est, sordidos deos. Vul-
 tuosus .i. uultu mirabundus. Supinus, superbus. Iuuenalis,
 Et multū referens de Mecænate supino. Rigens, rigidus,
 asper & durus. Ratione, argumentationibus, non uiribus
 à furore procedentibus. Patris & Christi, quem dixit su-
 præ suum esse patrem, hoc est, creatorem, & à quo est no-
 bilitas. Stuprorum, quia sic multi deorum secundum uos
 procreati sunt, ut Bacchus à Ioue ex Semele, Hercules ab
 eodem, & ex Almena. Nubunt puellæ; Proserpina Plu-
 toni, Hebe Herculi. Luduntur, ut Europa Agenoris ab Io-
 ue, & Agina ab eodem. Amasionum, id est, deorum ama-
 torum illarum. Incesta feruent, id est, frequentantur. Ver-
 gil. pri. Æn. Feruet opus. Furta mæchorum, ut Mars qui
 Venerem Vulcani adulterauit, & Iupiter Alcmenam Am-
 phitryonis. Fallit maritus, Iupiter relicta uxore nymphas
 comprimens. Vxor, Iuno, Calisto, & Semelen, & alias com-
 plures. Adulteros propter Martem dicit: fuit à Vulcano
 retibus implicitus, ut in. iij. Metam. Ouid. Cespes fumet,
 nam ex cespitibus fiebant aræ in quibus erat sacrifican-
 dum. Iuuenal. Qua festus promissa deis animalia cespes
 expectat. Delphos, ubi colitur Apollo ad radices montis
 Parnassi. Ephebi palæstrici, Hyacinthi pueri, quem in lu-
 do disci per errorem Phæbus occidit, de quo multa Oui-
 dius in. x. Metamorph. Effæminauit, id est, stuprauit. Lic-
 entia gymnadis, id est, in ludo gymnastico, hoc est, in
 disci ludo in quo multa licenter talis committuntur. Im-
 puratus, impurus & turpis deus. Dicauit, id est, conse-
 crauit mercede stupri. Succubam, id est, concubinum siue*

AVRELII PRUDENTII

*Cynædum florulentum, id est, in florem sui nominis conuer-
sum. Conductus, scilicet, ab Admeto Pheræo rege, cui
Phæbus pastoricium famulatū exhibuit. Verg. ij. Georg.
Pastor ab Amphryso. Furem passus, scilicet Mercurium,
qui furto abduxit illi boues, de quo Ouid. ij. Metamorph.
Perdidit tela, à Mercurio subducta. Horat. Viduus pha-
retra risit Apollo. Lucum pineum Cybeles. Idam syluam
siue Dyndima siue Berecynthū siue Cybelum montes Phry-
giæ dicit, qui pinis abundant, quæ arbores Cybello sacræ
sunt. Martialis de nucibus pineis, Poma scimus Cybeles
procul hinc discede uiator. Puer gallus, id est, Atys, qui
per furorem seipsum castrauit. Ob libidinē, quia depre-
hensus fuit à Cybele in nymphea Sagaritide, triste uulnus
quo sibi adscidit genitalia. Per dedecus sectum, id est,
per uirilia abscissa, quod dedecus est in uiris. Spado plo-
randus matri, subaudi deorum, per multa sacra, quia in sa-
cris deorum plorabatur à Gallis sacerdotibus illius. Iu-
liæ minacis, scilicet, legis, quæ punit Mæchos, de qua Iu-
uenalis: Vbi nunc lex Iulia dormis. Et Martialis sæpe. Mi-
nacis, quæ pœnas minatur. Victus, conuictus in iudicio.
Luet Et Scatiniam, id est, non solum Iuliam, sed Et sca-
tiniam, quæ punit pathicos Et pedicones: lex Scatinia
dicta est à C. Scatinio, quia ea damnatus est, quòd stu-
prum adolescenti Marcelli filio intulerit. Te cognitore,
id est, etiam te iudice. Aurcorum temporum, id est, Sa-
turnum, sub quo fuit ætas aurea. Quem fugacem, quia Io-
uem filiū fugit ab illo pulsus regno, Latuisse. s. in Latio,
unde Latiū dicta terra latente deo, ut scribit Ouid. Con-
scios occulendi, id est, occultandi illum: dissidentium, qui
dij ipsi inter se discordes sunt, Et tales inducuntur ab Ho-
mero cæterisq; poetis. Virtus Martis, id est, fortis Mars,
quia bellorum deus. Lemnius Vulcano, qui colitur in Le-
mno insula, cuius est riualis, quia maritus Veneris. Hercu-
lem, quia Iunonis priuignus ex Alcmena pellice natus. Di-
ces licenter. i. quòd poetæ habent hanc fingendi licentiã,
ad quod Romanus respondet, quòd Et ipse iudex cū Poë-*

nis id credit, id spectat & comprobatur & colitur. Piaculum. i. piaculum quod committitur legendo talia. Id plauditur, i. cum plausu auditur & recipitur. Cycnus. i. fabula qua fingitur quod Iuppiter in specie cycni adulterauit Leda Tyndarei uxore, atque ita genuit Helenam et Pollucem. &c. Lydius, histrio qui eam fabulam agit. Ouid. Lydius aquas tam ter pede pulsat humum. Summus pontifex. q. d. Iudex & Censor religionis. Nec diluis negando. i. non purgas & lauas, sed potius assentiens uideris confiteri. Sacrate tu, o maxime sacerdos, solueris per cachinnos, id est, in nimios risus. Maritum Alcmenae. i. Amphitryonem, cum scilicet agitur fabula Plauti de hac re. Meretrix scaenica aut ipsa Venus plangens Adonim, aut meretrix Venerem representans. Vulneratum. scilicet ab apro. ut scribitur. x. Metam. Sanctae Cypridis, id est, Veneris, quam tu sanctam dicis: quam tamen sacras in lupanari. Sub ipsis signis. i. statu. Patet ueritas, quia designant crimina deorum. Sigillum, statua parua Aquilae, quae fuit administra raptus Gany-medis: affixum Ioui, id est, quod Ioui apponitur. Armiger uelox, qui gerit Iouis arma, id est, fulmina, unde armiger Iouis dicitur. Leno qui Catamytum Ioui raptum ex Ida sylua detulit. Ceres, dum quaerit filiam Proserpinam raptam a Plutone. Recincta ueste imo praecincta dum quaerit filiam. Nam recincta est soluta, ut apud Verg. iij. Aenei. Vnum exuta pede uinclis in ueste recincta. Si nemo deorum, quia ergo aliquis rapuit, ideo quaerit, quam mater quaerens praetendit facem accensam. Tyrrhium. i. Herculem a Tyrrhiae urbe cognominatum: rotantem fusos, cum seruiuit Iole Euryti regis filiae, uel potius Omphalydis reginae. Fistularum praesides, propter Pana dicitur fistularum inuentorem. Vergil. Pan primus calamos caera coniungere plures instituit. In algis uilibus, id est, habitantes in paludibus more ranarum. Quicquam tale, quale nunc diximus. Derisus mouet pulmonem: ex Iuuenal. Perpetuo risu sermonem agitare solebat Democritus. Vanitatis mysticae, id est, falsae religionis. Deos Latinos, puta Romulum, Her-
 filiam

filiam, Floram. Deos Aegyptios, quos hic commemorat.
 Quis, pro quibus Roma sacrificat. Canopus, Aegypti ciui-
 tas. Comprecare simiam. i. cercopithecum simiam caudatā.
 Iuuenal. Effigies sacri iubet aurea cercopithecī. Aspis
 Aesculapij, id est, serpens sub cuius effigie colitur Aescu-
 lapius deus. Crocodilus, ibis, canis, hęc numina putantur
 ab Aegyptijs. Iuue. Crocodilon aderat pars hęc, illa pa-
 uet saturam serpentibus ibim. & ibidem, Oppida tota ca-
 nem ueneratur. Porris, Iuuenā. Porrum & cepe nefas uio-
 lare & frangere morsu. Acerbum cepe, quia mouet la-
 chrymas. Mordax allium, quia uim habet mordicandi. La-
 res fuliginosi, id est, fuligine obscuri, quia illis sacrifican-
 tur ex rebus fumum exhalantibus. Respuuntur, à quibus-
 dam. Holusecula consecrata. s. ab Aegyptijs. Aut unde ma-
 ior, quasi dicat, æquē utraque numina sunt contemnenda.
 Quam nata in hortis. Iuue. O sanctas gentes, quibus hęc
 nascuntur in hortis numina. Forma sculptilis, id est, ima-
 go dei fabrefacta. Imprecabor quasi tanti mali autoribus
 Mironis & Polycleti, statuariorum inter Græcos cele-
 brium. Verorum cœlitum, id est, qui à uobis putatur ueri.
 Rigentem barbam, quia ex ære factam: nam quod Horat.
 dixit, Et molles imitabitur ære capillos: ad artis laudem
 pertinet, ideo subdit, leniter defluentem, flectens comam.
 Pectus hydris, ad Aegida retulit in qua erat caput Me-
 dusæ hydris exasperatum. Fulmen æris, ex ære fabrica-
 tum. Sibilantis Gorgonæ, id est, Medusæ, quam diximus
 Aegidi Mineruæ institam habereque hydros. Ephebum,
 Bacchum. Triumphos Indicos, unde uictor redijt. Thyrsos
 quo furorem incitet cum uolet. Molle succinctam, id est,
 muliebriter, nomen pro aduerbio. Massa fusilis, id est, æs
 fusile. Liquore crispo, id est, ære liquido crispas ducens
 capillos. Clauam aut claua. Iam quis terror. q. d. timent
 quod minime est timendum. Expresserit polite, à supe-
 rioribus intelligendū est, ars, sicut superius circumligat,
 limat, asperat, interit. Fimxit uultibus retortis, id est, trans-
 uersis. Auertat ora, id est, faciem. Litantis, sacrificantis
 im

improprie id quod præcedit pro eo quod sequi debet: cum sit litare sacrificio impetrare. Intentet minas, id est, uidetur minari statua lapidea. Ipsum Mentorem, statuarium nobilissimum atque cælatorem egregium. Iuuenal. Rara sine Mentore mensæ. Martia. Mentoris hæc manus est, an Polyelete tua? Phidias, de quo Iuuenal. Phidiacum uiuebat ebur. Fabri deorum, causa cur debeant sacrari. Institissent segnius, id est, non fuissent tam ingeniosi & diligentes, non esset Iuppiter ullus qui coleretur. Tanta obsonia, id est, liba quæ obtulisti dijs manibus. Quos trulla, id est, qui conflati sunt ex uasis æncis fractis. Liquata, conflata: contulerunt, id est, in unum conflata fuerunt, materia unde fierent. Vulgaribus fatuis, id est, uulgo imperito. Lana discolor in stipite, præstigijs circulatoris alicuius significat ex colorum mutatione. Falsus circulator, id est, qui fallit homines imperitos. Sanctum est, id est, uenerandum adorandumque. Edentularum, id est, uentularum, quæ huiusmodi naniæ cantitant. Regula perpensa, i. examinata: et recta, i. qui habetis rectam uiuendi rationem. Diuina & mortalia, i. humana. Quo iure constant quo homines obtemperare debent deo uero omniumque rerû creatori non factitijs deis: quanta maiestas. q. d. non dei fictiles & contemnendi quales uos colitis. Edat, creet & pariat: quod nõ potuit fieri nisi ab infinita potentia & uirtute: nõ clauditur, i. nõ comprehenditur. Visibus nostris, quia deum nemo uidit unquam, Io. i. Extra & intus, i. omnem mundi machinam implet: et quod extra est, hoc est, tantum inane & adhuc redundat, intemporalis, quia eius duratio nõ mensuratur tempore sed æternitate. Obtinet esse & fuisse, quia in deo esse & fuisse & futurum esse omnia simul sunt, unde æternitas definitur interminabilis uitæ tota simul & perfecta possessio. Lux ipse uera, pater lux lucem filium genuit, unde in Symbolo, Deum de deo, lumen de lumine confitentem canimus. Effudit, ex se genuit æterna generatione. Fulgor, ad Hebræos cap. primo. Qui cum sit splendor patris & figura substantiæ eius. Vis una, id est

AVRELI PRVDENTII

est, eadem est potestas patris & filij: natura simplex, id est, quanquam sit lux ex luce & splendor ex lumine, non tamen est duplex lux, & duplex natura, sed una tantum. Vna uirtus, id est, una potestas. Solum, id est, terram. Vim, id est, magnitudinem maris. Globos, sphaeras, uel potius ipsos stellarum globos, hoc est, Solem et Lunam. Præfides dierum, ad illud Gen. Lumina e maius quod præfisset diei & minus quod nocti. Septettriones, duas Arclos dicit. Hesperos, id est, luciferum qui idem pro diuersitate ortus & occasus hesperus est. Montium conuallia, id est, conualles inter montes positas. Subiugales, quæ dicuntur iumenta à iungendo, hoc est, quibus aramus & uehimus onera. Quæ sunt uernantes, id est, flores: odori, id est, gratia odoris. Et esui, gratia pomorum edendorum. Labore & arte. i. arte laboriosa. Molitus, ædificans. Sed iussione. i. uerbo. Mandauit esse, ex Psal. Ipse dixit & facta sunt, ipse mandauit & creata sunt. Cognoscis ipsum. i. dixi unde illum cognoscere debeatis. Ritum colendi, id est, quomodo coli debeat. Quale genus templi, quod illi extruendum est ut rite colatur. Quæ donaria. i. munera et sacrificia. Nectar, uinum quod offerri debeat. Adem uiuam. i. templum non manu factum, iuxta illud Apostoli, Nescitis quia membra uestra templum sunt spiritus sancti qui in uobis est. Et alibi, Vos enim estis templum dei. Serenam non obscuram, sed rationis luce claram. sensualem. i. quæ habet uires sentiendi & intelligendi. Flabilem. i. spiritualem: quid si legas stabilem. Incapacem posse solui, quod exponit non destructilem. iuxta illud ad Ephesi. cap. ij. in quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum dei. Pulchram, uenustam, pulchritudine uera, hoc est, honestatis. Præminentem, fastigiatam in cælum more templi manu ædificati. Illitam, depictam uarijs coloribus. Sacerdos, ille ipse cuius anima templum dei est: qui seipsum deo per ieiunia & orationes & innocentiam deo sacrificium offert. Virgo fides, quia religionis fundamentum est fides & per eam intrandum est. Innexa crines, id est, coronata. Vinculis re-

galis

galibus, id est, corona regia. Victimæ candidatæ, quem-
 admodum boues et oues candidæ solebant offerri, et quæ
 sint illæ uictimæ ostendit. Frontis, pudorem, quia uerecun-
 dia est color uirtutis, ut dixit Diogenes. Quietem pacis,
 de qua pace angeli canunt: Et in terra pax hominibus bo-
 na uoluntas. Regulam scientiæ, id est, scientiam per quam
 actus nostros regamus. Parcitatem sobriam, id est, quæ
 faciat nos sobrios. Spem non iacentem, sed quæ erigat
 nos ad cælestia speranda. Largam manum, liberalem in
 mendicos & pauperes. Amœnus uapor, sicut ex hostijs
 ascendebat fumus ad deum. Auras madentes, id est, spar-
 sas, Aromatum Persicorum, quia ex Persia & Arabia
 odores proueniunt nobis. Sublatus inde, scilicet ex tem-
 plo uiri boni & iusti. Dulce prosperatum, id est, illud sa-
 crificium prospere cumulatum & oblatum. Delectat deum,
 id est, est deo acceptum. Hanc disciplinam, quam ego mo-
 do proposui. Infensus, iratus & prohibens. Probatam ui-
 uere, id est, probe & sancte. Vigorem mentis, id est, diui-
 na contemplari. Acumen ignis, i. uim intelligendi igneam
 quæ ex cælo traxit originem. Verg. Igneus est ollis uigor
 & cælestis origo. Vim prudentiæ, id est, partis intellecti-
 uæ. Morsa limo, id est, terrestribus inuoluta. Carnulenta,
 id est, carni & non spiritui subiecta. Spissus error, id est,
 frequens & creber, aut nubilosus & tenebrosus ut statim
 subdit. Amicum terris, id est, quod amat terrestria. Ca-
 daueri, id est, corpori & rebus corporeis. Subiecta, id est,
 terrestria & infima nunquam superna & cælestia. Furor
 ne summus, quasi dicat, furor est maximus. Ferrulenter,
 id est, quasi terrestria, quia diuina aliter quærentur. De-
 asceato .i. ascia siue dolabra dolato. Scripta saxa, aras
 alicui deo inscriptas & maxime Cereri siue Bonæ deæ,
 quibus porco sacrificabatur. Obscrare aras, id est, deos
 quibus sunt aræ dedicatæ. Lambere uenas morticinæ
 deorum, id est, qui fuerunt mortales, & repete à superio-
 ribus, semper furor est idolo hito manducare. Viris & for-
 tibus & liberis, hoc est Christianis, Asserētibus, confiten-
 tibus.

AVRELII PRUDENTII

*tibus. Mors subiacet, id est, uincitur contemniturque. Irā subdolam, id est, latenter dolosam. Stomachatus al-
 to felle, id est, iratus & tamen irā alte comprimens. Dum silet longum, id est, dum longum silentium martyri
 accommodat. Bilem, cholera in qua est irā sedes. Vomit,
 id est, in exclamationem prorumpit. Et in medio foro, ubi
 ego præsūm. Et perorat, id est, non solum oratione utitur
 sed etiam per orationem in qua mouetur affectus ut per-
 suadetur auditoribus quod in oratione dictum est. Ore im-
 pio, id est, sacrilego. O fas piorum. q. d. heu pietas, & fas
 id est, quod per religionem licet. O status prisce moris, id
 est, à prisca fides. Nostra secula, id est, homines nostri se-
 culi carpunt inuenta Regum Pompiliorum, id est, Numæ
 Pompilij, qui religionem in urbem Romam primus indu-
 xit, & aliorum qui similes Pompilio Numæ fuerunt. So-
 phistas, qui uersutis argumentationibus tollunt religionē
 nostram. Post mille consules, id est, mille annos, quoniam
 anni à consulibus denominabantur: unde Lucan. Annaum
 à consule nomen habentem. Ab urbe Roma, subaudi con-
 dita, non quòd semper à consulibus res fuerit administra-
 ta, quoniam ex mille annis qui fuerunt à condita urbe ad
 tempora Romani martyris, Roma sub regibus fuit per du-
 centos quinquaginta annos. Nestoras, id est, heroum tem-
 pora ex quibus nostra religio habuit ortum. Quicquid no-
 uellum. q. d. hoc nouum est, atque ex consequenti odium
 affert secum. Pyrrham cōsule, quæ fuit uxor Deucalionis
 sub quo fuit diluuium. Vester deus. q. d. dormiebat ne, aut
 quid tunc faciebat. Romulus puer Mauortius, id est, Mar-
 tis filius. Arcem septicollem, id est, Romam quæ septem
 montes complectitur, Capitolinū, Exquilinū, Auentiniū
 uimiale, Palatinum, Cælium maiorem, Cælium minorem
 unde Romæ sacra septimontialia fiebant. Condita auspi-
 cato. i. optimis auspicijs sub Romulo condita, qui duode-
 cim uultures in eius fundatione uidit. Ioui statori. i. qui in
 pugna conferta cum Sabinis turpem fugam militum Ro-
 muli stitit. i. stare fecit, unde Iupiter stator dicitur. Delu-
 bra*

bra placanda. i. dii qui in delubris coluntur. Faustus pro-
 cinctus. i. foelix exercitus siue belli expeditio. Secundet
 gloriam. i. fortunet principis nostri uictoriam. Frenet or-
 bem. i. regat. Verg. Gentes frenare superbas. Pro princi-
 pali uita. i. pro principis incolumitate. Hostem publicum,
 id est, laesae maiestatis reum. Spreuisse templa, id est, reli-
 gionem uiolasse & contempsisse iussa principis qui reli-
 gionem suam obseruari praecipit. Ut fideles, id est, sub Chri-
 sti fide. Renascantur lymphis, id est, baptizentur. Capiant
 paraclietum, spiritum sanctum, qui in baptizatos descendit.
 Idolorum caliginem, contrariam luci quae deus est, ut su-
 pra dixit. Illud lumen, ipsum deum quo speramus nos frui-
 turos. Non obtutibus succulentis, id est, oculis & uisu quae
 in humore consistunt. Fenestras corporales, id est, oculos.
 Crassum, id est, non spirituale sed carneum. Res eaduca,
 id est, oculus qui corrumpendus est non potest uidere nisi
 quod corrumpendum est, uel immutandum. Liquor animae
 id est, puritas siue claritas. Natura feruens, id est, animus
 igneus ut saepe dictum est. Hoc lumen, scilicet diuinum. Fieri
 meus, id est, Christianus ordine cuius ego sum. Iubenti
 scelus, id est, impietatem. Statis, id est, cessatis ab ultione.
 Vindices, id est, punitrices. Sulcis, suleando & rumpendo
 uiscera. Rimamini, id est, per rimas excluditis. Viri pensis-
 lis, id est, in aculeo pendentis. Mucrone hiulco, ab effectu
 quod hiare facit uulnera. Tractim, per tractus, hoc est, tra-
 hendo ungulas & restim. Longa uulnera, id est, in longum
 porrecta. Obliqua rectis, ita & uulnera ex transuerso in
 uulnera incurserunt. Albet pedus, quia ossa alba sunt. Ni-
 tendo, id est, dum nituntur insigendo uulnera. Quicquid lan-
 cinamur, id est, in quo laceramur. Non dolet. Marti. Vul-
 nus quod fieri non dolet inquit. Heu gemenda, uerba sunt
 Romani de ijs qui concurrerant ad spectaculum, qui po-
 tius miserandi erant, quam is qui pendeat. Nostrae sortis
 .i. nostrorum tormentorum timent exemplum. De catasta,
 uinculis siue copedibus. Splendor, ut supra dixit ex Epist.
 ad Heb. Qui cum sit splendor patris & figura substantiae

Z. ij.

eius.

eius. Particeps noster, id est, homo cuiusmodi nos sumus.
 Perpetem, non hanc breui duraturam scilicet corporis,
 sed animæ. Non occidit, id est, quæ immortalis est. Dispa-
 res casus, quod statim declarat quo modo dispares. Mer-
 cis qualitas. i. quæ merx sit preciosior curandum est. Quæ
 nam, scilicet merx, Perpetis substantiæ, id est, animæ im-
 mortalis. Casura, id est, quæ alioqui sunt corrupenda
 suapte natura. Instat, scilicet, mors quæ fuit consumenda.
 Nec distat, id est, non refert. Fidicula, tormeti genus per
 chordas, siue quod eo fides extorqueatur, siue ab ipsis
 fidibus dictum. Armet morbos, qui longe magis excru-
 ciant aliquando quam tormenta. Pleuresis, pro pleuritis, id
 est, dolor lateris. Atro felle. i. melancholia, quæ fellatrū
 interpretatur. Ignis obductus, id est, febris cutem inflam-
 mans ab omni corporis parte. Papulas, cutis exulceratio-
 nes cum rubore. Verg. iij. Georg. Ardentes papulæ atque
 immūdos olentia sudor membra sequebatur. Cauteribus,
 id est, ferramentis Chirurgicis quibus inurunt corpora.
 Reuelluntur, id est, luxantur dislocanturque. Neruis cre-
 pitantibus, perinde ac si rumpatur. Ossa diuidi, id est, rumpi
 & frangi illorum opinione qui podagra & arthresi, hanc
 uulgus indoctum arteticam uocant, id est, morbum articu-
 larem. Medentium. i. Chirurgorum. Laniena, carnificina,
 Hippocratica, quia Hippocrates uinciri iubet illos qui se-
 candi sunt. Viuum uiscus. i. caro. Verg. i. Ænei. Et uiscera
 nudant. Vnde uisceratio dicta, cum carnes distribuebatur
 uiritim. Scalpellum tingit, id est, madefacit ferramentum
 illud quo scalpitur caro. Putredo pars putrida. Ouid. i.
 Metam. Sed immedicabile uulnus ense rescindendum est
 ne pars syncera trahatur. Putate, id est, perinde est me à
 carnificibus laniari ac si Chirurgi deberent inurere &
 secare partes corporis mei læsas. Secat salubriter, id est,
 salutis gratia comparada. Non est, esse non debet. Artus
 tabidos, membra putrida. Rebus uiuidis. i. animæ. Quanta
 corruptela, quia Caro concupiscit aduersus spiritum ad
 Galat. ca. 5. Sordet, pestes animæ notat quæ ex parte car-
 nis

nis orientur. Sordet, ad auaritiam referrī potest, quoniam sordes pro auaritia saepe legimus. Horat. Sepulchrum sine sordibus extrue. Tumescit, hoc ad superbiam. Liquitur, defluit in delicias. Fœtet, si legas gaudet, quatuor animi perturbationes tangit. Liuores inuidiam. Regestum, congestum & coadunatum. Carni, uoluptatibus corporeis. Illusa uestis, id est, picta & auro intertexta. Vergilius. ij. Georgic. Illusasque auro uestes, id est, in quibus artifex quasi ludens aliquid uarietate colorum depinxit. Bom- bix, pro uestes bombicina. Aruinam fouet, id est, pingui tudinem creat carnis, nam illud pingue dicitur aruma. Tantis malis, quasi dicat his morbis carnis. Fomitum, ma- teriam peccandi, hoc est corpus. Situ, squalore & illuue ac sordibus carnis rescissis. Libera ab omni dolore, id est, quæ afferunt animæ dolorem, hoc est uitia. Tyrannus, qui non potest scire nisi in partes corporis, animum ue- ro non potest cruciare. Hoc solum, scilicet corpus. Omni bus, quia paulò post omnibus est moriendum. Tabescit, in tabem defluit & resoluitur. Carendum est, scilicet, ui- ta, quam alioqui sumus amissuri. Voluntas occupat, id est præcipit in suam laudem, quod postea necessitate subituri sumus. Natura, id est, mors naturalis, non uertit pro uerti tur. In rem gloriæ, id est, unde laudem assequamur. Le- gale damnum, id est, pœnam à lege inductam. Præmijs, id est, conuertamus in uoluntatem unde præmium reci- piamus. Forma præmiorum, id est, species. Spiritus resu- sus, id est, qui ex cælo habuit originem eodem refunde- tur. Regente Christo, id est, sub Christo rege. Cælum ceu liber. Esaiæ, complicabuntur sicut liber cæli, & omnis mi- litia eorum defluet sicut defluit folium de uinea: & Salua- tor noster dicit cælum & terram transituros in aliam for- mam. Globus solis, omnia interitum & in aliam formam mutanda scriptura sacra saepe memorat, sed imprimis so- lem & lunam. Sphæram menstrualem, id est, lunam cuius cursus menstruo tempore conficitur. Præsens utile, id est, quod in præsentiarum utile uidetur. Agnosce qui sis,

Z. iij.

quia

AVRELII PRUDENTII

quia tu non es is qui digito monstrari potest, sed quisque animus suus est, ut Aristoteles in ethicis, & Cicero in vi. de repub. scribunt. Interferit, interloquitur. In os loquens, ut confundat instrumenta loquendi. Fidiculas, speciem pro genere posuit: nam quid fidicula poterant ori nocere? Locus uerborum, id est, os quo uerba effundit. Scaturientes auras, id est, uerba ex ore emanantia. Follibus, id est, buccis, quæ cum loquimur in modum follium inflantur ad emittendam uocem. Modum, finem. Horatius, Est modus in rebus, sunt certi denique fines. Verba, id est, instrumenta quibus uerba formantur. Charaxat, id est, sculpsit & signat, sed charatto est uerbum Græcum & in futuro charaxo. Ungulis scribentibus, id est, arantibus siue sulcantibus faciem. Notas, literas, ut perstaret in translatione. Hirsuta barbis, aut quia barbâ more gentis nutrebat, aut ex longo carcere. Carptim, id est, dum carpitur laceratque usque ad mentum, ipsam barbâ sedem siue ossa menti. Vultus pro facie. Grates debeo, pro habeo. Multa ora, cum antehac uno tantum ore loquerer. Meatus unus, id est, unum os per quod iurabat uox una. Rictibus, id est, oris apertionibus. Undique, id est, ab omni parte faciei. Cognitor, id est, iudex. Per Solis ignes, lucem & splendorem. Nostros dies, id est, ætatem nostram quam diebus metimur, & quicquid aliud agimus. Reciprocat, tam in motu diurno quàm in annuo in se redeundo: ut dicit Vergil. Atque in se sua per uestigia uoluitur annus. Deuoret, consumat. Spiculis, armamentis quibus dolor infertur. Fatiscit, finditur ceditque. Stupor, qui nihil sentit ex insidiis uulneribus. Obcalluit, calles obduxit. Haurire, id est, accipere. Diurnum, id est, lucidum, quia lux & tenebræ non possunt simul esse. Claram faciem, id est, lucem claram, id est, manifestam ueritatem. Sanus uidebit, id est, qui credit statim intelliget, iuxta illud, Nisi credideritis non intelligetis. Lippus, qui lucem non admittit ex oculorum defectu. Oculos, oculos, syncopa nota in huiusmodi nominibus, scilicet pro seculum, periculum pro

periculum. Insanabilis, qui iam habet organa uidendi læsa. Regem perennem, hæc sunt uerba lucis, quam tenebræ non poterant comprehendere. Manentem in se, quia intra se pater generat filium, cætera aut extra se creauit. Non minore tempore, quia æternaliter illum intra se genuit. Fons retro, id est, principium quo dies & tempora inceperunt. Ex patre, manans ab illo per æternam generationem. Hoc pater quod filius, quantum ad essentiam quæ significatur per genus neutrum, nam in genere masculino falsum esset dicere, hic est pater qui est filius. Immortalitas, diuinitas. Caducum, id est, hominem mortalem. Nostrum, id est, nos mortales. Homo est peremptus, id est, qua homo erat. Resurrexit deus, id est, qua deus erat, ut .i. Petri. pri. & Apostolus Paulus multis in locis scribit, & quod pater suscitauit illum, & quod deus suscitauit illum à mortuis. Congressus deo, id est, cum deo. Vergilius, Atque impar congressus Achilli. Gestanti membra, scilicet humana. Dum nostra tentat, id est, tenet. Cessit immortalibus, quid si legas immortalitas, ut sit sensus quod immortalitas cessit morti, quia dicimus ex communicatione naturarum quod deus passus est. Stulta mundi, ex prima Corin. pri. Quod stultum est dei sapientius est hominibus. & ibidem, Quæ stulta sunt mundi, elegit deus. & ca. iij. Sapientia huius mundi stultitia est apud deum. Antiquitatem Romuli confutat, quod Asclepiades dixerat de antiquitate religionis Romanæ. Lupam maioriam, id est, Martis tutelæ consecratam quæ Romulum educauit. Omen uulturum, cum auspicia urbis condendæ captans uidit duodecim uultures. Nil tam recens, quam scilicet Romuli deificatio. Vix mille, tot fere anni fuerunt ab urbe condita ad Galerium, sub quo Romanus passus est. Fastis, in fastis, hoc est annalibus qui fasti dicuntur, unde est Ouidius de fastis. Ab augure Romulo, qui auguria captauit cum urbem esset conditurus. Sexcenta regna, puta Assyriorum, Sicyoniorum, Aegyptiorum, quæ omnia fuerunt ante Iouem patrem Martis progeni-

toris Romuli. Capellam agnosiam. i. Amalthēam quæ Io-
uem educauit. Illa non sunt, quia iam perierunt, & hæc
quæ nunc sunt aliquando peribunt. Expressa signis & ex-
pedita literis, puta quòd Adam fuit ex fructu arboris de-
ceptus, & per arboris crucem restitutus, iuxta illud quod
ecclesia canit: & qui in ligno uincebat in ligno quoque uin-
ceretur. Literis. s. sacris, quæ hoc multis in locis significas-
runt, ut quòd Moses exaltauit æneum serpentem in deser-
to. Consono ore, quia idem prædixerunt, quanquam diuersis
essent locis & temporibus. Crux adumbrata. i. per figu-
ram umbratilem significata, nam figura umbra rei est: quæ
designat significata: est autem hæc crux sæpe apud pro-
phetas ut quòd dominus regnauit in ligno. Combiberunt
.i. imbuta fuerunt crucis significatione, quæ quidē nostris
temporibus est completa. Reteclis uocibus, id est, aperitis
& manifestatis cum antea fuissent tectæ. Antiquitas com-
probata. i. antiquorum prophetarum dicta ætate nostra
experimento uera. Refulsit coram, id est, publice est mani-
festata. Ore conspicabili. i. uerbis non obscuris ut prius,
sed perspicuis: nam quòd antea non intelligebatur, nunc
perspicue oculis cernimus. Veritas fluctuaret, uacillaret
& infirma esset: nisi ea quæ sunt prædicta uiderentur oc-
culis manifesta. Comminus, id est, prope & ante oculos.
Non perire corpus, nisi ad tempus, quia postea resurrex-
ituri sumus quemadmodum & Christus resurrexerit pri-
mitiæ dormientium, quod Apostolus multis in locis testa-
tur. Crux illa nostra, id est, pro nobis Christus passus est.
Nos patibulum ascendimus, scilicet, cum Christo, cuius
membra nos sumus, ipse autem caput. Peremptus nobis,
id est, causa nostra. Nobis reuersus, id est, resurgens ut &
nos in die iudicij resurgamus. Qui moriens homo, id est,
qua parte moritur est homo: nam qua deus est, immor-
talis permanet. Natura duplex, scilicet, deus & homo, sed
moritur qua est homo, domat mortem qua est deus, iux-
ta illud prophetæ, Ero mors tua ò mors, morsus tuus in-
ferne, Redit, resurgit, iuxta illud, quod perire nesciat, id
est

est, in immortalitatem. Dixisse pauca, colligit superiora
 ut transitum faciat ad sequentia. De mysticis, de mysterijs
 quæ supra retulit. De processu spei, id est, spes nostra
 quò tendat. Margaritas spargere, iuxta illud Saluatoris.
 Mat. cap. vij. Quod sanctum, non est canibus dandum, ne-
 que porcis margaritæ. Profunda ratione, quia non es ca-
 pax, sententiarum quæ sunt profundiores. Interrogetur,
 sensus est, adducatur puer simplex & qui neque artem syl-
 logizandi neque artem orandi nouerit: sed in puris natu-
 ralibus ut ita dicam sit positus, & hic sit iudex inter nos.
 Consulamus proxima, id est, non altiora, sed quæ sunt no-
 bis propinqua. Sententia simplex, id est, non fucata aut
 arte aliqua imbuta. Fuci imperitus, fuctum appellat, id
 est, faciei medicamentum quo utuntur mulieres, diale-
 cticam, rhetoricam & physicam. Septuennem, id est, sep-
 tem annorum. Fauoris liber, id est, qui neutræ parti fa-
 ueat: id est, sit uacuus amore, odio, inuidia, quæ solent ad-
 primere homini uerum iudicium. Periclitemur, id est, pe-
 riculum, hoc est experientiam faciamus. Nouus uigor,
 id est, ille puer nulla arte imbutus, sed rerum omnium ru-
 dis. Ille, scilicet, præfectus. Hanc uocem, scilicet, ut puer
 rudis esset iudex, libens pro libenter, ut recens pro recen-
 ter. Lacte depulsum, id est, ab lactatum. Verg. in Buc. De-
 pulsus arbutus hædis. Pusio, id est, hic puerulus. Quod pro-
 barit, id est, utrius nostrum sententiam approbarit. Ar-
 dens, cupiens. Lactantis oris, id est, pueri lactentis. Quid
 uidetur esse uerum & congruens, id est, utrum uerius &
 congruentius. Est quicquid illud, ordo est, quicquid illud
 est, Quod est unicum uni, ex Platonis sententia quòd deus
 unum deum genuit, & quod dicunt poëtæ Iouem ex con-
 cussione capitis Mineruam genuisse, sed unum pater gene-
 rauit intra se, qui & ipse deus est. Nec pueri. Iuuen. Nec
 pueri credunt nisi qui nondum ære lauantur. Sub pudore,
 id est, præ nimio pudore. Fluctuans, id est, nescius quid fa-
 ceret. Leges, quarum ipse præfectus erat executor. Autor
 huius, id est, quis te docuit ista. Mater, subaudi est autor.

Et

AVRELII PRVDENTII

Et deus matri, etiã est autor. Imbibit. i. hausit & accepit, subaudi illud. Quo pasceret, id est, nutriret me. Fontibus gemellis, uberibus lacte manantibus: qui sunt pares & æquales. Hausi credere, id est, accipi ut credrem. Magistra impia, aut in filium docens unde periret, aut in deos male de illis sentiens. Tristem exitum. i. filij tristem mortẽ aspiciat. Male eruditi. i. in malũ & perniciẽ illius docti, quem corrumpit, malis artibus crudiendo. Adsit uilis muliercula, hæc est uerã lectio, non absit. Fatiget nostros nistros, delassando illos, filius dũ torquebitur infans. Nã quæ filius patietur, acrius sentiet mater quàm idem ipse filius: unde subdit, Quantulus dolor, quasi dicat, minimus dolor uexabit artus infantis, quæ breui morietur: ipsa aut mater uiuet in luctu filio orbata: hinc illud Quintiliani, Torquebis filium & fatebitur mater. Oculi parentis, spectantis tormenta filij. Ungulæ ferramenta, quibus dilaniabantur martyrum corpora: unde Hymnograph. Cessit his lacerans fortiter ungula, nec carpsit penetrabilia. Tollant sublime, id est, sublimiter, hoc est in altum. Manu pulsent nates, quo modo infantes uerberantur, quod iubet fieri ut paulatim crescant tormenta cum doloribus. Plus lactis, ex luuencale de hædo, quæ plus habet lactis quàm sanguinis. Quæ cautes, id est, quis homo saxeus & durus crudelisquæ. Quis rigor æris & ferri, id est, æreus & ferreus. Salix impacta, id est, uirga saligna illisa corpori. Vimina, id est, uirgæ sanguine humidæ. Quem plaga fœrat, id est, quem sanguinem uirgæ expresserant, eo modo quo lachrymæ ex oculis eliciuntur, sed forte aliud uerbum loco fœrat reponendũ est. Liuoribus roscidis, id est, manantibus in modum roris uirgarum icibus facientibus liuores. Genas minaces, id est, oculos quæ genis integuntur, sed quomodo minaces si illachrymabantur, nimirum quia duplici laborabant affectu, crudelitate scilicet & commiseratione: unde subdit, per ora fremetia barbarorum: nã & fremebant & flebant. Coronam plebium, id est, plebeiorum qui stabant in circuitu spectantes. Non stetit,
Subs

subaudi, ferunt ex superioribus. Frons renitet, id est, læta & serena. Lucretius, Nec domus argento fulgens auroque renitens. Pietas contumax, id est, matris persecuerantia, nam contumacia in malam accipitur partem. Sensum indulgentiæ, quia ut ait Quintilianus, indulgentia est mollis liberorum educatio. sed hæc mater colubebat tenerum illum amorem, & obfirmabat se ad patientiam. Ardor animæ æstuantis, quia tristitia & dolor exiccant ossa, itaque in tormentis positi sitiunt, neque hoc affectum saluator noster caruit, dicens in cruce Ioan. ca. xix. Sitio. quanquam illud sitio aliud significabat. Torna mater, id est, irata in filium quod uidebatur cedere atque uinci tormentis. Eminus, à longe, sicut supra cominus prope. Hanc stirpem, id est, talem filium mihi futurum ut uinceretur. Leto, id est, mortis timore. Postulas? interrogatiue legendum. Fons uiuus, ex Ioanne ca. iij. Aqua quam ego dabo fiet in eo fons aquæ salientis in uitam æternam. & Psal. xxv. Apud te est fons uitæ. Fluentum, id est, flumē. Vergilius, Xanthique fluenta deserit. Flagrantiam, id est, ardo rem. Gellius libro undecimo. Vigor ille maternæ flagrantia paulatim restinguitur. Hic hic, exemplis ad animi robur puerum hortatur mater, & primo sanctorum Innocentiam. Calix bibendus, alludit ad illud ex Euangelio Matthæi cap. x. Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? Paruuli, & per appositionem ætas oblita lactis, &c. Et est ordo, ætas refeeta poculis amaribus sanguinis: mox deinde refeeta poculis dulcibus sumpsit. Mater & potentia, sic Vergil. pri. *Ancid.* Ad Cupidinem filium loquitur, Nate meæ uires, mea magna potentia solus. Simile est illud Gene. Cap. xlix. Ruben primogenitus meus tu fortitudo mea. Pater, Deus omnipotens, iuxta illud, Cani hominis sapientia illius. Vagitibus, id est, infantibus: ut de innocentibus dixit, Scis sæpe, alterum exemplum adducit de Isaac immolando, ex Gene. cap. xxij. Docenti, scilicet mihi. Adluderes, id est, quasi per ludum uerba meæ redderes, Verg. 7. *Ancid.* Nec plura alludens, quod

AVRELI PRVDENTII

quod Seruius exponit, ad responsum uerba componit, unde subdit, & garrulorum signa uerborū dares, nam pueri non exacte proferunt quæ audiunt à docente. Sacranti, id est, sacrificare uolenti Abraham patri seni. Narravi, tertium effert exemplum de septem Machabæis, ex secundo Machabæorum uolumine, capite septimo, ubi latissime ponitur historia. In ancipiti exitu, quia forte illi defecissent si mater illos non fuisset exhortata. Ne parcerent sanguini, imo sanguinem effunderent. Funerum suorum aut funerum quæ sui filij sustinebant, aut quòd illorum mortes erant sua mors. Sartago stridula, id est, stridens cum in ea frigitur aliquid, & hoc mortis genere obiit ex Machabæis primus. Laminarum impressio, i. lamina candens capiti impressa, sed hoc non legitur in Machabæorum libro, sed quod sequitur, uidelicet quòd secundo ex Machabæis tortor detraxit capitis cutem relicto craneo cute nudo, & est ordo, tortor reuulserat cutē uerticis à fronte. nuda testa, i. tegmine nudata, usque ad ceruicem, ita ut dehonestaret, i. deformaret caput, tegmine subaudi detracto. Regio diademate, i. corona quæ Regum est insigne. Linguam tyrannus, hoc Antiochus iussit fieri ex Machabæis tertio. Pars optima, s. lingua, cuius laudes ex officio prosequitur. Fidelis interpretis animi, nam ut Horatius in pœtica arte scribit. Natura effert animi mori⁹ interprete lingua. Cordis ministra, i. eorum quæ corde concipiuntur. Præco, quasi præco sit nomen commune duorum generum dixit lingua præco. Redemptrix, s. anima. Ducem dicatū, id est, Deo consecratam. Ducem, i. præuiam & omnium primam. Machabæos, sic græce appellarunt quos uocant Hebræi asmonaim, interpretatur aut Machabæus pugnator, nam mache est pugna, & machomæ pugno. Septies, nam toties de Antiocho triumphauit mater illa cum filijs uiribus. Feracem gloria, id est, fertilem & fecundam. Per huius alui, adiuratio est. Conceptacula, i. uterum siue loculos ubi concipiuntur infantes. Larem hospitalem, i. uterum in quo diuersatus es per menses decem, s. mēdōtos

de quibus autores sæpe faciunt mentionem. Verg. *Matri longâ decem tulerunt fastidia menses. Si dulce nectar. i. lac. Verg. iij. Aneid. Si bene quid de te merui, fuit aut tibi quicquam dulce meum. Molle gremium, in quo te sæpe sustinui. Grata si crepundia. i. amulctâ & ludicra quæ solent infantibus appèdi, nonnunquam incunabula & panni quibus inuoluuntur, dicuntur autem crepundia à crepitu: unde etiã crepitacula, de quibus Martialis in disticho cuius lemma est crepitaculum: Si tibi plorator de collo uerula pendet, Hæc quatiant tenerum garrula sinistra manû. Persiste. i. esto constans & perseuerãs. Adfere, id est, adfertor esto & profiteri. Autorem horum munerum. i. tantorum beneficiorum, quanta nobis contulit. s. animum, corpus, uitam: unde subdit, Qua nam arte, ordo & sensus est, ego nescio qua arte. i. quomodo, Cœperis uiuere nobis intus. i. cum te gestarem intra uiscera, quomodo ex inanimi factus sis animatus. Nihilumque illud, non nihil, quia est aliquid semen uirile & menstruum muliebre, unde est hominis corpus, nam anima à deo infunditur. Animator, i. Deus scit, ego nescio. Si igitur quod uiuis, quod spiras, hoc totum Dei est. Impendere, subaudi decet, ut Vergil. i. Aneid. Me ne incepto desistere uictam. Cuius munere. i. beneficio. Ortus es. i. uiuis. Quod dedit. i. uitam. Refuderis. i. reddideris. Strepentes, sonantes cū cadebatur puer. Cognitor. i. iudex qui de causa cognoscebat. Per recentes uias cicatricum, id est, per cicatrices adhuc recentes. Exarabant, id est, ungulæ sulcos ex carnificando ducebant. Ferrum acutum, id est, ungulas. Recrudescentibus plagis, id est, recentatis & renouatis. Notas apertas, id est, uulnrum signa quæ adhuc nõ coierant. Quos, scilicet tortores. Victor superbus, quia uictoria facit homines superbos et arrogantes, & sunt uerba Romani ad tortores. Potesse, pro posse. Lucretius, Pro si forte aliquis credit grauiora potesse corpora. Vix cohæret, scilicet corpusculum. Verg. in Buc. Vix ossibus hærent. Dexterarum inertium. i. languentium & debiliũ ad infligenda uerbera & plagas.*

AVRELII PRUDENTII

Citius, subaudi, q̄ uos corpus hoc meum laceratis. Lan-
 guetis imbelli fame .i. cupitis me excarnificare & desunt
 uobis uires. Et fatiscitis .i. deficitis & fessi estis : unde de-
 fessus à defatiscor deducitur participium, Prisciano auto-
 re. Gula ferina, qualis est ferarū. Socors edacitas .i. igna-
 ua rabies edendi. Morarum pœnitet, id est, uis cito perire.
 Fies fauilla .i. cremaberis et redigeris in cinerem. Abiens
 à foro, ubi iudicatus est ad ignem. Respectans ponè, id est
 retro, sed retro superfluit, quia respecto per se significat
 retro aspicio. Appello, id est, prouoco : nam illud proprie
 est prouocare, quod recentiores appellare dicunt. Esse
 nil, id est, frustra. Complices, id est, simul socij & sectato-
 res. Vix hominis, quia infans homo est, sed imperfectus.
 Locum cædis, in qua infans iugulari & Romanus crema-
 ri debebat. Primitiuum factum, id est, infantem mater fe-
 rebat iugulandum, eo modo quo Abel obtulit Deo de pri-
 mogenitis gregis sui. Gen. cap. iij. Ferculo. Abelis, est fer-
 culum quod fertur & in quo aliquid fertur. Puriozem ca-
 teris, ait nanque scriptura, Abel obtulit de primogenitis
 gregis sui & de adipibus eorū. Immorata, imò statim de-
 dit non flens sed læta. Patrone ex filio, quia cum sis mihi
 nunc filius, illic eris mihi patronus : & est casus uocatiui
 patrone, & est iungendum dulcissime patrone. Carminis
 Dauidici, q̄ est in ordine psalmodū centesimus quintus de-
 cimus. Preciosa in conspectu domini mors sanctorū eius.
 Mors sancti, huius filij mei. Tuus ille seruus, ex psalmo
 centesimo uicesimo secundo, Sicut oculi seruorū in mani-
 bus dominorū suorum : sicut oculi ancilla in manibus do-
 minæ suæ, ita oculi nostri ad dominum deum nostrum. Ta-
 lia retexēs, id est, canens : sic Hymnograph. Quæ uox quæ
 poterit lingua retexere, aliàs, retexere est quod textum
 est non textum facere. Explicabat pallium, quo exciperet
 sanguinem pueri. Tendebat manus, cum explicato pallio.
 Globum, id est, sanguinis undam conglobatam. Vstor, qui
 struebat pyram. Pmu arida, quò facilius ignem compres-
 benderet. Fœni struem, id est, cumulum fomitis. Quæ par-
 su

flu, id est, quo fomite. Ferocius, pro fortius. Et iam, ordo est, & iam Romanus actus, id est, impulsus. Eminus, & longe: furca brachijs retortis, id est, habenti brachia retorta ingerebatur. &c. Hæc eius orsa, id est, postea quàm hæc locutus est. Fragor nubis, hoc est tonitrus: nam fragor proprie de rebus dicitur fractis, sed quia dicit ruentis, potest intelligi de fulmine, sed non significat nisi imbrem de cælo cadentem. Obruit ignes, id est, extinguit. Alunt, scilicet tortores. Fomitem, id est, materiam ignis combustibilem. Trepidare, pro trepidabat. Nouis rebus, id est, miraculis. Insistere, insistebat. Versare, id est, uersabat. Torres, id est, titiones. Confouere, id est, confouebat & proprie, nam fouere de foco proprie dicitur. Semen ignis, id est, scintillas. Quærere, pro quærebat. Magus, nam Magicæ imputat hæc miracula, non diuinæ potentia. Carmine Thessalorum, ubi artes magicæ uigebant, ut est apud Lucianum & Apuleium. Lucanus de Necromantica Phormonoe dixit, Thessalis incubuit membris, Vertere pœnam in ludibrium, id est, dum punitur, eludere nos. Fortasse ceruix, per ironiam hoc dicitur. Flesti pro cædi. Coibit plaga, id est, consolidabitur in cicatricem. Vertex, id est, caput, pars pro toto. Eminabit, extabit. Partem quampiam, id est, aliam. Mor-te simpla, id est, simplici & unica. Multiplex criminosus, id est, multipliciter nocens. Vel iterum repete ne ex superiori. Tot modis, quasi dicat, tot mortibus. Lerneæ Hydra, nota est fabula. Imminutus corporis damnis, lege imminutus, id est, truncatus damnis corporis. Ipse Hercules erit præstò, id est, præsens, quasi dicat, non aderit. Hydrina uulnera, id est, quæ Hydræ intulit: nam tandem compressis faucibus Hydram exiccavit et quasi ustulauit. Viscerum confinia, id est, iuncturas. Vel disparare, id est, luxare, conuellere & distrahere. Vincula nexa neruis, id est, ossa neruis colligata. Date hunc, scilicet, Romanum. Ossibus reuulsis, id est, luxatis, nam qui scit dedolare & restituere ossa luxata, poterit facilius illa

AURELII PRUDENTII

illa dissipare. Nodis, id est, colligationibus quod faciunt luxatorum medici & chirurgi. Omni corpore, id est, toto. q. s. in deos inuecta est. Vetus fas, id est, antiquam religionem, nam fas dicta est quæ prius dicebatur themis. Retectam, id est, apertam. Vergil. Radijsque retexerit orbem. Palatum tractat, explorans quomodo possit totam linguam abscindere. Exitum uocis, id est, epiglotida qua uox ex arteria erumpit. Scalpillum, ferramentum illud quo uena pertunditur in sanguinis diminutione, scalprum quoque reperitur pro nouacula. Marcianus scalpro dicebat circuncidi uitia infantibus posse. Fila singula, ex quibus compacta est lingua. Patente rictu, id est, ex ore aperto. Ruffo stemmate, id est, corona quam ex ruffo sanguine est affecutus: stemma namque à stephano quod est corono deducitur. Ostro uestis regia, nam ostrum hoc est purpura uestibus tantum accommodabatur principum, quasi dicat, tam honorificus erat hic sanguis in ueste Romani quam purpura in uestibus regum: Oblateraret, blateraret, blaterare inquit Festus est stulte & percipide loqui, Nonius quoque multa de hoc uerbo. Multo turbine, id est, magno impetu & uehementia, qua obruebatur antea. Abdomina suilla, id est, porcina, & est abdomen pingue illud quod intestinis obducitur. Insufflat, cum non loqueretur in contemptum insufflauit illos. Nunquid, id est, aliquid. Intimo pulmone, unde est uocis origo interior. Torita, id est, repercussa. Sub testudine oris, id est, sub cælo hoc est oris concauitate. Ex palato repercusso, id est, quod ex testudine oris. De pectine dentium, nam uox articulata complures literas format inter linguam & dentes, ut t. d. th. f. u. consonans. Pectine dentium, id est, de dentibus uel à dentibus pectinatim cocuntibus. Lingua plectrum mobile, quia lingua est quasi plectrum quod ferit certa loca ad formandum uerba, & puto pro nunc utrobique legendum esse nec, ut sit sensus, qui deus fecit in me ut uox expressa ex intimo pulmone, repercussa ad cælum nec det sonos ex palato repercusso, nec temperetur de pectine den-

dentium, neque sit. His agendis, id est, formandis lingua,
 & cætera: quod duobus exemplis probat se eo modo lo-
 qui quo si deus uellet loqueretur fistula uel cymbalum,
 & quæ habent sonos & non uoces articulatas. In ipsi-
 meatibus, id est, fistulis, quasi arterijs. Labra pressa, ut
 in probatione b. p. ph. in literis nunc hiantia, ut in alijs
 literis, quasi dicat, ita possent loqui cymbala & fistulae
 perinde ac si haberent instrumenta quibus formantur li-
 teræ & uoces articulatae. Statum naturæ uerti, id est, mu-
 tari, ab illo scilicet, Cui, id est, à quo. Forma, id est, oris
 figura. Leges texere ac retexere, id est, ponere ac tolle-
 re. Sic Verg. in. vi. Aeneidos, Leges fixit atque refixit.
 Postulet, desideret, quia potest facere ut sine lingua quis
 loquatur. Pressit pede, quo pacto absente Salvatore disci-
 puli obruebantur undis ad quos per fluctus uenit, ex Mat-
 thæo. ca. xiiij. Fluxa & tenuis, qualis est aqua. Coit, con-
 densatur, ut sustinere possit ne cedat ponderi. Dispar, con-
 traria. Quis, pro quibus, puta quod sit natabilis, nunc au-
 tem sub Christo sustinet uestigia. Hoc munus, id est, offi-
 cium quod facit miracula, ut hoc quod dixit, & quæ se-
 quuntur: gradum percitum, id est, uelocem, aliàs percitus,
 id est, commotus. Audientiam, actum audiendi. Cede mi-
 raculis, id est, uincere & dato locum. Vertere pro uerte-
 bat: in caliginem, id est, ignorantiam ueri, quia Ira im-
 pedit animum ne possit cernere uerum. Hærens, dubitans.
 Iuuenalis, Hæremus dicat ipsa. Formido & indignatio,
 affectus contrarij in eodem homine: uim, id est, uiolen-
 tiam & impetum. Quo, id est, in quem seuiat: cum non
 possit in Romanum. Citari, in ius uocari. Nundinatum,
 id est, ad diem certum uocatum. Nam nundinari est in ur-
 bem litis causa ad certum diem uenire, aliquando etiam
 alijs de rebus. Pactus, cum Romano precium faciens.
 Colluderet, id est, collusionem faceret. Irritum, id est,
 uanum nihilque efficiens. Retunsis, id est, obtusis &
 hebetibus. Sauciata parte & non tota lingua. Usque-
 quaque, omni ex parte, aliàs semper aliàs ubique signifi-
 cat.

AVRELII PRVDENTII

cat. Manere. Et c. subaudi iudex dicebat non posse, Et non posse iterum uerba exprimi in oris concavitate sine lingua quæ moderatur uerba. Esto, concedamus quod erumpat uox aut spiritus, non tamen articulatus. Vacuo specu, id est, ex ore uacuo aut thorace. Echo, id est, per repercussionem unde generatur echo. Oratio, quæ constat uocibus articulatis. Veris, ueritate Et experimento. Calumniam, falsam criminationem. Haustus patentes, id est, partes per quas haurimus cibum potumque. Regat spiramina, id est, formet uoces in uerba, quod est lingue officium. Puncto leui, id est, punctura modica. Plectro, id est, lingua. Cicero. ij. de natura deorum: plectri similem linguam nostrâ solent dicere. Fatus, id est, loquela à faris uel fare. Magistra uocis, id est, lingua, ut dicit uerborum moderatorum. In uitium cadit, id est, uiciatur Et leditur. Fiat periculum, id est, experimentum. Terentius, Fac periculum in literis, fac in palaestra. Lingua eruta, id est, euulsa. Vox fragosa, id est, horrida Et aspera, sed si elinguis fiat, nullam habebit omnino. Clamor inconditus, id est, inarticulatus. Nil stridulum, id est, non modo non emittet uocem sed neque stridorem quidem. Salutem principis, sic iurare consueuerunt subditi, per uitam Et per genium principis. Suggillet uerba, forte suggerat, id est, subministret: quia suggillare aliud est. Latronem christianorum, id est, persecutorem Et carnificem. Non bubulus, id est, à boue profusus. Agnosceis illum, scilicet bubulû sanguinem: Et quod non est hic bubulus sed meus. Pagane, id est, non initiate ad Christianorum sacra, sed profane: Et est translatio sumpta ex eo quod omnis homo aut miles est aut paganus. Vestri bouis, id est, quem uos sacrificare consueuistis. Littata eæde, id est, in sacrificio effuso bouis sanguine. Scrobe acta sub terram, uidetur significare Terentina sacra quæ fiebant Romæ in campo Martio in loco qui dicebatur Terentos, in quo erat ara Diti patri sacra, pedibus uiginti sub terram defossa, sacrificabatur autem bos nigra. Infulatus, id est, infula indutum habens caput, quod erat sacer

sacer

sacerdotum insigne, ut nunc est *Episcoporum* mitra. *Tempora*, id est, ipse festus & quasi die festo ornatus. *Repe-
xus*, aut nimium pexus, ut *Persius*: Pexus togaque recentis:
aut quod sacerdoti caput repecteretur ut turbarentur ca-
pilli. *Ouid. iij. de arte*: Illa depexa modo est. *Cinctu Gabi-
no*, id est, præcinctus et expeditus. *Verg. lib. vij.* Ipse *Qui-
rinali lituo cinctuque Gabino*. & *Lucan. m. i.* Ritu succin-
ctæ *Gabino*. *Fultus togam*, id est, habens togam sericeam.
Supernè, id est à parte superiori scrobis. *Pulpita strata*, id
est stragulis operta. *Rimosa*, ut per rimas defluat sanguis
in scrobem. *Rari pagmatis*, id est pulpiti in modum pag-
matis suggesti: rarum autem dixit pro rimosum. est autè
pagma machina ex tabulis compacta, quæ rotis imposita
poterat deferri per urbem. *Iuuenalis*, Et pagma & puer-
ros inde ad uelaria raptos. *Arcam*, id est, pulpiti illius
planiciem quam dixit rimosam. *Minutis hiatus*, id est,
foraminibus per quæ defluat sanguis. *Huc taurus*, sacrifi-
candus. s. qui ad aram ferebatur ornatus lintheo candi-
do & cornibus auratis, & sertis ex floribus. *Fulgor bra-
ctæ alis*, id est, ex bracteis auri, quibus est inauratus. *Vena-
bulo*, uel cultro, uel alio ferramento: cum uenabulum sit ue-
nationi aptum. *Intexta*, id est, tabulata tabulis contexta in
modum pontis sublicij. *Flumen uaporum*, id est, sanguinis
euaporantis. *Tabidum rorem*, id est, sanguinem iam cor-
ruptum, quis extra uenas in modum roris sparsum. *Defos-
sus*, scilicet in scrobe quam dixit. *Putrefactus*, id est, ma-
culatus, & tabidus. *Quinos supinat*, id est, organa omnium
quinque sensuum erigit ut sanguinem excipiat. *Genas
oculorum*, palpebras aut malas. *Cadauer*, scilicet, bouis.
Sanguine egesto, id est, exhausto: ab illa compage, id est,
scrobe, cui superimpositum erat pulpitem ex tabulis com-
pactum. *Amictus ebrios*, id est, sanguine madefactos. *Re-
centis piaculi*, id est, sacrificij facti in piaculum, id est, pur-
gatione animarum. *Eminus*, à longè, non audentes accedere
propter ueneratione sacerdotis. *Lauerint. i. expiauerint*.
Hecatomben. i. centum bouum hostia, de qua saepe *Homerus*,

AVRELII PRVDENTII

Et Iuuenalis, q̄ promittat Hecatomben: unde subdit, cen-
tena ferro. Et Augures, id est, ipsi sacrificuli. Macellum
puluarium .i. sacrificia templorum redundantia cruore
quasi in macello. puluaria autem sternebantur in hono-
rem deorum. Cice. in. iij. Thus. deorum inquit puluari-
bus Et pulis magistratum. Vosmetipsi, de sacerdotibus
Bellonæ dicit, qui non alicno sed sanguine suo deæ sacri-
ficabāt: Et utraq; manu gladijs strictis armati per urbem
efferebantur, Et ita uaticinabantur fanatici .i. furibundi.
Matrem deā, lege deum pro deorū. i. Cibelen, ex Apuleij
sententia, qui tres deas Bellonā, Cibelen, Isidem idem num-
men esse putat, Et Iuuenalis eosdē sacerdotes illis attri-
buit, cū dicit, Bellonæ matrisq; deū chorus intrat. Et. Ro-
tare, subaudi caput. Parta. i. parata. Cœlum. i. diuinitatē.
Hic. s. Gallus sacerdos matris deorū. Metenda. i. secanda.
Horat. i. ser. Caudamq; salacem demeteret ferro. Numen
.i. deam Cibelen. Nam putabāt id esse sacrificij quoddam
genus. Iuuen. Mollia qui samia secuit genitalia testa. se-
miuir, quoniā genitalia amisit. Donū pudendū .i. mentulā
uirilē. Vena masculini generis, id est, genitale uirile quod
uenis constat. Horat. Nam simul ac uenas inflauit tetra li-
bido. Sanctitati, id est, deæ sanctæ, nam Gallus neque uir
est neque fœmina, unde Et semiuir appellatur. Imberbes,
aut quia castratis decidunt barbæ: unde Iuuenalis, Et de-
speratio barbæ: aut quia ephēbi ad hoc munus eligeban-
tur. Leuibus, acutis Et politis. Sacrandus, sacerdos ille
Gallus sphragitidas, id est, medicamenta ex terra sphra-
gitide, hoc est sigillata, quæ ualet ad cicatricanda uulne-
ra. Celsus lib. v. Pastillus ad glutinandum uulnus sphragis
nuncupatur, nā sphragizo est sigillo siue concludo. Mem-
bra, id est, genitalia abscissa. Ignuerint, id est, acus illæ
fuerint ignitæ, sed usitatius est igneo uel ignesco. Stig-
marit, pro stigmatizauerit, id est, stigmate notauerit. Ob-
ducit cutem, id est, operit partem illam cauterio notatā.
Tormenta inuri, id est, per mustionem infligi. Finis, mors,
quæ est malorum finis. Iam non licebit, scilicet post mor-
tem

tem. Cedas, id est, umcaris. Et desinas, scilicet torquere. Sectors, id est, carnifex qui secat membra. Sed peremptoris, ordo est, Sed manus peremptoris strangulatrix faucium, succedet illis, scilicet faucibus, qui a uox inquietæ oris garruli aliter nescit silere q̄ si fregero tubā .i. interclusero uocis meatus per strangulationē. Carceris noxiæ .i. in quo noxi sunt clausi. Lictor nefandus, sic appellatur consulis aut prætoris minister. Vinculis .s. corporis in quibus uiolenter detinetur ex Platonis sententiâ, ad quod alludit Apostolus cum dicit: Cupio dissolui, & esse cum Christo: & alibi, Miser ego, quis me liberabit à corpore mortis huius? Principi, quæadmodū diximus, Galerio Cæsari, qui hunc Asclepiadē præfecerat Antiochia. Ordinem uoluminū .i. per uolumina librorū explicatū. Tragædiæ, nam hæc materia quodāmodo tragica fuit. In fasces scilicet librorū, uel potius in annales, qui à consulibus nomen accipiebāt, quorū fasces erant insigniâ cum securib. Conficit, obliterat, quia in actis sub Galerio nō reperitur huius martyris passio. Inscripta Christo, in libro uitæ, de quo in Apocal. & in Euangelio Luc. cap. x. Nomina uestra scripta sunt in caelis. Apex, qui literis Hebrais præsertim imponi cōsueuit. Obsolescet .i. obliterabitur, unde obsoleta dicuntur desueta longo usu. Angelus adstans, ex Euangelio, Angeli inquit eorū semper uident faciem patris. Pingens, describens. Sanguinis dimensio .i. quantitas. Sulcus, qua ductum est ferrū. Proximā .i. in cutis summitate ut sit contrariū ei quod dixit, altā, hoc est profundam. Segmenti .i. secationis, nam à seco dicitur segmentū. In re gestis .i. in uoluminibus in quibus continētur acta & res gestæ. Nam corruptè dicitur uolumen illud Gregorij, registrarū, pro re gestis. Et præmiorū, id est, honorū, id quod sequitur pro eo quod præcedit. Inter hædorū greges, id est, inter peccatores qui sistendi sunt ad sinistrā iudicis ex Euangelio Mat. cap. xxv. Dinosceret eminus .i. à longe me conspiceret Romanus. Hoc .s. Romano. Transfer hunc bædum, scilicet à sinistra in dextram, & sis agnus &c.

AVRELII PRVDENTII
PASSIO HIPPOLYTI MARTYRIS AD
VALERIANVM EPISCOPVM.

Carmen elegiacum.

Innumeros cineres sanctorum Romula in vrbe
Vidimus o Christi Valeriane facer,
Incisos tumulis titulos, & singula quaris,
Nomina difficile est vt replicare queam.
Tantos iustorum populos furor impius hausit,
Quum coleret patrios Troia Roma deos.
Plurima litterulis signata sepulchra loquuntur,
Martyris aut nomen, aut epigramma aliquod.
Sunt & muta tamen tacitas claudentia tumbas
Marmorâ, quæ solum significant numerum.
Quanta virum iaceant congestis corpora acerbis
Nosse licet, quorum nomina nulla legas.
Sexaginta illic defossi s mole sub vna
Reliquias memini me didicisse hominum.
Quorum solus habet comperta vocabula Christus,
Vtpote quos propria iunxit amicitia.
Hæc dum lustro oculis, & sicubi forte latentes
Rerum apices veterum per monumenta sequor;
Inuenio Hippolytum, qui quondam schisma Nouati
Presbyter attigerat, nostra sequenda negans.
Vsq; ad martyrii prouectum insigne tulisse
Lucida sanguinei præmia supplicii.
Nec mirere senem peruersi dogmatis olim
Munere diratum catholicæ fidei,
Quum iam vesano victor raperetur ab hoste
Exultante anima carnis ad exitium,
Plebis amore suæ multis comitantibus ibat:
Consultus quæ nam secta foret melior,
Respondit: fugite o miseri execranda Nouati
Schismata, catholicis reddite vos populis.
Vna fides vigeat, prisco quæ condita templo est,
Quam Paulus retinet, quamq; cathedra Petri.
Quæ docui, docuisse piget, venerabile martyr

Cer

Cerno quod à cultu rebar abesse dei.
 His vbi detorsit leuo de tramite plebem,
 Monstrauitq; sequi quà via dextra vocat,
 Secq; ducem recti spretis anfractibus idem
 Præbuit, erroris qui prius autor erat:
 Sistitur infano rectori christicolas tunc
 Ostia vexanti per Tyberina viros.
 Illo nanque die Roma secesserat, ipsos
 Peste suburbanos vt quateret populos,
 Non contentus humum celsæ intra mœniâ Romæ
 Tingere iustorum cædibus assiduis.
 Ianiculum quû iam madidum, fora, rostra, suburrâ
 Cerneret eluuiæ sanguinis affluere,
 Protulerat rabiem Tyrrheni ad littoris oram,
 Quæq; loca æquoreus proxima portus habet.
 Inter carnifices, & constipata sedebat
 Officia, extructo celsior in folio.
 Discipulos fidei, detestandiq; rebelles
 Idolii, ardebat dedere perfidiæ.
 Carcereo erinita situ stare agmina contra
 Iusserat horrendis excruciana modis.
 Inde catenarum tractus, hinc lorea flagra
 Stridere, virgarum concrepitare fragor.
 Ungula fixa cauis costarum cratibus altos
 Pandere secensus, & lacerare iecur.
 Ac iam lassatis iudex tortoribus ibat
 In furias, casta* cognitione fremens. *cõditiõe
 Nullus enim Christi ex famulis per tanta repertus
 Supplicia, auderet qui vitare animam.
 Inde furès quæsitores atq; iam tortor ab* vno *vno
 Desine, si vana est quæstio, morte agito.
 Huic absconde caput, crux istum tollat in auras,
 Viuentesq; oculos offerat alitibus,
 Hos rape præcipites, & vinctos conijce in ignem,
 Sit pyra quæ multos deuoret vna reos.
 En tibi quos properes rimosæ imponere cymbæ,
a.iiii, Pel

AVRELII PRUDENTII

Pellere & in medii stagna profunda freti.

*rabidum Quos vbi susceptos *rapidū malefuta per æquor
* celsa la- Vexerit, & tumidis * celsa labarit aquis.

Dissociata putrem laxent tabulata carinam,
Conceptumq; bibant vndique naufragium.

Squamea cœnoso præstabit ventre sepulchrum
Bellua consumptis cruda cadaueribus.

Hæc persultanti, celsum subito ante tribunal
Offertur senior nexibus implicitus:

Stripati circum iuuenes clamore ferebant
Ipsum Christicolis esse caput populis.

Si foret extinctum properè caput, omnia vulgi
Pectora Romanis sponte sacrandæ deis.

Insolitum lethi poscunt genus, & noua pœna
Inuenta, exemplo quo trepident alii.

Ille supinata residens ceruice, Quis, inquit,
Dicitur? affirmant dicier Hippolytum.

Ergo sit Hippolytus, quatiat, turbetq; iugales,
Intereatq; feris dilaceratus equis.

Vix hæc ille, duo cogunt animalia freni
Ignara insueto subdere colla iugo.

Non stabulis, blandive manu palpata magistri,
Imperiumq; equitis ante subacta pati.

Sed campestre vago nuper pec⁹ è grege captum,
Quod panor indomito corde ferinus agit.

Iamq; reluctantes sociarant vincula bigas,
Oraq; discordi fœdere nexuerant.

Temonis vice funis inest, qui terga duorum
Diuidit, & medius tangit vtrunque latus.

Deq; iugo in longum se post vestigia retro
Protendens trahitur, transit & ima pedum.

Huius ad extremum sequitur qua puluere summo
Cornipedum refugas orbita trita vias,

Crura viri innectit laqueus, nodoq; tenaci
Astringit plantas, *atque rudente ligat.

Postquam composito satis instruxere paratu

*cumq;

Mar

Martyris ad pœnam, verbera, vincla, feras
 Instigant subitis clamoribus, atque flagellis,
 Illiâq; infestis perfodiunt stimulis.
 Ultima vox audita senis venerabilis hæc est,
 Hi rapiant artus, tu rape Christe animam.
 Prorumpunt alacres, cæco & terrore feruntur
 Quâ sonus, atque tremor, quâ furor exagitant.
 Incendit feritas, rapit impetus, & fragor vrget,
 Nec cursus volucer mobile sentit onus.
 Per sylvas, per saxa ruunt, non ripa retardat
 Fluminis, aut torrens oppositus cohibet.
 Prosterunt sepes, & cuncta obstacula rumpunt,
 Prona, fragosa petunt, ardua transiliunt.
 Scissa minutatim labefactio corpore frustra
 Carpit spinigeris stirpibus hirtus ager.
 Pars summis pendet scopulis, pars sentibus heret.
 Parte rubent frondes, parte madescit humus.
 Exemplar sceleris paries habet illitus, in quo
 Multicolor fucus digerit omne nefas.
 Picta super tumulû species liquidis viger umbris
 Effigians tracti membra cruenta viri.
 Rorantes saxorum apices vidi optime Papa,
 Purpureasq; notas vepribus impostas.
 Docta manus virides imitando effingere dumos,
 Luserat & minio roseolam saniem.
 Cernere erat ruptis compagibus ordine nullo
 Membra per incertos sparsa iacere fitas.
 Addiderat charos gressu, lachrymisq; sequentes
 Deuia quâ fractum semita monstrat iter.
 Mœrore attoniti, atque oculis rimantibus ibant,
 Implebantq; sinus visceribus laceris.
 Ille caput niueum complectitur, ac reuerendam
 Caniciem molli confouet in gremio.
 Hic humeros, truncasq; manû, & brachia, & vlnas,
 Et genua, & crurum fragmina nuda legit.
 Palliolis etiam bibulæ siccantur arena

Ne

AVRELII PRUDENTII

***infecto** Ne quis in ***intacto** puluere ros maneat.
 Si quis & in sudibus recalenti aspergine sanguis
 Infidet, hunc omnem spongia pressa rapit.
 Nec iam densa sacro quicquam de corpore sylua
 Obtinet, aut plenis fraudat ab exequiis,
 Quumq; recensitis constaret partibus ille
 Corporis integri qui fuerat numerus,
 Nec purgata aliquid deberent inuia toto
 Ex homine, exteris frondibus & scopulis:
 Merando eligitur tumulto locus, Ostia linquunt,
 Roma placet, sanctos quæ teneat cineres.
***fouet** Haud procul extremo culta ad pomeria vallo
 Mersa latebrosis crypta ***patet** foueis.
 Huius in occultum gradibus via prona reflexis
 Ire per anfractus luce latente docet:
 Primas namq; fores summotenus intrat hiatu,
 Illustratq; dies limina vestibuli.
 Inde vbi progressu facili nigrescere visa est
 Nox obscura loci per specus ambiguum,
***immissa** Occurrunt celsis ***immensa** foramina tectis,
 Quæ iaciunt claros antra super radios.
 Quamlibet ancipites texant hinc inde recessus,
 Arcta sub vmbrosis atria porticibus.
 Attamen excisi subter caua viscera montis
 Crebra terebrato fornice lux penetrat.
 Sic datur absentis per subterranea Solis
 Cernere fulgorem, luminibusq; frui.
 Talibus Hippolyti corpus mandatur opertis
 Propter vbi apposita est ara dicata deo.
 Illa sacramenti donatrix mensa, eademq;
 Custos fida sui martyris apposita,
 Seruat ad æterni spem Iudicis ossa sepulchro,
 Pascit item sanctis Tybricolas dapibus.
 Mira loci pietas, & prompta precantibus ara,
 Spes hominum placida prosperitate iuuat.
 Hic corruptelis, animiq; & corporis æger

Oraui

Oraui quoties, strarus opem merui.
 Quod lætor reditu, quod te venerande sacerdos
 Complecti licitum est, scribo quod hæc eadem,
 Hippolyto scio me debere, Deus cui Christus
 Possè dedit, quod quis postulet annuere.
 Ipsa illas animæ exuias, quæ continet intus
 Ædicula argento fulgurat ex solido.
 Præfixit tabulas diues manus æquore leui,
 Candentes recaum quale nitet speculum,
 Nec Pariis contenta aditus obducere saxis,
 Addidit ornando clara talenta operi.
 Mane salutatum concurritur, omnis adorat
 Pubes, eunt, redeunt Solis ad vsque obitum.
 Conglobat in cuneū Latios simul, ac peregrinos
 Permissim populos, relligionis amor.
 Oscula perspicuo figunt impressa metallo,
 Balsama diffundunt, fletibus ora rigant.
 Iam quum se renouat decursis mensibus annus,
 Natalemq; diem passio festa refert,
 Quanta puras studiis certantibus agmina cogi,
 Quæve celebrando vota coire Deo?
 Vrbs augusta suos vomit, effunditq; Quirites,
 Vna & Patricios ambitione pari.
 Confundit plebeia phalanx vmbonibus æquis
 Discrimen procerum, præcipitante fide.
 Nec minus Albanis acies se candida portis
 Explicat, & longis ducitur ordinibus,
 Exultant fremitus variarum hinc inde viarum,
 Indigena & Picens, plebs & Ethrusca venit.
 Concurrat Samnitis atrox habitator, & altæ
 Campanus Capuæ, iamq; Nolanus adest.
 Quisque sua lætus cum coniuge, dulcibus & cum
 Pignoribus, rapidum carpere gestit iter.
 Vix capiunt patuli populorum gaudia campi,
 Hæret & in magnis densa cohors spatiis.
 Angustum tantis illud specus esse cateruis,

Haud

AVRELII PRVDENTII

Haud dubium est, ampla fauce licet pateat.
 Stat sed iuxta aliud, quod tanta frequentia templū
 Tunc adeat cultu nobile regifico.
 Parietibus celsum sublimibus, atque superba
 Maiestate potens, muneribusq; opulens.
 Ordo columnarum geminus laquearia tecti
 Sustinet auratis suppositus trabibus.
 Adduntur graciles tecto breuiore recessus,
 Qui laterum seriem iugiter extenuent.
 At medios aperit tractus via latior alti
 Culminis, exurgens editiore apice.
 Fronte sub aduersa gradibus sublime tribunal
 Tollitur, Antistes prædicat vnde Deum.
 Plena laborantes agrè domus accipit vndas,
 Arctatq; confertis æstuat in foribus.
 Maternum pandēs gremium quo condat alumno
 Ac foueat factos accumulata sinus.
 Si bene cōmemini, colit hunc pulcherrima Roma
 Idibus Augusti mensis, vt ipsa vocat.
 Prisco more diem quem te quoq; sancte magister
 Annua festa inter dinumerare velim.
 Crede salutigeros feret hic venerantibus ortus,
 Lucis honoratæ præmia restituens.
 Inter solennes Cypriani vel Cheledonii,
 Eulaliæq; dies currat & iste tibi.
 Sic te pro populo, cuius tibi *tradita vita est,
 Orantem Christus audiat omnipotens.
 Sic tibi de pleno lupus excludatur ouili,
 Agna nec vlla tuum capta gregem minuat.
 Sic me gramineo remanentem denique campo
 Sedulus ægrotam pastor ouem referas.
 Sic cū lacteolis caulas compleueris agnis,
 Raptus & ipse sacro sis comes Hippolyto.

PASSIO BEATORVM APOSTOLORVM

PETRI ET PAULI.

Car

Carmen Archilochiū, constans tetrametro bucolico, & tribus trochæis. Alterum uero Iambicum Hipponactium constans semiquaria Iambica, & tribus Iambis.

- v v - v v - - - v v - v - v - v

- - v - - - v - v - v

Plus solito coëit ad gaudia, dic amice qd sit,
 Romam per omnem cursitant ouantq̃.
 Festus Apostolici nobis redit hic dies triumphī,
 Pauli atque Petri nobilis cruore.
 Vnus vtrunq̃ dies, pleno tamen innouatus anno
 Vidit superba morte laureatum.
 Scit Tyberina palus, q̃ flumine labitur propinquo
 Binis dicatum cespitem trophæis.
 Et crucis, & gladii testis, quibus irrigans easdem
 Bis fluxit imber sanguinis per herbas.
 Prima Petrum rapuit sententia legibus Neronis
 Pendere iussum præminente ligno.
 Ille tamen veritus celsæ decus æmulando mortis
 Ambire tanti gloriam Magistri:
 Exigit vt pedibus mersum caput imprimât supinis,
 Quo spectet imum stipitem cerebro.
 Figitur ergo manus subter, sola versus in cacumē,
 Hoc mente maior, quô minor figura.
 Nouerat ex humili cælum citius solere adiri,
 Deiecit hora, spiritum daturus.
 Vt teres orbis iter flexi rota percucurrit anni,
 Diemq̃ eundem Sol reduxit ortus;
 Euomit in iugulum Pauli Nero feruidum furorē,
 Iubet feriri gentium magistrum.
 Ipse prius sibimet finem cito dixerat futurum,
 Ad Christum eundem est, iam resoluor, inquit.
 Nec mora, protrahitur, pœnæ datur, immolat ense,
 Non hora vatem, non dies fefellit.
 Diuidit ossa diuūm Tybris, sacer ex vtraque ripa,
 Inter sacrata dum fluit sepulchra.
 Dextra Petrum regio tectis tenet aureis receptū,
 Ca-

AVRELII PRVDENTII

Canens oliua, murmurans fluento.

Nanque supercilio saxi liquor ortus, excitauit

*Fontem perennem chrismatis feracem.

*Fron-
dem

Nunc pretiosa ruit p marmora, lubricatq; cliuam

Donec virenti fluctu & Colymbo

Interior tumuli pars est vbi lapibus sonoris

Stagnum niuali voluitur profundo.

Omnicolor vitreas pictura supernè tingit vndas,

Musci relucet, & virescit aurum.

Cyaneusq; latex vmbra trahit imminentis ostri,

Credas moueri fluctibus lacunar.

Pastor oues alit, ipse illic gelidi rigore fontis

Videt sitire quas fluenta Christi.

Parte alia titulum Pauli via seruat Ostiensis,

Qua stringit annis cespitem sinistrum.

Regia pōpa loci est, princeps bonus has sacrauit

Lusitq; magnis ambitum talentis. (arces

Bracteolas trabibus subleuit, vt omnis aurulenta

Lux esset intus, ceu iabar sub ortu.

Subdidit & Parias fuluis laquearibus columnas,

Distinguit illic quas quaternus ordo.

Tum Camyros hyalo insigni varie cucurrit arcus,

Sic prata vernis floribus renident.

Ecce duas fidei summo patre conferente dotes,

Vrbi colendas quas dedit togatæ.

Aspice, p bifidas plebs Romula funditur plateas,

Lux in duobus feruet vna festis.

Nos ad vtrunq; tamē gressu properemus incitato

Et his & illis perfruamur hymnis.

Ibimus vltimus quā fert via pontis Hadriani,

Leuam deinde fluminis petemus.

Transtyberina prius soluit sacra peruigil sacerdos

Mox huc recurrit, duplicatq; vota.

Hæc didicisse sat est Romæ tibi, tu domū reuersus

*bifestū

Diem *bis festum sic colas memento.

P. M. S.

PASSIO CYPRIANI MARTYRIS

& Episcopi Carthaginensis.

Versus est Archilochius, constans tetrametro bucolico, & tribus Trochæis, hoc modo:

-VV -VV -- -VV -V -V -V

Punica terra tulit, quo splendeat omne quicquid usquam est,
 Inde domo Cyprianū, sed decus orbis, & magistrū.
 Est, pprius patrię martyr, sed amore, & ore noster,
 Incubat in Lybia sanguis, sed vbiq; lingua pollet,
 Sola superstes agit de corpore, sola obire nescit,
 Dū genus esse hoīm Christus finet, & vigere mūdū.
 Dum liber vllus erit, dum scrinia sacra literarum,
 Te leget oīs amās Christum, tua Cypriane discet:
 Spiritus ille dei, qui fluxerat autor in prophetas
 Fontibus eloquii te cœlitus actus irrigauit.
 O niue candidius linguę genus, ô nouum saporē,
 Ut liquor ambrosius, cor mitigat, imbuit palatum,
 Sedē aię penetrat, mentē fouet, & pererrat artus,
 Sic deus interius sentitur, & inditur medullis.
 Vnde bonum subitum terris dederis pater reuela,
 Deerat apostolicis scriptis opulentus executor,
 Eligitur locuples facundia, quę doceret orbem,
 Quęq; voluminibus Pauli famulata disputaret,
 Quo mage cruda hoīm p̄cordia p̄polita nossent,
 Siue timoris opus, seu mystica, vel, pfunda Christi
 Vnus erat iuuenum doctissimus, artibus sinistris,
 Fraude pudicitiam perfringere, nil sacrum putare:
 Sæpe etiã magicū cantamen inire per sepulchra,
 Quo geniale tori ius solueret æstuante nupta,
 Luxurię rabiem tantę cohibet repenti Christus,
 Discutit & tenebras de pectore, pellit & furorem
 Implet amore sui, dat credere, dat pudere facti,
 Iamq; figura alia est, quã quę fuit oris & nitoris,
 Exuitur tenui vultus cute, transit in seueram,

De

AVRELII PRVDENTII

Deflua cæsaries compescitur ad breues capillos,
 Ipse modesta loqui, spem quærere, regulã tenere,
 Viuere iustitię Christi & penetrare dogma nostrũ.
 His igitur meritis dignissimus vsque episcopale
 Prouehitur solium Doctor, capit & sedile summũ.
 Valerianus opum princeps erat, atque Gallienus,
 Constituere simul pœna capitis deum fatenti,
 Millia terrigenum spurcissima iusserant sacrari,
 Contrã aĩos populi doctõr Cyprianus incitabar,
 Ne quis ab egregiã virtutis honore discreparet,
 Neu fidei pretium quis sumere degener timeret,
 Esse leuem cruciatum, si modõ conferat futura,
 Quã deus ipse viris intermina fortibus spõdit,
 Merce doloris emi spem luminis, & diẽ perennẽ,
 Omne malum volucris tempore trãsuolare cursim,
 Nil graue quod peragi finis facit, & quiete donat:
 Se fore principiũ pulchrã necis, & ducem cruoris,
 Seq; caput gladio submittere, sanguinem dicare,
 Qui sociare aĩam Christo velit, vt comes sequatur.
 His vbi corda virũ Christo calefacta p̄parauit,
 Ducitur ante alios Proconsule persurẽte vincus.
 Antra latent Tyriã Carthaginis *abditis reposita,
 Conscia tartarẽ caliginis abdicata soli: (tenã
 Clausus in his specubus sanctus Cyprianus, & ca-
 Nexus vtraq; manu, nomẽ patris inuocat supremi,
 Oĩpotens genitor *Christi decus & creator orbis
 Christe parens hoĩs, quem diligis, & vetas perire,
 Ille ergo vipereis, quem tu bonus oblitũ venenis
 Criminibus variis tinctum miseratus abluisti,
 Iamq; tuum fieri mandas, fio Cyprianus alter,
 Et nouus ex veteri, nec iã reus, aut nocẽs, vt ante,
 Si luteam facili charismate pectus expiasti,
 Vise libens tenebris ergastula cæca dissipatis,
 Eripe corporeo de carcere, vinculisq; mundi
 Hanc animam, liceat fuso tibi sanguine immolari,
 Ne qua ferum reprimat elemẽtia iudicem tyranni,
 Neu

*altius

*Christus
deus

Neu sciat inuidia mitescere, gloriam negare.
 Da quoq; ne q̄s iners sit de grege, quē tuū regebā,
 Ne cadat impatiens p̄c̄næ, titubēt v̄æ quis tuorū,
 Incolumē vt numerū reddā tibi, debitumq; solua.
 Vocibus his dominum permouerat, influebat inde
 Spiritus in populum Carthaginis, autor acrioris
 Ingenii stimulis, vt p̄ctora subditis calerent,
 Ad decus egregium discrimine sanguinis petendā,
 Nō trepidare docēs, nec cedere, nec dolore vinci,
 Laudis amore rapi, Christum sapere, & fidē tueri.
 Fama refert, foueā campi in medio patere iussam,
 Calce vaporifera summos, p̄pe margines refertā,
 Saxa recocta vomunt ignē, niueusq; puluis ardet,
 Vrere tacta potens, & mortifer ex odore flatus.
 Appositam memorant aram fouea steterisse summa
 Lege, sub hac falis aut micam, iecur & suis litarent
 Christicole, aut medię sp̄ote irruerēt in ima fossæ.
 Profiluere alacres cursu rapido simul trecenti,
 Gurgite puluere o mersos liquor aridus vorauit,
 Pręcipitemq; globum fundotenus implicauit imo.
 Corpora cādor habet, cādor vehit ad supna mētes
 Candida Massa dehinc dici meruit p̄ omne sæclū.
 Latior interea iam Thascius ob diem suorum,
 Sistitur indomiti proconsulis eminus furori.
 Dogmatis, atq; loci iussus gen⁹, Christianus inqt,
 *Trado salutiferi mysteria consecrata Christi, *Seruo
 Ille sub hæc, satis est iam criminis, ipse confitetur
 Thascius, ipse Iouis fulmen negat, expedit ferrū,
 Carnificis gladio p̄c̄nam luat hostis idolorum.
 Ille deo meritas grates agit, & canit triumphans.
 Fleuit obire virū moesta Africa, quo docēte, facta
 Cultior eloquio, cuius sibi docta gloriatur: (est
 Mox tumulū lachrymās struxit, cineresq; cōsecra-
 Desine flere bonū tantū, tener ille regna cœli, (uit
 Nec minus iuolitat ferris, nec ab hoc recedit orbe
 Differit, eloquit, tractat, docet, instruit, prophetat.
 b Nec

AVRELII PRVDENTII

fillinc Nec Lybię populos tantū regit, exitusq; in ortum
Solis, & vsq; obitū, Gallos fouet, imbuit Britānos,
Præsides Hesperię, Christum ferit vltimis Hiberis,
Deniq; doctor humi est, idē quoq; martyr ī supnis
Instruit hic homines, *illic pia dona dat patronus.

PASSIO AGNETIS MARTYRIS.

*Carmen Alchaicum, constans Pentemimere
Iambica, & duobus dactylis, hoc modo:*

-- V - - - V V - V V

A Gnes sepulchrum est Romulea in domo
Fortis puellæ, martyris inclytæ.

Conspectu in ipso condita turrium
Seruat salutem virgo Quiritium:

Nec non & ipsos protegit aduenas,

Puro ac fideli pectore supplices,

Duplex corona est præstita martyri

Intactum ab omni crimine virginali,

Mortis deinde gloria libera,

Aiunt iugali vix habilem toro,

Primis in annis forte puellulam

Christo calentem, fortiter impiis

Iussis renisam, quò minus idolis

Addicta, sacram desereret fidem.

Tentata multis nam prius artibus,

Nunc ore blandi iudicis illice,

Nunc sæuientis carnificis minis,

Stabat feroci robore pertinax,

Corpusq; duris exercitatibus

Vltro offerebat, non renuens mori.

Tum trux tyrannus, si facile est, ait,

Pœnam subactis ferre doloribus,

Et vita vilis spernitur, at pudor

Charus dicatæ virginitatis est.

Hanc in lupanar trudere publicum

Certum est, ad aram ni caput adplicet,

Ac de Minerua iam veniam roget.

Quam

Quam virgo pergit temnere virginem,
 Omnis iuuentus irruat, & nouum
 Ludibriorum mancipium petat.
 Haud, inquit Agnes, immemor est ita
 Christus suorum, perdat vt aureum
 Nobis pudorem, nos quoque deserat,
 Præsto est pudicis, nec patitur sacræ
 Integritatis munera pollui:
 Ferrum impiabis sanguine, si voles,
 Non inquinabis membra libidine.
 Sic elocutam, publicitus iubet
 Flexu in plateæ sistere virginem,
 Stantem refugit mœsta frequentia,
 Auersa vultus, ne petulantius
 Quisquam verendum conspiceret locum.
 Intendit vnus forte procaciter
 Os in puellam, nec trepidat sacram
 Expectare formam lumine lubrico,
 En ales ignis fulminis in modum
 Vibratur ardens, atque oculos ferit,
 Cæcus corusco lumine corruit,
 Atque in plateæ puluere palpitat;
 Tollunt sodales seminecem solo,
 Verbisq; deflent exequialibus.
 Ibat triumphans virgo, Deum patrem
 Christumq; sacro carmine concinens,
 Quòd sub profani labe periculi
 Castum lupanar nec violabile
 Experta victrix virginitas foret.
 Sunt qui rogatam retulerint preces
 Fudisse Christo, redderet vt reo
 Lucem iacenti, tum inuenit halitum
 Vitæ innouatum visibus integris.
 Primum sed Agnes hunc habuit gradum
 Cœlestis aulæ, mox alius datur
 Ascensus, iram nam furor incitat

AVRELII PRUDENTII

Hostis cruenti, vincor ait gemens,
 Afringe ferrum miles, & exere
 Præcepta summi regia principis.
 Ut vidit Agnes stare trucem virum
 Mucrone nudo, lætior hæc ait :
 Exulto, talis quòd potius venit
 Vefanus, atrox, turbidus, armiger,
 Quàm si veniret languidus ac tener,
 Mollisq; ephēbus tinctus aromate,
 Qui me pudoris funere perderet.
 Hic hic amator iam fateor placet,
 Ibo irruentis gressibus obuiam,
 Nec demorabor vota calentia,
 Ferrum in papillas omne recepero,
 Pectusq; ad imum vim gladii traham.
 Sic nupta Christo transfiliam poli
 Omnes tenebras, æthere celsior.
 Æterne rector diuide ianuas
 Cœli obseratas terrigenis prius,
 Ac te sequentem Christe animam voca,
 Quum virginalē, tum patris hostiam.
 Sic fata, Christum vertice cernuo
 Supplex adorat, vulnus vt imminens
 Ceruix subiret prona paratius.
 Ast ille tantam spem peragit manu,
 Vno sub ictu nam caput amputat.
 Sensum doloris mors cita præuenit.
 Exutus inde spiritus emicat,
 Liberq; in auras exilit. Angeli
 Sepserē euntem tramite candido.
 Miratur orbem sub pedibus situm,
 Spectat tenebras ardua subditas,
 Ridetq; Solis quod rota circuit,
 Quod mundus omnis voluit, & implicat,
 Rerum quod atro turbine viuitur.
 Quod vana sæcli mobilitas rapit,

Re

Reges, tyrannos, imperia, & gradus,
 Pompaſq; honorum ſtulta tumentium,
 Argenti & auri vim ravidam ſiti
 Cunctis petitam per varium nefas,
 Splendore multo ſtructa habitacula
 Illuſa pictæ veſtis inania,
 Iram, timorem, vota, pericula,
 Nunc triſte longum, nunc breue gaudium,
 Liuoris atri fumificas faces,
 Nigreſcit vnde ſpes hominum, & decus,
 Et quod malorum tetrius omnium eſt,
 Gentilitatis ſordida nubila:
 Hæc calcat Agnes, ac pede proterit
 Stans, & Draconis calce premens caput,
 Terrena mundi qui ferus omnia
 Spargit venenis, mergit & inferis
 Nunc virginali perdomitus ſolo,
 Criſtas cerebri deprimit ignei,
 Nec victus audet tollere verticem.
 Cingit coronis interea Deus
 Frontem duabus Martyris innubæ,
 Vnam decemplex ædita ſexies
 Merces perenni lumine conficit.
 Centenus extat fructus in altera.
 O virgo fœlix, ô noua gloria,
 Cœleſtis arcis nobilis incola,
 Intende noſtris colluuiouibus
 Vultum gemello cum diademate,
 Cui poſſe ſoli cunctiparens dedit
 Caſtum vel ipſum reddere fornicem.
 Purgabo roris propitiabilis
 Fulgore, noſtrum ſi iecur impleas,
 Nil non pudicum eſt, quod pia viſere
 Dignaris, almo vel pede tangere.

F I N I S.

b.iii.

AVRELII PRVDENTII,
CLEM. VIRI CONSVLARIS,
ἀποθεώσεως, id est, de diuinitate.

PRÆFATIO.

Carmen est Heroicum Dactylicum.

EST trina summa DEVS, trinum specimen,
vigor vnus,
Corde patris genita est Sapientia, filius ipse est.
Sanctus ab æterno subsistit spiritus ore.
Tempore nec senior pater est, nec numine maior,
Nam sapiens retro semper Deus, ædedit ex se
Per quod semper erat gignenda ad sæcula Verbū.
Ædere sed Verbum patris est: at cætera Verbi
Adsumptum gestare hominē, reparare peremptū,
Conciliare patri, dextraq; in sede locare,
Spiritus ista Dei complet, Deus ipse fideles
In populos charitima suum diffundere promptus,
Et patris, & Christi virtutem in corpora trāsferet.

HYMNVS IN INFIDELVS.

*Carmen Epodon, constans senario Iambico, cui addi-
tus est dimeter Iambicus. hoc modo:*

-- v - v - v - -- v -
-- v - -- v -

EST vera secta? te magister consulo,
Rectam ne seruamus fidem?
An viperina non cauēmus dogmata?
Et nescienter labimur?
Arctam salutis vix viam discernere est
Inter reflexas semitas.
Tam multa surgunt perfidorum compita,
Tortis polita erroribus,
Obliqua qua se conferunt diuortia
Hinc inde textis orbitis.
Quas si quis errans, ac vagus sectabitur
Rectum relinquens tramitem,

Scro

Scrobis latentis pronus in foueam ruent,

Quam fodit hostilis manus,

Manus latronum quæ viantes obsidet,

Iter sequentes deuium.

Quid non libido mentis humanæ struat?

Quid non malorum pruriat?

Stratum laceffunt omnipotentis Dei

Calumniosis litibus.

Fidem minutis dissecant ambagibus,

Vt quisquis lingua nequior,

Soluunt, ligantque quæstionum vincla

Per syllogismos plectiles.

Væ capitosis sycophantarum strophis,

Væ versipelli astutiæ.

Nodos tenaces recta rumpit regula

Infesta dissertantibus.

Idcirco mundi stulta delegit Deus,

Vt concidant sophistica.

Deque imbecillis subiugauit fortia,

Simplex vt esset credere.

Lapis ecce nostro fixus offensaculo est,

Impingat in quem vanitas.

Signum cauenti, non cauenti scandalum:

Hunc sternit, illum dirigit.

Dum plura tentat cæcus incerto gradu,

Incurrit id quod obuium est.

Fax sola fidei est præferenda gressibus,

Vt recta sint vestigia.

Quis in tenebris hostis errantes tamen

Pulsat, trahitque, & proterit.

Qui sparsa ad ipsum commeantum transitum

Frumenta sæuus deuorat.

Qui læta Christi culta fur interpolat,

Addens auenas æmulas.

Quas de veneni lacte in herbam fertilem

Patitur colonus crescere:

b.iiii.

Ne

AVRELII PRUDENTII

Ne forte culmum fibra inanis spicuum

Simul reuulsa internecet.

Expectat ergo dum dolosa, & farrea

Feruens coquat maturitas.

Dat ventilabro lecta quæque vt horreis,

Vrat recrementum focus.

Refert sed ipsa nosse, quæ messem necant,

Zizaniorum semina.

CONTRA HÆRESEM, QUÆ

patrem passum affirmat.

PLurima sunt, sed pauca loquar, ne dira relatu
Dogmata, catholicã maculēt male, p̄ dita linguã,

Ille patrem pellens folio detrudit in arctum

Corporis humani gestamen, nec pauet ipsum

Obiectare neci, duroq; adfigere ligno.

Passibilisne Deus? cuius species, & imago

Nulli visa vnquam, nec enim comprehendier illa

Maiestas facilis, sensu ve, oculis ve, manu ve,

Ioannis magni celebris sententia præstò est:

Haud vnquam testata Deum potuisse videri,

Ille pater quem nulla acies violenta tuendo

Eminus ardentis penetrauit acumine visus,

Qui se formam hominis non induit, & deitatis

Immensum adsumpto nõ temperat ore, modò ve,

Aut Evangelici pietas spernenda libelli

Iam blasphemæ tibi est: aut nunquam visa beati

Vis intacta patris, non admiscenda caducis,

Sed, tamen & patris est specimē, qđ cernere fas fit

Humanis aliquando oculis concurrere promptū,

Quod quanuis hebes intuitus speculamine glauco

Humentiq; acie potuit nebulosus adire,

Quisq; hominū vidisse Deum memoratur, ab ipso

Infusum vidit gnatum: nam filius hoc est,

Quod de patre micans se præstitit inspiciendum,

Per species quas posset homo comprehendere visu.

Nam mera maiestas est infinita, nec intrat

Ob

Obtutus, aliquo ni se moderamine formet.
 Hoc vidit princeps generosi seminis Abram,
 Iam tunc dignati terras inuisere Christi
 Hospes homo in triplicem numen radiasse figurã,
 Hoc conuictantis tractarunt brachia Iacob,
 Ipse dator legis diuinæ accedere coram
 Iussus, amicitia conlato qui stetit ore
 Comminus, & sacris coniunxit verba loquelis,
 Carnis in effigie Christum secernere sensit,
 Sed maiora petens, animum per vota tetendit
 Inconcessa homini, plusquam mortale laborans,
 Ipsum quantus erat sine corpore visere Christum.
 Denique post multi sermonis mutua, postq;
 Conspectum præsentis heri, & consortia longa,
 Quæso ait, vt liceat te nunc Deus optime nosse.
 Respondit Dominus, mea non me cernere iustis
 Posteriora dabo, quid apertius absque aliena
 Quam sumat facie verbum non posse videri?
 Posse tamen, quum malit idem nunquã patre viso
 Terrenis oculis, habitu se ostendere nostro,
 Sepe & in angelicas vel mortales memoratum est
 Induci species, queat vt sub imagine cerni.
 Hoc Verbũ est, quod vibratũ patris ore benigno
 Sumpsit virgineo fragilem de corpore formam.
 Inde figuram hominis, nondum sub carne Moyssi
 Obiecta, effigiem nostri signauerat oris,
 Quod quandoq; Deus verbi virtute coactum
 Sumpturnus corpus faciem * referebat eandem.
 Sed tamen & sentum visa est excita cremare
 Flamma rubum, Deus in spinis volitabat acutis,
 Vulnificasq; comas, innoxius ignis agebat,
 Effet vt exemplo, Deus illapsurus in artus
 Spiniferos, sudibus quos texunt crimina densis,
 Et peccata malis hirsuta doloribus implent.
 Inculto nam stirpe frutex vitiosus iniquis,
 Luxuriam virgis inhonesto effundere succo

* simu
labat.

AVRELII PRUDENTII

Cœperat, & nodos per acumina crebra ligabat.
 Cernere erat steriles subito splendescere frondes,
 Accensisq; citum foliis magno impete late
 Conlucere Deum, nec spinea lædere texta,
 Lambere sanguineos fructus, & poma cruenta,
 Stringere mortiferi vitalia germina ligni.
 Quandoquidem tristes purgātur sanguine culpa,
 Quem contorta rubus densis cruciatibus ædit.
 Ergo nihil visum, nisi quod sub carne videndum
 Lumen, imago Dei, Verbum Deus, & Deus ignis,
 Qui sentum nostri peccamen corporis implet:
 Nam lucis genitor, Verbi sator, auctor, & ignis
 Creditur extra oculos, vt Apostol⁹ edocet autor,
 Qui negat intuitu fontem deitatis adiri.
 Credite, nemo Deum vidit, mihi credite, nemo.
 Visibilis de fonte Deus, non ipse Dei fons
 Visibilis, cerni potis est qui nascitur. At non
 Innatus cerni potis est: latet os patris illud
 Vnde Deus, qui visibilem se præstitit olim,
 Tale aliquid formans in sese, quale sequuta est
 Passio, quæ corpus sibi vendicat: ardua nam vis
 Est impassibilis: quoniam natura superni
 Ignis ad horribilas nescit descendere pœnas,
 Nec capit humanis angoribus excruciaci,
 Pura, serena, micans, liquido prælibera motu,
 Subdita nec cuiquam, dominatrix vtpote rerum.
 Cui non principium de tempore, sed super omne
 Tempus, & ante diem maiestas cum patre summo,
 Imò animus patris, & ratio, & via consiliorum,
 Quæ non facta manu, nec voce creata iubentis,
 Protulit imperium patrio ructata profundo.
 Hanc igitur non flagra secant, non spura saluius
 Aspergunt, alapis non vexat palma relisis,
 Nec perfossa cruci clauorum vulnera figunt.
 His affecta caro est hominis, quã formina prægnās
 Enixa est sub lege vteri, sine lege mariti.

Ille famem patitur, fel potat, & haurit acetum,
 Ille pauet mortis faciem, tremit ille dolorem.
 Dicite sacrilegi doctores, qui patre summo
 Desertum iacuisse *thronū contenditis, illo *deū
 Tempore quo fragiles Deus est illapsus in artus.
 Ergo pater passus? quid non malus audeat error?
 Ille puellari conceptus sanguine creuit,
 Ipse verecundæ distendit virginis aluum,
 Et iam falsiloqua est diuini pagina libri,
 Quæ verbum in carnis loquitur fluxisse figuram?
 At non qui verbi pater est, caro factus habetur:
 Fige gradum scriptura tuum, nil mobile, & anceps
 Adfirmasse decet, pater est quem cernere nulli
 Est licitum, pater est qui nunquā visus in orbe est,
 Nec mundana inter radiavit lumina coram.
 Verbum conspicuum misit, missumq; recepit
 Quum voluit, verbo præstrinxit viscera puræ
 Virginis, & verbo struxit puerilia membra,
 Ipse quidem in terris virtute & *numine præfens *munere
 Semper adest quocunq; loci, nec pars vacat vlla
 Maiestate patris, nusquā est genitor Deus absens,
 Per verbum sed semper adest: atq; inde Philippo
 Christus ait: Tanto tecum iam tempore versor,
 Et patrem te nosse negas, quem perspicis in me?
 Est inuisibilis donum patris, ædere natum
 Visibilem, per quem valeat pater ipse videri.
 Nec solis sanctorum oculis, sed lumine cassis,
 Cæcorum cæcos loquor, atra socordia quorum
 Corde tenebroso verum perpendere nescit.
 Quem si perspicuum mortalibus inficiaris,
 Fare age, quem videat Babylonis ab arce tyrānus
 Innocuas inter flammis procul expatiantem,
 Calcantem rapidos inadustis fratribus ignes,
 Nempe ait, ô proceres tres vasta incendia anhelis
 Accepere viros fornacibus, additus vnus
 Ecce vaporiferos ridens interfecat ignes,

Fi

*fateorq; Filius ille dei est, *fateor quem victus adoro,
 & Irrisas remouete faces, tedasq; tepentes
 Subtrahite, en friget succensi sulphuris ardor.
 Filius haud dubium est, agit hæc miracula rerum
 Quem video Deus ipse, Dei certissima proles,
 Imperat immensis ardoribus, & domat iras,
 Insultans famulante rogo, piceosq; furores
 Comprimit, & rabiem flammarū algescere cogit,
 Barbaricos calida aura sinus non tangere iussa
 Præterit, & tenues stridens transcurrit amictus,
 *vetitus Ipse per Assyrias *metuit vapor ire tyaras,
 Ne coma fusa humeris fumo obsordescat amaro.
 Hæc ait, & varios iubet obmutescere cantus,
 Organa, sambucas, citharas, calamosq; tubasq;
 Stulta superstitio tacuit, vox festa quieuit,
 Quæ male conspicuæ celebrabat imaginis aurum.
 Carmina sanctorum resonant iam sola virorum,
 Concertu triplici regem laudantia cæli,
 Qui mare, qui terras, qui lucida sydera fecit,
 Ignibus & mediis securos texit alumnos.
 Semper in auxilium sermo patris omnipotentis
 Descendit, seruando homini, mortalia semper
 Admiscenda sibi proprio curauit amore,
 Vt socianda caro, dominoq; implenda perenni,
 Degenerem vitam, quam tunc animalis agebat,
 Exemplo mutaret heri, similesq; per artus
 Cernere consortem terreni adsuesceret oris,
 Participemq; suum visu velut obside nosse,
 Et consanguineo paulatim accedere Christo.
 Ergo animalis homo quondam, nūc spiritus illum
 Transtulit ad superi naturam seminis, ipsum
 Infundendo Deum, mortalia viuificantem.
 Nunc noua materies solidata intercute flatu,
 Materies sed nostra tamen de virgine tracta
 Exiit antiquæ corrupta exordia vitæ,
 Immortale bonum proprio spiramine sumens,

Filius ille hominis, sed filius ille tonantis,
 Iam solus vultum patris aspicit, & videt ipsum.
 Nemo patrem nouit nisi filius, & cui monstrat
 Filius, & nostri mediator, & omnipotentis.
 Deniq; concludam breuis vt compendia summa,
 Non pater in carnem descendit, sed patris arcem
 Sumpta caro ascendit, natus per vtrunq; cucurrit.

CONTRA VNIONITAS,

id est, Sabellianos hæreticos.

C Ede profanator Christi, iam cede Sabelli,
 Depositorq; patris, natiq; insane negator.
 Nonne patrem violas, dum natum scire recusas?
 Quandoquidem non est genitor, nisi filius extet,
 Nec vocitare patrē potis es, quē germine fraudas.
 Sed fortasse velis patriæ pietatis honore
 Dispoliare Deum, contentus nomine nudo
 Qd̄ deus est, adimasq; dec⁹ patris, & generis vim,
 Et quis in idolio recubans, inter sacra mille,
 Ridiculosq; deos venerans sale, cespite, thure.
 Non putat esse deum summū, & super omnia solū.
 Quauis Saturnis, Iunonibus, & Cytheræis,
 Portentisq; aliis fumantes consecret aras:
 Attamen in cælum quoties suspexit, in vno
 Constituit ius omne deo, cui seruiat ingens
 Virtutum ratio variis instructa ministris.
 Quæ gēs tā stolidā est animis? tā barbarā linguis?
 Quæve superstitio tam sordida? quæ caniformem,
 Latrantemq; throno cæli præponat Anubin.
 Nemo Cloacinæ, aut * Tiphonæ sup astra deabus *Eponæ
 Dat solium, quauis *solidam persoluat acerram, *olidam
 Sacrilegisq; molam manibus rimetur, & exta,
 Consule barbati deliramenta Platonis,
 Cōsule & hircosos Cynicos, quos somniat, & quos
*Io. sichard. Cynicos hircosos dixit, ob barbitium, quod
 cum capris commune habebant, eo tamen tanquam insi-
 gni aliquo peculiari maximi sibi sunt uisi philosophi. Pul-
 chre*

AVRELI PRUDENTII

chre ergo ei qui in hunc modum se iactabat, Aulus Gellius respondet: Pallium uideo & barbitium, philosophum uero non uideo.

Texit Aristoteles torta vertigine neruos.

Hos omnes quanuis anceps labyrinthus, & error
Circunflexus agat, quanuis promittere & ipsi
Gallinam soleant, aut Gallum, Clinicus ut se
Dignetur præstare Deus morientibus æquum,

*Conuertunt

*Quum ventum tamen ad normã rationis, & artis
Turbidulos sensus, & litigiosa fragoris
Argumenta modis concludunt numen in vauum:

Cuius ad arbitrium sphaera mobilis, atq; rotunda
Voluatur, seruentq; suos vaga sydera cursus.

Non recipit natura hominis, modo quadrupes ille
Non sit, & erecto spectet cœlestia vultu,

Non recipit, neget ut regimen pollere supremũ.

Istud & ipse Numæ tacitus sibi sensit aruspex,
Semifer & Gothus sentit cane milite peior.

Sed nos qui dominum libris, & corpore iam his
Vidimus, ante fide, mox carne, & sanguine coram,

*Quicq;

*Quinq; voluminibus vatum Cruce teste probatis

Rimantes digitos costarum in vulnere cruda
Mersimus, & manuum visu dubitante lacunas
Scrutati, æternum regem cognouimus Iesum.

Abiurare deo titulum, nomenq; paternum

Credimus esse nefas, qui regem protulit ex se,

Non regem populi Parthorum, aut Romulidarũ,

Sed regem summæ, & mediæ rationis, & imæ,

Atq; ideo rerum dominum, & super omnia regem

Carnis habet mediũ, summũ patris, & Stygis imũ

Defluit his gradibus, rursusq; reuoluitur in se,

Est deus, est & hõ, & fit mortuus, & deus idẽ est.

Omnia percurrit naturæ munia pronæ,

Ut rursus patris in gremium replicata reportet

Mortua quæ fuerant, ipsos quoq; subuehat artus.

Hęc fore quum veterũ cecinissent organa vatum,

Nos

Nos oculis, manibus, congressu, voce, loquela
 Experti, heroum tandem intelleximus orsa
 Priscorum, & viso patefacta oracula Christo.
 Hęc est nostra salus, hinc viuimus, hinc animamur,
 Hoc sequimur, nunquam detracto nomine nati
 Appellare patrem, patris & sine nomine nunquam
 Natum nosse deum, nunquam nisi sanctus, & vnus
 Spiritus intersit, natumq; patremq; vocare,
 Sic tamen hęc constare tria, vt ne separe ductu
 Tres faciam, tribus his subsistat sed Deus vnus,
 Nec pater ipse autem qui filius, vt quia natum
 Scimus ab innato, vere pater, & fata vere
 Sit soboles, nec sit genitor sibi filius ipse,
 Siue pater natus fuerit, siue ipse repente
 Perquam ridiculum est, & futile, natus vt ex se
 Nascendi noua materies, ac se deus vltro
 Ediderit, natumq; sibi se fecerit ipsum.
 Nil falsum, aut mendax, diuina vocabula fingunt.
 Qui pater est, gignendo pater, tum filius ex hoc
 Filius, autore vt genitus quod sit patre summo,
 Sūmus & ipse tamē, nec enī minor, aut patre dispar
 Vnde in ytroq; operis forma indiscreta, nisi omnē
 Vim maiestatis patrię generosus haberet
 Filius, idq; deus genitor quod filius esset.
 Pergunt vltcrius scrutantes, quid sit idipsum
 Gignere, si fas est: humanos tendere sensus
 Vsq; ad secretum, quod tempora cuncta, diesq;
 Præuenit antiquos, & principium super ipsum
 Eminent, & quodcunq; potest homo quęrere, trāsit:
 Quum sit difficilis via noscere principiorum
 Semina: cui dabitur mortali exquirere, quid nam
 Vltra principium deus egerit? aut quo pacto
 Ediderit verbum, quod principio caret omni?
 Hoc solum scimus, quod traditur esse deus, quem
 Non genitus genitor generauerit, vnus & vnum,
 Integer integrum, non cęptum, sed tamen ortum,
 Et

AVRELII PRVDENTII

Et comperpetuum patris, retro sed patre natum.
 Sed nec decisus pater est, vt pars patris esset
 Filius, extendens nec se substantia tractim
 Produxit, minuit ve aliquid de numine pleno.
 Dum mutata nouum procutit portio natum,
 Non conuertibilis, nec demutabilis vnquam
 Est Deus, aut gignendo aliquid sibi detrahit, atqui
 Totus & ex toto Deus est, de lumine lumen.
 Quando aut lumen sine lumine? quando refulgens
 Lux fulgore caret? quando est vt proditus ignis
 Ignem deminuat, quando pater, & Deus, & lux,
 Non lucis Deus, & pater est? qui si pater olim
 Non fuit, & serum genuit post tempora natum,
 Fit nouus, inq; noui ius proficit: absit vt vnquam
 Plenus proficiat, qui non eget incremento.
 Et Deus, & genitor, lumenq; & gloria semper
 Ille fuit, nec post sibi contulit vt pater esset.
 Sic fit vt eternum credamus cum patre Christum,
 Illo autore satum, cui nullus praefuit autor.
 Haec tu si dubitas nati mysteria Christi
 Perditę, catholica non es de plebe, sed vnus
 De grege thurifero venerator Deucalionum
 Deuotus cippo, ficulni & stipitis vnctor.
 Quinpotius scrutare Dei signacula in ipso
 Fonte vetustatis, percurre scrinia primi
 Scriptoris, quę nō Bardus pater, aut auus Augur,
 Fabula nec veteris famę, nec garrula nutrix,
 Nec sago clangore loquax, & fridula cornix
 Rem docuere Dei, sed coram proditus ipse,
 Ipse Deus trepidum mortalem mitis amico
 Imbuit alloquio, seq; ac sua summa rexit.
 Nimirum meminit scriptor doctissimus illo
 Orbis principio non solum, nec sine Christo
 Informasse patrem facturę plasma nouellę.
 Fecit, ait, condens hominem Deus, & dedit olli
 Ora Dei, quidnam est aliud, quā dicere, solus

Non

Non erat? atque deo deus adfistebat agenti,
 Quum dñs faceret domini sub imagine plasma.
 Christ? forma patris, nos Christi forma & imago,
 Condimur in faciem domini bonitate paterna,
 Venturo in nostram faciem post sæcula Christo.
 Possum multa sacris exempla excerpere libris,
 Ni refugis, quæ te doceant, non in patre solo
 Vim maiestatis positam, sed cum patre Christum
 Esse deum, velut ille ait genealogus idem,
 A domino dominus flammæ pluit in Sodomitas.
 Quis dominus? de quo domino? si solus ab arce
 Syderea spectat pater, aut ardescit in iras?
 Filius armatam domini patris ignibus iram
 Spargebat dominus, sunt vnum fulmen vtraq;.

A D V E R S V S I V D Æ O S.

Hæc si Iudaicos sic intellecta rigassent
 Auditus, stupidas vt *possent tangere fibras, *aut
 Audissent dominum virtutum, qui pereuntes
 Venerat vt seruaret oues: sed ab auribus omnis
 Fluxerat ornatus, caput & iam coctile Bahal
 Finxerat, auriculasq; suo spoliabat honore.
 Dux pöpuli peccantis adest de monte corusci
 Luminis, alloqui oq; dei, tabulasq; tremendo
 Incisas digito, cæca ad tentoria defert.
 Sed cadit in faciem plebs non visura profundæ
 Legis in effigie scriptum per ænigmata Christum,
 Infelix quæ luce oculos præstricta pauentes
 Texerit, & presso faciem velarit amictu.
 At nos *reiecto Christum velamine coram *detecto
 Cernimus, atq; deum vultu speculamur aperto.
 Nec sub lege graui depressa fronte iacemus,
 Sed legis radium sublimi agnoscimus ore.
 Heu frondosa prius ramis felicibus arbor,
 Pinguibus heu quondam radix oleagina baccis,
 Ecce tibi inserto reuirefcit nunc oleastro
 Truncus, & externi vestitur cortice libri,

AVRELII PRUDENTII

*fis Iam miserere tui, non *se syluestris oliui
 Surculus exultans alieno stipite iactat,
 Sed monet vt generis, pprii memor, vngvine ama
 Contristare comas desuescas, stirpe nec imo (ro
 Inuideas, missis in celsa cacumina virgis.

Blasphemias dominum gens ingratiſſima Chriſtū,
 Paſcha tuum dic, dic cuius de ſanguine feſtum
 Tam ſolenne tibi eſt: quis tandem cæditur agnus
 Anniculus ſacer ille tibi redeuntibus annis?

Sed ſacer, in pecude ſtultum eſt ſic credere ſacrum
 Sanguine balantis ſummos contingere poſtes,
 Laſciuire choris, ſimilaginis azimon eſſe,
 Quum fermentati turgescant crimine mores.

Non ſapis imprudēs noſtrum te effingere paſcha?
 Legis & antiquæ præductis pingere ſulcis,

Omne ſacramentum retinet quod paſſio vera,
 Paſſio quæ noſtram defendit ſanguine frontem.

Corporeamq; domum ſignato conlinit ore,

*pcellis Hanc fugit excluſis Ægyptiæ plaga *flagellis,

Hæc regis Pharii regnum ferale reſoluit,

Deq; poteſtatis mundanæ grandine denſa

Eripit Abraham cum ſtirpe, & gente ſideli.

Abrahæ genus eſt verum, cui ſanguis in ore

Creditur, inſcriptusq; rubet cui viſus in orbe,

Haud dubitante fide deus eſt, deus ex patre verus.

Ille deum vidit, viſum mox credidit. At tu

Posteritas carnis, carnaliter omnia cernens,

Carnis opus ſub lege geris, quam ſpiritus implet

Interior: nec enim lex cælo carnea fluxit

*fœta Quam tu carne colis, ſed Chriſto *fixa, meamq;

Spem paritura vtero, quæ ſpē niſi numinis alium

Lumen, & aduentum domini quem viderat Abræ

Prima fides, noſtrisq; pater promiſerat olim

Perspiciendum oculis, & legis voce probandum:

Nec ſolum legis, nam quæ iam littera Chriſtum

Non habet: aut quæ nō ſcriptorū armariæ Chriſti

Laude

Laude referta, nouis celebrant miracula libris:
 Hebræus pangit stylus, Attica copia pangit,
 Pangit & Ausoniae facundia tertia lingua.
 Pilatus iubet ignorans, tu scribe tripietis
 Digere versiculis, quæ sit suffixa potestas,
 Fronte crucis titulus sit triplex, triplice lingua.
 Agnoscat Iudæa legens, & Græcia norit,
 Et venerata deum percenseat aurea Roma.
 Quicquid in ære cauo reboans tuba curua remugit,
 Quicquid ab arcano vomit ingens spiritus hauistu,
 Quicquid casta chelis, quicquid testudo resulat,
 Organa disparibus calamis quod consona miscet,
 Æmula pastorum quod reddunt vocibus antra,
 Christum cõcelebret, Christũ sonet, oĩa Christum
 Muta etiam fidibus sanctis animata loquantur.
 O nomen prædulce mihi, lux, & decus, & spes,
 Præsidiumq; meum, requies õ certa laborum,
 Blandus in ore sapor, flagrãs odor, irriguus fons,
 Castus amor, pulchra species, syncera voluptas.
 Si gens surda negat sibi tot præconia de te,
 Tam multas rerum voces, elementaq; tantæ
 Nuncia læticiæ, stolidas intrare per aures,
 Audiat insanum bacchantis *energia monstri, *ener-
 Quod rabidus clamat capta iinter viscera dæmon, gima
 Et credat miseranda suis torquetur Apollo
 Nomine percussus Christi, nec fulmina verbi
 Ferre potest: agitant miserum tot verbera lingua,
 Quot laudata dei resonant miracula Christi.
 Intonat Antistes domini, fuge callide serpens,
 Exue te membris, & spiras solue latentes,
 Mancipium Christi fur corruptissime vexas.
 Desine, Christus adest, humani corporis vltor,
 Non licet vt spoliũ rapias, cui Christus inhæsit.
 Pulsus abi ventose liquor, Christus iuber, exi.
 Has inter voces medias Cyllenius ardens
 Eiulat, & notos suspirat Iuppiter ignes.

AVRELII PRVDENTII

Ecce Gerassenos legio ruit effera porcos,
 Et post multiplices busti sub rupe catenas,
 Pœnarum gemitus longis grunnitibus ædit,
 Clamarat, sed ab ore hominis: cognoscimus Iesu
 Nate deo, nate sceptris & germine Daud,
 Quis sis, quid venias, qua nos virtute repellas
 Nouimus, aduentusq; tui terrore iacemus.
 Hæc Iudæa tuas vox non peruenit ad aures?
 Peruenit, mentem sed non penetrauit egenam
 Lucis, & à primis foribus disclusa refugit.
 Audiit aduentum domini, quem solus Hiberi
 Vesper habet roseus, & quæ nouus excipit ortus:
 Laxauit Scythicas verbo penetrante pruinas
 Vox Euangelica, Hircanas quoq; feruida brumas
 Soluit, vt exutus glacie iam mollior amnis
 Caucasea de cote fluat Rhodopeius Hebrus:
 Mansueuere Getæ, feritasq; cruenta Geloni
 Lacte mero sitiens exanguia pocula miscet,
 Libatura sacros Christi de sanguine potus:
 Nouit & Atlantis pridem plaga perfida Mauri
 Dedere crinitos ad Christi altaria reges,
 Ex quo mortalem præstrinxit spiritus aluum,
 Spiritus ille dei, deus: & se corpore matris
 Induit, atq; hominem de virginitate creauit.
 Delphica damnatis tacuerunt fortibus antra,
 Non tripodas Cortyna regit, non spumat anhelus
 Fata Sibyllinis fanaticus ædita libris.
 Perdidit insanos mendax Dodona vapores,
 Mortua iam mutæ lugent oracula Cumæ,
 Nec responsa refert Lybicus in Syrtibus Ammon,
 Ipsa suis Christum Capitolia Romula mœrent,
 Principibus lucere deum, destructaq; templa
 Imperio cecidisse ducum: iam purpura supplex
 Sternitur Æneadæ rectoris ad atria Christi,
 Vexillumq; crucis summus dominator adorat.
 Principibus tamen è cunctis non defuit vnus

Me

Me puero, vt memini, ductor fortissimus armis,
 Conditor & legum, celeberrimus ore, manuq;
 Consultor patriæ, sed non consultor habendæ
 Relligionis, amans tercentum millia diuûm:
 Perfidus ille deo, quanuis non perfidus vrbi,
 Angustum caput ante pedes curuare Mineruæ
 Fictilis, & soleas Iunonis lambere, plantis
 Herculis aduolui, genua incuruare Dianæ:
 Quin & Apollineo frontem submittere gypso,
 Aut Pollucis equum suffire ardentibus extis,
 Forte litans Hecaten placabat sanguine multo,
 Pontificum festis feriendâ securibus illic
 Agmina vaccarum steterant, vitulasq; reuincta
 Fronte coronatas umbrabat torta cupressus,
 Iamq; insertato reserabat viscera cultro
 Vittatus de more senex, manibusq; cruentis
 Tractabat trepidas lethali frigore fibras,
 Postremosq; animæ pulsus in corde tepenti
 Callidus interpres numeris, & sine notabat:
 Quum subito exclamat media inter sacra sacerdos
 Pallidus, en quid ago? maius rex optime maius
 Nescio quod numen nostris interuenit aris,
 Quàm sufferre queant spumantia cimbria lacte,
 Cæsarum sanguis pecudum, verbena, coronæ,
 Accitas video longe dispergier umbras.
 Territa Persephone vertit vestigia retrò
 Extinctis facibus tracto fugitiua flagello:
 Nil agit arcanum murmur, nil Thesfla profunt
 Carmina, turbatos reuocat nulla hostia manes.
 Nonne vides vt thuribulis frigentibus ignis
 Marceat? vt canis pigrescat pruna fauillis?
 Ecce Palatinus pateram retinere minister
 Non valet, elisa destillant balsama dextra.
 Flamen & ipse suas miratur vertice laurus
 Cedere, & incertum frustratur victima ferrum.
 Nescio quis certe subrepsit Christicolarum

AVRELII PRVDENTII

Hic iuuenū, gen⁹ hoc hominū tremit infula, omne
 Puluinar diuūm, lotus procul absit, & vnctus.
 Pulchra reformatis redeat Proserpina sacris.
 Dixit, & exanguis collabitur, ac velut ipsum
 Cerneret exerto minitantem fulmine Christum.
 Ipse quoq; exanimis posito diademate princeps
 Pallet, & astantes circumspicit: ecquis alumnus
 *signo Chriftatis inscripto signaret tempora *ligno?
 Qui Zoroastræ os turbasset fronte susurros.
 Armiger è cuneo puerorum flauicomantum
 Purpurei custos lateris deprenditur vnus.
 Nec negat, & gemino gemmata hastilia ferro
 Proiicit, ac signum Christi se ferre fatetur.
 Profiluit pavidus deiecto Antistite princeps
 Marmoreum fugiens nullo comitante sacellum,
 Dum tremefacta cohors, dominiq; oblita, supinas
 Erigit ad cælum facies, atq; inuocat Iesum.
 Iam ne piget factis iam pœnitet, en tibi Christum
 Infœlix Iudæa Deum, qui sabbata soluens
 Terrea, mortales æterna in sabbata sumpsit.
 Gentibus emicuit, præfulsit regibus, orbem
 Possidet, imperii dominam sibi credere Romam
 Compulit, & simulacra Deūm Tarpeia subegit.
 Disce tuis miseranda malis, quo vindice tandem
 Vana superstitio, lex & carnaliter acta
 Plectatur, cuius virtus te proterat vltrix.
 Destructō ne iacent Salomoniam saxa metallo
 Ædificata manu? iacet illud nobile templum?
 Cur iacet? artificis quia dextra solubilis illud
 Cementum struxit: resolubile, iure solutum est,
 Et iacet: in nihilum quoniam redit omne politum.
 Quod fieri recipit, recipit quandoq; perire.
 Si nostrum contra quod sit vis discere templum,
 Est illud, quod nemo opifex fabriliter aptans
 Composuit, quod nulla abies, pinusve dolata
 Texuit, exciso quod nunquam marmore creuit.

Cu

Cuius onus nullis fultum sublime columnis
 Fornice curuato tenui super *arce pependit: *arte
 Sed verbo factum domini, non voce sonora,
 Sed verbo quod semp erat, verbū caro factū est.
 Hoc templū æternū est, hoc finē nō habet, hoc tu
 Expugnare volens, flagris, cruce, felle petisti,
 Destructum iacuit pœnis vexantibus, esto:
 Matris enim ex vtero, qđ destrueretur, habebat.
 Sed quod morte breui materna ex parte solutū est,
 Maiestate patris viuum lux tertia reddit.
 Vidisti angelicis comitatum cœtibus alte,
 Ire meum cuius seruor munimine templum,
 Illius æternæ suspendunt culmina portæ,
 Ac per inaccessas scalarum gloria turres
 Tollitur, & gradibus lucet via candida summis.
 At tua congestæ tumulant holocausta ruinae:
 Quid mereare Titus docuit, docuere rapinis
 Pompeianæ acies, quibus extirpata per omnes
 Terrarum, pelagiq; plagas tua membra feruntur.
 Exiliis vagus huc illuc fluitantibus errat
 Iudæus, postquā patria de sede reuulsus,
 Supplicium pro cæde luit, Christi q; negati
 Sanguine respersus commissa piacula soluit.
 En quo priscorum virtus defluxit auorum?
 Seruit ab antiquis delapsa fidelibus hæres
 Nobilitas, sed iam non nobilis, illa recentem
 Suspectat captiua fidem: vis tanta nouellæ
 Credulitatis inest, Christum confessa triumphat
 Gens infida prius, Christi sed victa negatrix
 Subditur imperio, dominos sortita fideles.

C O N T R A H O M V N T I O N I T A S.

Sunt qui Iudaico cognatum dogma furori
 Instituunt, media Christum ratione sequuti,
 Hoc tantum, quod verus homo est: at cœlitus illū
 Adfirmant non esse deum, pietate fatentur,
 Maiestate negant, morum pro laude sacratum

AVRELII PRVDENTII

Concelebrant, adimunt naturæ summa supernæ,
 Omne opus egregium, per quod solertia pollens
 Emicat, ingenii est, aut roboris : illud acuto
 Corde viget, duris excellet viribus istud:
 Mortale est sed vtrunq; homini: nã cana senescunt
 Ingenia, & validos consumunt sæcla lacertos.
 Hæc nos in domini virtute, & laudè perenni
 Non sequimur, sequimur nullo quod semine terræ
 Germinat immundum, quod non de labe virili
 Sumit principium, tener illum seminat ignis,
 Non caro, nec sanguis patrius, nec fœda voluptas
 Intactam thalami virtus diuina puellam
 Syncero afflatu per viscera casta maritat.
 Incomperta ortus nouitas iubet vt deus esse
 Credatur Christus sic conditus, innuba virgo
 Nubit spiritui, vitium nec sentit amoris.
 Pubertas signata manet, grauis intus, & extra
 Incolumis, florens de fertilitate pudica,
 Iam mater, sed virgo tamen, maris inscia mater.
 Quid renuis? quid inane caput nō credule quasas?
 Angelus hoc sancto pronunciat ore, placet ne
 Credere? & angelicis aurem referare loquelis?
 Ipsa coruscantis monitum sacra virgo ministri
 Credidit, atq; ideo concepit credula Christum:
 Credentes nam Christus adit : dubitabile pectus
 Sub titubante fide, refugo contemnit honore.
 Virginitas, & prompta fides Christum bibit aluo
 Cordis, & intactis condit paritura latebris.
 Crede quod emissus folio patris angelus infit,
 Vel si concretus liquidam de sydere vocem
 Non capit auditus, mulier quid cōiuge prægnans
 Clamet anus credens, & tandem sobrius audi.
 Mira fides, vtero puer interceptus anili
 Virgineum dominum materno ex ore salutat,
 Primus & infantem non natus nuntiat infans
 Iam nostrum vagire sibi, nam pusio nondum

No

Norat, & ora deo referabat garrula Christo.
 Promite secretos fastos, date, pandite librum,
 Euomuit spirante deo quem sanctus Esaias:
 Percensere libet, calamitq; reuoluere sulcos,
 Sydereis quos illa notis manus aurea duxit.
 Ite hinc, dum rutilos apices submissus adoro,
 Dū lachrymās veneror, dumq; oscula dulcia figo,
 Gaudia cōcipiunt lachrymas, dant gaudia fletum,
 Aduenit promissa dies, quam dixerat iste
 Adfore versiculus, quum virgo puerpera teste
 Haud dubie sponso, pacti cui cura pudoris
 Ædedit, Emanuelq; meum me cernere fecit.
 Estne deus iam noster homo? versatur & adstat
 Nobiscum, nomenq; probat, versumq; vetustis
 Obscurum sæclis præsentī illuminat ore.
 Estne deus, cuius cunas veneratus Eous
 Lancibus auratis regalia fercula supplex
 Virginis ad gremium pannis puerilibus offert?
 Quis tam pennatus, rapidoq; simillimus Austro
 Nuntius, Auroræ populos, atq; vltima Bactra
 Attigit, illuxisse diem lactantibus horis,
 Qua tener innupto penderet ab vbere Christus?
 Vidimus hunc, aiunt, puerum per sydera ferri,
 Et super antiquos signorum ardescere tractus,
 Diriguit trepidans Chaldæo in vertice pernox
 Astrologus, cessisse Anguem, fugisse Leonem,
 Contraxisse pedes lateris mæco ordine Cancrum
 Cornibus infractis domitum mugire Iuencum,
 Sydus & Hircinum laceris marcescere villis,
 Labitur hinc pulsus puer Hydrius, inde sagittæ
 Palantes Geminos fuga separat, improba virgo
 Prodit amatores tacitos in fornice mundi:
 Quiq; alii horrificis pendent in nubibus ignes,
 Luciferum timuere nouum: rota lurida Solis
 Hæret, & excidium sensit iam iamq; futurum,
 Sæq; die medio velandam tegmine glauco,

Splen

AVRELII PRUDENTII

Splendoremq; poli periturum nocte diurna
 Orbe repentinus caput obnubente tenebris.
 Hunc ego nō cumulē, myrrhæq; & thuris, & auri
 Muneribus? scio quem videā, quæ dona rependā.
 Hunc ego non venerer? qui cælo visus, humiq;
 Inuentus Rex atq; Deus moderatur vtrunq;
 Naturæ speciem, tumuloq; inferna refringens
 Regna, resurgentes secum iubet ire sepultos,
 Cælum habitat, terris interuenit, abdita rumpit
 Tartara, vera fides Deus est, qui totus vbiq; est.
 Nunquid vana viros, aut mens, aut lingua fefellit?
 Nunquid fortuitis frustrantia dona dederunt
 Casibus? aut cæco votum sub honore dicarunt?
 Quæ porrò causa, aut ratio submittere colla
 Ante pedes Mariæ, pueriq; crepundia parui?
 Si tantum mortalis erat, nec summa potestas
 Implebat teneros diuinis flatibus artus?
 Sed iam tolle Magos, thus, aurum, myrrhea dona,
 Quæ verum docuere Deum, præsepia, pannos,
 Matris adoratum gremium, face syderis ardens,
 Ipsa deum virtus factorum, & mira loquantur.
 Insanos video subito mitescere ventos
 Quum iubeat Christus, video luctantia magnis
 Æquora turbinibus tranquillo marmore tendi,
 Imperio Christi video calcatus eundem
 Quum patitur gurgis tergum solidante liquore.
 Ipse super fluidas plantis nitentibus vndas
 Ambulat, & pressio firmat vestigia fluctu,
 Increpat ipse Notos, & flatibus ocia mandat,
 Quis iubeat sæuis Aquilonibus, ite, filete,
 Carceribus vestris, amploq; faceffite ponto,
 Sit nisi cælipotens aquilonum conditor idem?
 Ninguidus agnoscit Boreas, atq; imbrifer Eurus
 Nimborum dominum, tempestatumq; potentem,
 Excitamq; hyemem verrunt ridente sereno.
 Quis pelagi calcarit aquas? quis per vada glauca

Gref

Gressibus impressis spaciatus triuerit v'dum
 Non submersus iter, sola pendulus, & pede sicco,
 Equoreæ nisi factor aquæ: qui spiritus olim
 Ore superfusus patrio volitabat in vndis
 Nondum discretis, nec certo littore clausis,
 Sustinuit gressum domini famulus liquor, *ac se *axe
 Mobilitate carens solidos substrinxit ad vsus.
 Quid diuersa Dei memorem facta in clyta Christi?
 Altius inspecta qua maiestate negator
 Haud dubitans hominẽ, tute ipse fatebere numen,
 Inleuit cæcos, oculos & lumina limo
 Reddidit, humectam sacro sputamine terram
 Contrectans digitis, luteum medicamen operta
 Nox habuit, tenebras obducta vligo remouit.
 Insuper ostendit, quo nam caligo lauacro
 Expurganda foret, variis Syloa refundit
 Momentis latices, nec fluctum semper anhelat,
 Sed vice distincta largos lacus accipit haustus.
 Agmina languentum sitiunt spem fontis auari,
 Membrorum maculas puro abluitura natatu.
 Certatim interea rotanti pumice raucas
 Expectant scatebras, & sicco margine pendent.
 Hoc limum iubet impositum de fonte lauari
 Christus, & infusa vultum splendescere luce.
 Norat enim limo sese informasse figuram
 Ante tenebrosam, proprii medicamen & oris
 Adiecisse nouo, quem primum finxerat, Adæ.
 Nam sine diuino domini perflamine summi
 Arida terra fuit, nulli prius apta medelæ:
 Sed postquam liquidus cœlestis spiritus ore
 Virgineam respersit humum, medicabilis illa est,
 Inde trahit succum, lentoq; humore salutem
 Inlinit, infunditq; diem baptismate lota.
 Cæcus adest oculis iam Christi ex ore reiectis,
 Sæq; luto & nitidis lucem sumpsisse fluentis
 Clamat, & auctore stupefacta per oppida mōstrat,
Aus

Autorem lucis, largitoremq; dierum
 Non dedignatum medicæ purgamina aquai
 Corpore sub proprio monstrare errâtibus agris.
 Millibus ex multis paucissima quæq; retexam,
 Summatim relegens, totus quæ non capit orbis.
 Quinq; in deserto panes iubet, & duos pisces
 Adponi in pastum populis, qui forte magistrum
 Non renocante fame stipabant vndique septum,
 Immemoresq; cibi, vicos, castella, macellum,
 Oppida, mercatus, & conciliabula, & vrbes
 Respuerant, largo contenti dogmate vesci:
 Multa virûm strato feruent conuiuia fœno,
 Centenos simul accubitus iniere sodales,
 Sæq; per innumeras infundunt agmina mensas,
 Pisciculis iam crede Deum saturanda duobus,
 Et paucis crescente cibo per fragmina crustis,
 Ambesis dapibus cumulativè aggesta redundant
 Fercula, bisse nos micarum molibus implent
 Post cœnam cophinos, crudus conuiuia resudat
 Congeriem ventris, gemit & sub fasce minister.
 Quis cumulare potest epulas in grandia paruas?
 Quis, nisi qui corpus, pastumq; & corporis omnè
 Condens, ex nihilo nulla existente creavit
 Mundum materia? non sicut sculptor ab æris
 Rudere decoctam consuefcit fingere massam,
 Sed Deus omnipotens orbem sine femine finxit.
 Nil erat omne quod est, nil id procedere, & esse,
 Atq; nouum fieri, mox & grandescere iussum est.
 Paruum de nihilo primum fuit. addita paruo
 Incrementa modis auxerunt omnia plenis.
 Ergo ego quû videã manibus sic crescere Christi
 Parua alimenta hominû, possum dubitare p ipsum
 Exiguas rerum species, elementaq; mundi
 Ex nihilo primum modica, & mox grandia sensim
 Creuisse, ex modicis quæ consummata videmus?
 Ac ne post hominum pastus calcata perirent,

Né

Nève relicta lupis, aut vulpibus, exiguisve
 Muribus in prædam nullo custode iacerent,
 Bis sex appositi, cumulati qui bona Christi
 Seruarent grauidis procul ostentata canistris.
 Sed quid ego hæc autem titubanti voce retexo,
 Indignus qui sancta canam? procede sepulchro
 Lazare, dic cuius vocem tellure sub ima
 Audieris, quæ vis penetrauerit *intima lethi.
 Quod quæ te Christus penitus nigræte profundo
 Immerfum vocat, vt redeas, ceu proximus audis,
 Nec remoratus ades: quæ tam vicina Charibdis
 Regna tenebrarum tenui distantia fine
 Coniungit superis? vbi Tænara tristia vasto
 In præceps deiecta Chao? latebrosus & ille
 Annis inexpletis voluens incendia ripis.
 Ante fores tumuli, quas saxa immania duro
 Obice damnant, scopulis substructa cauatis
 Stat dominus, nomenq; ciet frigentis amici.
 Nec mora, funereus reuolutis rupibus horror
 Euomit exequias gradiente cadauere viuas.
 Soluite iam lætæ redolentia vincla sorores,
 Solus odor sparsi spiramen aromatis efflat,
 Nec de corporeo nidorem sordida tabo
 Aura refert, oculos sanie stillante solutos
 Pristinus in speculum decor excitat, & putrefactas
 Tincta rubore genas paulatim purpura vestit.
 Quis potuit fluidis animam suffundere membris?
 Nimirum qui membra dedit, qui fictilis vluæ
 Perflauit venam madidam, cui tabida gleba
 Traxit sanguineos infecto humore colores.
 O mors auritis iam mitis legibus, ô mors
 Surda prius, iam docta sequi *quacunque iubetur:
 Cui tantum de te licuit? conuicta fatere
 Esse Deum solum qui me tibi præripit Iesum.
 Abde negatores Christi, nemo inuidet, abde,
 Vtere forte tua blasphemis nocte tenendis,

*abdita

*quæcūq;
 iubentur.

Per

AVRELII PRUDENTII

Perpetuam plebem iustorum cæpta resolue,
 Qui norunt hoïem atq; deum sic dicere Christum
 Ut verus summusq; deus mortalia gesserit.
 Ipse gerit, quod struxit opus, nec ferre pudefcit
 Factor quod peperit, corp⁹ loquor, atq; aiæ vim,
 Finxerat hoc digitis, animam sufflauerat ore,
 Totû hoïem deus adsumit, quia totus ab ipso est,
 Et totum redimit quẽ sumpserat, omne reducens
 Quicquid homo est, istud tumulis, ast illud abyfso.

DE NATURA ANIMÆ.

Occurrit dubitans hic dissertator, & illud
 Obiicit, an ne fides capit, vt substãtia flante
 Inspirata deo cruciatum sentiat, atque
 Inferni perat ima poli, barathroq; coquatur.
 Crede animam non esse deum, sed crede creatis
 Maiorem cunctis, ipsam quoque crede creatam.
 Formata est namq; ore dei, quæ non erat ante,
 Sed formata habitu pulcherrima, pictaq; rebus.
 Diuinis, & plena deo, similisq; creati,
 Non tamen ipsa deus, quoniam generatio nõ est,
 Sed factura dei est: solus de corde parentis
 Filius emicuit, verus deus ille, sed istud
 Conlatum est animæ subito, vt quæ nõ erat, esset.
 Ille coæternus patri est, & semper in ipso est,
 Nec factus, sed natus: habet quodcûq; paternû est,
 Hæc similis velût vmbra dei est, sic ipse loquutus
 Factor, vtroq; hoïem meditans de figmine iunctû
 Edificare sui similem: sed non habet vmbra
 Quod corpus solidû, cuius imitatio in vmbra est,
 Atque aliud verum est, aliud simulatio veri.
 *quia Est similis, factis *quod non consumitur vllis,
 Quod sapiens, iusti q; capax, reginaq; rerum
 Imperat, ante videt, perpendit, præcauet, infit,
 Verborum, morumq; opifex, instructaq; mille
 Artibus, & cælum sensu percurrere docta.
 His animam similem sibi conditor effigiauit,

Cætera dissimilē, q̄ppe hęc cōprehendere prōptū est
 Quā modus & species determinat: at deus ingens
 Atque superfusus trans omnia, nil habet in se
 Extremum, vt claudi valeat, sensuue teneri,
 Incompressa manet virtus, cui linea defit
 Ultima, quam spacium non mensurabile tendit.
 Ergo animam factam, magno & factore minorē,
 Maioremq̄ aliis, atque omnibus imperitantem,
 Corruptela putris nascentem turbida carnis
 Concipit, ac membris tabentibus interfusam
 Participat de fece sua, fit mista deinde
 Peccandi natura luto cum simplice flatu:
 Sed fortasse animam domini, quia fluxit ab ore
 Compositam, factamq̄ neges, velut ipsa dei pars,
 Quod dictu scelus est, tetras trahat oblita culpas,
 Et pressum damnata ruens chaos intret opertum.
 Sit res illa dei, non abnuo: pars tamen illa
 Haudquaquā dicenda dei est, quæ tempore cœpit,
 Nec prior, ant senior, q̄ primum plasma putanda f̄t,
 Tunc etenim factam video, quum cordis amici
 Intrauit germana domum, limiq̄ recentis
 Hospita, & ipsa recens fraterna sedit in aula.
 Illa quidem status domini est, sed spiritus, & vis
 Non est plena dei, tanto moderamine missa,
 Quanto flans voluit flandi seruare tenorem.
 Est impossibile spectare profunda Sabaoth,
 Sed speculum deitatis homo est, in corpore discas
 Rem non corpoream sollers interprete Christo,
 Qui patrem propriū mortali in corpore monstrat
 Perspice quām varios fundamus ab ore vapores,
 Spiramus quoties animæ sufflabilis auras,
 Nunc flatum tepidum calor exhalatus anhelat,
 Rorantes nebulas vdis de faucibus efflans,
 Quum libet in gelidum flabrali frigore ventum
 Spiritus existit tenuis, & sibilat aër.
 Adde & distinctum quem musica tibia flatum

Con

AVRELII PRUDENTII

Concipit, aut ille est presso modulamine parctis,
 Aut tumidum largo sublimat flamine bombum,
 Aut raucos frangit modulos, aut lene susurrat,
 Aut exile trahens sonitus producit acutos,
 Aut murmur tenerum sublidit voce minuta.
 Hæc quum te videas mortali in corpore posse,
 Cur non æternum potuisse infundere credas
 Qualē aīam voluit præscriptis quā quia condens
 Efflauit fuditq; modis, sit facta necesse est.
 Deniq; multa sapit, sed non sapit omnia nostræ
 Vis animæ, certum sapere, ac prænoscere iustā.
 Iam cui cert^o inest modus, & cui nosse negatū est,
 Omnia factura est: nam cōdita, & aucta probatur.
 Collige de simili, sit ne hæc factura, creauit
 Nempe manus domini corpus mortale, lutumq;
 Composuit digitis: nunquid manus articulatim
 Est digesta dei: nunquid vola: nunquid & vngues
 Claudere flexibiles: patulam seu tendere palmam?
 Ista figura manus nostræ est, quam non habet in se
 Incircumscriptus dominus, sed tradita forma est,
 Humanis quæ nota animis daret intellectum:
 Ut per corpoream speciem plasmasse feratur
 Corporis effigiem, sic est plasmata vicissim
 Flatu incorporeo res stabilis, oris & esse
 Fertur opus, tenuis per quod constructa refulsit
 Forma animæ, atq; rudi factam se munere sensit.
 Si non est factura manus caro nostra, nec oris
 Est factura anima, flatu, & spiramine cœpta,
 Inq; locū deducta aliquē: nanq; omne quod hora
 Natalis profert, locus accipit: & locus vllus
 Qd cohibere potest, modicū est, nec in oīa fustum.
 Et quod tam modicum est, vt certa sede locetur,
 Iam titubare potest: & quod titubauerit, intra
 Naturam vitii est: vitiosum deniq; tristem
 Recidit in pœnam. deus hoc mihi credite non est.
 Aut si maiestas animæ est, ostendite quid sit,

Quod

Quod lapsam Christiꝑ inopē noua gratia* mūdāt. *inundat
 Spiritus & sanctus baptisate iustificatam
 Nobilitat, famulæꝑ decus quod defuit, addit.
 Quod quia præstatur meritis, meritisꝑ negatur,
 Absurde fertur deus, aut pars esse dei, quæ
 Diuinum summumꝑ bonum de fonte perenni
 Nunc bibit obsequio, nunc culpa aut crimine pdit,
 Et modo supplicium recipit, modo libera calcat.
 Miraris peccare animam, quæ carne coactam
 Sortita est habitare domum, quum peccet & ipse
 Angelus, hospitium qui nescit adire caducum
 Cratis tabisfluxæ, peccat, quia factus & ipse est,
 Non genitus, quocunꝑ modo sit factus, id vnus
 Scit factor dominus, factum mihi credere sat sit.
 Solus labe caret peccati conditor orbis,
 Ingenitus, genitusꝑ deus, pater, & patre natus,
 Solus & exceptus tormentum admittere triste
 Inuiolatus agit, nec quicquam sentit acerbis.
 Exortem dic esse animam crucis, atque doloris,
 Si culpæ immunem, vacuamꝑ à crimine nosti,
 Quæ peccare valet, valet & succumbere pœnæ.
 Ipsa quidem syncera fuit dum conditur olim
 Quæ conlata rudem fecit viuescere limum:
 Vtpote de liquido naturæ semine primos
 Accipiens habitus, super orbꝑ expressa sereno.
 Sed mox vt grauido iussa est innectier aruo,
 Suauibus illecebris nimium blandita refrixit,
 Deꝑ volutabris pretiosum polluit ignem,
 Dum transgressa dei positum fas improba calcat.
 Hæc prima est natura animæ sic condita simplex,
 Decidit in vitium per sordida fœdera carnis
 Exin, tincta malo peccamine principis Adæ
 Infecit genus omne hominum quod pullulat inde,
 Et tenet ingenitas animarum infantia in ortu
 Primi hominis maculas, nec quisq̄ nascitur insons.
 Vitandus tamen error erit, ne traduce carnis

AVRELII PRUDENTII

Transfundi in sobolem credatur fons animarum
 Sanguinis exemplo, cui texta propagine vena est.
 Non animas animæ pariunt, sed lege latenti
 *quod Fundit opus natura suum, *quo paruula anhelent
 Vascula, vitalisq; adsit scintilla coactis,
 Quæ quanuis infusa nouū penetrret noua semper
 Figmentum, vetus illa tamen de crimine auorum
 Ducitur, illoto quoniam concreta veterno est,
 Inde secunda redit generatio, & inde lauat
 Naturæ illuuias, iterumq; renascimur intus
 Perfusi, vt veterem splendens anima exuat Adam,
 Quæ quia materiam peccati ex fomite carnis
 Consociata trahit, nec non simul ipsa sodali
 Est inuentiuum peccaminis, implicat ambas
 Vindex pœna reas, peccantes mente sub vna,
 Peccandiq; cremat socias cruciatibus æquis:
 His crucibus Christus nos liberat, incorruptæ
 Matris, & innocui gestator corporis, vnus
 Naturam pœnæ expositam, sed non vitiorum
 Naturam expositam contactibus induit Iesus.
 Atq; ideo pœnæ nil debuit, intemeratus,
 Fraude carens, omni culparum aspergine liber.
 Quid peccatorum prosapia corpore in illo,
 Quid Christi in membris peccati saua satelles
 Pœna ageret? qd mors homi sine crimine posset?
 Nimirum cassis conatibus, & sine neruis
 Concideret sterilis peccati fomite nullo.
 Mors alitur culpa, culpam qui non habet, ipso
 Pastus defectu mortem consumit inanem.
 Sic mors in domini cōsumpta est corpore Christi,
 Sic periit solitum dum non habet arida pastum.
 Suspice quapropter solum inculpabile numen,
 Virtutem patris, & Christi: & iam desine nostræ
 Inuidiam conflare animæ, quòd sit deus, aut quòd
 Portio parua dei, quū Christo abscidere quicquid,
 Et refecare deo partem, vel carpere tantum
 Numen non liceat, plenum sibi semper, & in se,

ADVERSUS PHANTASMATICOS,

q̄ Christū negant uerum hominis corpus habuisse.

E St operæ pretiū nebulosi dogmatis umbrā
 Prodere, quā tenues atomi cōpage minuta
 Instituunt, sed cassa cadit, ventroq̄ liquefcit
 Assimilis, fluxu nec se sustentat inani,
 Aërium Manicheus ait, sine corpore uero
 Peruoluisse deum, mendax phantasma, cauamq̄
 Corporis effigiem, nil contrectabile habentem,
 Ac primum specta an deceat quicquam simulatum
 Adsignare deo, cuius mera gloria falsi
 Nil recipit, membris hic se fallacibus aptans
 Fingeret esse hominem ventosa subdolis artes
 Mentirus toties, quum diceret, inueteratis
 Do veniam morbis, simul & peccata remitto,
 Filius est hominis, pestem qui pellere carnis
 Et scelerum nexus laxare, & soluere possit:
 Surge ualens, surge innocuus, iam tolle grabatū,
 Filius hoc hominis iubeo: dignus ne uideatur
 Qui testis sibi sit, scēq̄ ac sua carnea norit.
 Quid, quum discipulos hominis quid filius esset
 Passurus, fido iam præscius ore monebat?
 Nonne fatebatur secum uirtute *paterna
 Esse hominem uerum? quòd si non, credo fefellit.
 Si natura dei quæ sit Manichee requiris,
 Omne quod est, uerū est: nā si mēdosus agit quid,
 Nec deus est, mendum diuinus non capit usus.
 Obiicis æterno domino, quòd lubricus ad nos
 Venerit, adsimulans aliud quàm uerus habebat.
 Obmutesce furor, linguam canis improbe morde
 Ipse tuam, lacero consumens uerba palato.
 Latranti obsistet Matthæus, rabiemq̄ refellet,
 Qui notat omne genus carnalis stirpis, adusque
 Corporeum Christum, per sex septena uirorum
 Nomina descendens, & uenam sanguinis alti
 Ex Arauis longo texens per stemmata filo.

*superna

AVRELI PRUDENTII

Septimus hebdomadæ venit superaddere sextæ,
 Hunc numerū Christus, placidū qui conficit annū
 Cuncta remittentem contractibus illaqueata
 Multimodis, hominemq; hoīs de morte leuantem:
 Imperfectus enim limus mortalis erat tunc,
 Vir solus perfectus adest, atq; integer Iesus,
 Cui nihil ex septem septenis defuit, ex quo
 Perficeret mortale genus virtute perenni.
 Hic ille est nobis qui septima sabbata complet,
 Ut caro nostra deo tandem sociata quiescat,
 Quam bis terna malis vexabant sabbata noxis,
 Curramus notis gradibus, regumq; sequamur
 Progeniem, Christum inuenies de carne parentū
 Effluxisse hominum, qui sit de semine Dauid,
 Stirpe recensita numerandus sanguinis hæres.
 Quid eum sanctiloquus reuoluto sanguine Lucas
 Sursum versus agit seriem, scandente nepotis
 Corpore, perq; ataus cursum relegente vetustos
 Septenos decies conscendit Christus in ortus,
 Et duo: nam totidem doctores misit in orbem:
 Descensos nascendo gradus redeundo retextit
 Actus adusq; apicem terreni corporis Adam,
 Inde parens deitas recipit sua, nostraq; mistim,
 Fitq; Dei summi per Christum filius Adam.
 Restat vt aëriam pingas ab origine gentem,
 Aërios procères, Leuin, Iudam, Simeonem,
 Aërium Dauid, magnorum corpora regum
 Aëria, atq; ipsam fœcundæ virginis aluum
 Aëre fallaci, nebulisq; & nube tumentem.
 Vanescat sanguis perflabilis, ossa liquecant
 Mollia, neruorum pereat textura volantum.
 Omne quod est gestum notus auferat irritus, aurq;
 Dispergant tenues, sit tabula quod sumus omnes,
 Et quid agit Christus si me non suscipit: aut quem
 Liberat infirmum, si dedignatur adire
 Carnis onus, manuumq; horret monimēta suarū.

In

Indignum ne putat luteum consciscere corpus?
 Qui non indignum quondam sibi credidit ipsum
 Pertractare lutum, quum vas componeret aruo,
 Nondum viscereo, sed inertis glutine limi
 Impressoq; putres sub pollice duceret artus.
 Tantus amor terræ, tanta est dilectio nostri.
 Dignatur præpinguis humi comprêdere mollem
 Diuinis glebam digitis, nec sordida censet
 Hærentis massæ contagia, iusserat vt lux
 Confieret, facta est vt iusserat: omnia iussu
 Imperitante nouas traxerunt x dita formas.
 Solus homo emeruit domini formabile dextra
 Os capere, & flabro deitatis figmine nasci.
 Quorsum igitur limo tanta indulgentia nostro
 Contigit, vt domini manibus tractatus honora
 Arte sacer fieret, tactu iam nobilis ipso?
 Decrerat quoniam Christum Deus incorrupto
 Admiscere solo, sanctis quod fingere vellet
 Dignum habuit digitis, & charū condere pignus.
 Destituit natura quidem destructa coactæ
 Telluris formam, mortiq; obnoxia cessit,
 Sed natura Dei nunquam soluenda, caducam
 Tellurem nostro vitiatam primitus vsu
 Esse suam voluit, ne iam vitabilis esset.
 Christus nostra caro est, mihi soluit, & mihi surgit,
 Soluor morte mea, Christi virtute resurgo,
 Quum moritur Christus, quū flebiliter tumulatur,
 Me video, è tumulo quum iam remeabilis adstat
 Cerno Deum, si membrorū phantasma meorū est,
 Et phantasma Dei est, mēdax in vtraq; necesse est
 Sit Christus specie, si Christus fallere nouit.
 Si nō verus homo est, quē mors hoīem pbat ipsa,
 Nec verus Deus est, operis quem gloria prodit
 Esse Deum, vel crede mori, vel adesse refelle,
 Et gemina verum Christum ratione negato.
 Nam quid magnificum, si non est mortuus Iesus?

AVRELII PRUDENTII

Et redit, illa Dei virtus memorabilis est, vt
 Occisus redeat superis, surgatq; sepultus.
 Quisq; Deum Christum vult dicere, dicat eundem
 Esse hominem, ne maiestas sua fortia perdat.

DE RESURRECTIONE

Nosco meū in Christo corp^o cōsurgere, qd
 Desperare iubet^o veniā qbus ilie reuenit
 Calcata de morte viis, quod credimus, hoc est,
 Et totus veniam, nec enim minor, aut alius quā
 Nunc sum restituar, vultus, vigor, & color idem
 Qui modo viuit, erit: nec me vel dente, vel vngue
 Fraudatum reuomet patefacti fossa sepulchri.
 Qui iubet vt redeam, nō reddet debile quicquam,
 Nam si debilitas redit, instauratio non est:
 Quod casus rapuit, qd morbus, qd dolor hausit,
 Quod truncauit edax senium populante veterno,
 Omne reuertenti reparata in membra redibit.
 Debet enim mors victa fidem, ne fraude sepulchri
 Reddat curtū aliquid, quantum iam curta vorarit
 Corpora, debilitas tamen & violentia morbi
 Virtus mortis erat, reddat quod particulatim
 Sorbuerat, quōdcunq; modo ne mortuus omnis
 Non redeat, si quid pleno de corpore desit.
 Pellite corde metū mea mēbra, & credite vosmet
 Cum Christo reditura deo, nam vos gerit ille
 Et secum reuocat, morbos ridete minaces,
 Inflictos casus contemnite, & atra sepulchra
 Despuite, exurgens quō Christus pronocat, ire.

F I N I S.

AVR. PRUDENTII, CL. V. C.

ἀμαρτιῶν ἕνεκα, id est, de origine peccatorum.

Carmen Iambicū senarium ac atalecticū monocolon, hā
 bens locis imparib. Spondeū, anapæstū, iambū, tribrachū.

P R Æ F A T I O.

F Ratres ephebi fossor & pastor duo,
 Quos fœminarū prima primos procreat,
 Sistent ad aram de laborum fructibus,

Deo sacrandā munerum primordia,
 Hic terrulentis, ille viuis fungitur,
 Certante voto discrepantes immolant,
 Fœtum bidentis alter, ast alter scrobis.
 Deus minoris comprobauit hostiam,
 Reiecit illam, quam parauit grandior,
 Vox ecce summo missa perfultat throno,
 Cain quiesce, nanque si recte offeras,
 Oblata nec tu lege *recta diuidas, *certa
 Peruersa nigram vota culpam traxerint.
 Armat deinde parricidalem manum
 Frater, probatæ sanctitatis æmulus,
 Germana curuo colla frangit sarculo,
 Mundum recentem cæde tingit impia,
 Sero expiandum iam senescentem sacro
 Cruore Christi, quo peremptor concidit,
 Mors prima cœpit innocentis vulneris,
 Cessit deinde vulnerato innoxio.
 Per crimen orta dissoluta est crimine,
 Abel quod ante perculit, Christum dehinc.
 Finita & ipsa est, finis exortem petens.
 Ergo ex futuris prisca cœpit fabula,
 Factoq; primo res notata est vltima,
 Ut ille mortis inchoator rusticus
 Insulsa terræ deferens libamina,
 Deumq; rerum mortuarum deputans
 Rastris redacta digna sacris crederet,
 Viuentis atrox æmulator hostiæ
 Agnosco nempe quem figura hæc denotet,
 Quis parricida, quis peremptor inuidus
 Præue sacrorum disciplinam diuidit,
 Mactare dum se vota censet rectius

AVRELII PRUDENTII

Marcion arui forma corruptissimi,
 Docet duitas discrepare à spiritu
 Contaminatæ dona carnis offerens,
 Et segregatim numen æternum colens,
 Qui si quiescat, nec monentem negligat,
 Pacem quietam diligit germanitas,
 Vnum atq; viuum fassa viuorum deum.
 Hic se caduco dedicans mysterio,
 Hic qui caduci rem laboris offerens
 Summam profanus diuidit substantiam,
 Malum bonumq; ceu duorum separans
 Regnum diuorum, sceptrâ committit duo,
 Deum esse credens quem fatetur pessimum,
 Cain cruentus, vnitatis inuidus,
 Mundi colonus, immolator squalidus,
 Cuius litamen sordet, & terram sapit,
 Terram caduci corporis, venam putrem,
 Humore denso conglobatam, & puluere,
 Natura cuius fraude floret fertili,
 Fœcunda fundens noxiorum crimina,
 Animæq; vitam labe carnis enecat,
 Caro in sororem tela mentem dirigit,
 Mens *illecebro ventilatur ebrio, *in cerebo
 Ex quo furores succulentos colligit
 Madens veneno corporis lymphatico,
 Deum perennem findit in duos deos,
 Audet secare numen insecabile,
 *Cadet peremptor denegans vnum deum, *Cain
 Cain triumphat morte fratris alitus.

ADVERSVS MARCIONITAS

qui duos deos esse affirmant.

Carmen Heroicum Dactylicum.

Quo te præcipitat rabies tua perfide Cain?
 Diuisor blasphemæ deis tibi cōditor vnus
 Non liquet, & bifidæ caligāt nubila lucis.
 Insyncera acies duo per diuortia semper

Spar

Spargitur, in geminis visum frustrata figuris.
 Terrarum tibi forma duplex obcludit, vt excors
 Diuiduum regnare deum super æthera credas.
 Bina boni atq; mali glomerat discrimina sordens
 Hic mundus, domino sed cœlum obtemperat vni,
 Non idcirco duos retinent cœlestia reges,
 Quod duûm sint opera humanas agitantia curas:
 Exterior terrenus homo est, qui talia cernens
 Coniicit esse duo variarum numina rerum,
 Dum putat esse deum, qui praua effinxerit olim,
 Et qui recta itidem condens induxerit, ambos
 Autumat esse deos natura dispare summos.
 Quæ tandem natura potest *consistere duplex? *cōstare
 Aut regnare diu? quam fons diuisus ab arce biformis
 Separat, alternatq; apicum dititione recidit.
 Aut vnus deus est, rerum cui summa potestas,
 Aut *quæ iam duo sunt, minuuntur dispare summo, *quia
 Porro nihil summum, nisi plenis viribus vnum,
 Distantes quoniam proprium dum quisq; reuulso
 Vindicat imperio, nec summa, nec omnia possunt.
 Ius varium non est plenum, quia non habet alter
 Quicquid dispar habet, cumulum discretio carpit.
 Nos plenum sine parte deum testamur, & vnum,
 In quo Christus inest, idem quoq; plenus, & vnus,
 Qui viget, & viguit super omnia, quiq; vigebit,
 Participem nullum collato fœdere passus,
 Summa potestatum, simplex dominatio rerum,
 Virtutum sublime caput, fons vnicus orbis,
 Naturalis apex, generisq; & originis autor.
 Ex quo cuncta fluunt, & lux, & tempora, & anni,
 Et numerus, qui post aliquid dedit esse secundum,
 Vnus enim princeps numeri est, nec dinumerari
 Tantum vnus potis est: sic quî pater, ac deus alter
 Non sit, item Christus non sit genitore secundus,
 Anterior numero est, cui filius vnicus vni est,
 Ille deus, meritoq; deus, quia primus & vnus,

In

AVRELII PRUDENTII

In virtute sua primus, tum primus in illo
 Quē genuit: quid enim differt generatio simplex?
 Vnum semper erit gignens, atq; vnus ab vno
 Ante Chaos genitus, numeroq; & tempore liber,
 Quis dixisse duos rem maiestate sub vna
 Regnantem, propriamq; sibi, retrōq; perennem
 Ausit? & vnus naturæ scindere vires?
 Nunquid adoptiuum genitor sibi sumpsit, vt alter
 Externi generis numerum præstare duorum
 Debeat, & geminum distans inducere numen?
 Forma patris veri verus stat filius, ac se
 Vnum rite probat, dum formam seruat eandem,
 Non amor adscitus sociat, nec iungit vtrunq;
 Coniurata fides, pietas sed certa genusq;
 Vnum, quod Deus est, summā reuocatus ad vnā.
 Hæc tibi Marcion via displicet, hæc tua damnat
 Secta fidem, dominis cælum partita duobus.
 Quæ te confundunt nebulae? quis somnus inerti
 Incubat ingenio? cui per phantasmata duplex
 Occurrit species, biuio dispersa superno.
 Si vim mentis hebes stupor obsidet, aspice saltē
 Obuia terrenis oculis elementa, quibus se
 Res occulta Dei dignata est prodere signis.
 Hanc hæresin præfaga patris præuiderat olim
 Maiestas fore, quæ rectorem lucis & orbis
 Scinderet in partes, geminatum segregare regno.
 Idcirco specimen posuit spectabile nostris
 Exemplumq; oculis, ne quis duo numina credat
 Imperitare vagas mundi per inania formas.
 Vna per immensam cœli caueam resolutos
 Præbet flamma dies, rexit Sol vnicus annum,
 Triplex ille tamen nullo discrimine, trina
 Subnixus ratione viget, splendet, volat, ardet,
 Motu agitur, feruore cremat, tum lumine fulget,
 Sunt tria nempe simul, lux & calor, & vegetamen,
 Vna eademq; tamen rota syderis indiscreti

Fun

Fungitur his, vno seruat tot munera ductu.
 Et tribus vna subest mistim substantia rebus,
 Non conferre deo velut æquiparabile quicquam
 Ausim, nec domino famulum componere signum:
 Ex minimis sed grande suum voluit pater ipse
 Coniectare homines, quibus ardua visere non est.
 Paruorum speculo non intellecta notamus,
 Et datur occultum per proxima quærere verum.
 Nemo duos Soles nisi sub glaucomate vidit,
 Aut si fusca polum suffundit palla serenum,
 Oppositus quoties radiorum spicula nimbus
 Igne repercusso mentitos spargit in orbes.
 Sunt animis etiam sua nubila, crassius & aër,
 Est glaucoma, aciem quod tegmine velat aquoso,
 Libera ne tenerū penetret meditatio cælum,
 Néve Deum rapidis comprehendat sensibus vnum.
 Spargitur in bifidas *malefana intentio luces, *malefida
 Et duplices geminis autoribus extruit aras.
 Si duo sunt igitur, cur non sunt multa deorum
 Milla? cur numero deitas contenta gemello est?
 An non in populos dispersa examina diuūm
 Fundere erat melius, mundumq; implere capacem
 Semideis passim nullo discrimine monstribus?
 Qui fera barbaries perituros mactat honores,
 Diffona discretum retinent si numina cælum.
 Conuenit & nebulis, & fontibus, & reboanti
 Oceano, & syluis, & collibus, & speluncis,
 Fluminibus, ventis, fornacibus, atq; metallis
 Adsignare deos proprios, sua cuique iura,
 Vel si gentiles sordet venerarier umbras,
 Et placet esse *duos sceptris socialibus æquos, *deos
 Dic age quis terras ditionis forte retentet?
 Quis regat æquoreas æterna lege procellas?
 Ede cohæredum distinctum ius dominorum,
 Vnus ais tristi residet sublimis in arce,
 Autor nequitiae, scelerum Deus, asper, iniquus,
 Qui

AVRELII PRVDENTII

Qui, quodcunq; malum vitioso feruet in orbe,
 Sæuit, & anguineo medicans noua semina succo,
 Rerum principium mortis de fomite traxit.
 Ipse opifex mundi, terram, mare, sydera fecit,
 Condidit ipse hominē, lutulentā & mēbra coëgit,
 Effigians quod morb⁹ edat, quod crimine multo
 Sordeat, informi tumulus quod tabe resoluar.
 Ast alii pietatis amor, placidumq; medendi
 Ingenium, recreans homines, mortalia seruans,
 Testamenta duo fluxerunt principe vtroque,
 Tradidit iste nouum melior, vetus illud acerbus.

Hæc tua Marcion grauis, & dialectica vox est.
 Imò hæc attoniti phrenesis manifesta cerebri.
 Nouimus esse patrem scelerū, sed nouimus ipsum
 Haudquaquã tamē esse Deum, quin imo gehennæ
 Mancipium, stygio qui sit damnandus auerno.
 Marcionita Deus tristis, ferus, insidiator,
 Vertice sublimis, cinctum cui nubibus atris
 Anguiferum caput, & fumo stipatur, & igni,
 Liuentes oculos subfundit felle perusto.
 Inuidia impatiens iustorum gaudia ferre,
 Hirsutos iuba densa humeros, errantibus hydri
 Obtegit, & virides allambunt ora cerastæ:
 Ipse manu laqueos per lubrica filâ reflexos
 In nodum reuocat faciliq; ligamine tortas
 Innectit pedicas, nernosq; in vincula tendit.
 Ars olli captare feras, animalia bruta
 Irretite plagis, retinacula denique cæcis
 Indeprensa locis erranti opponere prædæ.
 Hic ille est venator atrox, qui cæde frequenti
 Incautas animas non cessat plectere Nebroth.
 Qui mundum curuis anfractibus, & syluosis
 Horrentem scopulis, versuto circuit astu.
 Fraude alios, rectisq; dolis innectere adortus,
 Porrò giganteis alios luctando lacertis
 Frangere, funereos late exercere triumphos.

Im

Improbamors quid nō mortalia pectora cogis?
 Ipse suam (pudet heu contempto principe vitæ)
 Perniciem veneratur homo, colit ipse cruentum
 Carnificem, gladiiꝫ aciem iugulandus adorat.
 In tantum miseris peccati nectare captis
 Dulce mori est, tāta in tenebris de peste voluptas,
 Qui mala principio genuit, Deus esse putatur,
 Quiq; bona infecit vitiis, & candida nigris.
 Par furor illorum, quos tradit fama dicaris
 Consecrasse deas Febrem, Scabiemq; facellis.
 Inuentor vitii non est Deus. Angelus illud
 Degener infami conceptum mente creauit.
 Qui prius augustum radiabat sydus, & ingens
 Ex nihilo splendor nutrito ardebat honore:
 Ex nihilo nā cuncta retro, factumq; qd vsquā est.
 At non ex nihilo Deus, & sapientia vera
 Spiritus & sanctus, res semper viua, nec vnquam
 Cœpta, sed aërios etiam molita ministros.
 Horum de numero quidam pulcherrimus ore,
 Maiestate ferox, nimis dum viribus auctus
 Inflatur, dum grande tumens sese altius effert,
 Ostentatq; suos licito iactantius ignes,
 Persuasit propriis genitum se viribus, ex se
 Materiam sumpsisse sibi, qua primitus esse
 Inciperet, nasciq; suum sine principe cœptum.
 Hinc schola subtracitam meditatur gignere sectā,
 Quæ docet è tenebris subitum micuisse tyrannum
 Qui velut æterna latitans sub nocte retrorsum
 Vixerit, & tecto semper regnauerit æuo.
 Emulus, vt memorant, opera ad diuina repente
 Corrupenda, caput caligine protulit atra.
 Hoc ratio sed nostra negat, cui non licet vnam
 Infirmare fidem, sacro quæ tradita libro est.
 Nil ait absq; deo factum, sed cuncta per ipsum.
 Cuncta, nec est alius quisquam ni factus ab ipso.
 Sed factus de stirpe bonus, bonitatis in vsum

Pro

AVRELI PRUDENTII

Proditus, & primo generis de fonte serenus,
 Deterior mox sponte sua, dum decolor illum
 Inficit inuidia, stimulisq; instigat amaris:
 Arsit enim scintilla odii de fomite zeli,
 Et dolor ingenium subitus conflauit iniquum.
 Viderat argillam, simulachrum & structile, flatu
 Concaluisse dei, dominum quoq; conditioni
 Qui cunctū proprio regeret moderamine mundū.
 Impositum, natura soli, pelagiq; poli,
 Ut famulans homini locupletem fundere partum
 Nosset, & effusum terreno addicere regi,
 Inflavit fermento animi stomachante tumorem
 Bestia, deq; acidis vim traxit acerba medullis,
 *corde Bestia *sorde carens, cui tunc sapientia longi
 Corporis enodem seruabat recta iuuentam
 Complicat ecce novos sinuoso pectore nexus,
 Inuoluens nitidam spiris torquentibus aluum.
 Simplex lingua prius, varia micat arte loquendi,
 Et discissa dolis resonat sermone trifulco.
 Hinc natale caput vitiorum, principe ab illo
 Fluxit origo mali, qui se corrumpere primum,
 Mox hominem didicit, nullo informate magistro.
 Vltimus exitium subuerso præsede mundus
 Sortitur, mundi q; omnis labefacta supellex.
 Non aliter quam quum incautū spoliare viantem
 Forte latro adgressus p̄dæ prius immemor, ipsum
 Ense ferit dominum, pugnae, nodumq; moramq;
 Quo pereunte trahat captiuos victor amictus,
 Iam non obstanti locuples de corpore prædo,
 Sic hominis subiecta domus, ditissimus orbis
 Scilicet in facilem domino peccante ruinam
 Lapsus, herile malum iam tunc vitiabilis hausit.
 Tunc lolium, lappasq; leues per adultera culta
 Ferre malignus ager, glebis male pinguibus ausus
 Triticeam vacuis segetem violauit auenis.
 Tunc etiam innocuo vitulorum sanguine pasci,
 Iamq;

Iamq; iugo ledomitos rictu laniare iuueno
 Occiso pastore truces didicere leones,
 Nec non & querulis balatibus irritatus
 Plenas nocte lupus studuit perrumpere caulas.

Omne animal diri callens solertia furti
 Imbuit, & tortos acuit fallacia sensus.

Quauis maceries florentes ambiat hortos,
 Sæpibus & densis vallentur vitea rura,

Aut *populata rodit gemmãtia germina bruchus, *popula
 Aut auibus discerpta feris lacerabitur vua. tor edit

Quid loquar herbarũ fibras, medicante veneno.
 Tinctas, lethiferi fuisse pericula succi?

Noxius in teneris sapor æstuat ecce frutetis,
 Quum prius innocuas tulerit natura cicutas,

Roscidus & viridẽ qui vestit flos Rhododaphnẽ
 Pabula lasciuis dederit syncera capellis,

Ipsa quoq; appositum destructo fœdere certo
 Transcendunt elementa modũ, rapiuntq; ruuntq;

Omnia, legirupis quassantia viribus orbem,
 Frangunt umbriferos Aquilonum prælia lucos,

Et cadit immodicis sylua extirpata procellis.
 Parte alia violentus aquis torrentibus amnis

Transilit obiectæ præscripta repagula ripæ,
 Et vagus euersis late dominatur in agris.

Nec tamen his tantam rabiem nascentibus ipse
 Conditor instituit, sed laxa licentia rerum

Turbauit placidas rupto moderamine leges.
 Nec mirum si membra orbis concussa rotantur,

Si vitis agitata suis mundana laborat
 Machina, si terras lues incentiua fatigat,

Exemplum datura hominum quo cætera peccent
 Vita hominum, cui quicquid agit, vesania, *terror *et error

Suppeditant, vt bella fremant, vt fluxa voluptas
 Dissuat, impuro feruescat vt igne libido,

Sorbeat vt cumulos numerum faucibus amplis
 Gurges auaritiæ, finis quam nullus habendi

Tem

AVRELII PRUDENTII

Temperat, aggestis addentem vota talentis.
 Auri nanque fames parto fit maior ab auro,
 Inde seges scelerum, radix & sola malorum,
 Dum scatebras fluuiorum oēs, & operta metalla
 Eliquat ornatus soluendi leno pudoris.
 Dum venas squalentis humi scrutatur inepta
 Ambitio, scalpens naturæ occulta latentis,
 Si quibus in foueis radiantes forte lapillos
 Rimata inueniat, nec enim contenta decore
 Ingenito, externam mentitur fœmina formam.
 Ac velut artificis domini manu imperfectum
 Os dederit, quod adhuc res exigat, aut hiacynthis
 Pingere *sculptilibus redimitæ frontis in arce.
 Colla vel ignitis syncera incingere sertis,
 Auribus aut grauidis virides suspendere baccas,
 Nectitur & nitidis concharum calculus albens
 Crinibus, aureolisq; riget coma texta catenis
 Tædet sacrilegas matrum percurrere curas,
 Muneribus dotata dei, quæ plasmata fucō
 Inficiunt, vt figmentis cutis inlita perdat
 Quod fuerat, falso non agnoscenda colore.
 Hæc sexus malefortis agit, cui pectore in arcto
 Mens fragilis facili vitiorum fluctuat æstu.
 Quid? quod & ipse caput mulieris corporis, & rex
 Qui regit inualidam propria de carne resectam
 Particulam, qui vas tenerum ditione gubernat,
 Soluitur in luxum: cernas mollescere cultu
 Heroas vetulos, opifex quibus aspera membra
 Finxerat, & rigidos durauerat ossibus artus.
 Sed pudet esse viros, quærunt vanissima quæq;
 Quis niteant, genuiua lues, vt roborâ soluant
 Vellere non ouium sed Eo ex orbe petitis
 Romanorum spoliis fluitantes sumere amictus,
 Gaudent, & durum scutulâ perfundere corpus.
 Additur ars, vt fila herbis saturata recoctis
 Illudant varias distincto *stamine formas.

*futilib⁹

*faminc

Vt

Vt quæq; est lanugo ferè mollissima tactu
 Pectitur: hunc videas lasciuas præpetè cursu
 Venantem tunicas, auium quoq; versicolorum
 Indumenta nouis texentem plumea telis:
 Illum pigmentis redolentibus, & peregrino
 Puluere foemineas spargentem turpiter auras.

Omnia luxus habet nostræ vegetamina vitæ,
 Sensibus in quinque statuens quæ condidit autor:
 Auribus, atq; oculis, tum naribus, atque palato
 Quæritur infectus vitiosis artibus vsus.

Ipse etiam toto pollet qui corpore tactus,
 Palpamen tenerum blandis ex fotibus ambit.
 Prò dolor ingenuas naturæ occumbere leges,
 Captiuasq; trahi regnante libidine dotes.

Perversum ius omne viget, dū quicquid habèdum
 Omnipotens dederat, studia in contraria vertunt.

Idcirco ne rogo speculatrix pupula molli
 Subdita palpebræ est, vt turpia semiuitorum
 Membra theatri spectet vertigine ferri,
 Incestans miseros fædo oblectamine visus?

Aut ideo spirant, mediâq; ex arce cerebri
 Demittunt geminas sociata foramine nares,
 Vt bibat illecebras male conciliata voluptas,
 Quas pigmentato meretrix iacit improba crines?

Num propter Lyricæ modulamina vana puellæ,
 Nervorumq; sonos, & coniuuale calentis
 Carmen, nequitiaæ pãtulas Deus addidit aures?
 Perq; cauernosos iussit penetrare meatus

Vocis iter? nunquid madido sapor inditus ori
 Viuit ob hanc causam, medicata vt fercula pigram
 Ingluuiem, *vegetamq; gulam ganeonis inescens? *veritàq;

Per varios gustus instructa vt prandia ducat
 In noctem? lassatq; grauem sua crapula ventrem?
 Quid durū, quid molle foret, qd lene, quid horrēs,
 Quid calidū, gelidumve, deus cognoscere nosmet
 Ad tactum voluit palpandi interprete sensu.

*palmarū At nos delicias *plumarum, & linea texta
 Sternimus, atq; cute fulcro attenuante polimus.
 Fœlix qui indultis potuit mediocriter vti
 Muneribus, parcumq; modum seruare fruendi.
 Quē locuples mundi species, & amœna venustas
 Et nitidis fallens circumflua copia rebus
 Non capit vt puerum, nec inepto addicit amori.
 Qui sub adumbrata dulcedine triste venenum
 Deprendit latitare boni mendacis operto.
 Sed fuit id quondam nobis sanctumq; bonumq;
 Principio rerum Christus quum conderet orbem.
 Vidit enim Deus esse bonum, velut ipse Moyſes
 Historicus mundi nascentis testificatur.
 Vidit, ait, Deus esse bonum quodcunq; creauit.
 Hoc sequar, hoc stabili conceptum mente tenebo
 Inspirante deo, quod sanctus vaticinator
 Prodidit, antiquæ recolens primordia lucis,
 Esse bonum quicquid Deus, & sapientia fecit.
 Cōditor ergo boni pater est, & cū patre Christus,
 Nam deus, atq; deus pater, est & filius vnum;
 Quippe vnum natura facit, quæ constat vtriq;
 Vna voluntatis, iuris, virtutis, amoris.
 Non tamen idcirco duo numina, nec duo rerum
 Artifices, quoniam generis dissensio nulla est.
 Atq; ideo nulla est operis distantia, nulla
 Ingenii, peperit bona omnia conditor vnus.

Nil luteum de fonte fluit, nec turbidus humor
 Nascitur, aut primæ violatur origine venæ:
 Sed dum liuentes liquor incorruptus harenas
 Prælambit, putrefacta inter contagia sorder:
 Nunquid equus, ferrum, taurus, leo, funis, oliuum,
 In se vim sceleris quum formarentur habebant?
 Quod iugulatur homo, non ferrum causa furoris,
 Sed manus est: nec equum vesania feruida circi
 Autorem leuitatis habet, rapidive fragoris,
 Mens vulgi rationis inops, non cursus equorum

Per-

Perfurit, infami studio perit vtile donum,
 Sic Lacedæmonicas oleo maduisse palæstras
 Nouimus, & placidum seruire ad crimina succum.
 Inde per aërium pendens audacia funem,
 Ardua securis scandit proscenia plantis.
 Inde feras volucris temeraria corpora saltu
 Transiliunt, mortisq; inter discrimina ludunt,
 Sanguinis humani spectacula publicus ædit
 Confessus, legesq; iubent venale parari
 Supplicium, quo mēbra hoīm discerpta cruentis
 Morsibus, oblectent hilarem de funere plebem.

Mille alia stolidi bacchantia gaudia mundi
 Percensere piget, quæ veri oblita tonantis
 Humanum miseris voluunt erroribus æuum.
 Nemo aïum summi memorem genitoris in altum
 Excitat, ad cælum mittit suspiria nemo:
 Nec recolens apicem folii natalis ad ipsum
 Respicit autorem, nec spem super aëra librat,
 Sed mentem grauidis contentus *sternere curis
 Indigno subdit domino, perituraq; pronus
 Diligit, & curuo quærit terrestria sensu.
 Hoc pulchrū quod terra *parit, qd̄ gloria confert
 Lubrica, commendat quod pernicioſa voluptas,
 Quod velut excitus difflato puluere ventus
 Præterit, exemplo tenuis quod transuolat vmbre.

His ægras animas morborum pestibus vrget
 Prædo potens, tacitis quem viribus interfusum
 Corda bibunt hominū, serit ille medullitus omnes
 Nequitias, spargitq; suos per membra ministros,
 Nanq; illic numerosa cohors sub principe tali
 Militat, horrendisq; animas circumſidet armis,
 Ira, superstitio, mœror, discordia, luxus,
 Sanguinis atra sitis, vini sitis, & sitis auri,
 Liuor, adulterium, dolus, obrectatio, furtum,
 Informes horrent facies, *halituq; minaces,
 Ambitio ventosa tumet, doctrina superbit,

AVRELII PRUDENTII

Personat eloquium, nodos fraus abdita nectit.
 Inde Canina foro latrat facundia toto.
 Hinc gerit Hereuleam vilis sapientia clauam,
 Ostentatq; suos vicatim gymnosophistas.
 Incerat lapides fumosos idololatricæ
 Relligio, & surdis pallens aduoluitur aris.

Heu quâtis mortale premit genus improb⁹ hos
 Armigeris, quanto ferrata satellite ductor (stis
 Bella gerit, quanta in victos ditione triumphat.
 Surgit in auxiliû Chananæus, atq; agmina densat
 Casside terribilis setarum ponderamento
 Concutiens, dextramq; graui cû cuspide quassans.

Ast alia de parte furens exercitus ardet
 Regis Amorrhæi, tum millia Gergeseorum
 Effundunt aciem toto volitantia campo:
 Eminus hi feriunt, conflagunt comminus illi.

Ecce Gebusaicæ feruent ad prælia turmæ,
 Aurea tela quibus de sanguine tincta draconis
 Mortifero splendore micant, radiantq; micantq;
 Nec non terrificas pilis armare cateruas
 Te Cethæe iuuat, sed gens Ferezea sagittis
 Insultat virtute pari, sed dispare ferro.
 Postremum cuneum Rex promouet Æueorum,
 Squamosum thoraca gerens de pelle colubri.
 His subnixâ viris scelerum peruersa potestas
 Edomat inualidas mentes, quæ simplicitate
 Indociles, belliq; rudes sub fœdere falso
 Tristis amicitia primùm sociâ agmina credunt,
 Mammoneamq; fidem pacis sub amore sequuntur.
 Mox faciles ad vincula rapi iuga dura volentes
 Addictis subeunt ceruicibus, & nebulonum
 Spirituum iussis seruire ferocibus oprant.

Ille superuacuis augens patrimonia fundis,
 Finitimisq; inhians contempto limite agellis,
 Ducitur innexus manicis, & mille catenis
 Ante triumphales currus post terga reuinctus

Nec

Nec se barbaricis addictum sentit habenis,
 Hic qui ventosæ scandit fastigia famæ,
 Inflaturq; cauo pompæ popularis honore,
 Qui summum, solidumq; bonum putat ambitionis
 Crescere successu, præconum voce trementes
 Exanimare reos, miserorum in corpore fasces
 Frangere, terribiles legum exercere secures,
 In laqueum iam colla dedit, iam compede dura
 Nectitur, & pedibus seruilia vincula limat.

Credite captiui mortales, hostica quos iam
 Damnatos cohibent ergastula, quos famulatu
 Pœnarum virtus non intellecta coërcet.
 Hæc illa est Babylon, hæc transmigratio nostræ
 Gentis, & horribilis victoria principis Assur,
 Carmine luctifico quam deflens Hieremias,
 Orbatam propriis vlulauit ciuibus urbem.
 Num latet, aut dubiū est animas de semine Iacob
 Exilium gentile pati, quas Persica regna
 Captiuas retinent, atq; in sua fœdera cogunt?
 Illic natali desuescunt viuere ritu,
 Moribus & patriis exuræ in barbara iura
 Degenerant, linguâq; nouâ, vestemq; sequuntur,
 Deq; profanato discunt sordescere cultu,
 Nutricemq; abolent petulanti è pectore Sion.
 Iam patriæ meminisse piget, iam mystica frangunt
 Organa, & externi laudant anathemata regni.

Nōne fuit melius sæuum Memphitidis aulæ
 Imperium tolerasse patres, penitusq; sinistris
 Adsedisse focus? positos Phoraonis iniqui
 Sub pedibus, limo & paleis seruire paratos,
 Carnis & immodicæ spurco ructamine crudos?
 Quo tantum auxilii per prodigialia signa
 Effudit dominus, populum dum forte rebellem
 Seruat ope immerita, vinclis dum subdita colla
 Soluit, & Ægyptum virga serpente coërcet?
 Quid iuuat æquoreū pelago cedente profundum

AVRELI PRVDENTII

Puluerea calcasse via, quum conscia ponti
 Saxa sub ignota patuerunt prodita cœlo,
 Aruit & medio sitiens sub gurgite limus?
 Si victor virtute Dei, mediasq; tenebras
 Luce columnari scindens exercitus olim,
 Perdidit inuenti vallem botryonis opimam?
 Si nescit versare solum, cui melle perenui
 Gleba fluens niueos permiscet lactea riuos?
 Si domitam Hierichon lituis, atq; ære canoro
 Rursus in antiquos patitur consurgere muros?
 Si *riuis reflui Iordanis pellitur, & iam
 Deserit adscriptam dimensa in iugera sortem?
 Denique si structam tantis sudoribus urbem,
 Et quæ nubigenas transcendunt culmina nimbos,
 Defensare nequit, si nescit, quis lapis ille est
 Hostibus obsistens, & inexpugnabile *turris
 Præsidium, quæ non fragor hosticus *arietis, aut quæ
 *Vis impacta quatit, non æris machina rostro
 Arietat insiliens, nec ferrea verbera quassant.
 Angulus hic portæ in capite est, hic continet oëm
 Saxorum seriem, constructaq; limina firmat,
 Quem qui rite suis per propugnacula muris
 Nouerit insertum, seq; ac sua mœnia vallo
 Præcingat triplici, celsa stans eminus arce
 Fretus amore petrae, castis & peruigil armis,
 Non illum regina Tyri, non accola magni
 Euphratis Parthus rapiet, non decolor Indus
 Tempora pennatis redimitus nigra sagittis.
 Quin si fulmineos cogens ad bella gigantes
 Allophylus tua castra velit delere tyrannus,
 Tutus eris, nec te firma statione mouebit
 Ipse Charon mundi, numen Marcionis ipse,
 Qui regit ærio vanas sub Sole tenebras.
 Nam vanum quicquid sol aspicit, ex elementis
 Cuncta solubilibus fluxoq; creamine constant.
 Fallo, creaturam nisi doctor Apostolus ommem

Sub-

*ripis

*terris

*arietis

vis

*Cœcutit

impacto

aut ærato

machina

rostro

Subiectam vanis non sponte laboribus orsus,
 Periūro ingemuit miserans seruire latroni:
 Errat, ait, qui luctam en cum sanguine nobis,
 Et carne, & venis feruentibus, & vitioso
 Felle putat, calidisq; animam peccare medullis.
 Nō mentem sua mēbra premunt, nec terrea virtus
 Oppugnat sensus liquidos, bellōve laceffit,
 Sed cum spiritibus tenēbrosis, nocte dieq;
 Congredimur, quorum dominatibus humidus iste
 Et pigris densus nebulis obtemperat aēr.
 Scīlicet hoc medium, cōelum inter, & infima terræ
 Quod patet, ac vacuo nubes suspendit hiatu
 Frena potestatum variarum sustinet, ac sub
 Principe Belial rectoribus horret iniquis.
 His conluctamur prædonibus, vt sacra nobis
 Oris Apostolici testis sententia prodit.

Nemo habitum naturæ, aut irritamina peccans
 Corporis accuset: facile est frenare rebelles
 Affectus carnis, nimiosq; retundere pulsus
 Materię fragilis, & viscera victa domare:
 Quippe animus longe præstātor, vt pote summo
 Æthere demissus, subiectos si velit artus
 Imperio quassare graui, iussisq; seueris
 Dedere, regnanti domino vis nulla resistit.
 Maior inest vis illa homini, quæ flatile virus
 Ingerit, & tenuem tenui ferit aère mentem.
 Parthica non æquē ventos transcurrit harundo,
 Cuius iter nullus potis est comprehendere visus,
 Præpes enim volueris dū pennis trāsuolat auras,
 Improuisa venit, nec stridor nunciat antè
 Aduentum lethi, quàm pectoris abdita rumpit,
 Securam *rapiens medicato vulnere vitam.
 Sed magis aligera est, magis & medicata sagitta
 Quam iacit vmbrosi dominatio lubrica mundi,
 Eludens excussa oculos, calamiq; volantis
 Præpete transcurso cordis penetralia figens.

*pene-
trans

AVRELI PRUDENTII

Nec segnīs naturā animā est, vt tarda cauendi
 Vulneris, ignitum quoniam deus indidit olli
 Ingenium, purum, sapiens, subtile, serenum,
 Nobile, sollicitum, velox, agirabile, acutum:
 Factorem modō facta suum veneretur, & ipsi
 Militet, ac victum proculcet sobria mundum:
 Nil de pestiferis opibus, aut falsificatis
 Terrarum spoliis stulto oblectamine libans,
 Nec sub fasce iacens alieno, & dedita regno
 Non queat argutas hostis vitare sagittas.

*casta

Sed qd ego omne malū mūdici; hoīm; maligni
 Hostis ad inuidiam detorqueo? quum mala nostra
 Ex nostris cōcreta animis, genus, & caput, & vim,
 Quid sint, quid valeant, sumant de corde parente?
 Ille quidem fomes nostrorū, & causa malorū est.
 Sed tantum turbare potest, aut fallere, quantum
 Nos volumus, qui decrepito suggesta Leoni
 Armamenta damus, friget fera futile frendens,
 Humani generis ni per suffragia gliscat.
 Gignim⁹ omne malū proprio de corpore nostro,
 Vt genuit Dauid, aliās pater optimus, vnum
 Crimen Abessalon tetrum pater ille, sed vnum
 Innocuas inter soboles genuit patricidam:
 Ausus in autorem generis qui stringere ferrum,
 Ah pietas, signis contraria signa paternis
 Egit, & vnus commisit sanguinis arma.
 Nostra itidem duros vrentē propagine natos
 Pectora parturiunt, versis qui protinus in nos
 Morsibus infuescunt gignentum viuere pœnis:
 Depopulantur enim nimium fœcunda parentum
 Viscera, & interitū genitalis stirpis aluntur.
 Progeniem verum ille suam rex vtpote summus,
 Atque dei vates, pariturae & virginis autor,
 Tristibus atque piis variauerat, vt Salomonis
 Frater Abessalon misceret crimina iustis
 Pignoribus, dulcemq; domum turbaret amaris.

Nos

Nos dignum Salomone nihil, nos degener implet
Solutus Abessalon lacerans pia viscera ferro.

Si licet ex Ethicis quicquam præsumere, vel si
De Physicis exempli aliquid, sic vipera (vt aiunt)
Dentibus emoritur fusæ per viscera prolis:

Mater morte sua, non sexu fertilis, aut de
Concubitu distenta vterum, sed quum calet igni
Percita fœmineo, moriturum obscœna maritum
Ore sitit patulo, caput inserit ille trilingue

Coniugis in fauces, atq; oscula feruidus intrat,
Insinuans oris coitu genitale venenum:

Nupta voluptatis vi faucia, mordicus haustum

Frangit amatoris blanda inter fœdera guttur,

Infusasq; bibit caro pereunte saliuas.

His pater illecebris consumitur, at genitricem

Clausâ necat soboles, nam postquã semine adulto

Incipiunt calidis corpuscula parua latebris

Serpere, motatumq; vterum vibrata ferire,

Æstuat interno pietatis crimine mater,

Carnificemq; gemit damnati conscia sexus,

Progeniem septi rumpentem obstacula partus.

Nam quia nascendi nullus patet exitus, aliuus

Fœtibus in lucem nitentibus excruciatâ

Carpitur, atque viam lacerata per ilia pandit.

Tandem obitu altricis, prodit grex ille dolorum

Ingressum vitæ vix eluctatus; & ortum

Per scelus exculpens, lambunt natale cadauer

Réprantes catuli, proles dum nascitur orba

Haud experta diem, miseræ nisi posthuma matri.

Non dispar nostræ conceptus mentis, ab ore

Vipereo infusum sic combibit illa venenum

Coninge Beliadæ, sic oscula deuorat haustu,

Interiusq; rapit, sic felle libidinis ardens

Impletur vitiis, perituro mista marito,

Tunc prægnans lethale genus concepta maligni

Fert opera ingenij, de semine complicitis hydri,

Quem

AURELII PRUDENTII

Quem pœnis pensare prius sua facta necesse est
 Corruptę p̄ stupro animę, proq; orbe perempto,
 Ipsam porro animam crudelia vulnera carpunt
 Mille puerperiis, soboles dum parturit, ex se
 Contra naturam genitas, peccamina crebra
 Scilicet, & *partos materno funere natos.

*partos

Hinc illa est domini iusta obiurgatio Christi:
 Nōne pater dæmon vos increpo peccatores
 Concubitu carnis semen sitietis iniquum

*per-
quire

Vos genuit? sanctum lector *percense volumen,
 Quod loquor inuenies dominum dixisse profanis
 Vera obiectantem mortalibus, ex patre nam vos

*aut

Esse meo genitos, pietas *ait ipsa probaret,
 Ac pietatis opus, pro cæca libido, quid hoc est?
 Quod quū se thalamis desponsam mēs bona iustis

*thorū

Nouerit, inq; *thronum regis nuptura vocetur,
 Et regis semper iuuenis, senioq; repulso
 Diuinum decus æterno seruantis in ore,

*fuluo

Malit adulterium, *furuo & se munere vilem
 Vendat nocticolæ spurcis complexibus Indi,
 Aspernata Dei fusam per virginis artus
 Progeniem, dulcesq; vocans in fornice natos?

Sentio quam contra moueat pellacia litem,
 Quo dente obnitens spinosa calumnia pugnet,
 Nosq; laceffito vocet ad luctamina vero.
 Si non vult Deus esse malū, cur non vetat, inquis,
 Nil refert autor fuerit, factorq; malorum,
 An ne opera in vitium sceleris pulcherrima verti,
 Quim possit prohibere, sinat? quod si velit omnes
 Innocuos agere omnipotēs, nec sancta voluptas
 Degeneret, nec se factio manus inquinat vlllo.
 Condidit ergo malū dominus, qd̄ spectat ab alto,
 Et patitur, fieriq; probat, tanquam ipse crearit,
 Ipse creauit enim, quod quum discludere possit,
 Non abolet, longoq; finit crassarier vsu.

Damna aures pater alme meas, & claude meatus

Oba

Obrutescentis capitis, ne peruia tales
 Concipiat flexurâ sonos, est perdere tanti
 Extinctum vitæ officium de parte cerebri,
 Immuniem modo sese animâ, expertemq; nefandî
 Auditus fœlix, stolidâ conseruet ab aure.
 Quis ferat hæc iniecta deo conuitia? qui se
 Diuinis meminit præcellere nobilitatum
 Muneribus? multa vt taceam, vel sola benignum
 Res probat esse Deum, vetiti qd amore perēptos
 Excitat è tumultis homines, regniq; per æuum
 Participes iubet esse sui: qui si foret autor,
 Seruatorq; mali, nunquam post damna salutis,
 Peccantiumq; obitus, rediuiuam ferre medelam
 Vellet, & amissos opere instaurare secundo.
 Labi, hominis: seruare Dei est: meritis perit iste,
 Ille abolet pereuntis opus, meritumq; resohuit.
 Argumentum ingens, dominum, qui talia præster,
 Nolle malum, nec quod post abluit, antè probare:
 Inuitó ne aliquis potis est peccare tonante?
 Cui facile est in corde hominis componere sensus
 Quos libeat, fibrasq; omnes animare pudicis
 Pulsibus, & totum venis infundere honestum.
 Nescis stulte tuæ vim libertatis ab ipso
 Formatore datam? nescisq; ab origine quanta
 Sit concessa tibi famulo super orbe potestas?
 Et super ingenio proprio, laxeq; soluto
 Iure *potestatis, liceat cui velle, sequiq;
 Quod placitum, nulliq; animû subiungere vinclo?
 An quum te dominum cunctis quæcunq; creatat
 Præficeret, mundumq; tuis seruire iuberet
 Imperiis, quumq; arua, poli, mare, flumina, vêtos
 Dederet, arbitrium de te tibi credere avarus
 Nolle? vt indigno libertatemq; negaret?
 Quale erat, electus magni rex orbis vt esset,
 Non rex ipse sui, curto fœdatus honore.
 Nam quis honos dñi est, cuius mens libera nõ est,
 Vna

*volun
tatis

AVRELII PRVDENTII

Vna sed imposta seruit sententia legi?
 Quę laus porrò hominis, vel qđ meritū, sine certo
 Inter vtranzq; viam discrimine viuere iuste?
 Non fit sponte bonus, cui nō est prōpta potestas
 Velle aliud, flexosq; animi conuertere sensus.
 Atqui nec bonus est, nec conlaudabilis ille
 Qui non sponte bonus: quoniā probitate coacta
 Gloria nulla venit, sordetq; ingloria virtus.
 Nec tamen est virtus, ni deteriora refutans
 Emicet, & meliore viam petat indole rectam.
 Vade, ait ipse parens, opifexq; & conditor Adę,
 Vade homo, & ad flatu nostri prænobilis oris,
 *In sub- *Insubiecte, potens, rerum arbiter, arbiter idem,
 iccta Et iudex mentis proprię, mihi subdere soli
 Sponte tua, quò sit subiectio & ipsa soluto
 Libera iudicio: non cogo, nec exigo per vim,
 Sed moneo iniustum fugias, iustumq; sequaris.
 Lux comes est iusti, comes est mors horrida iniq;
 Elige rem vitę, tua virtus temet in æuum
 Prouehat, æternum tua damnet culpa vicissim,
 Pręstet & alterutram permiffa licentia sortem.
 Hac pietate vigens, & tanto munere abundans,
 Transit propositum fas, & lethalia prudens
 *illud ma Eligit, atq; volens *magis vtile dum sibi credit,
 gis vtile Quod prohibente deo persuasit callidus anguis,
 retur, Persuasit certe hortatu, non impulit acri
 Imperio, hoc mulier rea criminis exprobranti
 Respondit domino, suadelis se malefabris
 Illectam suafisse viro, vir & ipse libenter
 Consensit. licuit ne hortantem spernere recti.
 Libertate animi? licuit. nanq; & Deus ante
 Suaserat, vt meliora volens sequeretur: at ille
 Sprenens consilium sæuo plus credidit hosti.
 Nunc inter vitę dominum, mortisq; magistrum
 Consistit medius, vocat hinc Deus, inde tyrannus
 Ambiguum, atq; suis se motibus alternantem.

Accipe gestarum monimenta insignia rerum,
 Prælusit quibus historia spectabile signum.
 Loth fugiens Sodomis ardentibus, omnia secum
 Pignora chara domus properabat sede relicta
 Nubibus vrbicremis subducere, sulphure quū iam
 Nimbofo ignitus cælum subtexeret aër,
 Flagrantemq; diem crepitans incenderet imber.
 Angelus hanc hospes legem præscripserat ollis
 Emissus virtute Dei sub imagine dupla:
 Omnis vt è portis iret domus, vtq; in apertum
 Dirigeret constans oculos, nec ponè reflexo
 Lumine regnantes per mœnia cerneret ignes.
 Nemo memor Sodomæ, q̄ mundi forma cremãdi
 Vt semel è muris gressum promouerit, ore (est,
 Post tergum verso, respectet funera rerum.
 Loth monitis sapiens obtemperat, at leuis vxor
 Mobilitate animi torsit muliebri retrorsus
 Ingenium, Sodomisq; suis reuocabilis hæsit.
 Traxerat Eua virum diræ ad consortia culpæ.
 Hæc peccans, sibi sola perit, solidata metallo
 Dirigit fragili, saxumq; liquabile facta.
 Stat mulier sicut steterat prius, omnia seruans
 Cautè, sigillati longum salis effigiata
 Et decus, & cultū, frontemq; oculosq; comamq;
 Et flexam in tergum faciem, paulumq; relata
 Menta retro, antiquæ monimenta rigentia noxæ.
 Liquitur illa quidem falsis sudoribus vda,
 Sed nulla ex fluido plenæ dispeudia formæ
 Sentit deliquio, quantumq; armenta saporum
 Attenuant saxum, tantum lambentibus humor
 Sufficit, attritamq; cutem per damna reformat.
 Hoc meruit titulo peccatrix fœmina fisti,
 Infirmum, fluidumq; animum per lubrica soluens
 Consilia, & fragilis iussa ad cœlestia, voti
 Propositum contra non commutabile seruat.
 Loth ingressus iter nec mœnia respicit, alto

In

AVRELII PRVDENTII

In cinerem collapsa rogo, populumq; perustum,
 Et mores populi, tabularia, iura, forumq;
 Balnea, propolas, meritoria, templa, theatra,
 Et circum cum plebe sua, madidasq; popinas.
 Quicquid agūt homines Sodomorū, incēdia iustis
 Ignibus inuoluunt, & Christo iudice damnant.
 Hæc fugisse semel satis est, non respicit vltra
 Loth noster, fragilis sed coniunx respicit, & quæ
 Fugerat, inuerso mutabilis ore reuisit,
 Atq; inter patrias perstat durata fauillas.
 En tibi signatum libertatis documentum,
 *Quo *Qd voluit nos scire de? quodcunq; sequendū est,
 Sub nostra ditione situm, passimq; remissum
 Alterutram calcare viam: duo cedere iussi
 De Sodomis, alter se præripit, altera mussat,
 Ille gradum celerat fugiens, contrā illa renutat,
 Liber vtriq; animus, sed dispar vtriq; voluntas,
 Diuidit huc illuc rapiens sua quenq; libido.

*muta Talem *multa sacris speciem notat orbita libris.
 Aspice Ruth generis Moabitidis, & simul Orphā,
 Illa socrum Noēmin fido comitatur amore,
 Deserit hæc: atqui thalamis, & lege iugali
 Exutæ, Hebræisq; thoris, sacrisq; vacantes,
 Iure fruebantur proprio, sed pristinus Orphæ
 Fanorum ritus præputia barbara suasit
 Malle, & semiferi stirpem nutrire Golix.
 Ruth dum per stipulas agrestis amburitur æstu,
 Fulcra Booz meruit, castoq; adscita cubili
 Christigenam sæcunda domū, & Dauidici regna
 Adidit, atq; deo mortales miscuit ortus.

Sæpe egomet memini fratres geminos ad hiulcū
 Peruenisse simul biuium, nutante iuuenta,
 Et dubitasse diu bifido sub tramite, quod nam
 Effet iter melius, quam dextrum spinea sylua
 Sentibus arctaret, scopulosaq; semita longe
 Duceret aërium cliuoso margine callem.

At leuum, nemus vmbiferum per amœna vireta
 Ditibus ornaret pomis, & lene iacentem
 Planicies daret ampla viam: squalentibus vnum
 Contentum spinis reptasse per ardua saxa,
 Porrò alium campo sese indulfisse sinistro:
 Illum syderibus caput immiscere propinquis,
 Hunc in cœnosas subito cecidisse paludes.
 Omnibus vna subest natura, sed exitus omnis
 Non vnus peragit placitorum segrege forma.

Haud secus, ac si olim per sudum lactea forte
 Lapsa columbarum nubes, descendat in aruum
 Ruris frugiferi, laqueos vbi callidus auceps
 Prætendit, lentoq; illeuit vimina visco,
 Sparsit & insidias siliquis, vel farre doloso,
 Illiciunt alias fallentia grana, gulamq;
 Innectunt auidam tortæ retinacula setæ,
 Molle vel implicitas gluten circumligat alas.
 Ast aliæ quas nullus amor prolectat edendi,
 Gressibus innocuis sterili spaciuntur in herba,
 Suspectamq; cauent oculos conuertere ad escam.
 Mox vbi iam cœlo reuolandû, pars petit æthram
 Libera sydeream, plaudens super aëra pennis:
 Pars captiua iacet, laceris & saucia plumis
 Pugnat humi, & volucres nequicquã suspicit auras.
 Sic animas cœli de fontibus vnicolores
 Infundit natura solo, sed suauibus istis
 Deuinctæ illecebris retinentur, & æthera pauca
 Conscendunt reduces, multas viscosus inescat
 Pastus, & ad superas percurrere non finit auras.
 Præsciis inde pater liuentia tartara plumbo
 Incendit liquido, piceasq; bitumine fossas
 Infernalis aquæ, furuo suffodit auerno,
 Et Phlegethontæo sub gurgite sanxit edaces
 Perpetuis scelerum pœnis inolescere vermes.
 Norat enim flatu ex proprio vegetamen inesse
 Corporibus nostris, animamq; ex ore perenni

For-

AVRELII PRUDENTII

Formatam non posse mori, non posse vicissim
 Pollutam vitis rursus ad conuexa reuerti,
 Mersandam penitus puteo feruentis abyssi,
 Vermibus, & flammis, & discruciatibus, æuam
 Immortale dedit, senio ne pœna periret
 Non pereunte anima, carpunt tormenta, fouentq;
 Materiem sine fine datam, mors deserit ipsa
 Aternos gemitus; & flentes viuere cogit.
 At diuersa procul regionibus in paradisi
 Præmia constituit, maiestas gnara futuri
 Spiritibus puris, & ab omni labe remotis,
 Quicq; Gomorrhæas non respexere ruinas,
 Auersis sed rite oculis, post terga tenebras
 Liquerunt miseri properanda pericula mundi,
 Ac primum facili referuntur ad astra volatu,
 Vnde fluens anima structum vegetauerat Adam.
 Nam quia naturam tenuem decliuiu vitæ
 Pondera nō reprimunt, nec tardat ferrea compes
 Concretum celeri relegens secat aëra lapsu,
 Exuperatq; polum feruens scintilla remensum
 Carcereos exosa situs, quibus hæserat exul.
 Tunc postliminio redeuntem, suscipit alto
 Cana fides gremio, tenerisq; oblectat alumnam
 Delitiis, multos post diuersoria carnis
 Ore renarrante querulo quos passa labores,
 Illic purpureo latus exporrecta cubili
 Floribus æternis spirantes libat odores,
 Ambrosiumq; bibit roseo de gramine rorem,
 Ast aliæ quas dira lues, errorq; malignus
 Immersit tenebris, vastoq; obsedit auerno,
 Haud impune piis ah semet abesse fatentur
 Conciliis, meritas ferre & per sæcula pœnas.
 Quis patris antiqui aut ægri reuerentis abyssi
 Exclusis, mundiq; bonis cum morte potitis
 Ditibus & longo fumantibus interuallo,
 Fluminaq; & totos cœli sitientibus imbres

Implorata, negat digitum insertare palato,
 Flammarumq; apices humenti extinguere tactu.
 Nec mirere locis longe distantibus inter
 Damnatas, iustasq; animas concurrere visus
 Conspicuos, meritasq; vices permagna notari
 Interualla, polus medio quæ diuidit orbe.

DE INTEGRITATE

uisionis animæ.

ERrat quisq; animas nostrorū fine oculorum
 Æstimat, inuoluit vitreo quos lucida palla
 Obiice, quis speculū cōcreta coagula texūt,
 Impediuntq; vagas obducto humore fenestras.
 Num ne animarū oculis denso vegetamine guttæ
 Voluuntur teretes? aut palpebralibus extra
 Horrescunt setis? ciliōve ymbrante teguntur?
 Illis viua acies, nec pupula parua, sed ignis
 Traiector nebulae, vasti & penetrator operti est.
 Nil ferrugineum, solidūve tuentibus obstat,
 Nocturnæ cedunt nebulae, nigrantia cedunt
 Nubila, prætenti cedit teres area mundi.
 Nec tantum aërios visu transmittit hiatus
 Spiritus, oppositos sed transit lumine montes,
 Oceani fines, atq; vltima littora Thyles
 Transadiit, volucresq; oculos in tartara mittit.
 Nostris nempe omnes pereunt sub nocte colores
 Visibus, & cæco delentur tempore formæ.
 Nunquid & *exuti membris, ac viscere, perdunt
 Agnitione notas rerum, vel gressibus errant? *exuta,
 Vna animas semper facies habet, & color vnus
 Aëris, vt cuique est meritorum summa, sinistri
 Seu dextri: alternas nec commutabile tempus
 Conuertit variatq; vices, longum atq; perenne est
 Quicquid id est, vnus voluit sua sæcula cursus.
 Expertos dubitas animas percurrere visus?
 Abdita corporeis oculis, cum sæpe quietis
 Rore soporatis, cernat mens viua remotos

AVRELII PRVDENTII

Distantesq; locos, aciem per rura, per astra,
 Per maria intendens : nec enim se segregat ipsa
 Ante obitum viuis ex artibus, aut fugit exul
 Sanguinis & carnis penetrabilia, seq; medullis
 Exiit, abductamve abigit de pectore vitam,
 Viscera sed sede manens, speculatur acutis
 Omnia luminibus, & qua circumtulit acrem
 Naturæ leuis intuitum, nullo obice rerum
 Disclusa, ante oculos subiectum prospicit orbem,
 Atque orbis sub mole situm sordens elementum.
 Obiacet interea tellus, nec visibus obstat
 Quin si stelligerum vultus conuertat ad axem,
 Nil intercurrentis obtutibus, impedit ignem
 Pernigilis animæ, quanuis densata grauentur
 Nubila, & opposito nigrescat vellere cælum.

*figuris Sic arcana videt tacitis cooperta *futuris,
 Corporeus Ioannes adhuc, nec carne solutus,
 Munere sed somni paulisper carne sequestra
 *liberat intuitū *Liber ad intuitum, sensuq; oculisq; peragrans,
 Ordine dispositos venturis solibus annos,
 Procinctum videt angelicum, iam iamq; cremandi
 Orbis in excidium, raucos & percipit aure
 Mugitus grauium mundi sub fine tubarum.
 Hæc ille ante obitum, membrorum carcere septus
 Secedente anima, non discedente videbat.
 Nonne magis flatus sine corpore cuncta notabit
 Corporis inuolucris tumulto frigente repostis?
 Certa fides, rabidos sub tetra nocte caminos,
 Qui pollutam animam per sæcula longa perenni
 Igne coquant, oculis longum per inane remotis
 Pauperis expositos, nec secius aurea dona
 Iustorum dirimente Chao, rutilasq; coronas
 Eminus ostendi pœnarum carcere mersis.
 Hinc paradiscolæ post vlcera dira beato
 Proditur infelix vlulans in peste reatus
 Spiritus, inq; vicem meritorum mutua cernunt.

PERORATIO POETÆ.

O Dee cunctiparens atq̄ dator, ô dee Christe,
 Cuius ab ore deus subsistit spiritus vnus.
 Te moderatè regor, te vitā principe duco,
 Iudice te pallens trepido, te iudice eodem
 Spem capio, fore quicquid ago, veniabile apud te,
 Quamlibet indignum venia faciamq̄, loquarq̄,
 Confiteor, dimitte libens, & parce fatenti:
 Omne malum merui, sed tu bonus arbiter aufer
 Quod merui, meliora fauens largire precanti,
 Dona animæ quandoq̄ meæ, quū corporis huius
 Liquerit hospitium, neruis, cute, sanguine, felle,
 Ossibus extructum, corrupta quod incola luxu
 Heu nimium complexa fouet, quum flebilis hora
 Clauserit hos orbes, & conclamata iacebit
 Materies, oculisq̄ suis mens nuda fruetur,
 Ne cernat truculentū aliquem de gente latronum,
 Immitem, rabidum, vultuq̄, & voce minaci
 Terribilem, qui me maculosum aspergine morum
 In præceps vt prædo trahat, nigrisq̄ ruentem
 Immergat specubus, cuncta exacturus adusq̄
 Quadrantem minimum, damnosæ debita vitæ.
 Multa in Theauris patris est habitatio Christe,
 Disparibus discreta locis, non posco beata
 In regione domum, sint illic casta virorum
 Agmina, puluereum quæ dedignantia censum
 Diuitias petiere tuas, sit flore perenni
 Candida virginitas, animum castrata recisum:
 At mihi tartarei satis est si nulla ministri
 Occurrat facies, auidæ nec flamma gehennæ
 Deuoret hanc animam,mersam fornacibus imis.
 Esto, cauernoso quia sic pro labe necesse est
 Corporea, tristis me sorbeat ignis auerno:
 Saltem misificos incendia lenta vapores
 Exhalent, æstuq̄ calor languente tepescat,
 Lux immensa alios, & tempora vincta coronis
 Glorificent, me pœna leuis clementer adurat.

FINIS.

f.ii.

IN PRUDENTII CLEMENTIS

V. C. Symmachum, Argumentum per
Ioannem Sichardum.

Inualescente Christianismo, atque ob id sensim frigescentibus gentilium sacris, è Curia, conuiuentibus opinor ad hoc Romanis principibus, eiecta est ara, quam ueluti consiliorum, dictorumque omnium testem, multis ab hinc annis religiosissime in senatu coluerant. Eratque in hoc iam plane res, ut sacris illis rancidis ueterum semel nuncius remitteretur. Exortus est Symmachus præfectus urbis, uir honestissimi apud suos loci, & eloquentiæ tantæ, quanta in ista tempora cadere potuit maxima, qui ex autoritate senatus, & quod peculiare hoc etiam munus exigeret, ad Principes legationem suscepit, agens hoc potissimum, ut & sacra tot annorum consensu mota, locum quem usu ceperant tuerentur, & eorum Antistites pergerent eo uti iure, quod & de immunitate, & uictu annuo suppeditando iam pridem obtinuerant. Eam uero orationem, quam esset inter diui Ambrosii Mediolanensis Episcopi opera relata, consilium fuit Prudentio inserere, non tam ob elegantiam, quæ pro re suscepta, & temporum ratione, tolerabilis est, quàm ut facilius intellegantur ea quæ ex eadem relatione elegantissimus poëta sibi conuellenda desumpsit. Nominatim enim, quibus respondeat, subinde quædam suis admiscet, sed ita, ut non satis intelligas quid Symmachus præ se tulerit, nisi integram legeris. Quam nunc exhibemus uobis, nihil ueriti, quòd quædam essent mēdosa, ne solidam à uobis gratiam miremur. Quid enim facias sine exemplari? Vnum hoc præstare uoluimus, quod consequutum me confido, ut Prudentij liber, quem uellemus scholis fieri quàm familiarissimum, paulò inoffensus legeretur.

SYMMACHI V. CL. ET PRÆFECTI

urbis, relatio ad Valentinianum, Theodosium,
& Arcadium Augustos, Pro veteri deo-
rum cultu, aduersus Christianos.

VBI primum senatus amplissimus, semperque uester, subiecta legibus uitia cognouit, & a principibus pijs uidit purgari famam temporum proximorum, boni seculi auctoritatem sequutus, tuomuit diu pressum dolorem, atque iterum me querelarum suarum iussit esse legatum. Cui ideo Diui principis denegata est ab improbis audientia, quia non erat iustitia defutura, Domini imperatores Valentiniane, Theodosi, & Arcadi inelyti uictores, ac triumphatores semper Augusti. Gemino igitur functus officio, & ut Præfectus uester gesta publica prosequor, & ut legatus, ciuium mandata comendo. Nulla est hic dissensio uoluntatum, quia iam homines credere desierunt, aliquorum ministri regum coguntur se studio præstare si discrepent, amari, coli, diligi maius imperio est. Quis ferat obfuisse reipublicæ priuata certamina? Merito illos senatus insequitur, qui potentiam suam famæ principis prætulerunt. Noster autem labor pro clementia uestra ducit excubias. Cui enim magis commodat, quod instituta maiorum, quod patriæ iura, & fata defendimus, quam temporum gloriæ? Quæ tum maior est, cum uobis contra morem parentum, intelligitis nil licere. Reperimus igitur religionum statum, qui Reipublicæ diu profuit. Certe numerentur principes utriusque sectæ, utriusque sententiæ, proximus eorum ceremonias patrum coluit, recentior non remouit. Si exemplum non facit religio ueterum, faciat dissimulatio proximorum. Quis ita familiaris est Barbaris, ut aram uictoriæ non requirat? Cauti in posterum sumus, & talium rerum ostenta uitamus. Reddatur saltem nomini honor, qui numini denegatus est. Multa uictoriæ debet æternitas uestra, & adhuc plura debebit. Auersentur hanc potestatem, quibus nihil pro-

S Y M M A C H V S

fuit, uos amicis triumphis patrocinium nolite deserere. Cunctis potentia ista uotiuu est, nemo colendam neget quam profitetur optandam. Quod si huius ominis non est etiam iusta uitatio, ornamentis saltem curiae decuit abstineri. Præstate, oro uos, ut ea quæ pueri suscepimus, senes posteris relinquamus. Consuetudinis amor magnus est. Merito diu Constantij factum diu non stetit. Omnia uobis exempla uitanda sunt, quæ mox remota didicistis. Aternitatem curamus famam, & nominis uestri, ne quid futura ætas inueniat corrigendum. Vbi in leges uestras, et uerba iurabimus, qua religione mens falsa terrebitur, ne in testimonijs mentiatur? Omnia quidem ideo plena sunt, nec ullus perfidis tutus est locus: sed plurimum ualet ad metum delinquendi, etiã præsentia religionis urgeri. Illa ara concordiam tenet omnium, illa ara fidem conuenit singulorum, neque aliud magis auctoritatem facit sententijs nostris, quam quod omnia quasi iuratus ordo decernit. Par tebit ergo sedes prophana periurijs, & hoc in elyti principes mei, probabile iudicabunt, quod sacramento publico tuti sunt? sed diuus Constantius idem fecisse dicitur. Cetera potius illius principis æmulemur, qui nihil tale esset aggressus, si quis ante se alius non deuisset. Corrigit enim sequentem lapsus prioris, & de reprehensione antecedentis exempli nascitur emendatio. Fas fuit ut Parens ille clementiæ uestre, in re adhuc noua non caueret inuidiam. Num potest etiam nobis eadem defensio conuenire, si imitemur quod meminimus improbatum? Accipiat aternitas uestra alia eiusdem principis facta, quæ in usum dignius trahat. Nil ille decerpit sacrarum uirginum priuilegijs, repleuit nobilibus sacerdotia, Romanis ceremonijs non negauit impensas, & per omnes uias aeternæ Urbis latum sequutus senatum, uidit placito ore delubra, legit inscripta fastigijs deum nomina, percontatus est templorum origines, miratus est conditores. Quumque alias religiones ipse sequeretur, has seruauit imperio: suus enim cuique mos, *suus cuique ritus est. Varios custodes urbibus, & cultus mens di-

* suum
cuique
ius est.

uina

*una distribuit. Ut animæ nascentibus, ita populis fatales
 genij diuiduntur. Accedit utilitas, quæ maxime homini
 deos asserit. Nam quæ ratio omnis in operto sit, unde re-
 etius quæ de memoria, atque documentis rerum secundarum
 cognitio uenit numinum? Iam si longa ætas auctoritatem
 religionibus faciat, seruanda est tot seculis fides, et sequendi
 sunt nobis parentes, qui sequuti sunt feliciter suos. Romam
 nunc putemus assistere, atque his nobiscum agere sermonibus?
 Optimi principes, patres patriæ, reueremini annos meos,
 in quos me prius ritus adduxit, utar ceremoniis auitis:
 neque enim me poenitet, uiuam meo more, quia libera sum. Hic
 cultus in leges meas orbem redegit, hæc sacra Annibalæ et
 manibus, à capitolio Senonas repulerunt: ad hoc ego ser-
 uata sum, ut longæ uia reprehendar? Videam quod instituen-
 dum putatur? Sera tamen et contumeliosa est emendatio
 senectutis. Ergo dijs patrijs, dijs indigetibus pacem roga-
 mus. Equum est, quicquid omnes colunt, unum putari. Ea-
 dem spectamus astra, commune cœlum est, idem nos mun-
 dus inuoluit. Quid interest qua quisque prudentia uerum
 requirat? Vno timere non potest perueniri ad tam grande
 secretum. Sed hæc ocioforum disputatio est. Nunc preces,
 non certamina offerimus. Quanto commodo sacri ærarij
 uestri Vestalium uirginum prærogatiua detracta est? Sub
 largissimis imperatoribus denegatur, quæ parcissimi præ-
 stiterunt. Honor solus est in illo uelut stipendio castitatis.
 Ut uitæ earum capiti decus faciunt, ita insigne ducitur, sa-
 crificij uacare manibus. Nudum quodammodo nomen
 immunitatis requirunt, quoniã paupertate ac dispendio tutæ
 sunt. Itaque amplius laudi earum tribuunt, qui aliquid rei de-
 trahunt: si quidem salutis publicæ dicata uirginitas, crescit
 merito, quam caret præmio. Absint ab ærarij uestri pu-
 ritate ista compendia? Fiscus bonorum principum, non sacer-
 dotum damnis, sed hostium spolijs augeatur. Vllum ne lucrum
 compensat inuidia? Et quia auaritia in mores uestros non
 cadit, hoc miseres sunt, quibus subsidia uetera decerpta
 sunt. Etenim sub imperatoribus qui alieno abstinent, qui*

resistunt cupiditati, ad solam detrahitur amittentis iniu-
 riam, quod desiderium non mouet auferentis. Agros etiam
 uirginibus & ministris, deficientium uoluntate, legatos
 fiscos retentat. Oro uos iustitiae sacerdotes, ut urbis ue-
 stra sacris reddatur priuata successio. Dicent testamenta
 securi, & sciunt, sub principibus non auaris stabile esse
 quod scripserint. Delectet uos ista felicitas generis huma-
 ni, coepit causae huius exemplum sollicitare morientes. Er-
 go Romanae religiones sub Romana iura non pertinent?
 Quod nomen accipiet ablatio facultatum, quas nulla lex,
 nullus casus fecit caducas? Capiunt legata liberti, seruis
 testamentorum iusta commoda non negantur: Tantum no-
 biles uirgines, & fatalium sacrorum ministri, excludun-
 tur praedijs hereditate quaesitis. Quid iuuat saluti publi-
 cae, castum corpus dicare, & imperij aeternitatem caelesti-
 bus fulcire praesidijs, armis uestris, aquilis uestris, amicas
 applicare uirtutes? pro omnibus efficacia uota suscipere,
 & ius cum omnibus non habere? Itaque melior est serui-
 tus, quae hominibus impenditur. Rempublicam laedimus,
 cui nunquam expedit ut ingrata sit. Nemo me putet so-
 lam causam religionum tueri, ex huiusmodi facinoribus
 orta sunt cuncta Romani generis incommoda. Honorauit
 lex parentum Vestales uirgines, ac ministros deorum,
 uictu modico iustisque priuilegijs. Stetit muneris huius
 integritas usque ad degeneres trapezitas, qui ad merce-
 dem uilium baiulorum sacrae castitatis alimenta uerterunt.
 Sequuta est hoc factum fames publica, & spem provin-
 ciarum omnium messis agra decepit. Non sunt haec uicia
 terrarum, nihil imputamus astris: nec rubigo segetibus of-
 fuit, nec auena fruges necauit, sacrilegio annus exaruit.
 Necessse enim fuit perire omnibus, quod religionibus ne-
 gabatur. Certe si est huius mali aliquod exemplum, impu-
 temus tantam famem uicibus annorum. Grauis hanc ste-
 rilitatem aura constrinxit, syluestribus arbutis uita pro-
 ducitur, & rursus ad Dodonaeas arbores glebis rustica
 inopia conuolauit. Quid tale prouinciae pertulerunt, quum

religionum ministros honor publicus pasceret? Quando in usum hominū concussa quercus? quando nullæ sunt herbarum radices? quando alternos regionum defectus deseruit fecunditas mutua? quum populo, & uirginibus sacris communis esset annonæ. Commendabat enim terrarum prouentus, uictus Antistitum, & remedium magis quam largitas erat. An dubium est semper pro copia omnium datum, quod nunc inopia omnium uendicauit? Dicit aliquis, sumptum publicum denegatum alienæ religionis impendijs. Absit à bonis principibus ista sententia, ut quod olim de communi quibusdam tributum est, in iure fici esse uideatur. Nam quum res publica de singulis constet, quod ab ea proficiscitur, fit rursus proprium singulorum. Omnia regitis, sed suum cuique seruatis, plusque apud uos iustitia, quam licentia ualet. Consulite certe munificentiam uestram, an hæc publica uelit existimari, quæ in alios transtulistis? Semel honori urbis delata compendia, desinunt esse tribuentium, & quod à principio beneficium fuit, usu atque ætate fit debitum. Inanem igitur metum diuino animo uestro tentat incutere, si quis asserit conscientiam uos habere præbentium, nisi detrahentium subieritis inuidiam. Faucant clementiæ uestræ sectarum omnium arcana præsidia, & hæc maxime, quæ maiores uestros aliquando iuuerunt, uos defendant, à nobis colantur. Eum religionum statum petimus, qui diuo parenti culminis uestri seruauit imperium, qui fortunato principi legitimos suffecit hæredes. Spectat senior ille diuus ex arce syderea lachrymas sacerdotum, & se culpatum putat more uiolato, quem libèter ipse seruabat. Præstate etiam diuo fratri uestro alieni consilij correctionem, tegite factum quod senatui displicuisse nesciuit. Si quidem constat ideo exclusam legationem, ne ad eum iudicium publicum perueniret. Pro æstimatione est temporum superiorum, ut non dubitetis abolere, quod probandum est principis non fuisse.

FINIS.

A V R E L I I P R V D E N T I I,

C L E M . V I R I C O N S V L A R I S,

in lib. contra Symmachū Praefectū urbis,

P R A E F A T I O.

*Carmen est Asclepiadeū, monocolon, constans spondeo,
duobus Choriambis & Pyrrhichio, uel Iambo.*

-- - V V - - V V - V V

P Aulus praeco Dei, qui fera gentium
Primus corda sacro perdomuit stylo,
Christum per populos ritibus asperis
Immanes, placido dogmate seminans,
Inmansueta suas vt ceremonias
Gens pagana deo sperneret agnito,
Actus turbinibus forte nigerrimis
Hybernum pelagus iam rate debili,
Et vim naufragi pertulerat Notis
Sed cum caerulei praelia gurgitis
Iussisset domini dextra quiescere,
Ad portum fluitans cymba relabitur,
Exponitq; solo littoris vuidi.
Contractos pluuiio frigore remiges,
Tunc de littoreis sepibus algidi
Arentum propere brachia palmitum
Conuectant, rapidos vnde focos striuant,
Fascem quisque suum congerit ignibus,
Expectans calidi luxuriam rogi.
Paulus, dum fragiles cogere furculos
Et densare foci congeriem studet,
Incautam cumulis inseruit manum,
Torpebat glacie pigra vbi vipera,
Sarmentis laqueos corporis implicans,
Quae postquam intepuit fomite fumeo,
Laxauitq; ferox colla rigentia,
Iam flecti facilis, retrulit ad manum
Vibrato capite spicula dentium.

Ha

Hærentem digiti vulnere mordicus,
 Pendentemq; gerens Paulus inhorruit.
 Exclamant alii, quòd cute liuida
 Virus mortiferum serpere crederent.

At non intrepidum terret Apostolum
 Tristis tam subiti forma periculi,
 Attollens oculos sydera suspicit,
 Christum sub tacito pectore murmurans.
 Excussumq; procul decutit aspidem.
 Abiectus coluber verberat aëra,
 Atque oris patuli soluit acumina.
 Mox omnis sanies deserit, & dolor,
 Ceu nullo laceram vulnere dexteram,
 Siccatusq; perit vipereus liquor.
 Hydrum præcipitem dum rotat impetus,
 Arsurum mediis intulit ignibus.
 Sic nunc post hyemem, vimq; trucidis freti,
 Quo iactata ratis tunc sapientiæ est,
 Quum sub *sacricolis territa regibus,
 Vix panso poterat currere carbaso,
 Afflicto osq; suos turbine sæculi
 Vectarat, rabidis fluctibus innatans.
 Morsum vulnificum lex pia pertulit:
 Occultabat enim se prius abditum
 Virus, nec grauidum protulerat caput
 Contentum inuolucris, atq; cubilibus,
 Subter quo premeret clausa silentia.

Sed dum forte latens impietas riger,
 Dextram iustitiæ pigra momorderat
 Succensi stomacho fellis inæstuans.
 Heu quàm catholicam nil propè profuit
 Puppim nasse sacri remigio styli,
 Quem Paulus variis gentibus ædedit,
 Vix portu placido tuta quieuerat
 Victrix, edomitis mille furoribus.
 Vix adstricta suis iam retinaculis

*sacri
 legis

Ves

AV. PR. CONTRA SYMMACH.

Vectores stabili condiderat solo,
Erumpit subito triste periculum.

Nam dum præcalidos igniculos sibi
Soluendis adolent, & senio, & gelu,
Dum virgas steriles, atque superfluas
Flammis de fidei palmite concremant,
Ut concreta vagis vinea crinibus
Syluosi illuuiem poneret idoli,
Palpauit nimius perniciem tepor,
Spes insueta subit, serpere flexibus,
Et vibrare sagax eloquii caput.
Sed de xtra impatiens vulneris, irritos
Oris rhetorici depulit halitus,
Effusum ingenii virus inaniter,
Summa Christicolis in cute substitit.

Saluator generis Romulei precor,
Qui cunctis veniam das pereuntibus,
Qui nullum statuis non operis tui
Mortalem, facili quem releues manu,
Huins, si potis est, iam miserescito,
Præruptam in foueam præcipitis viri,
Spirat sacrilegis flatibus inscius,
Errorésque suos indocilis fouet.
Obtestor iubeas, ne citus impetus
Arsurum mediis inferat ignibus.

AVRELI PRVDENTII

CLEM. VIRI CONSULARIS,

aduersus Symmachum Præfectum urbis,

LIBER PRIOR.

Carmen est Heroicum Dactylicum.

C Redebam vitiiis ægram gentilibus urbem
Iam fatis antiqui pepulisse pericula morbi,
Nec quicquid restare mali, postquã medicinã
Principis immodicos sedarat in arce dolores.
Sed quoniam renouata lues turbare salutem

Ten-

Tentat Romulidum, patris imploranda medela est,
 Ne sinat antiquo Romam squalere veterno,
 Neve Togas procerum, fumoq; & sanguine tingi.
 Inclytus ergo parens patriæ moderator, & orbis
 Nil egit, prohibendo vagas ne pristinus error
 Crederet esse Deum nigrante sub aëre formas,
 Aut elementorum naturam, quæ patris ars est
 Omnigeni, summa pro maiestate sacraret:
 Vir solus, cui cura fuit, ne publica morum
 Plaga cicatricem summa leuiter cute clausam
 Duceret, & latebram tabentis vulneris alte
 Impressam, penitusq; putri de pure peresam,
 Iuncta superficies medico fallente foueret.
 Sed studuit quo pars hominis generosior intus
 Viueret, atq; animam lethali peste piatam
 Noster ab interno tutam seruare veneno.
 Illa tyrannorum fuerat medicina, videre
 Qui status ante oculos præsentibus, ac perituris
 Competeret rebus, nec curam adhibere futuris.
 Heu male de populo meriti, male patribus ipsis
 Blanditi, quos præcipites in tartara mergi
 Cum Ioue siuerunt, multa & cum plebe deorum.
 Ast hic imperium protendit latius æuo
 Posteriore, suis cupiens sancire salutem:
 Nimirum pulchre quidam doctissimus, esset
 Publica res, inquit, tunc fortunata satis, si
 Vel reges saperent, vel regnarent sapientes.
 Est ne ille è numero paucorum, qui diadema
 Sortiti, ætheriæ coluerunt dogma sophiæ?
 *Contigit ecce hominum generi, gentiq; togatæ
 Dux sapiens, sælix nostræ res publica Romæ
 Iustitia regnante viget, parete magistro
 Sceptrâ gubernanti, monet vt deterrimus error,
 Vtq; superstitio veterum procul absit auorum,
 Nec putet esse Deum, nisi qui super omnia summus
 Eminet, magniq; immensa creauerit orbis.

*Est ope
 ræ prez
 cium

AV. PR. CONTRA SYMMACH.

DE SATVRNO.

N Vm melius Saturnus auos rexisse Latinos
 Creditur? edictis qui talibus informauit
 Agrestes animos, & barbara corda virorum?
 Sum deus, aduenio fugiens, præbete latebras,
 Occultate senem, Nati feritate tyranni
 Deiectum folio, placet hic fugitiuus, & exul
 Vt lateam, genti atque loco Latium dabo nomen,
 Vitibus incuruum, si qua est ea cura, putandis
 Procudam chalybem, nec non & mœnia vestri
 Fluminis in ripa stratuam Saturnia vobis.
 Vos nemus, appositasq; meo sub honore sacrâtes
 Sum quia nam cœlo genitus, celebrabitis aras,
 Inde deos, quorum patria spectata sepulchra
 Scimus, in ære hebetes informauere minores,
 Aduena quos profugus gignens, & equina libido
 Intulit Italiæ, Thuscis nanq; ille puellis
 Primus adhinniuit simulato numine mæchus.

DE IOVE.

M Ox patre deterior syluosi habitator olympi
 Iuppiter, incoestas spurcauit labe Laccenas,
 *subie Nunc boue *subuectam rapiens ad crimē amatam
 etam Nunc tenera pluma leuior, blandosq; susurros
 In morem recinens suaue immorientis oloris,
 Capta quibus volucrē virguncula ferret amorem
 Nunc foribus furdis, fera quas vel pessulus arctis
 Firmarat cuneis, per tectum diues amator
 Imbricibus ruptis, vndantis desuper auri
 Infundens pluuiam, gremio excipientis amicæ.
 Armigero modo sordidulam curante rapinam,
 *afficiēs Compressu immundo miserū *cupiens catamithū,
 Pellice iam puero magis indignante sorore.
 Hæc causa est & origo mali, quod sæcla vetusto
 Hospite regnante, crudus stupor aurea finxit,
 Quodq; nouo ingenio versutus Iuppiter, astus
 Multiplices, variosq; dolos texebat, vt illum,

Ver

Vertere quum veller, pellem faciemq; putarent
 Esse Bouē, prædari Aquilā, *confringere Cycnum, *concu
 Et nummos *fieri, & gremium penetrare puellæ. bere
 Nam quid rusticitas non crederet indomitorum *serere
 Stulta virum, pecudes inter rictusq; ferinos?
 Dedere sueta animum, diuæ rationis egenum?
 In quancunq; fidem nebulonis callida traxit
 Nequitia, infelix faciem gens præbuit aurem.

DE MERCURIO.

SUCCESSIT Iouis imperio corruptior ætas,
 Quæ docuit rigidos vitiis seruire colonos.
 Expertes furandi homines, hac imbuit arte
 Mercurius Maia genitus, nunc magnus habetur
 Ille deus, cuius dedit experientia fures,
 Necnon Thesalicæ doctissimus ille Magiæ
 Traditur extinctas sumptæ moderamine virgæ
 In lucem reuocasse animas, Cocytia lethi
 Iura resignasse, sursum reuolantibus vmbriis.
 Ast alias damnasse neci, penitusq; latenti
 Immerfisse Chao, facit hoc ad vtrunq; peritus
 Ut fuerit, geminoq; armarit crimine vitam:
 Murmure nam magico tenues excire figuras,
 Atque sepulchrales scite incantare fauillas,
 Vita itidem spoliare alios, ars noxia nouit.
 Artificem scelerum simplex mirata vetustas
 Supra hominem coluit, simulans per nubila ferri,
 Aligerisq; leues pedibus transcurrere ventos.

DE PRIAPO.

ECCE deum in numero formatus & æneus adstat
 Grauius homo, augustaq; Numæ præfulget in arce.
 Strenuus exculi dominus *quondam fuit agri, *quidā
 Hortorumq; opibus memorabilis, hic tamē idem
 Scortator nimius, multaq; libidine suetus
 Rusticolas vexare lupas, interq; salicta,
 Et densas sepes obscæna cubilia inire:
 Indomitum intendens animū, semperq; paratum
 Ad

AV. PR. CONTRA SYMMACH.

Ad facinus, nunquam calidis dabat oia venis.
 Hic deus* è patrio prænobilis Helleponto * &
 Venit adusq; Italos sacris cum turpibus hortos,
 Sinum lactis, & hæc votorum liba quotannis
 Accipit, ac ruris seruat vineta Sabini,
 Turpiter adfixo pudeat quem visere ramo.

DE HERCVLE.

Herculeus mollis pueri famosus amore
 Ardor, & in transtris iactata efferbuit Argo.
 Nec maris erubuit Nemææa pelle fouere
 Concubitus, & Hylan pereuntē quærere cœlebs.
 Nunc Saliis, cantuq; domus, Pinaria templum
 Collis Auentini conuexa in sede frequentat.

DE LIBERO, QVI ET BACCHVS.

Thebanus iuuenis superatis fit deus Indis,
 Successu dum victor ouans lasciuit, & aurum
 Captiuae gentis reuehit, spoliisq; superbus
 Diffluit in luxum cum semiuiro comitatu,
 Atq; auidus vini, multo se proluit haustu
 Gemmantis pateræ spumis, multoq; falerno
 Perfundens biugum rorantia terga ferarum.
 His nunc pro meritis, Baccho caper omnibus aris
 Cæditur, & virides discidunt ore chelydros
 Qui Bromiū placare volunt, qd & ebria iam tunc
 Ante oculos regis Satyrorum insania fecit,
 Et fecisse reor stimulis furialibus ipsas
 Mænadas, inflâmante mero in scelus omne rotatas.
 Hoc circumfultante choro, temulentus adulter
 Inuenit expositum secreti in littoris acta
 Corporis egregii scortum, quod perfidus illic
 Liquerat, incesto iuuenis satiatus amore,
 Hanc iubet assumptam feruens post vina Negram
 Secum in deliciis fluitantis stare triumpho,
 Regalemq; decus capitis gestare coronam.
 Mox Ariadnæus stellis cœlestibus ignis
 Additur, hoc precium noctis persoluit honore

Liber, vt ætherium meretrix illuminet axem.
 Tantum posse omnes illo sub tempore reges,
 Indocilis fatui ducebat ineptia vulgi,
 Vt transire suis cum sordibus induperator
 Possit in æternum cœli super ardua regnum.
 Regia tunc omnis vim maiestatis, & omnis
 Parua licet, cœli imperium retinere potestas
 Credita, thure etiam ducibus, paruoq; sacello
 Impertitus honos, quæ dū met^o, aut amor, aut spes
 Accumulant, longum miseris processit in æuum
 Mos patrius, cœpit falsæ pietatis imago
 Ire per ignaros nebūloso errore nepotes:
 Tum quia quæ viuīs veneratio regibus ante
 Contigerat, functis eadem iam munere lucis
 Cessit, & ad nigras altaria transfudit urnas.
 Inde puellarum ludibria, pignora, partus,
 Et furtiuus amor iuuenum, & deprensā iugalis
 Corruptela thori, quoniam regalibus aula
 Feruere tunc vitiiis solita est, nec perdita luxu
 Diuorum soboles sancti meminisse pudoris.

DE MARTE, VENERE,
 Iunone, & Cybele.

A Tq; vt Roma tuos cœlesti ex sede parentes,
 Quis te semideam iactant autoribus ortam,
 Perstringam breuiter, Graduum, vel Cithæarum
 Ille sacerdotem violat, contra illa marito
 Succumbit Phrygio, coitus fuit impar vtriq;
 Nec terrestrē deam deceuit mortale subire
 Coniugium, nec cœlicolam descendere ephebum
 Virginis ad vitium, furtiuoq; igne calere:
 Sed Venus angusto de sanguine formina, vili
 Priuatoq; viro vetitum per dedecus hæsit,
 Et si Rheā sacram lasciuī Martis amore
 Lusa pudicitiam, fluuiali amisit in vluā:
 Crediderim generosā aliquem stirpis, sed eundem

AV. PR. CONTRA SYMMACH.

Moribus infamem, compressa virgine per vim
 Se dixisse deum, ne stuprum numinis vllus
 Obicere auderet turpi miseræq; puellæ.

Hæc Italos induxit auos vel fama, vel error,
 Martia Romuleo celebrarent vt sacra campo,
 Vtq; palatinis Capitolia condita faxis
 Signarent titulo proavi Iouis, atq; Pelasgæ
 Palladis, & Libyca Iunonem ex arce vocarent,
 Cognatos de Marte deos, Veneris quoq; nudum
 Accirent proceres Hericino è vertice signum,
 Vtq; deum mater Phrygia veheretur ab Ida,
 Bacchica de viridi peterentur vt orgia Naxo,
 Facta est terrigenæ domus vnica maiestatis,
 Et tot tēpla deum Romæ, quot in vrbe sepulchra
 Heroum numerari licet, quos fabula manes
 Nobilitat, noster populus veneratus adorat.
 Hos habuere deos Ancus, Numitor, Numa, Tull⁹,
 Talia Pergameas fugerunt numina flammæ.
 Sic Vesta est, sic Palladium, sic ymbra penatum,
 Talis & antiquum terror seruauit Asylum.

VNDE ERROR INVALVERIT.

V T semel obsedit gentilia pectora patrum
 Vana superstitione, non interrupta cucurrit
 Etatum per mille gradus, tener horruit hæres
 Et coluit, quicquid sibi met venerabile cani
 Monstrarant atavi, puerorum infantia prima
 Errorem cum lacte bibit, gustauerat inter
 Vagitus, de farre molæ saxa illita ceris
 Viderat, vnguentoq; lares humescere nigros,
 Formatum Fortunæ habitum cum diuite cornu,
 Sacratumq; domi lapidem consistere paruus
 Spectarat, matremq; illic pallere precantem.
 Mox humeris positus nutricis, truiuit & ipse
 Impressis silicem labris, puerilia vota
 Fudit, opesq; sibi cæca de rupe poposcit,

Per-

Persuasumq; habuit, quid quis velit inde petendū.
 Non qui oculos, animumq; leuās rationis ad arcē
 Rettulit, insulsum tenuit sed credulus vsum,
 Priuatos celebrans agnorum sanguine diuos.
 Iamq; domo egrediens, vt publica festa, diesq;
 Et ludos stupuit, celsa & Capitolia vidit,
 Laurigerosq; deūm templis astare ministros,
 Ac Sacram resonare viam mugitibus ante

DE SIMVLACHRO ROMÆ.

Delubrum Romę colitur nam sanguine & ipsa
 More deg, nomenq; loci ceu numen habetur,
 Atque Urbis, Venerisq; pari se culmine tollunt
 Tempia, simul geminis adolentur thura deabus.
 Vera ratus, quęcunq; *senatu authore probentur,
 Contulit ad simulachra fidem, dominosq; putauit
 Ætheris, horrifico qui stant ex ordine vultu.
 Illic Alcides, spoliatis Gadibus hospes
 Arcadię fuluo ære riget, Gemini quoq; fratres
 Corrupta de matre nothi, Lædeia proles,
 Nocturniq; equites, celsę duo numina Romę
 Impendent *retinente solo, magniq; triumphi
 Nuncia, suffuso figunt vestigia plumbo.
 Assistent etiam priscorum insignia regum,
 Dux Italus, Ianustq; bifrons, genitorq; Sabinus,
 Saturnustq; senex, maculoso & corpore Picus,
 Coniugis epotum sparsus per membra venenum.
 Omnibus ante pedes posita est sua cuiq; vetusta
 Arula, Iano etiam celebri de mense litatur
 Auspiciis, epulisq; sacris, quas inueterato
 Heu miseri sub honore agitant, & gaudia ducunt
 Festa calendarum, sic obseruatio creuit,
 Ex atavis quondam male cępta, deinde sequentis
 Tradita temporibus, serisq; nepotibus aucta,
 Traxerunt longam corda inconsulta carenam,
 Mosq; tenebrosus vitiosa in sæcula fluxit.

*fiant au
 tore sena
 tu. Ira le
 git in ve
 tustis. li
 cet car.
 ratio re-
 clamet.
 retinētq;
 Veru

AV. PR. CONTRA SYMMACH.

DE SIMVLACHRO AVGVSTI.

Hunc morem veterum docili iam ætate sequuta
 Posteritas, mense, atq; adytis, & flamine, & aris
 Augustum coluit, vitulo placavit, & agno.
 Strata ad puluinar iacuit, responsa poposcit,
 Testantur tituli, produnt consulta senatus,
 Cæsareum Iouis ad speciem statuientia templum.

DE SIMVLACHRO LI-

uiæ Augustæ.

A Diecere sacrum, fieret quo Liuia Iuno,
 Non minus infamis thalami sortita cubile,
 Quam quum fraterno caluit Saturnia lecto.
 Nondum maternam partu vacuauerat alium,
 Conceptamq; viri sobolem paritura gerebat
 Pronuba, iam grauida fulcrum geniale paratur,
 Iam sponsus, saliente vtero nubentis, amicos
 Aduocat, haud sterilem certus fore iam sibi pactâ,
 Vitricus ante venit tardum præferuidus ortum
 Priuigni nondum geniti, mox æditum inter
 Fescennina, nouo proles aliena marito,
 Idq; deum sortes, & Apollinis antra dederunt
 Consilium, nunquam melius nam cedere tedas
 Responsum est, q̄ cū prægnans noua nupta iugat,
 Hanc tibi Roma deâ titulis, & honore sacratâ,
 Perpetuo Floras inter, Veneresq; creasti,
 Nec mirum, quis enim sapiens dubitauerat illas
 Mortali de stirpe satas vixisse, & easdem
 Laude venustatis claras, in amoribus vsque
 Ad famæ excidium formæ nituisse decore.

DE CVLTV HADRIANI ET

Caramiri eius.

Quid loquar Antinouum ecclesti sede locatum?
 Illum delicias nunc diui Principis, illum
 Purpureo in gremio spoliatum sorte virili
 Adrianiq; dei Ganymedem, non cyathos dis
 Porgere, sed medio recubantem cum Ioue fulcro,

Ne

Nectaris Ambrosii sacrum portare Lyæum,
 Cumq; suo in templis vota exaudire marito.
 Ergo his auspicius, Traianus, Nerua, Seuerus,
 Et Titus, & fortes gesserunt bella Nerones:
 Quos terrena viros illustres gloria fecit,
 Et virtus fragilis prouexit in ardua fama
 Adscitæ terris, sub religione iacentes.
 Quàm pudet hoc illis persuasum, talibus vt se,
 Romanasq; acies censerent Martis amore
 Posse regi, dum se Paphiæ male blandus adulter
 Vendirat, Aneadasq; suos successibus auget.
 Fœlices, si cuncta Deo sua prospera Christo
 Principe disposita scissent, qui currere regna
 Certis ducta modis, Romanorumq; triumphis
 Crescere, & impletis voluit se infundere sæclis.
 Sed caligantes animas, & luce carentes,
 In Iouis, Augustiq; adytis, templisq; duarum
 Iunonum, Martis etiam, Venerisq; sacellis
 Mactatas, tetra lethi immerfere baratro,
 Supremum regimen crassis in partibus orbis
 Esse rati,mersoq; poli consistere fundo.

DE CULTV ELEMENTORVM

sub specie quorundam non deo-
rum, sed dæmonum.

Q Vicq; humus, *pelagus, cœlū mirabile gignūt *aliàs si
 Id duxere deos, colles, freta, flumina, flāmas, quicquid
 Hæc sibi per varias formata elementa figuras pelagus
 Constituerunt patres, hominumq; vocabula mutis mir.
 Scripserunt statuis, vel Neptunum vocitantes
 Oceanum, vel Cyaneas caua flumina Nymphas,
 Vel sylvas Dryadas, vel deuia rura Napæas.
 Ipse ignis, nostrum factus qui seruit ad vsum,
 Vulcanus perhibetur, *qui virtute superna
 Fingitur, ac delubra Deus, & nomine, & ore
 Assimilatus habet, necnon regnare caminis
 Fertur, & Æoliæ summus faber esse vel Ætnæ.

AV. PR. CONTRA SYMMACH.

DE CVLTVRA SOLIS,

quem credunt Apollinem.

EST qui conspicuis superos quæsiuit in astris
 Ausus habere deum Solem, cui tramite certo
 Conditio imposita est, vigilem tolerare laborem,
 Visibus obiectum mortalibus, orbe rotundo
 Præcipitem, teretiq; globo per inane volentem,
 Et quod nemo negat, mundo, cæloq; minorem.
 Area maior enim, quam qui percurrit in illa,
 Et longe campi spatium diffusus, in quo
 Emicat, ac volucris feruens rota voluitur axe.
 Quauis nonnullis placeat, terram breuiorem
 Dicere circuitu, quam sit pulcherrimus ille
 Circulus, & flammæ immensæ syderis, vltra
 Telluris normam, porrecto extendere gyro,
 Numne etiam cæli minor, & contractior orbis?
 Cuius planiciem longo transmittere tractu
 Circinus excurrens meta interiore laborat?
 Ille Deus verus, quo non est grandior vlla
 Materies, qui sine caret, qui præsidet omni
 Naturæ, qui cuncta simul concludit, & implet.
 Solem certa tenet regio, plaga certa coercet,
 Temporibus variis distinguitur, aut subit ortu,
 Aut ruit occasu, latet aut sub nocte recurrens,
 Non torquere facem potis est ad signa Trionum,
 Orbe nec obliquo portas Aquilonis adire,
 Nec solitum conuersus iter reuocare retrorsum.
 Hic erit ergo deus præscriptis lege sub vna
 Deditus officiis? Libertas laxior ipsi
 Concessa est homini, formam cui flectere vitæ,
 Atq; voluntatis licitum est, seu tramite dextro
 Scandere, seu leuato malit decurrere campo,
 Sumere seu requiem, seu continuare laborem,
 Seu parere deo, siue in contraria verti.
 Ista ministranti regimen solenne dierum,
 Haudquaquam Soli datur à factore potestas:

Sed

Sed famulus subiectus agit, quodcūq; necesse est.
 Hoc sydus, currum, rapidasq; agitare quadrigas
 Commenti, & radios capitis, & verbera dextræ,
 Et frenos, phalerasq;, & equorum pectora anhela
 Aris inaurati, vel marmoris, aut orichalci,
 Iusserunt nitido fulgere polita metallo.
 Post trabeas, & eburnâ Aquilam, sellamq; curulē,
 Cernuaq; ora senex barbatus, & oscula figit
 Cruribus ænipedum, si fas est credere, equorum,
 Immotasq; rotas, & flecti nescia lora,
 Aut ornat redimita rosas, aut thure vaporat.

DE CVLTV LVNÆ, QVAM
 & Dianam credunt.

Hoc tamē vtrūq; est tolerabile, qd' qd' & istos
 Dant tibi Roma deos inferni gurgitis vmbre?
 Eumenidum domina Stygio caput exerit antro,
 Rapta ad tartarei thalamum Proserpina regis.
 Et si quando suos dignatur adire Quirites,
 Placatur vaccæ sterilis ceruice refecta,
 Et regnare simul cæloq;, hereboq; putatur.
 Nunc bigas frenare boues, nunc sæua sororum
 Agmina, vipereo superis immittere flagro.
 Nunc etiam volucres caprearum in terga sagittas
 Spargere, terq; suas eadem variare figuras.
 Deniq; quum luna est, sublustri splendet amictu:
 Quum succincta iacit calamos, Lætonia virgo est,
 Quum subnixa sedet folio, Plutonia coniunx,
 Imperitat Furiis, & dicat iura Megeræ.
 Si verum quæris, Trivia sub nomine dæmon
 Tartarens colitur, qui te modo raprat ad æthram,
 Sydereoq; deum venerandum suadet in aëro.
 Per sylvas modo mortiferi discurrere mundi,
 Erroresq; sequi subigit, nemorumq; putare
 Esse deam, quæ corda hominum pauitantia figat,
 Quæq; feras perimat lethali vulnere mentes,
 Depressos modo subter humū formidine sensus.

AV. PR. CONTRA SYMMACH.

Obruit, implorent vt numina lucis egena,
 Scq; potestati committant noctis operta.

IN SPECTACVLIS

quos sint venerati.

R Espice terrifici scelerata sacraria Ditis,
 Cui cadit infausta fusus gladiator harena.
 Heu male lustratę Phlegethontia victima Romę.
 Nam quid vesani sibi vult ars impia ludi?
 Quid mortes iuuenū? qd sanguine pasta voluptas?
 Quid puluis caueę semper funebris? & illa
 Amphitheatralis spectacula tristia pompę?
 Nempe Charon, iugulis miserorū se duce dignas
 Accipit inferias, placatus crimine sacro.
 Hęc sunt deliciae Iouis infernalis, in istis
 Arbiter obscuri placidus requiescit auerni.
 Nonne pudet regem, populis, sceptrisq; potētem
 Talia pro patrię censere litanda salute?
 Religionis opem subternis poscere ab antris?
 Euocat heu pęnis tenebrosa ex sede ministrum
 Interitus, speciosa hominum cui funera soluat.
 Incassum arguere iam taurica sacra solemus:
 Funditur humanus latiali in munere sanguis,
 Confessusq; ille spectantium soluit ad aram
 Plutonis fera vota sui: quid sanctius ara,
 Quę bibit egestum per mystica tela cruorem?
 Anne fides dubia est tibi, sub caligine cęca
 Esse deum, quem tu tacitis rimeris in vmbriis?
 Ecce deos Manes cur inficiaris haberi?
 Ipsa patrum monumęta probāt, diis Manibus illic
 Marmora secta lego, quęcunq; Latina vetustos
 Custodit cineres, densisq; salaria bustis.

ROMAM ALLOQVITVR.

D Ic quibus hęc scribis titulū nisi quod trucidis orci
 Imperium, verę ceu maiestatis adoras?
 En quibus implicita squalebat regia summi
 Imperii, tractis maiorum ab origine sacris.

Quum

Quum princeps gemini bis victor cæde tyranni
 Pulchra triumphali respexit mœnia vultu,
 Nubibus obsessam nigrantibus aspicit urbem,
 Noctis obumbratæ caligine, turbidus aër
 Arcebat liquidum septena ex arce serenum.

Ingemuit miserans, & sic ait, exute tristes
 Fida parens habitus, equidem prædiuite cultu
 Illustrata cluis, spoliisq; insigne superbis
 Attollis caput, & multo circumfluis auro.
 Sed nebulis propter volitantibus, obsitus alti
 Verticis horret apex, ipsas quoq; liuida gemmas
 Lux hebetat, spissusq; dies, & fumus ob ora
 Suffusus, rutilum frontis diadema retundit.
 Obscuras video tibi circumferrier umbras,
 Cæruleasq; animas, & nigra idola volare.
 Censeo sublimem tollas super aëra vultum,
 Sed pedibusq; tuis nimbose elementa relinquo.
 Omne quæ ex mûdo est, tibi subiacer: hoc deus ipse
 Constituit, cuius nutu dominaris, & orbi
 Imperitas, & cuncta potens mortalia calcas.
 Non decet, vt submissa oculos Regina caducum
 Contemplere solum, maiestatemq; requiras,
 Circa humiles rerû partes, quibus ipsa superstas,
 Non patiar, veteres teneas vt me duce nugas,
 Vt cariosorum venereris monstra deorum.
 Si lapis est, senio dissoluitur, aut crepat ictu
 Percussus tenui: mollis si bractea gypsum
 Texeris, infido rarefcit glutine sensim.
 Si formam statuæ laminis commisit ahænis
 Lima terens, aut in partem caua membra *grauata *cauato
 Pondere curuantur, scabra aut erugo peresam
 Conficit effigiem, crebroq; foramine rumpit.
 Nec tibi terra deus, cœli nec sit deus astrum.
 Nec deus Oceanus, nec vis quæ subter operta est,
 Infernis triste ob meritum damnata tenebris:
 Sed nec virtutes hominum deus, aut animarum,
 Spiritus

AV. PR. CONTRA SYMMACH.

Spirituūve, vagæ tenui sub imagine formæ.
Absit vt vmbra deus tibi sit geniusve locusve,
Aut deus æriæ volitans phantasma per auras.

Sint hæc Barbaricis gentilia numina pagis, (dū
Quos penes omne sacrū est, q̄cqd formido tremē.
Suaserit, horrificos quos prodigialia cogūt
Credere mōstra deos, quos sanguinolētus edendi
Mos iuuat, vt pinguis lupo lanietur in alto
Victima, visceribus multa inter vina vorandis.
At te, quæ domitis leges, ac iura dedisti
Gentibus, instituens magnus qua tenditur orbis,
Armorum, morumq; feros mansuescere ritus,
Indignum ac miserum est, in religione tenenda
Id sapere, immanes populi de more ferino
Quod sapiunt, nullaq; rudes ratione sequuntur.
Seu vos procinctus maneat, seu pace quietas
Dictemus leges, seu debellata duorum
Colla tyrannorum media calcemus in vrbe,
Agnoscas Regina libens mea signa necesse est,
In quibus effigies crucis, aut gemmata refulget,
Aut longis solido ex auro præfertur in hastis.

DE POTENTIA CRVCIS.

Hoc signo, inuictus transmissis alpihus vltor
Seruitium soluit miserabile Constantinus.
Quum te pestifera premeret Maxentius aula,
Lugebas longo damnatos carcere centum
Vt scis ipsa patres, aut sponsus fœdera pactæ
Intercepta gemens, diroq; satellite rapta,
Immersus tenebris, dura inter vincla luebat.
Aut si nupta thorum regis conscendere iussa,
Cœperat impurum domini oblectare furorem,
Morte maritalis dabat indignatio pœnas.
Plena puellarum patrumq; ergastula sæui
Principis, abducta genitor si virgine mussans
Tristius ingemuit, non ille impune dolorem.

Pro

Prodidit, aut *confessa nimis suspiria traxit.
 Vim libertatis nimix, patriumq; dolorem.

*cōnexa
 animis

Testis christicolæ ducis aduentantis ad urbem
 Moluius, exceptum Tyberina in stagna tyrannum
 Præcipitans, qua nam victricia viderit arma
 Maiestate regi, quod signum dextera vindex
 Prætulerit, *quæ tali radiarint stemmate pila.

*quali

Christus purpureum gemmanti textus in auro
 Signabat labarum, clypeorum insignia Christus
 Scripserat, ardebat summis crux addita cristis.

Ipse senatorum meminit clarissimus ordo,
 Qui tunc concreto processit trine, catenis
 Squalens carcereis, aut nexus compede vasta,
 Complexusq; pedes victoris, ad inclyta flendo
 Procubuit vexilla iacens. Tunc ille senatus
 Militiæ vlticis titulum, Christiq; verendum
 Nomen adorauit, quod collucebat in armis.

Ergo caue, egregiū caput orbis inania post hæc
 Prodigia esse deos solito tibi fingere cultu,
 Atque experta Dei virtutem spernere veri.
 Deponas iam festa velim puerilia, ritus
 Ridiculos, tantoq; indigna sacraria regno.
 Marmora tabenti respergine tincta lauare
 O proceres, liceat statuas consistere puras
 Artificū magnorū opera, hæc pulcherrima nostræ
 Ornamenta cluant patriæ, nec decolor vsus
 In vitium versæ monimenta coinquinet artis.

Talibus edictis vrbs informata refugit
 Errores veteres, & turbida ab ore vieto
 Nubila discussit, iam nobilitate parata
 Æternas tentare vias, Christumq; vocantem
 Magnanimo ductore sequi, & spē mittere in aui.
 Tunc primum senio docilis, sua sæcula Roma
 Erubuit, pudet exacti iam temporis, odit
 Præteritos fœdis cum relligionibus annos.
 Mox vbi contiguos fossis muralibus agros

San

AV. PR. CONTRA SYMMACH.

Sanguine iustorum innocuo maduisse recordans,
 Inuidiosa videt tumulorum millia circum
 Tristis iudicii mage pœnitet, ac ditionis
 Effrenis, nimiaq; sacris pro turpibus iræ,
 Compensare cupit teterrima vulnera læsæ
 Iustitiæ, sero obsequio, veniaq; petenda,
 Ne tanto imperio maneat pietate repulsa
 Crimen scœuitiæ monstrata piacula quærit,
 Inq; fidem Christi pleno transfertur amore.
 Laurea victoris Marii minus utilis vrbi,
 Cū traheret Numidā populo plaudente Iugurthā,
 Nec tantum Arpinas consul tibi Roma medelæ
 Contulit, extincto iusta inter vincla Cethego,
 Quantū præcipuus nostro sub tempore princeps
 *Præscripsit, tribuitq; boni: multos Catilinas
 Ille domo pepulit, non scœua incendia rectis,
 Aut scas patribus, sed tartara nigra animabus,
 Internoq; hominum statui tormenta parantes.

*pro-
 spexit

Errabant hostes per templa, per atria passim,
 Romanumq; forum, & Capitolia celsa tenebant,
 Qui coniuratas ipsa ad vitalia plebis
 Moliti insidias, intus serpente veneno
 Consuerant, tacitis pestem miscere medullis.
 Ergo triumphator latitanti ex hoste rogatus,
 Clara trophæa refert sine sanguine, remq; Quirini
 Adsuescit supero pollere in sæcula regno.
 Deniq; nec metas statuit, nec tempora ponit,
 Imperium sine fine docet, ne Romula virtus
 Iam sit anus, norit ne gloria parta senectam.

ROMANORVM SENATVM

conuersum ad Christum.

EXultare patres videas, pulcherrima mundi
 Lumina, conciliumq; senum gestire Catonum
 Candidiore toga, niueum pietatis amictum
 Sumere, & exuias deponere Pontificales.
 Iamq; ruit, paucis Tarpeia in rupe relictis

Ad

Ad syncera virum penetralia Nazareorum,
 Atq; ad Apostolicos Euandria curia fontes,
 *Anniadum soboles, & pignora clara proborum. *Aneadum

Fertur enim ante alios generosus Anitius, vrbs
 Illustrasse caput, sic se Roma inclyra iactat:
 Quin & Olibriaci generisq; & nominis hæres,
 Adiectis fastis, palmata insignis ab aula
 Martyris ante fores, Bruti submittere fasces
 Ambit, & Ausoniam Christo inclinare securim
 Non Paulinorum, non Bassorum dubitauit
 Prompta fides dare se Christo, stirpemq; superbã
 Gentis patriciæ venturo attollere sæclo.

Iam quid Plebicolas percurrã carmine, Gracchos
 Iure potestatis fultos, & in arce senatus
 Præcipuos, simulachra deũ iussisse *reuelli? *repelli

Cumq; suis pariter lictoribus omnipotenti
 Suppliciter Christo se consecrasse regendos?
 Sexcentas numerare domos de sanguine prisco
 Nobilium licet, ad Christi signacula versas,
 Turpis ab idoliũ vasto emeruisse profundo,
 Si persona aliqua est, aut si status vrbs, in his est:
 Si formam patriæ facit excellentior ordo,
 Hi faciunt, iuneta est quoties sententia plebis,
 Atq; vnum sapiunt plures, simul ac potiores.

Respice ad illustrem, lux est vbi publica, cellam,
 Vix pauca inuenies gentilibus obsita nugis
 Ingenia, *obstrictos ægre retinentia cultus, *obtri-
 Et quibus exactas placeat seruare tenebras, tos

Splendentemq; die medio non cernere Solem.
 PLEBEM ROMANAM IN
 Christum credidisse.

P Ost hinc ad populum conuerte oculos, *quis *quora
 in vrbe est, pars est
 *Qui Iouis infectam sanie non despuat aram? *Quæ
 Omnis qui celsa scandit cœnacula vulgus,
 Quiq; terit silicem variis discursibus atram,

Et

AV. PR. CONTRA SYMMACH.

Et quem panis alit gradibus dispensus ab altis,
 Aut Vaticano tumulum sub monte frequentat,
 Quo cinis ille later genitoris amabilis obses,
 Cœtibus aut magnis Lateranas currit ad ædes,
 Vnde sacrum referat regali chrismate signum.
 Et dubitamus adhuc Romã tibi Christe dicatam
 In leges transisse tuas? omniq; volentem
 Cum populo, & summis cū ciuibus, ardua magni
 Iam super astra poli, terrenū extendere regnum?
 Nec moueor, quod pars hominū rarissima, clausos
 Non aperit sub luce oculos, & gressibus errat.
 Quamlibet illustres meritis, & sanguine clari,
 Præmia virtutum titulis, & honoribus aucti,
 Ardua rettulerint, fastorumq; arce potiti
 Annales proprio signarint nomine chartas,
 Atq; inter veteres cera numerentur & ære:

Attamen in paucis iam deficiente caterua,
 Nec persona sita est Patriæ, nec Curia constar,
 Et quodcunq; fonet studii priuata voluntas,
 Ac iam rara tenet, sed publica vota reclamant,
 Dissensu celebri trepidum damnantia murmur.
 Sic consulta Patrum subsistere conscriptorum,
 Non aliter licitum prisco sub tempore, quàm si
 Tercentum sensisse senes legerentur in vnum,
 Seruemus leges patrias, infirma minoris
 Vox cedat numeri, paruaq; in parte filescat.

APOSTROPHE AD SYMMACHVM

A Spice quàm pleno subsellia nostra senatu
 Decernant inf. ne Iouis puluinar, & omne
 Idolium, longe purgata ex vrbe fugandum
 Quà vocat egregii sententia principis, illuc
 Libera tum pedibus, tum corde frequentia transit,
 Nec locus inuidiæ est, nullum vis aspera terret,
 Ante oculos sic velle patet, cunctiq; probatum
 Non iussum, sola capti ratione sequuntur.

Deniq;

Deniq; p̄ meritis terrestribus æqua rependens
 Munera sacricolis, summos impertit honores.
 Dux bonus, & certare finit cum laude suorum,
 Nec pago implicitos per debita culmina mundi
 Ire viros prohibet, quoniam cœlestia nunquam
 Terrenis solitum per iter gradientibus obstant.

Ipse magistratum tibi consulis, ipse tribunal
 Contulit, auratumq; rogæ donauit amictum.
 Cuius relligio tibi displicet, ô pereuntum
 Adfertor diuûm, solus qui restituendos
 Vulcani, Martisq; dolos, Venerisq; peroras,
 Saturniq; senis lapides, Phœbique furores,
 Iliacæ matris Megalesia, Bacchica Nyssi,
 Ifidis amissum semper plangentis Osirim,
 Mimica, ridendaq; suis solennia caluis,
 Et quascunq; solent Capitolia claudere laruas.
 O linguam miro verborum fonte fluentem,
 Romani decus eloquii, cui cedat & ipse
 Tullius, has fundit diues facundia gemmas.
 Os dignum æterno tinctum quod fulgeat auro,
 Si mallet laudare deum, cui sordida monstra
 Prætulit, & liquidam temeravit crimine vocem.
 Haud aliter, quàm si rastris quis tentet eburnis
 Cœnosum versare solum, limæq; madentes
 Excolere aureolis si forte ligonibus vluas,
 Splendorem dentis nitidi serobis inquinat atra,
 Et preciosa acies, squalenti sordet in aruo.

Non vereor, ne me nimium cōfidere quisquam
 Arguat, ingeniiq; putet luctamen inire.
 Sum memor ipse mei, & satis mea friuola noui,
 Non ausim conferre pedem, nec spicula tantæ
 Indocilis fandi coniecta laceßere linguæ.
 Illæsus maneat liber, excellensq; volumen
 Obtineat partam dicendi fulmine famam.
 Sed liceat tectum seruare à vulnere pectus,
 Oppositaq; volans iaculum depellere parma.

Nam

AV. PR. CONTRA SYMMACH.

Nam si nostra fides saclo iam tuta quieto,
Viribus infestis, hostiliq; arte petita est,
Cur mihi fas non sit, lateris finuamine flexi
Ludere ventosas iactu pereunte sagittas?
Sed iam tempus, iter longi cohibere libelli,
Ne tractum sine fine ferat fastidia carmen.

AVRELI PRVDENTII,
VIRI CONSULARIS, IN
posteriorem contra Symmachum librum,
PRÆFATIO.

Carmen Glycerium, constans Spondeo,
Choriambo, & Pyrrhichio,
seu Iambo, hoc modo:

— — — vv — vv

Simon, quem vocitant Petrum,
Summus discipulus Dei,
Lucis forte sub exitu,
Quum vesper croceus ruber,
Curuam vulserat ancoram,
Captans flamina linteis:
Et transnare volens fretum,
Nox ventum mouet obuium
Fundo, qui mare misceat,
Iactatam quatiat ratem.

Clamor nauticus æthera
Plangens, atque vlulantes ferit,
Cum stridore rudentium,
Nec quicquam suberat spei,
Mergendis prope naufragis,

Quum Christum procul aspiciet
Pallens turba periculis,
Calcantem pedibus mare,
Ac si per solidam viam,
Siccum littus obambulet.

Hæc

Hæc miracula cæteri
 Vectores pauidi stupent.
 Solus non trepidus Petrus
 Agnoscit dominum poli,
 Terræq; & maris inuii,
 Cuius omnipotentia est
 Plantis æquora subdere.
 Tendit suppliciter manus,
 Notum subsidium rogar.

Ast ille placidè annuens,
 Puppi vt defiliat iubet,
 Iussis obsequitur Petrus,
 Sed vestigia fluctibus
 Summis tingere cœperat,
 Et lapsante gradu pedes
 Pessum mergere lubricos.
 Mortalem deus increpat,
 Qui sit non stabili fide,
 Nec calcare fluentia,
 Nec Christum valeat sequi.

Tum dextra famulum leuat,
 Sistitq; & docet ingredi
 Tergum per tumidum freti.
 Sic me tuta silentia
 Egressum dubiis loquax
 Infert lingua periculis,
 Non vt discipulum Petrum
 Fidentem & merito, & fide,
 Sed quem culpa frequens, leuem
 Voluat per freta naufragum.

Sum planè temerarius,
 Qui noctis mihi conscius,
 Quam vitæ in tenebris ago
 Puppem credere fluctibus
 Tanti non timeam viri:
 Quo nunc nemo disertior,

AV. PR. CONTRA SYMMACH,

Exultat, fremit, intonat,
 Ventisq; eloquii tumet,
 Cui mersare facillimum est
 Tractandæ indocilem ratis,
 Ni tu Christe potens manum
 Dextro numine porrigas,
 Facundi oris vt imperus
 Non me fluctibus obruat,
 Sed sensim gradiens, vadis
 Infistam fluitantibus.

AURELII PRUDENTII
 V. C. CONTRA SYMMACHVM,
 LIBER POSTERIOR.

HActenus & veterū cunabula prima deorū,
 Et causas, quibus error hebes conflatus in
 orbe est,

Diximus, & nostro Romā iam credere Christo.
 Nunc obiecta legam, nunc dictis dicta refellam.
 Vnde igitur cœpisse ferunt, aut ex quibus orsum,
 Quo mage sancta ducū corda illice flecteret arte.

SYMMACHVS.

Quis familiaris est barbaris, ut aram Victoriæ non re-
 quirat? Cauti in posterum sumus, & talium rerum
 ostenta uitamur: reddatur saltem nomini honor, qui nu-
 mini denegatus est: multa Victoriæ debet *æternitas ue-
 stra, & adhuc plura debebit. Auer sentur hanc potestatem,
 quibus nihil profuit. Vos amicū triumphis patrociniū
 nolite deserere. Cunctis potentia ista uotiuua est. Nemo
 colendam neget quam profitetur optandam.

PRUDENTIUS.

ARmorū dños, venerātes flore iuuetæ (ta
 Inter castra patris genitos, sub imagine aui
 Eductos, exēpla domi congesta *tenentes,
 Orator catus instigat, ceu classica belli
 Clangeret, exacuitq; animos, & talia iactat,

Si

*dignitas

*calētes

Si vobis vel parta viri Victoria cordi est,
 Vel parienda dehinc, templum dea virgo sacratum.
 Obtineat, vobis regnantibus, ecquis amicus
 Hostibus, hanc sancte vestro negat esse colendam
 Imperio? cui semper adest, quod laudibus implet.
 Hæc vbi *dicta dedit, reddūt placidissima fratrum *legarus
 Ora ducum: Scimus quàm sit Victoria dulcis
 Fortibus, Ausonia vir facundissima lingua:
 Sed quibus illa modis, qua sit ratione vocanda
 Nouimus, hac primum pueros pater imbuat arte,
 Hanc genitore suo didicit puer ipse magistro,
 Non aris, non farre molæ Victoria felix
 Exorata venit, labor impiger, aspera virtus,
 Vis animi, excellens ardor, violentia, cura,
 Hanc tribuunt, durum tractandis robur in armis.

Quæ si defuerint bellantibus, aurea quauuis
 Marmoreo in templo rutilas Victoria pennas
 Explicet, & multis surgat formata *metallis, *talentis
 Non aderit, versisque offensa videbitur hastis.

Quid miles propriis diffusus viribus, optas
 Irrita fœmineæ tibi met solatia formæ?
 Nunquam pennigeram legio ferrata puellam
 Vidit, anhelantum reget quæ tela virorum.
 Vincendi quæris dominam? sua dextera cuique est,
 Et deus omnipotens, non pexo crine virago,
 Nec nudo suspensa pede, strophioque recincta,
 Nec rumidas *fluitante sinu vestita papillas. *fluitâtes

At vos pictorum docuit manus, assimilatis
 Iure poetarum numen *componere monstris, inuestita
 Aut lepida ex vestro sumpsit pictura sacello, *impo-
 Quod variis imitata notis, ceraque liquenti nere
 Duceret in faciem, sociique poematis arte
 Aucta, coloratis auderet ludere fucis,
 Sic vnum sectantur iter, sic *inania rerum *cassa
 Somnia concipiunt & Homerus, & acer Apelles, figuris
 Et Numa, cognatumque malum pigmenta, Camœnæ.

AV. PR. CONTRA SYMMACH.

Idola *conflavit fallendi docta potestas.

Hæc si non ita sunt, ædatur, cur sacra vobis

Ex tabulis, cerisq; poëtica fabula præstet,

Cur Berecynthiacus perdit truncata sacerdos

Inguina, quum *pulcher sese castraverit Aty?

Cur etiam templo Triuivæ, lucisq; sacratis

Cornipedes arcetur equi, quum *Phœdra pudicum

Raptarit iuuenem volucris per littora curru?

Idq; etiam paries tibi versicolorus adumbret?

Desine si pudor est, gentilis ineptia, tandem

Res incorporeas simulatis fingere membris.

Desine, terga hominis plumis obducere frustra,

Fertur avis mulier, magnusq; eadem dea vultur,

Vis decôrare tuum ditissima Roma Senatum?

Suspende exuvias, armis & sanguine captas:

Congere cætorum victrix diademata regum;

Frangere repulforum fœda ornamenta deorum;

Tunc tibi non terris tantum Victoria parta,

Sed super astra etiam media servabitur æde.

Talia principibus dicta interfantibus, ille

Prosequitur, magnisq; tubam concentibus inflat,

Allegat morem veterum, nil dulcius esse

Adfirmat solitis, populosq; hominesq; teneri

Lege sua: Sicut variæ nascentibus, inquit,

Contingunt pueris animæ, sic vrbibus adfert

Hora, diesq; suum, quum primum mœnia surgunt,

Aut fatum, aut genium, cuius moderamine regnēt.

Addit & arcanum rerum, veriç; latebras

Prosperitate aliqua deprendi posse, secundi

Per documenta boni, si sint fœlicia, quæ quis

Experiendo probet, cessisse parentibus omne

Idolium semper feliciter, & pede dextro

Enumerat longi vim temporis, excitat ipsam

Crinibus albensiem niueis, & fronte vietam

Ore reposcentem querulo sua numina Romam.

Libera sum, liceat proprio mihi viuere more.

Et

Et quis erit, qui mille meos reprehenderit annos?
 Vno omnes sub Sole fiti, vegetamur eodem
 Aëre, communis cunctis viuentibus aura.

Sed qui sit, qualisq; Deus, diuersa sequuti
 Quærimus, atq; viis longè distantibus, vnum
 Imus ad occultum, * proprius genti cuiq; est mos,
 Per qd iter properas eat ad tam grãde profundū.
 His tam magnificis, tantatq; fluentibus arte,
 Respondit vel sola fides doctissima primum
 Pandere vestibulum veræ ad penetralia sectæ.
 Nam quum diuinis agimus de rebus, & illum
 Qui vel principio caruit, vel fine carebit,
 Quiq; Chaos anterior fuerit, mundumq; creauit,
 Coniectare animo contendimus, exigua est vis
 Humani ingenii, tantoq; angusta labori:
 Quippe minor natura, aciem si intendere tentet
 Acrius, ac penetrare Dei secreta supremi,
 Quis dubitet victo fragilem lassescere visu,
 Vimq; fatigatæ mentis sub pectore paruo
 Turbari, inualidisq; hebetem succumbere curis?
 Sed facilis fidei via prouocat omnipotentem
 Credere, qui bona non tantum præsentia donat,
 Sed ventura etiam, longisq; intermina sæclis
 Promittit, nec totus eam resolutus inane
 In nihilum, pereamq; breuem post luminis vsum
 Muneris autores ipso de munere pendas.
 Æterna æternus tribuit, mortalia confert
 Mortalis: diuina Deus, peritura caducus.

Omnia que tempus peragit, quæq; exitus aufert,
 Vilia sunt breuitate sui, nec digna perenni
 Largitore, cui propria est opulentia, nunquam
 Desinere, idq; homini dare, qd nõ desinet vnquã:
 Nam si corruptum, corrupendum ve Deus quid
 Præstat, habetq; nihil quod sit preciosius istis
 Pauper, & infirmus, & summo indignus honore,
 Et non omnipotēs, sed inanis numinis vmbra est.

AV. PR. CONTRA SYMMACH.

Hac ratione fides sapienter conicit, immo
 Non dubitat verū esse deū, qui quod sumus, & quā
 Viuimus, illāsum semper fore, si mereamur,
 Nos sperare iubet, cœlestia si placet (inquit)
 Scandere, terrenas animo depellite curas.

*polo

Nam quantum subiecta *fitu tellus iacet infra,
 Diuiditurq; ab humo conuexi regia cœli,
 Tantum vestra meis distant mundana futuris,
 Dira bonis, scelerata piis, tenebrosa serenis.
 Quicquid obire potest fugiatis censeo, quicquid
 Naturæ ratione capit vitium, atq; senescit,
 Pro nihilo, in nihilum sunt reditura putetis.

Cuncta quidē quæ gignit humus, q̄ cōtinet, ipse
 Principio institui, nitidoq; insignia mundo
 Ornamenta dedi, spaciosaq; semina finxi.
 Sed tamen esse modum volui, parcisq; fruenda
 Moribus indulsi, quantum moribundus & æger
 Corporis, ac vitæ volucris sibi posceret vsus,
 Non vt captus homo studiis, & inaniter ardens,
 Duceret omne bonum positum in dulcedine rerū,
 Et specie tenui, quas currere tempore iussi,
 Atq; æuum statui, sub quo generosa probarem
 Pectora, ne torpens, & non exercita virtus,
 Robur eneruatum gereret sine laude palæstræ,
 Eneruare suum corrupta per ōcia robur
 Posset, & in nullo luctamine pigra iaceret.
 Illecebrosus enim sapor est, & pestifer horum,
 Quæ dum prætereunt, mirō oblectamine mentes
 Implicitas, vincetasq; tenent. Vincenda voluptas,
 Elaqueanda animi constantia, ne retinaculis
 Mollibus ac lentis nexa, & captiua prematur.

*Luctā-
 dum

*Nirendum summis conatibus, inter acerba
 Sectandum virtutis iter, ne suauia fluxæ
 Conditionis amet nimium, ne congeret aurum,
 Nec varios lapidum cupidē spectare colores
 Ambitiosa velit, ne se popularibus auris

Osten

Ostendet, pulchroq; inflata tumescat honore.
 Ne natale solum, patrii ne iugera ruris
 Tendat, & externos animum diffundat in agros,
 Et ne corporeis addicat sensibus omne
 Quod vult, aut quod agit, ne præferat vtile iusto,
 Spemq; in me omnem statuatur, nunquam peritura
 Quæ dederō *sunt, æternum mea dona manebūt.

*lōgoq; die mea dona manebunt.

Hæc igitur spondente deo, quis fortis, & acer,
 Virtutisq; capax breue quidq; perennibus in se
 Prætulerit? vel quis sapiens potiora putarit
 Gaudia membrorum, quam viuæ præmia mentis?
 Nōne hominē ac pecudem distātia separat vna?
 Qd bona quadrupedū ante oculos sita sūt, ego cō
 Spero qd extra aciem longū seruat in æuum. (trā
 Nam si tota mihi cum corpore vita peribit,
 Nec poterit superesse meum post funera quicquā,
 Quis mihi regnator cœli? quis conditor orbis?
 Quis Deus? aut quæ iā merito metuēda potestas?
 Ibo per impuros feruente libidine luxus,
 Incestabo thoros, sacrum calcabo pudorem,
 Inficiabor habens aliquod sine teste propinqui
 Deposita, tennes auidus spoliabo clientes,
 Longæuam perimam magico cantamine matrem,
 Tardat anus dominum dilata morte secundum.
 Nec formido malum, falluntur publica iura.
 Lex armata sedet, sed nescit crimen opertum,
 Aut si res pateat, iudex corrumpitur auro.
 Rara reos iusta percellit pœna securi.

Sed qd ego hæc meditor? reuocat de? ecce seuera
 Maiestate minax, negat interitura meorum
 Per mortem monumenta operū: nō occidit, inquit
 Interior qui spirat homo, luet ille perenne
 Supplicium, quod subiectos male rexerit artus.
 Nec mihi difficile est liquidam circū dare flammis
 Naturam, quanuis perflabilis illa feratur
 More Noti, capiam tamē, & tormenta adhibebo,

h.iiii. Ipse

AV. PR. CONTRA SYMMACH.

Ipsē incorporeus, ac spirituum sator vnus.

Quin & corporibus parilis consortia pœnæ
Decernam, possum quoniam renouare fauillas
Antiquam in faciem, nec desperanda potestas,
Qui potui formare nouum, reparabo peremptū.

Non desunt exempla meæ virtutis, in ipsis
Seminibus natura docet reuirescere cuncta
Post obitum, siccantur enim pereunte vigore
Quo vixere prius, tunc sicca & mortua sulcis,
Aut foueis mandata, latent, & more sepulchri
Obruta, de tumulis rediuiuo germine surgunt.
Nunquid nosse potes, vel coniectare, quis istud
Tam sollers opifex struat: aut quæ vis agat intus?

*Nil. *Ne vos ô miseri Physicorum dogmata fallant.

En ego gignendi dominus, ac restituendi
Quod perit, fluxitq; potens: siccissima quæq;
In veteres formas, aut flore, aut fronde reduco.
Idq; ipsum quandoq; homini facturus, inani
Surgat vt ex cinere, structuraq; pristina constet,
Quæ mihi pro meritis, vel per tormenta rependat
Crimina, vel summæ virtutis in arce coruscet,
Non peritura dehinc quacunq; in sorte manebit.

Interea, dum mista viget substantia in vnum,
*artificis Sit memor *authoris proprii, veneretur, & oret

*Auctore *Artificem sub mista suum. Non condidit alter
Halantis animæ figmentum, & corporis alter,
Nec bona præsentis vitæ numerosa gubernant
Numina, non alius segetes, & spicea farra
Suppeditat deus, haud alius dat musta racemis,
Purpureumq; graui fundit de palmitē succum.

Ipsē ego sum, virides oleas pinguescere baccis
Qui facio, Graia quas Pallade fingitis ortas,
Et qui Lucinas tribuo nascentibus horas.
Duplex lege mea per mutua fœdera sexus
Gignere amat sobolē, generisq; ppagine gaudet,
Quem vos lasciuis violatis amoribus ignem,

Et

Et supra vestrae deae Veneris prætexitis umbra.
 Vnus ego elementa rego, nec mole laboris
 Ut miser, infirmusve aliquis, fragilisve fatigor.
 Lux immensa mihi est, nec morte resolubilis ætas,
 Sensibus & vestris haud intellecta vetustas.
 Inde ministeriis ad tot moderamina mundi
 Non egeo, nec participes, sociosq; requiro.

Porro autem angelicas legiones, quas mea fecit
 Dextera, nosse meum est, & quæ natura creatis
 Subsistat, qualesq; mihi seruentur ad vsus.
 Tu me præterito meditaris numina mille,
 Quæ similes parere meis virtutibus, vt me
 Per varias partes minuas, cui nulla recidi
 Pars, aut forma potest, quia sum substãtia simplex,
 Nec pars esse queo. Solis diuisio rebus
 Compositis, factisq; subest : me nemo creauit,
 Ut scindi valeam, cunctorum conditor vnus.
 Crede, quod ex nihilo formaui, pars mea non est.
 Quare age mortalis, soli mihi construe templum,
 Meq; vnum venerare Deum, cementa remitto,
 Et quæ saxa Paros secat, & quæ Punica rupes,
 Quæ viridis Lacedamõn habet, maculosaq; Synna,
 Natiuum nemo scopuli mihi dedicet ostrum.
 Templum mentis amo, nõ marmoris, aurea in illo
 Fundamenta manent fidei, structura niuali
 Confurgit pietate nitens, tegit ardua culmen
 Iustitia, interius spargit sola picta rubenti
 Flore pudicitia pudor almus, & atria seruat.
 Hęc dom⁹ apta mihi est, hęc me pulcherrima sedes
 Accipit, æterno, cælestiq; hospite digna.
 Nec nouus hic locus est, fluxit mea gloria in artus,
 Ut lux vera dei, Deus illustrauit alumnam
 Materiem, corpusq; parens habitabile fecit
 Ipse sibi, placito vt posset requiescere templo.
 Condideram perfectũ hoïem, spectare superna
 Mandaram, totis conuersum sensibus in me

Recto

AV. PR. CONTRA SYMMACH.

Recto habitu, celsoque situ, & sublimi tuentem,
 Sed despexit humum, seque inclinavit ad orbis
 Diuitias, pepulitque meum de pectore numen.
 Restituendus erat mihi met, submissus in illum
 Spiritus ipse meus descendit, & ædita limo
 Viscera, diuinis virtutibus informauit.
 Iamque hominem adsumptum summus Deus in deitatem
 Transtulit, ac nostro docuit recalescere cultu.
 Scire velim precepta patris, quibus auribus hæc tu
 Accipias, Italæ censor doctissime gentis.
 An veterum tantummodo rem ratione relicta
 Eligis, & dici id patitur sapientis acumen,
 Ingeniumque viri? potior mihi pristinus est mos,
 Quam via iustitiæ, pieras quam prodita cælo,
 Quamque fides veri, rectæ quam regula sectæ.

S Y M M A C H V S.

*suum cuique
 ius est.

Suus cuique mos, *suis cuique ritus est. Iam si longa
 ætas auctoritatem religionibus faciat, seruanda est
 tot seculis fides, & sequendi sunt nobis parentes qui fa-
 liciter sequuti sunt suos.

P R V D E N T I V S.

Si quicquid rudibus mundi nascentis in annis
 Mos habuit, sanctè colere, ac seruare necesse
 Omne reuoluamus sua per vestigia sæclum (est,
 Vsq; ad principium, placeat damnare gradatim
 Quicquid posterius successor repperit vsus.
 Orbe nouo, nulli subigebant arua coloni,
 Quid sibi farra voluit? quid cura superflua rastro?
 Iignis melius saturatur glandibus aluus.
 Primi homines cuneis scindebant fissile lignum,
 Decoquat in massam feruens strictura secures
 Rursus, & ad proprium restillet vena metallum.
 Induuias cæcæ pecudes, & frigida paruas
 Præbebat spelunca domos, redeamus ad antra,
 Pellibus infutis, hirtos sumamus amictus,

Im

Immanes quondam populi feritate subacta
 Edomiti, iam triste fremant, iterumq; ferinos
 In mores redeant, atq; ad sua prisca recurrant.
 Præcipitet Scythica iuuenis pietate vietum
 Votiuo de ponte patrem, sic mos fuit olim.
 Cædibus infantum fument Saturnia sacra,
 Flebilibusq; truces resonent vagitibus aræ.

Ipsa casas fragili texat gens Romula culmo,
 Sic tradunt habitasse Remum, regalia fœno
 Fulcra supersternant, aut pelle Libystidis vrsæ
 Compositam chlamydē villosam corpore gestet:
 Talia Trincarius ductor, vel Thuscus habebat.
 Roma antiqua sibi non constat, versa per æuum,
 Et mutata sacris, ornatu, legibus, armis,
 Multa colit, quæ non coluit sub rege Quirino,
 Instituit quædam melius, nonnulla refugit,
 Et morem variare suum non destitit, & quæ
 Pridem condiderat iura, in contraria vertit.

Quid mihi tu ritus solito Romane Senator
 Obiectas? quum scita patrum, populiq; frequenter
 *Instabilis placiti sententia flexa nouarit?
 Nunc etiam quoties solitis decedere prodest,
 Præteritosq; habitus cultu damnare recenti.
 Gaudemus compertum aliquid, tandemq; relectū
 Quod latuit, tardis semper processibus aucta
 Crescit vita hominis, & longo proficit vsu.
 Sic æui mortalis habet se mobilis ordo,
 Sic variat natura vices: infantia repit,
 Infirmus titubat pueri gressusq; animusq;
 Sanguine præcalido feruet nervosa iuuenta,
 Mox stabilita venit maturi roboris ætas.
 Vltima consiliis melior, sed viribus ægra,
 Corpore succumbit, mentem purgata senectus.

His genus humanum per dissona tempora fluxit
 Curriculis æuum mutabile, sic hebes inter
 Primitias, mersumq; solo titubauit, & instar

Qua

AV. PR. CONTRA SYMMACH.

Quadrupedis, pueri lactantia viscera traxit.
 Mox tenerū docili ingenio, iamq; artibus aptum
 Nascendis, varia rerum nouitate politum est.
 Inde tumens viriis, calidos adoleuit in annos,
 Donec decocto solidaret robore vires.

Tempus adest, vt iam sapiat diuina, serenæ
 Mentis consilio, viuacius abdita follers

Quarere, & æternæ tandem inuigilare saluti.

* tantus
 amor est

Quanquam si * tantum studium est, & cura vetusti
 Moris, & à prisco placet haud discedere ritu,
 Extrat in antiquis exemplum nobile libris,
 Iam tunc diluuii sub tempore, vel prius, vni
 Inseruisse deo gentem, quæ prima recentes
 Incoluit terras, vacuoq; habitauit in orbe.
 Vnde genus ducit nostræ porrecta propago
 Stirpis, & indigenæ pietatis iura reformat.

Sed quia Romanis loquimur de cultibus, ipsum
 Sanguinis Hæctorei populū, probo tēpore longo
 Non multos coluisse deos, raristq; facellis
 Contentum, paucas posuisse in collibus aras.
 Innumeros pōst deinde deos virtute subactis
 Urbibus, ex claris peperit sibi Roma triumphis,
 Inter fumantes templorum armata ruinas
 Dextra victoris, simulachra hostilia cepit,
 Et captiua domum venerans ceu numina vexit.

Hoc signum rapuit bimaris de strage Corinthi,
 Illud ab incensis in prædam sumpsit Athenis,
 Quasdam victa dedit capitis Cleopatra canini
 Effigies, quasdam domitis Ammonis harenis.
 Syrtica cornutas facies habuere trophæa.
 Roma triumphantis quoties ducis inclyta curram
 Plausibus excepit, toties altaria diuūm
 Addidit, & spoliis sibimet noua numina fecit:
 Numina, quæ patriis cum mœnibus eruta, nullum
 Præsidium potuere suis afferre facellis.

Cernis vt antiqui semper vestigia moris

Gres

Gressibus incertis varie titubasse probentur?
 Asciscendo deos maioribus incompetos?
 Scēq; peregrina sub religione dicasse?
 Nec ritus seruasse suos? quodcunq; sacrorum est
 Exulat, æternumq; inimicam venit in urbem.
 Frustra igitur solitis praua obseruatio inhæres.
 Non est mos patrius quē diligis, improba, nō est.

At sollers orator ait : fataliter urbem
 Sortitam, quo nam Genio proprium exigit æuū.
 Cunctis nam populis, seu mœnibus inditur inquit,
 Aut fatum, aut Genius, nostrarum more animarū,
 Quæ sub disparili subeunt noua corpora sorte.

S Y M M A C H V S.

V *Arios custodes urbibus mens diuina distribuit.
 Ut animæ nascentibus, ita populis fatales Genij
 diuiduntur.*

P R V D E N T I V S.

I Am primum qui sit Genius, vel qui status illi
 Cōpetat, ignoro, & qd possit, & vnde oriatur
 Spiritus informis, sine corpore, formæve, an vlla
 Sit species, & quid sapiat, quæ munera curet.

Contrâ, animas hominum venis vitalibus intus
 Sic interfusas intelligo, sanguis vt ex his

Accipiat, motumq; leuem tenerumq; vaporem.

Vnde pererratis vegetet præcordia membris,

Frigida succendat, riget arida, dura relaxet.

Sic hominis vitam sibi temperat, atq; gubernat

Viuida mens, quam tu ficto componere tentas

*Membrorū Genio, qui nusquā est, nec fuit vnq̄.

Quin & corporibus versat mens viua regendis

Summum consilium, fida vt tutacula nudis,

Inualidisq; paret, metuenda pericula vitet.

Vtile prospiciat, varias agitetur ad artes.

*Consulte cui se domino submittat, & orbis

Quem putat autorem, quæ rerū summa sequatur,

At

*Muro
rum

*Consu
let &

AV. PR. CONTRA SYMMACH.

At tuus hic vrbis Genius, discas volo, quando
 Cœpit adhuc parvæ primum se infundere Romæ,
 Fluxit ab vberibus nemorosa in valle lupinis,
 Infantesq; aluit dum nascitur ipse gemellos?
 An cum vulturibus volitans ignota per auras
 Umbra, repentinam traxit de nube figuram?
 Culminibus summis sedet, an penetralia seruens,
 Instituit mores, & iura forensia condit?
 An castrorum etiam fossis interuenit? acres
 Cogit ad arma viros, lituis ciet, vrget in hostem?
 Quæ quis non videat sapientum digna cachinnos?
 Pingamus tamen esse aliquam, quæ talia curet
 Umbram siue animã, per quam res publica fatum
 Hauserit, & calidis animetur tota medullis;
 Cur non hæc eadem de religione colenda
 Consultat? cur non prospectat libera cœlum?
 Cur sibi præscriptum non commutabile fatum
 Ut captiua putat, genesis cur vincula fingit?
 *Cui *Cur iam nolle licet, quod tunc voluisse licebat,
 Erroresq; abolere suos, ac flectere sensus?
 Sic septingentis errauit circiter annis,
 Lubricaq; & semper dubitans, quæ forma placeret
 Imperii, & quæ regnandi foret æqua potestas.
 Regius exortam iam tunc habuit status vrbem,
 Non sine grandæuis curarum in parte locatis,
 Mox proceres de stirpe senum tractasse videmus
 Clauum consilii, plebeias inde cæteruas
 Collatas patribus mistim ditionibus æquis,
 Imperitasse diu, belloq; & pace regendis.
 Consule nobilitas viguit, plebs fissa Tribuno est,
 Displicet hic subito status, & bisquina creantur
 Summorum procerum fastigia, quos duodeni
 Circumstant fasces, simul & sua quæq; securis,
 Rursus se geminis reddit ductoribus, omnis
 Publica res, & consulibus dat condere fastos.
 Vltima sanguineus turbauit sæcla Triumuir,

Flu-

Fluctibus his olim, Fatum, Geniusve, animusve
 Publicus erravit, tandem deprendere rectum
 Doctus iter, caput Augustum diademate cinxit,
 Appellans patrem patriæ, populi atq; Senatus
 Rectorem, qui militiæ sit ductor, & idem
 Dictator, Censorq; bonus, morumq; magister,
 Tutor opum vindex scelerum, largitor honorum.

Quòd si tot rerum gradibus toties variatis
 Consiliis, ægrè tandem pervenit ad illud
 Quod probet, ac sancto reuerentia publica seruet
 Fœdere, quid dubitat diuina agnoscere iura,
 Ignorata prius sibimet, tandemq; relecta?
 Gratetur, iam non dubitat, nam subdita Christo
 Seruit Roma deo, cultus exosa priores,
 Romam, dico viros, quos mentē credimus vrbis
 Non Genium, cuius frustra simulatur imago,
 Quanquã cur Genium Romæ mihi fingitis vnum?
 Quum portis, domibus, thermis, stabulis soleatis
 Adsignare suos Genios? perq; omnia membra
 Urbis perq; locos, Geniorum millia multa
 Fingere, ne ppria vacet angulus vllus ab vmbra.
 Restat vt & fatum similis dementia cunctis
 Ædibus imponat, paries vt quisq; sub astro
 Fundatus, structusq; suo, qua sorte maneret,
 Quando autem rueret, primis acceperit horis,
 Adscribunt saxis, Lachæsis male fortia fila,
 Tectorumq; trabes, fufis pendere rotatis
 Credunt, atq; ipsis tribuunt decreta tigillis.
 Ceu distet, cuius stellæ sit fraxinus ortu
 Eruta, quæ summum conscenderet ardua culmen.

Deniq; nulla hominū res est, nulla actio mūdi,
 Cui non fatalem memorent incumbere sortem.
 Quæ quia constituunt, dicant cur condita sit lex
 Bis sex in tabulis, aut cur rubrica minetur,
 Quæ prohibet peccare reos, quos ferrea fata
 Cogunt ad facinus, & ineuitabile mergunt.

Quin

AV. PR. CONTRA SYMMACH.

Quin & velle adigunt, prauum insinuantia votum,
Ne liceat miseris vetitum committere nolle.

Cedite, si pudor est, gladiumq; retundire vestrū,
Aspera nil meritos pœnis plectentia iura,
Antrum carcereum dissoluite, corpora sub quo
Agminis innocui fato peccante tenetis.

Nemo nocens, si fata regunt, quod viuatur, ac fit,
Immò nocēs, quicūq; volēs, quod nō licet, audet.
Alterutrum quia velle suum est, nec fata reatum

*per am
plum *Arbitrio, placitumq; nefas, & facta rependit
*Inge- Impia supplicii, merito non sorte peremptus.
nium Quisq; putat fato esse locum, sciat omnipotentem
Esse deum, nulli veritum fatalibus astris,
Nec præscripto aliquo pellit pia vota mathesis.
Spirat enim maiora animus, seq; altius effert
Syderibus, transitq; vias, & nubila fati,
Et momenta premit pedibus, quæcunq; putantur

*Fingere *Figere propositam natali tempore sortem,
Huc ades omne hoim gen⁹, huc cōcurrite & vrbes,
Lux immensa vocat, factorem noscite vestrum,
Liberæ secta patet, nil sunt fatalia, vel si
Sunt aliqua, opposito vanescunt irrita Christo.

SYMMACHVS.

A ccedit utilitas, quæ maxime homini deos adserit.
Nam quum ratio omnis in operto sit, unde rectius
quàm de memoria, atque documentis rerum secundarum,
cognitio uenit numinum?

PRVDENTIVS.

S Ed multi duxere dei per prospera Romam,
Quos colit ob meritū magis donata triūphis.
Ergo age bellatrix, quæ vis subiecerit æde
Europam, Lybiamq; tibi, dic nomina diuūm?
Iuppiter vt Cretæ domineris, Pallas vt Argis,
Cynthius vt Delphis, tribuerunt omine dextro.

Isis

Isis Nilicolas, Rhodios *Venus alma reliquit. *Cythe
 Venatrix Ephesum virgo, Mars dedit Hebrum. raa
 Destituit Thebas Bromius, concessit & ipsa
 Iuno suos Phrygiis seruire nepotibus Aphros,
 Et quam subiectis dominam dea gentibus esse
 Si qua fata sinant, iam tum tenditq; fouetq;
 Iussit Romuleis addictam viuere frenis,
 Perfidiã ne deũ indigenum cecidere tot vrbes?
 Destructaq; iacent ipsis prodentibus arã?

O pietas, o sancta fides, traduxit alumnos
 Maiestas infida locos, & creditur istis
 Numinibus, quæ transfugio meruere sacrari?
 An voluit seruare suos, luctataq; multum
 Religio, infestas tentauit pellere turmas
 Romanis obnisa globis? sed fortior illam
 Virtus luctifico camporum in puluere fregit?
 Immo ita est, armis & viribus indiga veri.
 Victa superstitio est, & inanem gloria fugit.
 Sed nec difficilis fuit, aut satis ardua genti
 Latæ ad procinctus victoria frangere inertes,
 Molliãq; omnigenum colla inclinare deorum.
 Nunc cum Dictæis bellum Corybantibus asper
 Samnitis, Marsusq; leui sudore gerebat.

Tum *Mastigophoris, oleoq; & gymnadis arte *Mar-
 Vinctis pugilibus, miles pugnabat Etruscus, ruco-
 Nec petaso insignis poterat Lacedæmone capta phoris
 Mercurius seruare suas de clade palæstras.
 Appenninicolam peditem, Cybeleius hostis
 Congressu excipiens Asiam, defendere & Idam
 Qui potuit, cogente acies in prælia Gallo?
 Idalias nisi forte rosas, laurum cytharædi
 Vatis, Syluicolæ calamos, arcumq; puellæ
 Dedere seruitio, calcataq; sacra domare
 Difficilis operis fuit, immensiq; laboris.
 Fluctibus Actiacis signum symphonia belli
 Egypto dederat, clangebat buccina contra.

*Instis

AV. PR. CONTRA SYMMACH.

*Instar **erant** *Institerant tenuis cymbæ, fragilibq; faseli,
 Inter turritas Memphitica rostra liburnas
 Nil potuit Serapis deus, & latrator Anubis,
 Stirpis Iuleæ ductor, exercitus ardens
 *algidus **axis** Præualuit gelido quem miserat *Alcidus axe,
 Non armata Venus, non tunc clypeata Minerua
 *vexere **auxilium** *Venere auxilio, non diuum degener ordo,
 Et patria extorris, Romanis adfuit armis,
 Victus & ipse prius, inimica nec agmina iuuit,
 Si tamen antiquum norat retinere dolorem,
 Sed dicis legisse deos, vbi sanctior vsus
 Templorum cultu celebris sine fine maneret,
 Æneadumq; vltro victricia signa virorum
 Regis amore Numæ nullo cogente secutos.
 Num Diomedis item tentoria, & acris Vlyxi
 *vt **ab Indis** Castra, volens Pallas cassis custodibus vltro
 Legit, *vbi humenti sudaret mœsta sigillo?
 Aut quoties ductor Macedum fortissimus alros
 Templorum cineres victis cumulauit *Amyclis,
 Optarunt prædis domini se numina capta
 Misceri, Assyriaq; vehi Babylonis ad arcem?
 Non fero Romanum nomen, sudataq; bella,
 Et titulos tanto quæsitos sanguine carpi.
 Detrahit inuictis legionibus, & sua Romæ
 Præmia diminuit, qui quicquid fortiter actum est
 Adscribit Veneri, palmam victoribus aufert.
 Frustra igitur currus summo miramur in arcu
 Quadriugos, stantesq; duces in curribus altis
 Fabricios, Curios, hinc Drusos, inde Camillos,
 Sub pedibusq; ducum captiuos poplite flexo
 Ad iuga depressos, manibusq; in terga retortis,
 Et suspensa graui telorum fragmina trunco:
 Si Brennū, Antiochū, Persen, Pyrrhū, Mythridatē,
 Flora, Matuta, Ceres, & Laurentina subegit.
 His tamen auspiciis successus dextra dederūt
 Omina lætificos, & fœlix adfuit ales.

Quid

Quid sibi vult virtus? quid gloria? si Coruinum
 Coruus Apollineus penna, vel guttore iuuit?
 Sed tamen hic coruus cur defuit exitiali
 Forte die, infaustas tegeterēt quum funera Cannas?
 Oppeteretq; super congesta cadauera Consul?

Cur Cremeræ in cāpis, cornice vel oscine parta,
 Nemo deūm monuit perituros Marte sinistro
 Tercentum Fabios vix stirpe superstite in vno?
 Nullā ne tristificis Tritonia noctua Carris
 Aduolitans, præstō esse deam prænuntia Crassio
 Prodidit? aut Paphiam niuæ vexere columbæ?
 Cuius inauratum tremere gens Persica Lembum,
 Sed video quæ te moueant exempla vetusta
 Virtutis, dices domitum terræq; mariq;
 Orbem, res lætas, & prospera quæq; retexis,
 Mille triumphorum memoras ex ordine pompas
 Ductaq; per mediam spoliolorum fercula Romam.

Vis dicam quæ causa tuos Romane labores
 In tantum extulerit? quis gloria fortibus aucta
 Sic *cluat, impositis vt mundum frenet habenis? *valeq;
 Discordes linguis populos, & dissona cultu
 Regna volens sociare deus, subiungier vni
 Imperio, quicquid tractabile moribus esset,
 Concordiq; iugo retinacula mollia ferre
 Constituit, quo corda hominum cōiuncta teneret
 Religionis amor, nec enim fit copula Christo
 Digna, nisi implicitas societ mens vnica gentes.
 Sola Deum nouit concordia, sola benignum
 Rire colit tranquilla patrem, placidissimus illum
 *Fœderis humani consensus prosperat orbi, *Semis
 Seditioe fugat, sauis exasperat armis:
 Munere pacis alit, retinet pietate quieta.
 Omnibus in terris, quas continet occidualis
 Oceanus, roseoq; Aurora illuminat ortu,
 Miscebat Bellona furens mortalia cuncta,
 Armaratq; feras in vulnere mutua dextras.

AV. PR. CONTRA SYMMACH.

Hanc frenaturus rabiem Deus, vndiq; gentes
 Inclinare caput docuit, sub legibus hisdem,
 Romanosq; omnes fieri, quos Rhenus, & Ister,
 Quos Tagus aurifluus, quos magnus inūdat Hibes
 Corniger Hesperidū quos interlabit, & quos (rus
 Ganges alit, tepidicq; lauant septem ostia Nili.
 Ius fecit commune pares, & nomine eodem
 Nexuit, & domitos fraterna in vincula rededit.

Viuitur omnigenis in partibus, haud secus ac si
 Ciues congenitos concludat mœnibus vnis
 Vrbs patria, atq; omnes lare conciliemur auito.
 Distantes regione plagæ, diuisaq; ponto
 Littora, conueniunt nunc per vadimonia ad vnū,
 Et commune forum, nunc per commertia, & artes
 Ad cœtum celebrem, nunc per genialia fulcra
 Externi ad ius connubii: nam sanguine misto
 Textitur alternis ex gentibus vna propago.

Hoc actum est tantis successibus, atq; triumphis
 Romani imperii, Christo iam tunc venienti.
 Crede parata via est, quam dudum publica nostræ
 Pacis amicitia struxit moderamine Romæ.
 Nam locus esse deo quis posset in orbe feroci,
 Pectoribusq; hominum discordibus, & sua iura
 Dissimili ratione tuentibus, vt fuit olim?
 Sic incompósitos humano in pectore sensus,
 Disiunctasq; animi turbato fœdere partes,
 Nec liquida inuisit sapientia, nec Deus intrat.

At si mentis apex regnandi iure potitus,
 Pugnacis stomachi pulsus, fibrasq; rebelles
 Frenet, & omne iecur ratione coërceat vna,
 Fit stabilis vitæ status, & sententia certa
 Haurit corde Deum, domino & subiungitur vni.

En ades omnipotens, cōcordibus influe terris,
 Iam mundus te Christe capit, quē congrege nexu
 Pax, & Roma tenēt, capita hæc & culmina rerum.
 Esse iubes, nec Roma tibi sine pace probatur.

Et

Et pax ut placeat, facit excellentia Romæ,
 Quæ motus varios simul & ditione coercet,
 Et terrore premit: nec enim spoliata prioris
 Robore virtutis senuit, nec sæcula sensit,
 Nec tremulis, cū bella vocant, capit arma lacertis,
 Nec ram degeneri venerandis supplicat ore
 Principibus, quàm vult prænobilis ille Senator
 Orandi arte potens, & callida fingere doctus,
 Mentitumq; grauis personæ inducere pondus,
 Ut Tragicus cantor ligno tegit ossa cauato,
 Grande aliquod cuius per hiatus crimen anhelet.

S Y M M A C H V S.

Romam nunc putemus adfistere, atque his vobiscum
 agere sermonibus: Optimi principes, patres patriæ,
 reueremini annos meos, in quos me pius ritus adduxit.
 Utar ceremonijs auitis, neque enim pœnitet: uiuam more
 meo, quia libera sum. Hic cultus in leges meas orbem re-
 degit, hæc sacra Annibalem à mœnibus, à Capitolio se-
 nonas repulerunt.

P R V D E N T I V S.

Si vocem simulare licet, nempe aptior ista
 Vox Romæ est, quã nūc eius sub noie promã,
 Quæ quæ turpe putat templorū flere repulsam,
 Agidatq; in dubiis pro se pugnasse periclis
 Dicere, seq; grauem senio inclinante fateri,
 Ductores complexa suos, sic læta profatur:
 O clari saluete duces, generosa propago
 Principis inuicti, sub quo senium omne renascens
 Deposui, vidiq; meam flauescere rursus
 Canitiem: nam quum mortalia cuncta vetustas
 Imminuat, mihi longa dies aliud parit æuam,
 Quæ viuendo diu didici contemnere finem.

Nunc nunc iusta meis reuerentia cōpetit annis.
 Nunc merito dicor venerabilis, & caput orbis,
 Quum galeam sub fronde oleæ, cristasq; rubentes

AV. PR. CONTRA SYMMACH.

Concutio, viridi velans fera cingula serro,
Atq; armata Deum sine crimine cædis adoro.

Crimen enim piget, heu crimē persuaserat atrox
Iuppiter, vt sacro iustorum sanguine tincta
Afluetum bellis scelerarem funere ferrum.
Illius instinctu, primus Nero matre perempta
Sanguinem Apostolicum bibit, ac me strage piorū
Polluit, & propriū facinus mihi sæuus intussit.
Post hunc & Decius, iugulis bacchatus apertis
Insanam pavit rabiem, mox *hæc sitis arsit * &
Multorum similis, per vulnera tristia flagrans,
Extrahere insignes animas, ac ludere pœnis,
Vndantesq; meum in gremiū diffundere mortes,
Et sub iure fori notū noxia colla secare.

Hac me labe ream modo tempora vestra piarūt,
Viuo pie vobis autoribus, impia pridem
Arte Iouis fateor, quid enim non ille cruentum
Tradidit? aut quid mite sibi, placidū ve poposcit?
Qui dum præmetuit cultus inolescere Christi,
Sæuiit, ac miserum fœdauit sanguine sæclum.

Et sunt, qui vobis bella exprobrare sinistra
Non dubitent, postq̄ templorum spreuimus aras,
Affirmentq; Libyn Collinæ à cardine portæ
Annibalem Iouis imperio, Martisq; repulsum.
Victores Senonas Capitoli ex arce fugatos,
Quum super excelso pugnarent numina saxo.

Qui mihi præteritam cladem, veteresq; dolores
Inculcant iterum, videant me tempore vestro
Iam nil tale pati, nullus mea barbarus hostis
Cuspide claustrā quatit, non armis, veste, comisq;
Ignotus, capta passim vagus errat in vrbe,
Transalpina meam rapiens in vincula pubem.

Tentauit Geticus nuper delere tyrannus
Italiam, patrio veniens iuratus ab Istro
Has arces æquare solo, tecta aurea flamthis
Soluere, mastrugis proceres vestire togatos.

Jamq; ruens, Venetos turmis protriuerat agros,
 Et Ligurum vastarat opes, & amœna profundi
 Rura Padi, Thuscūq; solū victo annē premebat.
 Depulit hos nimbos equitū non peruigil anser,
 Proditor occulti tenebrosa nocte pericli,
 Sed vis cruda virūm, perfractaq; conredientum
 Pectora, nec trepidans animus subcumbere leto
 Pro patria, & pulchrā per vulnera quærere laudē.
 Nunquid & ille dies Ioue contulit auspice tantum
 Virtutis pretium? dux agminis, imperiūq;
 Christipotens nobis iuuenis fuit, & comes eius,
 Atq; parens Stilico, Deus, vnus Christus vtrique,
 Huius adoratis altaribus, & cruce fronti
 Inscripta cecinere tubæ, prima hasta draconis
 Præcurrit, quæ Christi apicem sublimior effert:
 Illic terdenis gens exitiabilis annis
 Pannoniæ pœnas tandem deleta pependit.
 Corpora famosis olim ditata rapinis
 In cumulos congesta iacent, mirabere seris
 Posteritas sæclis inhumata cadauera late,
 Quæ Pollentinos texerunt ossibus agros.
 Si potui manibus Gallorum excisa leuare
 De cinerum squalore caput, & redeunte Camillo
 Signa renitendi fumans si fronte recepi,
 Si potui miseras fertis redimire ruinas,
 Et male pendentes lauro præcingere turrets,
 Quo te suscipiam gremio fortissime princeps?
 Quos spargam flores? quibus insertabo coronis
 Atria? quæ festis suspendam pallia portis?
 Immunis tanti belli, ac te stante sub armis
 Libera, & auretenus Geticos experta tumultus.
 Scande triumphalem currum, spoliisq; receptis
 Huc Christo comitante veni, data vincula demant
 Captiuis gregibus, manicas deponite longo
 Tritas seruitio matrum, iuuenūq; cateruæ.
 Deducat seruire senex laris exul auiti,

AV. PR. CONTRA SYMMACH.

Discat & ad patrium limen genitrice reuersa
 Ingenuum se nosse puer, timor omnis abesto.
 Vicinus, exultare libet, quid tale repulso
 Pœnorum quondam duce contigit? ille petita
 Postquam pertulerat tremefacta repagula portæ,
 Baianis resolutus aquis durissima luxu
 Robora destituit, ferrumq; libidine fregit.
 At noster Stilico congressum cominus ipsa
 Ex acie ferrata virum dare terga coëgit.
 Hic Christus nobis deus adfuit, & mera virtus,
 Illic lascium Campania fertilis hostem
 Deliciæ vicere tuæ: non Iuppiter acrem
 Protexit Fabium, sed vicit amœna Tarentus,
 Quæ dedit illecebris domitum calcare tyrannum.
 His ego pro meritis quæ præmia digna rependam
 Non habeo: membrâ statuis effingere, vile est.
 Virtutem nil vile decet: nam vile, quod ætas
 Eripit: æra cadunt, aut fuluum defluit aurum,
 Aut candor perit argenti, si defuit vsus,
 Et fuscata situ corrumpit vena colorem.
 Viua tibi princeps debetur gloria, viuam
 Virtutis precium, decus immortale sequitur,
 Regnator mundi Christo sociabere in æuam,
 Quo ductore meum trahis ad cœlestia regnum.
 Nil te permoueat magni vox Rhetoris oro,
 Qui sub legati specie, sacra mortua plorans,
 Ingenii telis, & fandi viribus audet
 Heu nostram tentare fidem, nec te videt, ac me
 Deutos Auguste deo, cui sordida templa
 Clausimus, & madidas sanie deiecimus aras.
 Vnus nostra regat, seruetq; palatia Christus.
 Ne quis Romuleas dæmon iam nouerit arces,
 Sed soli pacis domino mea seruiat aula.
 Sic affata pios Roma exorauit alumnos,
 Spernere Legatum non admittenda petentem,
 Legatum Iouis ex adytis ab Aruspice missum,

At

At non à patria patriæ, nam gloria Christus.
 Persistit tamen affirmans iter esse viandi
 Multifidum, variumq; deus cum quæritur vnus,
 Hinc alios, ast inde alios properare seorsim.
 Quemq; p anfractus proprios, sed compita eodẽ
 Fine coarctari, simul & concurrere in vnum,
 Quin etiam cœlũ, atq; solum, ventos, mare, nubes
 Omnibus in commune dari, vel qui colimus te
 Christe, vel exta litant sculptis qui tabida saxis.

S Y M M A C H V S.

AE *Quum est, quicquid omnes colunt, unum putari.
 Eadem spectamus astra, commune cœlum est,
 idem nos mundus inuoluit. Quid interest qua quisque
 prudentia uerum requirat? uno itinere non potest perue
 niri ad tam grande secretum.*

P R V D E N T I V S.

N On nego cõmune cũctis viuẽtib; ipsum
 Aëris, astrorum, pelagi, telluris, & imbris.
 Imò etiã iniustus pariter, iustusq; sub vno
 Axe habitant, vnas capit impius, & pius auras.
 Castus, & incestus, meretrix, & nupta, nec alter
 Ore sacerdotis, quàm Mirmillonis anhelat
 Spiritus, aërio vitam qui temperat haustu.
 Nubes verna pluit Zephyro impellente, sed æquẽ
 Furis, & innocui fœcundat rura coloni.
 Gurgitis æstiuu sic pura fluenta viator,
 Vt latro fessus adit: sic pyratis mare seruit
 Vt mercatori, nec fluctus secius hosti
 Obsequitur, quàm cum domine fert trãstra carine.
 Ergo capax vtriusque rei natura creandis
 Se præbet populis, nec habet discernere dispar
 Viuentum meritum, quos tantum pascere iussa est.
 Seruit enim mundus, non iudicat, hoc sibi summus
 Naturæ dominus præscripta in tempora seruat.
 Nunc adsunt homini data munera legibus hisdem
 Quis

AV. PR. CONTRA SYMMACH.

Quis concessa semel, fons loquitur, amnis inūdat,
 Veliuolum ratibus mare finditur, influit imber,
 Aura volat tenuis, vegetatur mobilis aër,
 Et res naturæ fit publica, promptaq; cunētis,
 Dum seruant elementa suum famulantia cursum,
 Sic probus, atq; reus capitalis criminis hisdem
 Syderibus, facilisq; poli bonitate fruuntur.
 Vivere commune est, sed non commune mereri.

Deniq; Roman⁹, Dacia, Sarmata, Vādalus, Hun⁹,
 Getulus, Garamas, Alemannus, Saxo, Galaulās,
 Vna oēs gradiuntur humo, cælū omnibus vnū est,
 Vnus & Oceanus, nostrum qui continet orbem.
 Addo aliud, nostros potant animalia fontes.
 Ipso rore mihi seges est, quo grāmen onagris.
 Sordida sus nostro amne natat, nostra intrat & ip
 Aura canes, animatq; leui fera corpora flatu. (Ios
 Sed tantum distant Romana & barbāra, quantum
 Quadrupedes bipedi adiunctæ, mutæve loquenti,
 Quantum etiam qui rite Dei præcepta sequuntur,
 Cultibus à stolidis, & eorum erroribus absunt.

Non facit ergo pares in religione tenenda
 Aëris & cæli communio, corpora tantum
 Gignit, alit, reparat, recidiuatq; semina seruat.
 Nec refert cuius generis, cuiusve figuræ,
 Aut cuius meriti, modo sint vt corpora terra
 Adita, terrenis quibus est vigor ex elementis.
 Artificis quia patris opus discrimine nullo
 Influit in medium, nec auaro munere currit,
 Ante datum q̄ primus homo sordesceret Adam.
 Nec vitio vtentum restrictum deficit, aut se
 Subtrahit indignis, nec fœda, & turpia vitat.
 Haud aliter Solis radius, quum lumat omnes
 Diffuso splendore locos, ferit aurea recta,
 Sed ferit & nigro sordentia culmina fumo.
 Intrat marmoribus Capitolia clara, sed intrat
 Carceris & rimas, & tetra foramina clausi

Stercoris, & spurcam redolent in fornice cellam.
 Sed non illud erunt obscura ergastula, quod sunt
 Regia gemmato laquearia fulua metallo.
 Nempe magis non illud erunt, qui numen in urnis
 Quærunt, ac tumulis, & laruas sanguine placant,
 Quot sunt qui summum cœli dominũ venerantur,
 Iustitiamq; litant, & templum pectoris ornant
 Secretum sed grande nequit rationis opertæ
 Quæri aliter, quàm si sparsis via multiplicetur
 Tramitibus, & centenos terat orbita calles
 Quæsitura Deum variata indage latentem.
 Longè aliud verum est, nam multa ambago viarũ
 Anfractus dubios habet, & perplexius errat,
 Sola errore caret simplex via, nescia flecti
 In diuerticulum, biuiis nec pluribus anceps.

Non tamen inficior, duplex occurrere nobis
 Semper iter, geminis mortalia partibus ire,
 Quam dubitant, quò nã ferat ignorantia gressum.
 Altera multifida est, at simplex altera, & vna.
 Vna Deum sequitur, diuos colit altera plures,
 Et tot sunt eius diuortia, quot templorum
 Signa, quot aëriis volitant phãtasmata monstribus.
 Aut hos Thyrsigeri rapit ad Dionysia Bacchi,
 Illicit aut alios ad Saturnalia festa,
 Aut docet occultus quæ sacra Diespiter infans
 Inter tinnitus solui sibi poscat ahænos.
 Iamq; Iuperciales ferulæ, nudiq; petuntur
 Discursus iuuenum, Megalesius hinc spado diris
 Incensus furiis, cæca ad responsa vocatur.
 Sunt qui quadriuiis breuioribus ire parati
 Vilia Niliacis venerantur holuscula in hortis.
 Porrum & Cepe deos imponere nubibus ausi,
 Alliaq; & Serapin cœli super astra locare.
 Isis enim, & Serapis, & grandi Simia cauda,
 Et Crocodilus idem, quod Iuno, Lauena, Priap?
 Hos tu Nile deos colis, & tu Tybris adoras.

Vna

AV. PR. CONTRA SYMMACH.

Vna superstitio est, quanuis non concolor error.
 Hinc alia exoritur tenebrosis tecta frutetis
 Semita, quam pecudes, & muta animalia carpunt,
 Quæq; latent syluis, operitur nescia cœli
 Mens hominum, sæuo viuens captiua tyranno,
 Hæc putat esse Deum nullum, nanq; omnia verti
 Casibus, & nullo sub præfide sæcla rotari.
 Hoc iter haudquaquam magno discrimine distat
 Hisce viis, quas vos teritis, qui numina multa,
 Et portenta deum summum numerosa putatis.
 Simplicis ergo viæ dux est Deus, ille per vnam
 Ire iubet mortale genus, quam dirigit ipse
 Sublimem dextro celsam ad fastigia cliuo.
 Prima viæ facies inculta, subhorrida, tristis,
 Difficilis, sed sine sui pulcherrima, & amplis
 Prædita diuitiis, & abundans luce perenni,
 Et quæ præteritos possit pensare labores.
 Multiplici Dæmon sed adest, qui morte sinister
 Centifidum confundit iter, trahit inde sophistas
 Barbatos, trahit hinc opibus, vel honore potetes,
 Illicit & volucrum linguis, & aruspice fallit,
 Instigat bacchantis anus, ambage Sibyllæ,
 In magicas artes trahit, inuoluitq; mathesin,
 Omine sollicitat, capit augure, territat extis.
 Cernis vt vna via est multis anfractibus errans
 Talem passa ducem, qui non sinat ire salutis
 Ad dominum, sed mortis iter per deuia monstrat
 Deuia picta bonis breuibus, sed sine sub ipso
 Tristia, & in subitã præceps immersa charybdim
 Ite procul gentes, consortia nulla viarum
 Sunt vobis cum plebe Dei, discedite longè,
 Et vestrum penetrate Chaos, quò vos vocat ille
 Præuius infernæ perplexa per auia noctis.
 At nobis vitæ dominum quærentibus, vnum
 Lux iter est, & clara dies, & gratia simplex.
 Spè sequimur, gradimurq; fide, fruimurq; futuris,

Ad

Ad quæ non veniunt præsentis gaudia vitæ,
Nec currunt pariter capta, & capienda voluptas.

S Y M M A C H V S.

Quanto commodo ærarij uestri Vestalium uirginum prærogatiua detracta est? Sub largissimis Imperatoribus denegatur, quod parcissimi præstiterunt. Honor solus est, in illo uelut stipendio castitatis, ut uitæ carum capiti decus faciunt, ita insigni ducitur sacerdotij uacare muneribus. Nemo me putet tueri solam causam religionum. Ex eiusmodi facinoribus orta sunt cuncta huic generi incommoda. Honorauerat lex parentum Vestales uirgines, ac ministros deorum uictu modico, iustisque priuilegijs stetit muneris huius integritas usque ad degeneres trapezetas, qui ad mercedem uilium baiulorum, sacræ castitatis salimenta uerterunt. Sequuta est hos fames publica, & spem prouinciarum omnium messis ægra decepit. Non sunt hæc uitia terrarum, nihil impetemus Austris, nec Rabigo segetibus obfuit, nec aena fruges necauit, sacrilegio annus exaruit: necesse enim fuit perire omnibus, quod religionibus negabatur. Quid tale pro uiu pertulerunt, quum religionum ministros honor publicus pasceret?

P R U D E N T I V S.

Vltima legati defleta dolore querela est,
Palladiis quæ farra focis, uel quæ stipis ipsis
Virginibus, castisque toris alimenta negentur.
Vestales solitis fraudentur sumptibus ignes:
Hinc ait & steriles frugescere rarius agros,
Et tristem sæuire famem, totumque per orbem
Mortales pallere inopes, ac panis egenos.

Quæ tanta extiterit præsentis tempore, tamque
Inuidiosa fames, quæ Triptolemi, Cererisque
Mouerit ira penu pro uirginis ulciscendo,
Non memini, nec tale aliquid uel fama susurrat.
Audio per Pharios Nilum discurrere campos

Moz

AV. PR. CONTRA SYMMACH.

More suo, viridisq; sata stagnare Canopi,
 Haud veniat sicco qui flumine nuntius adfert
 Ieiunam squalere siti sub pulvere Memphim,
 Nec Pelusiacæ limum sudare paludis.
 Num fons arcano naturæ tectus operto
 Aruit? & tenuem vix stillat vena liquorem?
 Num refugus nostras odit perstringere ripas
 Amnis, & exustos cursum deflectit ad Indos?
 Num tractu in medio bibul⁹ vorat alueus vndam
 Fluminis, & subito stagna absorbentur hiatu?
 Ne sulcos operire vadis, nève arida possint
 Ægypti per plana trahi? glebasq; rigentes
 Infusis ad pingue lurum mollire fluentis,
 Vnde seges late crinitis fluctuet agris,
 Densius & grauidis se vestiat æquor aristis.

Respice num Lybici desistat ruris arator
 Frumentis onerare rates? & ad ostia Tybris
 Mittere triticeos in pastum plebis aceruos?
 Num ne Leontini sulcator soluere campi
 Cesset frugiferas Lylibæo ex littore cymbas?
 Nec det vela fretis, Romana nec horrea rumpat
 Sardorum congesta vehens granaria classis.
 Ergo pyris mensas syluestribus implet arator
 Pœnus, & auulsas Siculus depascitur herbas.
 Iamq; Remi populo quernas Sardinia glandes
 Suppeditat, iam corna cibus lapidosa Quiritum,
 Quis venit esuriens magni ad spectacula circis?
 Quæ regio gradibus vacuis ieiunia dira
 Sustinet? aut quæ Ianiculo mola nota quiescit?
 Quantos quæq; ferat fructus prouincia, quamq;
 Vbere fœcundo large fluat orbis opimus
 Indicio est annona, tuæ quæ publica plebi
 Roma datur, tantæq; manus longa oçia pascit.
 Sit fortasse aliquis paulò infecundior annus,
 Nil mirum, nec in orbe nouo didicere priores,
 Perpessi plerunq; famem, si tabidus aër

Siccavit tenues ardenti sydere nubes.

Nec vernas infudit aquas creberrimus imber
Fruge noua, & viridis si messis adulta, priusquam
Conceptas tenero solidaret lacte medullas,
Afflatum calido succum contraxit ab Euro,
Ieiunosq; tulit calamos, atq; irrita vota
Agricolæ, sterilis stipularum sylua fefellit.

His (ni fallor) ager vitis corruptus, & ante
Subiacuit quam Palladium, quam Vesta, Penates
Sub lare Pergameo seruarent igne reposito,
Quam Priami genitor conductis mœnia fabris
Extrueret, quam virgo suas fundaret Athenas
Pallas, in his quo nam vestalis origo fauillæ
Vrbibus vt memorât primo de fomite sumpta est,
Sacraruntq; focos, aut Phryx, aut Graius aluninos:
Antiquis elementa labant erroribus, ac de
Legitimo discussa modo plerunq; feruntur
In casus alios, quam lex habet, aut iter anni.
Nunc consumit edax segetem rubigo maligni
Aëris ex vitio, nunc culpam Vere tepenti
Post Zephyros gelidi glacies Aquilonis inurit,
Ambustumq; caput culmi fuligine tingit.
Seminis aut teneri turgens dum germinat herba,
Continuis, nimiisq; perit constricta pruinis,
Nec potis est tenuem telluri adfligere fibram.
Mox eiecta solo glacie sidente superfit,
Nudaq; subducto radix auellitur aruo,
Ancipites tribuli subeunt, & carduus horrensi
Hos fert sicea sitis, hunc ebrius educat humor,
Temperies effusa minus, vel plus, agit istos
Terrarum morbos, & mundum vulnerat ægrum.
Non aliter nostri corruptus corporis vsus
In vitium plerunq; cadit, nec in ordine recto
Perstat, & excessu moderaminis adfcit artus:
Vnus enim status est, mundi, & corporis huius,
Quod gerimus, natura eadem sustentat ytrunq;.

Ædi

AV. PR. CONTRA SYMMACH.

Ædita de nihilo crescunt, nihilumq; futura,
 Aut titubant morbis, aut tempore victa senescunt.
 Nec natura caret vitio, cui terminus instat.
 Semper crede polus variis prouentibus annos
 Texuit, hos multa ditauit fruge fluentes,
 Quosdam infelices astris damnauit iniquis,
 Spe cassa, & sterili curam frustratus agrestem.
 Sed si Vestalis vlciscitur ista puellas
 Pestis, ab infido quæ gignitur improba mundo,
 Cur non Christicolûm tantum populatur agellos,
 Per quos virginibus vestris stata dona negantur?
 Vtimur & ruris reditu, & ratione colendi.
 Exercere manum non pœnitet, & lapis illic
 Si stetit antiquus, quem cingere sueuerat error
 Fasceolis, vel gallinæ pulmone rogare
 Frangitur, & nullis violatur Terminus extis,
 Et quæ fumificas arbor vittata lucernas
 Seruabat, cadit vltrici succisa bipenni.
 Nec tamen idcirco minor est, aut fructus agelli,
 Aut tempestatis clementia læta serenæ,
 Temperat aut pluuius qui cuncta noualia ventus.
 Sed nec magno opus est frugi viuētibus, & quum
 Maxima proueniunt, non amplo in gaudia censu
 Soluimur, inq; lucrum studio exultamus auaro.
 Nam quibus æternum spes informatur in æuum,
 Omne bonû tenue est, quod præsens ingerit ætas,
 O felix nimium sapiens, & rusticus idem,
 Qui terras animumq; colens, impendit vtrisque
 Curam peruigilem, quales quos imbuit autor
 Christus, & adsumptis dedit hæc præcepta colonis
 Semina quum sulcis committitis, arua caute
 Dura lapillorum in acie, ne decidat illic
 Quod feritur primo, quoniam præfertile germen
 Luxuriat, succo mox deficiente sub æstu
 Syderis igniferi sitiens torretur, & aret.
 Nêve in spinosos incurrant semina vepres:

Aspera

Aspera nam segetem surgentem vincula texunt,
 Ac fragiles calamos nodis rubus arctat acutis.
 Et ne iacta via spargantur in aggere grana,
 Hæc auibus, quia nuda patent, passimq; vorantur,
 Immundisq; iacent fœda ad ludibria coruis.

His Deus agricolam confirmat legibus, ille
 Ius cœleste patris non summa intelligit aure.
 Sed simul & cordis segetem disponit, & agri,
 Ne minus interno niteant præcordia cultu,
 Quàm cum læta suas ostentant iugera messes.
 Extirpamus enim sentos de pectore vepres,
 Ne vitiosa necent germen vitale flagella,
 Ne frugem, segetemq; animæ spinosa malorum
 Impediat sentis scelerum peccamine crebro,
 Glarea ne tenuis ieiunis siccet harenis
 Marcentem sub corde fidem, ne pectoris æstus
 Flagret, & affectis vrat charismata venis.
 Deniq; ne iecoris detrita in parte relinquat
 Vilis cura deum, ne spem qua vescimur intus
 Deferat, obscœnisq; auibus permittat edendum,
 Et proiecta fides hosti sit præda volucris,
 Talis nostrorum solertia centuplicatos
 Agrorum rediget fructus, quibus acrius instat,
 Nec metuit, ne congestum populetur aceruum
 Gurgulio, vel nigra cauis formica recondat.
 Sunt & virginibus pulcherrima præmia nostris,
 Et pudor, & sancto tectus velamine vultus,
 Et priuatus honos, nec nota & publica forma,
 Et raræ, tenuesq; epulæ, & mens sobria semper,
 Lexq; pudicitia vitæ cum fine peracta.
 Hinc decies seni rediguntur in horrea fructus,
 Horrea nocturno nonnunquam obnoxia furi.
 Nam cœlum fur nullus adit, cœlestia nunquam
 Fraude resignantur, fraus terris voluitur imis.
 Quæ nunc Vestalis sit virginitalis honestas,
 Discutiam, qua lege regat decus omne pudoris.

AV. PR. CONTRA SYMMACH.

Ac primum parvæ teneris capiuntur in annis,
 Ante voluntatis propriæ quàm libera secta
 Laude pudicitia feruens, & amore deorum,
 Iusta maritandi condemnat vincula sexus.

Captivus pudor ingratis addicitur aris,
 Nec contempta perit miseris, sed adæpta voluptas
 Corporis intacti, non mens intacta tenetur.
 Nec requies datur vlla toris, quib⁹ innuba cæcum
 Vulnus, & amissas suspirat fœmina tardas.

Tum, quia nō totum spes salva interficit ignem,
 Nam resides quandoq; faces adolere licebit,
 Festaq; decrepitis obtendere flammae canis,
 Tempore p̄scripto membra intemerata requirens
 Tandem virgineam fastidit Vesta senectam.
 Tum thalamis habilis tumuit vigor, irrita nullus
 Fœcundavit amor materno viscera partu,
 Nubit anus veterana sacro perfuncta labore,
 Desertisq; focis, quibus est famulata iuventas,
 Transfert emeritas ad fulcra iugalia rugas,
 Discit & in gelido nova nupta tepescere lecto.

Interea dum torta vagos ligat infula crines,
 Fatalesq; adolet prunas innupta sacerdos,
 Fertur per medias vt publica pompa plateas,
 Pilito residens molli seq; ore relecto
 Imputat attonitæ virgo* spectabilis vrbi,
 Inde ad confessum cauea, pudor almus, & expertus
 Sanguinis it pietas, hominum visura cruentos
 Congressus, mortesq; & vulnere vendita pastu
 Spectatura sacris oculis, sed & illa verendis
 Vittarum insignis phaleris, fruiturq; lanistis.

O tenerum, mitemq; animū, consurgit ad ictus,
 Et quoties victor ferrum iugulo inserit, illa
 Delitias ait esse suas, pectusq; iacentis
 Virgo modesta iubet conuerso pollice rumpi:
 Ne lateat pars vlla animæ vitalibus imis,
 Altius impresso dum palpitat ense sequitor.

Hoc

*expe-
 ctabilis

Hoc illud meritū est, quod continuare feruntur
 Excubias, Latii pro maiestate palatii,
 Quod redimunt vitam populi, procerumq; salutē,
 Perfundūt quia colla comis bene, vel bene cingūt
 Tempora taniolis, & litia crinibus addunt.

Et quia subter humum lustrales testibus vmbis
 In flammā iugulant pecudes, & murmura miscent,
 An quoniam podii meliore in parte sedentes,
 Spectant æratam faciem, quam crebra tridente
 Impacto quatiant hastilia, saucius & quam
 Vulneribus patulis partem perfundat harenā?
 Quum fugit, & quanto vestigia sanguine signet.

Quod genus vt sceleris iā nesciat aurea Roma,
 Te precor Ausonii dux Augustissime regni
 Et tam triste sacrum, iubeas, vt cætera, tolli.
 Perspice, nōnne vacat meriti locus iste paterni?
 Quem tibi supplendum deus, & genitoris amica
 Seruauit pietas, solus ne præmia tantæ
 Virtutis caperet, partem tibi nate reseruo,
 Dixit, & integrum decus, intactumq; reliquit,

Arripe dilatam tua dux in tempora famam,
 Quodq; patris superest, successor laudis habeto.
 Ille urbem vetuit taurorum sanguine tingi,
 Tu mortes miserorum hominum prohibeto litari.

Nullus in vrbe cadat, cuius sit pœna voluptas,
 Nec sua virginitas oblectet cædibus ora,
 Iam solis contenta feris infamis harena,
 Nulla cruentatis homicidia ludat in armis,
 Sit deuota deo, sit tanto principe digna,
 Et virtute potens, & criminis inscia Roma,
 Quemq; ducem belli sequitur, pietate sequatur.

F I N I S.

k.ii.

AVRELII PRUDENTII

CLEM. VIRI CONSULARIS,

in Euxæpidiop historiarum noui

& ueteris instrumenti

P R Æ F A T I O.

Carmen primum est Iambicum, Trimetrum, Catalecticum, Hipponactium, constans quinque pedibus, & syllaba. Sunt autem pedes ferme omnes Iambi, hoc modo:

v - v - v - v - v -

Secundum est Trochaicum, Euripidium, Dimetrum, Catalecticum, tribus constans pedibus, qui sunt ex magna parte Trochæi, & syllaba, hoc modo:

- v - v - v

Pius, fidelis, innocens, pudicus,
Dona conscientiae,
Quibus beata mens abundat intus,
Alter & pecuniam
Rêcidit, vnde victitent egeni.
Nos citos Iambicos
Sacramus, & rotatiles Trochæos
Sanctitatis indigi.
Nec ad leuamen pauperum potentes,
Approbat tamen Deus
Pedestre carmen, & benignus audit.
Multa diuitis domo
Sita est per omnes angulos supellex,
Fulget aureus scyphus,
Nec ære defit expolita peluis,
Est & olla fictilis,

Non

Grauisq; & ampla argentea est paropsis,
 Sunt eburna quæpiam.
 Nonnulla quercu sunt cauata, & vltimo,
 Omne vas fit vtile,
 Quod est ad vsum congruens herilem,
 Instruunt enim domum.
 Vt empta magno sic parata ligno,
 Me paterno in atrio,
 Vt obsoletum vasculum caducis
 Christus aptat vsibus,
 Sinitq; parte in anguli manere
 Minus ecce fictile.
 Inimus intra regiam salutis
 Attamen vel infimam
 Deo obsequelam præstitisse prodest.
 Quicquid illud accidit,
 Iuuabit ore personasse Christum,
 Quo regente viuimus.

AVRELI PRUDENTII
CLEM. VIRI CONSULARIS,

ΕΥΧΕΪΣΙΩΝ ΝΟΥΙ & ΒΕΤΕΡΙΣ
instrumenti.

Carmina sunt Dactylica Heroica.

ADAM ET EVA

Io. Sichardus. Eua columb.) Inscriptionem huius libri
 vulgatam mutauimus, nisi exemplaribus ueteribus, quæ
 non habebant Dittochaum, sed Enchiridion, cui planè ti-
 tulo libror conuenit: nam Veteris & Noui testamēti sum-
 ma quædam est perstricta uerius, quàm descripta. An
 autem hunc librū Prudentio adiudicare conueniat, nondū
 satis mecum constitui, præsertim quū uetustissima quæq;
 exemplaria in eo mire conueniant, ut Prudentio ascri-
 bant, quauis dictio eiusmodi sit, ut facile probet alterius
 fuisse, & forte sedulij, nisi malis Amœnum quendam ere-
 dere

AVRELII PRVDENTII

dere autorem fuisse, cuius nomen in uetusto codice Ar-
gentoratenſi erat præfixum.

EVA columba fuit tum cãdida, nigra deinde
Facta p̄ anguinũ malesuada fraude venenũ,
Tinxit & innocuũ maculis ſordẽtibus Adã.
Dat nudis ficulna Draco mox tegmina victor.

ABEL ET CAIN.

Fratrum ſacrã Deus nuru diſtãte duorum
Æſtimat, accipiens vina, & terrena reſurans.
Rufticus inuidia Paſtorem ſternit: in Abel
Forma aiã exprimit, caro noſtra in munere Cain.

ARCA NOE.

Nuncia diluuii iam decreſcentis ad arcam
Ore columba refert ramum viridantis oliuæ:
Coruus enim ingluuie per ſœda cadauera captus
Hæſerat, illa datã reuehit noua gaudia pacis.

AD ILICEM MAMBRÆ.

Hospitiũ hoc dñi eſt, illex vbi frondea Mambra
Armentale ſenis protexit culmen, in iſta
Riſit Sarra caſa, ſobolis ſibi gaudia ſera
Ferri, & decrepitem ſic credere poſſe maritum.

MONIMENTVM SARAE.

Abraham mercatur agrum, quo conderet oſſia
Coniugis, in terris quoniam peregrina moratur
Iuſtitia, atq; fides, hoc illud millibus emptum
Spelæum, ſanctæ requies vbi parta fauillæ eſt.

SOMNIVM PHARAO NIS.

Bis ſeptem ſpicæ, vaccæ totidem Pharaoni
*Per ſomnum viſæ portendunt diſpare forma,
Vberis atq; famis, *duo per ſeptennia tempus
Inſtare, hoc ſoluit Patriarcha interprete Chriſto.

IOSEPH A FRATRIB. AGNITVS.

Venditus inſidiis fratrum puer, ipſe viciffim
Cratera in fratris ſacco clam præcipit abdi,
Vtq; reos furti Ioseph tenet, auctio fallax
Proditur, agnoſcunt fratrem, *vaniq; pudescunt.

*Porten
dũt viſæ
p̄ ſomnũ
diſpare
forma
*dum

*veniaq;

IGNIS IN RVBO.

Sentibus inuolitans Deus igneus ore corusco
 Compellat iuuenem, pecoris tunc forte magistrū,
 Ille capit iussus virgam, fit vipera virga,
 Soluit vincla pedum, properat Pharaonis ad arcē.

ITER PER MARE.

Tutus agit vir iustus iter, vel per Mare magnū,
 Ecce Dei famulis *scissim freta rubra dehiscunt, *sensim
 Quum peccatores rabidos eadem freta mergant,
 Obruitur Pharao, patuit via libera Mosi.

MOYSES ACCIPIT LEGEM.

Fumat montis apex diuinis ignibus, in quo
 Scripta decem verbis saxorum pagina Mosi
 Traditur, ille suos suscepta lege reuifit,
 Forma sed his vituli solus deus, & deus aurum.

MANNA ET COTVRNICES.

Pantibus angelicis albert tentoria patrum,
 Cerra fides facti, tenet vrceus aureus exin
 Seruatum Manna, ingratias venis altera nubes,
 Atq; auidos carnis saturat congesta coturnix,

SERPENS AENEVS IN EREMO.

Feruebat via sicca Eremitis serpentibus atris,
 Iamq; venenati per liuida vulnera morsus
 Carpebant populum, sed prudens ære politum
 Dux cruce suspēdit, qui virus temperet, Anguem.

LACVS MYRRHÆ IN EREMO.

Aspera gustatu populo sitiente lacuna
 Tristificos latices stagnanti felle tenebat,
 Moses sanctus ait, lignum date, gurgitem in istum
 Coniicite, in dulces vertentur amara saporis.

DE XII. FONTIBVS ET

LXX. Palmis.

Deuenero viri Mosi duce, sex vbi fontes,
 Et sex forte alii vitreo de rore rigabant
 Septenas decies palmas, qui mysticus helim
 Lucus Apostolicum numerū libris quoq; pinxit.

AVRELII PRVDENTII

XII. LAPIDES IN EREMO.

In fontem refluxo Iordanis gurgite fertur,
Dum calcanda dei populis vada sicca relinquit,
Testes Bisseni lapides, quos flumine in ipso
Constituere patres, *in formã discipulorum. *ad

DOMVS RAAB MERETRICIS.

Procubuit Ierico, sola astant atria Raab,
Hospita sanctorum meretrix, tanta est fidei vis
Incolumi secura domo spectabile coccum
Ignibus aduersis in signum sanguinis offert.

SAMSON.

Inuictum virtute comæ Leo frangere Samson
Aggreditur, necat ille feram, sed ab ore Leonis
Mella fluunt, maxilla asinæ fontem vomit vltro,
Stultitia exundat lymphis, dulcedine virtus.

DE SAMSON.

Tercentum vulpes Samson capit, ignibus armat,
Pone faces caudis circumligat, in sata mittit
Allophylum, segetesq; cremat quæ callida vulpes
Nunc heresis flammæ vitiorum spargit in agros.

DAVID.

Dauid paruus erat, fratrum vltimus, & modo Iesse
Cura gregis, citharam formâs ad ouile paternum,
Inde ad delicias regis, mox horrida bella
Conferit, & funda sternit stridente Goliam.

REGNUM DAVID.

Regia mirifici fulgent insignia Dauid,
Sceptrum, oleum, cornu, diadema, & purpura, & ara,
Omnia conueniunt Christo, chlamys, atq; corona,
Virgâ potestatis, cornu crucis, altar oliuum.

ÆDIFICATIO TEMPLI.

Ædificat templum Sapia per Solomonis
Obsequium, Regina Austri graue cogerit aurum.
Tēpus adest quo tēplū hoīs sub pectore Christus
Ædificet, quod gaza colant, quod barbara ditent.

FILII PROPHE TARVM,

For

Fortè prophetarum nati dum ligna recidunt
 Fluminis in ripa, cecidit discussa bipennis,
 Gurgite submersum est ferrū, sed mox leue lignum
 Iniectum stagnis ferrum reuocabile fecit.

CAPTIVITAS ISRAEL.

Gens Hebræorum precamine capta frequenti,
 Fleuerat exilium diræ Babylonis ad amnes:
 *Tum patrios cantare modos præcepta recusat, *Dum
 Organacq; in ramis salicis suspendit amaræ.

DOMVS EZECHIAE REGIS.

Hic bonus Ezechias meruit ter quinq; p annos
 Præscriptum proferre diem, legemq; obeundi
 Tēdere, tot gradibus, quot vesp̄era texerat vmbra
 Lumine perfusis, docuit sol versus in ortum.

NOVVM TESTAMENTVM.

ADVENTVS DOMINI.

Aduentante Deo descendit nuncius alto
 Gabriel patris ex folio, sedemq; repente
 Intrat virgineam, Sanctus te spiritus, inquit,
 Implebit Maria, Christum paries sacra virgo.

CIVITAS BETHLEEM.

Sancta Bethlem caput est orbis, q̄ ptulit Iesum
 Orbis principium, caput ipsum principiorum.
 Vrbs hominē Christū genuit, qui Christus agebat
 Ante Deus, quàm sol fieret, quàm lucifer esset.

MAGORVM MVNERA.

Hic pretiosa Magi sub Virginis vbere Christo
 Dona ferunt puero, myrrhæq; & thuris, & auri.
 Miratur genitrix tot casti ventris honores,
 Scq; deum genuisse, hominē, *regemq; supremum. *quoq; summū

PASTORES AB AN-

gelis admoniti.

Peruigiles pastorum oculos vis luminis implet
 Angelici, natum celebrans ex virgine Christum.
 Inveniunt tectum pannis, præsepe iacenti

AVRELII PRVDENTII

Cuna erat, exultant alacres, & numen adorant.

OCCIDVNTVR INFAN-

tes in Bethleem.

Impius innumeris infantum cædibus hostis
Perfurit Herodes, dum Christum quærit in illis.
Fumant lacteolo paruorum sanguine caua,
Vulneribusq; madent calidis pia pectora matrû.

CHRISTVS IN IOR-

dane baptizatur.

Perfundit fluuio pastus baptista locustis,
Syluarumq; fauis, & amictus veste cameli
Trinxerat & Christum, sed spiritus æthere missus
Testatur tinctum, qui tinctis crimina donet.

PINNA TEMPLI.

Excidio templi veteris stat pinna superstes,
Structus enim lapide ex illo manet angulus, vsq;
In sæclum sæcli, quem spererunt ædificantes,
Nunc caput est templi, & lapidû cõpago nouorû.

VINVM EX AQUA FACTVM.

*Galilæis Fœdera coniugii celebrabant auspice coctu
Forte *Galilæi, iam deerant vina ministris,
Christus vasa iubet properanter aquaria lymphis
Impleri, inde meri veteris defunditur vnda.

PISCINA SYLOA.

Morborum medicina latex quem spiritus horis
Eructat variis, fusam ratione latenti,
Syloam vocitant, sputis vbi conlita cæci
Lumina, Saluator iussit de fonte lauari.

PASSIO IOANNIS.

Præmia saltatrix poscit funebria virgo
Ioannis caput, abscisum quod lance reportat.
Incestæ ad gremium matris fert regia donum
Psaltria, respersis manibus de sanguine iusto.

PER MARE AMBVLAT CHRISTVS.

It mare per mediû dominus, fluctusq; liquentes
Calce terens, iubet instabili descendere cymba

Diss

Discipulum, sed mortalis trepidatio plantas
Mergit, at ille manum regit, & vestigia firmat.

DÆMON MISSVS IN PORCOS.

Vincla sepulchrali sub carcere ferrea dæmon
Fraserat, erumpit, pedibusq; aduoluitur Iesu.
Ast hominē dominus sibi vindicat, & iubet hostē
Porcorum *raptare greges, ac per freta mergi. *furiare

V. PANES ET .II. PISCES.

Quinq; Deus panes fregit, piscesq; gemellos.
His hominum large saturauit millia quinque.
Impletitur nimio micarum fragmine corbes
Bisseni, aterna tanta est opulentia mensæ.

LAZARVS SVSCITATVS

A MORTVVS.

Conscijs insignis facti locus in Bethania,
Vidit ab inferna te Lazare sede reuersum.
Apparet scissum fractis foribus monumentum,
Vnde putrescentis redierunt membra sepulti.

AGER SANGVINIS.

Campus Acheldemach sceleris mercede nefandi
Venditus, exequias recipit tumulosus humandas.
Sanguinis hoc pretiū est Christi, Iuda emin' arctat
Infelix collum laqueo pro crimine tanto.

DOMVS CAIPHÆ.

Impia blasphemi cedit domus *ecce Caiphæ, *alta
In qua pulsata est alapis facies sacra Christi.
Hic peccatoris manet exitus, obruta quorum
Vita ruinosis tumultis sine fine iacebit.

COLVNA AD QVAM

flagellatus est Christus.

Vinctus in his dñs stetit ædibus, atq; columnis
Adnexus tergum dedit vt seruile flagellis.
Perstat adhuc, templumq; gerit venerāda colūna,
Nosq; docet cunctis immunes viuere flagris.

PASSIO SALVATORIS.

Traiectus per vtrunq; latus, laticem atq; cruorē
Chri

AVRELII PRUDENTII

Christus agit, sanguis, victoria, lympha, lauacrum,
Tunc duo discordant crucibus hinc inde latrones
Contiguus, negat ille Deum, fert iste coronam.

MONS OLIVETI.

Montis oliuiferi Christus de vertice sursum
Ad patrem rediit, signans vestigia pacis.
Frondebis æternis præpinguis liquitur humor,
Qui probat infusum terris de chrismate donum.

PASSIO STEPHANI.

Primus inquit Stephanus mercedē, sanguinis imbrī
Afflictus lapidum, Christum tamen ille cruentus
Inter saxa rogat, ne sit lapidatio fraudi
Hostibus, ô primæ pietas * mirandâ coronæ.

* mise
randa

PORTA SPECIOSA.

Porta manet templi, Speciosam quã vocitarūt,
Egregium Solomonis opus, sed maius in illa
Christi opus emicuit, nam claudus surgere iussus
Ore Petri, stupuit * laxatos currere gressus.

* clam
natos

VISIO PETRI.

Somniat illapsus Petrus alto æthere discum
Confertum omnigenis animalibus, ille recusat
Mandere, sed dominus iubet omnia mūda putare.
Surgit, & immundas vocat ad mysteria gentes.

sals*

VAS ELECTIONIS.

Hic lupus antè rapax vestitur vellere molli,
Saulus qui fuerat, fit adempto lumine Paulus.
Mox recipit visum, fit Apostolus, ac populorum
Doctor, & ore potens coruos mutare columbis,

APOCALYPSIS IOANNIS.

Bis duodena senum sedes, citharis paterisq̃,
Totq̃ coronarum fulgens insignibus, agnum
Cæde cruentatum laudat, qui euoluere librum,
Et septem potuit signacula pandere solus.

F I N I S.

INDEX EORVM QVÆ

hoc opere habentur.

PSYCHOMACHIA. II

Fidei & idololatriæ pugna.	13
Pudicitie & Libidinis pugna.	14
Patientie & Iræ congressus.	17
Superbie & humilitatis pugna.	20
Luxuriæ & Sobrietatis.	24
Auaritiæ & Largitatis.	29
Concordiæ & Discordiæ.	37

CATHEMERINON. 45

Ad Gallicantum hymnus.	47
Matutinus	50
Ante cibum.	53
Post cibum.	61
Ad incensum cerei paschalis.	65
Ante somnum.	71
Ieiunantium.	76
Post ieiunium.	83
Omni hora.	86
In exequiis defunctorum.	91
Octavo Kalend. Ianuarias.	96
Epiphaniæ.	100

PERI STEPHANON. 105

In honorem sanctorum martyrum Hemiterii, & Chelidonii Calagurritanorum, Hymnus.	105
De diuo Laurentio.	111
De Eulalia uirgine.	125

De decē & octo martyribus Cæsaraugustanis.	139
De sancto Vincentio martyre.	139
De Fructuoso, Episcopo Tarraconensi, & Augurio, & Eulogio, martyribus.	147
De Quirino martyre, & Epis. Sisclianæ Eccle.	151
Locus, ubi Martyres passi sunt, quod Baptistarium appellatur.	153
Passio Cassiani martyris, in foro Corneliano.	153
Romani martyris supplicium.	155
De passione Hyppplyti martyris, ad Valerianum Episcopum.	187
Petri & Pauli Apostolorum passio.	191
De Cypriano martyre, & Episc. Carthaginensi.	192
De Agnete uirgine.	193

A P O T H E O S I S. 195

In infideles hymnus.	195
Contra hæresim, quæ patrem passum affirmat.	196
Contra Vnionitas, id est, Sabellianos hæreticos.	199
Aduersus Iudæos.	201
Contra Homuntionitas.	204
De natura animæ.	207
Aduersus Phantasmaticos, qui Christum negant ue- rum hominis corpus habuisse.	210
De resurrectione carnis humanæ.	211

H A M A R T I G E N I A. 212

Aduersus Marcionitas, qui duos deos affirmant.	212
De integritate uisionis animæ.	225
Pœtæ peroratio.	226

SYMMACHI VIRI CL. RELATIO,
ad Valentinianum, Theodosium, & Arcadium,
Augustos, pro ueteri Deorum cultu, aduersus
Christianos. 227

AVREL. PRVDENTII CLEMENTIS
contra Symmachum libri duo. 229

Liber prior contra Sym. 230

Liber posterior contra Sym. 241

ENCHIRIDION NOVI ET VETE-
ris testamenti, quod & quidam Dittochæum
uocant. 259

F I N I S.

IMPRESSVM ANTVERPIAE,

Anno humanæ salutis. 1546.

Typis Agid. Diesth.

STIMULANT WINE OF RHEINLAND
of Rheinhessen, Germany, & elsewhere
contains pure and genuine wine, and
is the most valuable and healthful
of all wines.

PREPARED BY THE CLERMONT
WINE CO., CLERMONT, PA.
Sole Importers, Philadelphia, Pa.
1880

THE CLERMONT WINE CO.
CLERMONT, PA.
1880

PREPARED BY THE CLERMONT
WINE CO., CLERMONT, PA.
Sole Importers, Philadelphia, Pa.
1880

B/K

229

